ఓమ్

శ్రీ వాసవాంబాయైనమః

శ్రీ

కన్యకాపరమేశ్వరీపురాణము

రచయిత:

ములుకుట్ల పున్నయ్యశాస్త్రి భాగవతార్

ప్రకాశకులు:

కొండా శంకరయ్య

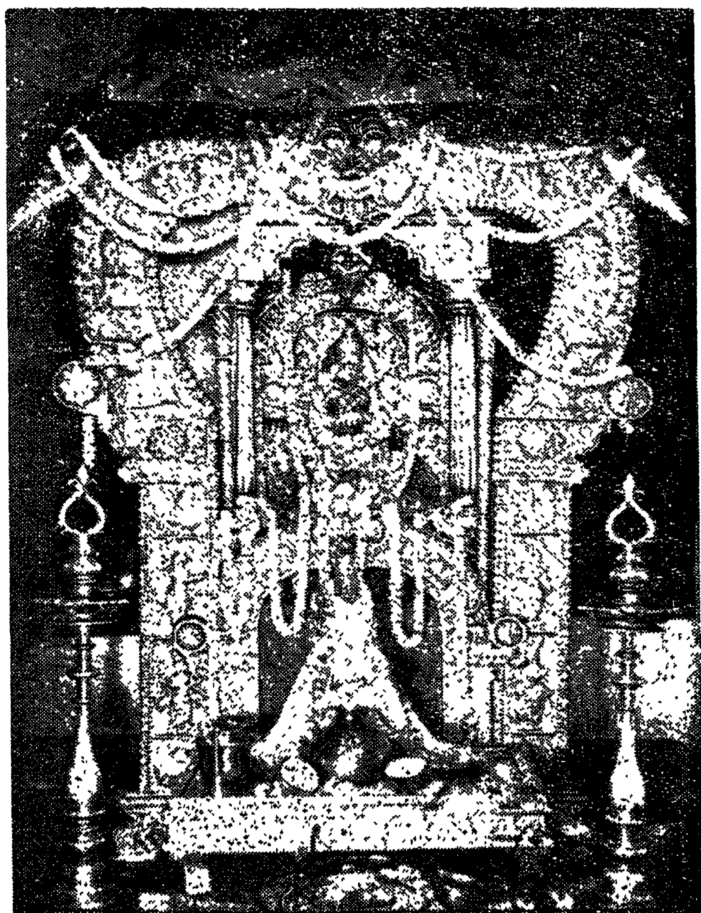
పుస్తకముల వ్యాపారము

సికింద్రాబాద్, హైద్రాబాద్ & వరంగల్.

1956

[వెల రు. 2-0-0

శ్రీ కన్యకాపరమేశ్వరి
సికింద్రాబాద్.

శ్రీ కన్యకాపరమేశ్వరి
జనగామ

శ్రీరస్తు.

శ్రీ కన్యకా పరమేశ్వరి పురాణము

క॥ శ్రీమంతంబై భారత
భూమింగలయట్టి సర్వ । పుణ్యక్షేత్ర శి
రోమాణికమై వెలసెను
నైమిశనామంబుగల మ । హారణ్యమిలన్.

ఆ మహారణ్యము నిఖిల ఫలవృక్ష సముదాయంబై స్వచ్ఛాంబుపూరితంబైన కాసారయుతంబై, శుకపికాది పతంగమిథున సరససల్లాప సంగీతప్రసంగ మంగళాయుతసంబై, గండభేరుండ ఖడ్గ కంఠీరవ శరభ శార్దూల వరాహ మర్కట సారంగాది నిఖిల మృగ సంకులంబై, నేత్రానందకరంబై అలరారుచుండెను.

ఆ వనాంతరమున "గోమతి"యను మహానది ప్రవహించుచుండెను. ఆ దివ్యనదీతీరంబున వేలాది వత్సరంబులనుండి మహర్షికుటుంబములెన్నియో పర్ణశాలల నిర్మించుకొని తపంబొనరించుచుండిరి. వేదవేదాంగ సిద్విదులైన ఆ మునిబృందములలో కణ్వ, జమదగ్ని, జాబాలి, సుతీక్ష్ణ, శౌనక, మతంగ, గాలవ, మందపాలాది దివ్యఋషులు ఒకానొక కాలంబున యజ్ఞమొనరింప సంకల్పించి అందునకుండగు పరికరంబులనెల్ల సమకూర్చుకొని శుభముహూర్తంబున యజ్ఞేశ్వరు నాహ్వానించి క్రతు ప్రారంభమొనర్చిరి. వేదమంత్రధ్వనులు వీనుల విందొనర్చుచుండెను. యజ్ఞధూమంబు ఆకసంబెల్ల నాక్రమించెను. అట్టి

ప్రశాంతమైన పౌనియజ్ఞశాల కొకనాడొక మునిచంద్రుడైన సూత మహర్షి యేగుదెంచెను. లలితజటాజినవల్కలధరుండై, భూతిమయ దేహుండై, దండకమండలధారియై, అపరశివుడోయన చనుదెంచిన యాముని శిఖామణింగాంచి యజ్ఞశాలయందున్న మునిబృంద మెల్ల యెదురేగి అర్ఘ్యపాద్యాద్యుపచారంబులొనర్చి మఖవేదికకు దోడ్కొనివచ్చి యుచితాసనంబొసంగి కుశలప్రశ్నంబులడిగి చేతులుమొగిడ్చి యిట్లు ప్రార్థించిరి.

మునికులసార్వభౌమా! తమరాకచే మేమెంతయు ధన్యుల మైతిమి. మాయజ్ఞంబు కడుంగడు పవిత్రంబయ్యె. సకలపురాణేతి హాసంబులెల్ల మీవలననున్నవిని చరితార్థులమైతిమి. లోకంబున నీవంటి సర్వజ్ఞుని గనజాలము. నీవు నిక్కముగా భగవదవతార మూర్తివి. లోకంబులకు సమస్త ధర్మంబులు విశదీకరించి తరింప జేయ జన్మించిన దివ్యరూపుడవు. మామనంబులయం దెన్ని దినంబులనుండియో శ్రీ కన్యకా పరమేశ్వరీ దివ్యచరిత్రంబు ఆమూలాగ్రముగా విన కుతూహలంబుగలదు. భూలోకంబున వైశ్యసంతతి యెట్లుద్భవించినది, ఆవంశమున జగన్మాతయైన భవాని యవతరించుటకుగల కారణమేమి విపులముగా కథాక్ర మం బెరింగింపుడని యనేక విధమ్ముల బ్రార్థించిరి.

మహామునుల ప్రార్థనమువిని సూతముని మందస్మిత వద నారవిందుడై ఆర్యులారా! మీకోర్కె కడుంగడు పవిత్రమై మా నవ జీవితములకు మహోత్కృష్టమైన మోక్షమొసంగునదియై యున్నది. తనకు తెలిసిన ధర్మము నితరులు దెలుపగోరిన నెవ్వండు తృణీకరించునో వాడు మహానరకము నొందును గాన నాకు దెలిసినంత వచించెద సావధానచిత్తులై యాకర్ణింపుడు.

నదీమతల్లియై, సకలమానవ కలుషాపహారిణియై, పుణ్య ఫలదాత్రియై వెలయు గోదావరీనదీతీరంబున నొక్క మున్యాశ్రమంబు గలదు. అందు అజన్మ బ్రహ్మచర్యవ్రత దీక్షాపరుండును అణిమాద్యష్టసిద్ధి ప్రభావవిలసితుండును, త్రికాలవేదియు నగు "సాలంకాయన" మునివర నివసించుచు నిరంతర తపస్సమాధి నిమగ్నుండై యుండు. ఆ మహాముని పర్ణశాలయందు హరి హరిణంబులు సైతము పరమ మైత్రిమెలంగుననన వింతకాదు. అదియెల్ల ఆ తపసిమిన్న తపోమహిమా విశేషమేగాని వేఱుగాదు.

ఇట్లుండ కైలాసమునుండి మణిగుప్తాది వైశ్యమహర్షులు తీర్థయాత్రకుతూహలులై సమస్త తీర్థముల గ్రుంకులిడుచు సకలపుణ్య స్థలంబుల సంచరించుచు, ఆయా క్షేత్రంబులంగల దైవంబుల నారాధించుచు కొన్నిదినంబులకు గోదావరీ పావన జలంబుల గ్రుంకులిడవచ్చి కృతస్నానులై ఆ నదీతీరముననున్న సాలంకాయన మహర్షిని దర్శించిరి.

తీర్థయాత్రాపరులై చనుదెంచిన మణిగుప్తాదులం గాంచి సాలంకాయనముని సంతసించి వారల కుచితమర్యాదలొనర్చి ఫలహారంబులిడి అతిథిసేవాభాగ్యము నొందెను. వైశ్య ఋషులా మునియొసంగిన అతిథి సత్కారంబునకు ఆనందమొంది, అనేక విధముల మెచ్చి సాలంకాయనమునితో యిట్లనిరి. మౌనిచంద్రమా! కాశీసేతు మధ్యభాగంబునంగల పుణ్యస్థలంబులన్నియు దర్శించితిమి. శ్రీశైలాది దివ్యక్షేత్రముల యందలి పరమేశ్వరారాధనము లొనర్చితిమి. పావనమైన గంగా యమునాది దివ్యజలంబుల మునుకాడితిమి పవిత్రమైన గోదావరీనదిం స్నానమాడవచ్చితిమి. పరమేశ్వరస్వరూపులైన మిమ్ము దర్శించి కృతార్థుల మైతిమి.

మామనంబుల నొక్క వాంఛితంబుగలదు. త్రికాలజ్ఞులగు తామా కోర్కె దీర్చ ప్రార్థన. అదియెద్దియన కలియుగంబున వైశ్యవంశం బెట్లు వృద్ధియయ్యెను? ఒక్క కన్యమూలమున కొన్ని వంశం బులు అగ్నిదగ్ధంబగుటకు కారణమేమి? ఆ వైశ్య వంశంబుల కొందఱుమాత్రమే అగ్నింబడుటకును మఱికొందఱు కులబహి ష్కారమొందుటకును హేతువేమి? ఈ మొదలగు సంపూర్ణ చరిత్రము కర్ణానందంబుగా వినుపింప వేడుచున్నాము. అని వేయివిధముల బ్రార్థింప సాలంకాయనముని సంతసించి, అన్న లారా! మీవంటి పుణ్యమూర్తులు నాకుటీరమునకు వచ్చుటయే పరమభాగ్యము. అట్టిచో మీరు నన్నొక పెద్దజేసి జగదీశ్వరి చరి త్రము చెప్పుమనుట పరమానందము. నాకు తెలిసినంత వచిం చెద వినుడు.

కృతయుగంబున శుంభ నిశుంభులను రాక్షసాధముల వధించుటకై యేతల్లి జన్మించెనో, త్రేతాయుగంబున క్షత్రియ కులంబెల్ల నిరువదియొక్కమారు హతంబొనర్చి తద్రక్తంబున పితృతర్పణమొనర్చి ధన్యుడైన పరశురాముని తల్లియై యేతల్లి యుద్భవించెనో, ద్వాపరయుగంబున యదువంశంబున శ్రీహరి కృష్ణావతారమున జన్మింపబోవుచుండ ఆ మహాత్ముని వాక్యాను సారము సహాయముగా యశోదాగర్భమున యోగమాయారూపిణి యై యేతల్లి యవతరించెనో! ఆ జగన్మాత పార్వతియే కలియు గంబున పవిత్రమైన వైశ్యవంశంబున కన్యయై జన్మించినది. ఆ కన్యకా పరమేశ్వరిని కొలుచువారికి కొంగుబంగారమై, చేజాపి ప్రార్థించువారికి చేతిచింతామణియై, భక్తజనకల్ప భూరుహంబై వెలసెను. నిర్మలమనంబున ఆ పరమేశ్వరినింగొల్చిన భక్తజనం

బులకు పునర్జన్మంబులేదు. ఆలోకమాతచరిత్రంబును పూర్వము రసాతలాధిపతియైన ఆధిశేషుడు "ధర్మనందను" డను వైశ్య బాలునకు విన్పించెను. అద్దానిని మీకు నేను దెల్పెదనన వైశ్య ఋషులిట్లనిరి. మహాత్మా! ధర్మనందనుడను వైశ్యబాలుడెవడు? అబాలుడు ఆదిశేషునివలన యీ దివ్యచరిత్రము విను నవకాశ మెట్లు గలిగెను ముందుసెలవిండన సాలంకాయనముని వైశ్య ఋషులకు ధర్మనందనుని చరిత్ర చెప్పదొడంగెను.

పరమపవిత్రమైన భారతదేశంబున ప్రతిష్టాన పురమను నొక నగరంబుగలదు. ఆ పురంబు పాడిపంటలచే విరాజిల్లుచు నిఖిల ఫలవృక్ష సముదాయంబైన తోటలచే చెలువొందుచు మహా లక్ష్మి విలసిత వైకుంఠమువలె మంగళప్రదమై యలరారుచుం డెను. ఆ పట్టణమున పవిత్రమైన వైశ్యాన్వయమున "ధర్మవు" అను నొక వైశ్యరత్నంబుగలడు. అతనికి దైవచింతనము, సత్య వాక్యనియతి, ధర్మప్రవర్తనము, ప్రహ్లాదునకువలె జన్మతో కలి గెను. పూర్వార్జితంబైన మహదైశ్వర్యము కలిగియు నిగర్వియై, సాధుసేవాపరాయణుడై, భక్తశిఖామణియని సన్నుతులగాంచెను. ఆ ధర్ముని యిల్లాలిపేరు "సుగుణ" నిజముగా ఆ యింతికాపేరు సార్థకమయ్యెను. నిరంతర పతిసేవాపరాయణియై పేదలపాలిటి పెన్నిధియై సద్వ్రతాచరణ దీక్షాకంకణము ధరించిన సతీమణి. పరమేష్ఠి సద్గుణ సంఘంబులనెల్ల ముద్దగావించి ఆ యిల్లాలిని సృజించెనని జనులు వేనోళ్ల కొనియాడుచుందురు అన్నపూర్ణా దేవియోయన యెల్లప్పుడు అన్నదానంబులతో ఆకాంతామణి కాలము గడుపుచుండును. అర్థులు కోరుటయే ఆలస్యముగాని ఆ పుణ్యదంపతులు వారు కోరినకోర్కెలిచ్చుటకు తడవులేదు.

ఆ వైశ్యదంపతులు మహదైశ్వర్య సంపన్నులై, భక్తశిరోమణులై, శాంతశమదమాది సద్గుణ సంపన్నులై మితిలేని భోగము లనుభవించు చుండిరే కాని బహుకాలమునుండి వారి హృదయంబులలో నొక్క బాధమాత్రము పీడించుచునే యున్నది. అదియే సంతానహీనత. ఆ హోరాత్రములు ధర్మువు హృదయమున ఆ సంతానహీనమైన ఆలోచనలు సముద్రతరంగములవలె దొర్లుచుండెను. హృదయమునిట్లు కృశించును. దైవమా! కొత్తవారెవరైన నీకెందరు బిడ్డలనిన చో సిరుత్తరుడనై తలవంచియుండవలయును కదా! పుత్రపుత్రికా సంతానముగల్గిన సాలంకృత కన్యాదానాది ఫలంబులననుభవించి పితృకులము తరింపజేసి యుందునుకదా! నా యీమహదైశ్వర్యమెల్ల నాయనంతరము అనుభవించు దిక్కు లేకుండనే? పున్నామ నరకంబు తప్పించుకొను మార్గము లేకుండెగదా! నాతో యీవంశము సమాప్తమైపోవునుగదా! అని యెన్నెన్నో విచారములచే రేయింబవళ్లు తపించుచుండెను. ఒక నాడు ఆ ధర్మునిల్లాలు సుగుణ తన పతికడజేరి తనమనంబున గల యారాటంబు నిట్లు విన్నవించె. ప్రాణేశ్వరా! తనయులులేని మనజీవితము నిరర్థకము. మనభాగ్య మడవిగాయు వెన్నెల. ఆనందమయమైన పుత్రభాగ్యములేని యాడుది అడవిలో మ్రానై జనించిన మేలుసుమా! ఎన్ని వ్రతంబులాచరించితిని, ఎన్ని నోములునోచితిని, ఎన్నిదైవముల గొల్చితిని, అన్నియు నిష్ఫలంబయ్యెగదా! సర్వేశ్వరుని సద్భక్తితొగొల్చి సంతానప్రాప్తివేడ, సకలైశ్వర్యములిచ్చియు సంతానమొసంగకున్నాడు. ఎంత నిర్దయుడు అని కన్నీరు గార్చెను. ధర్మువు చిరునవ్వునవ్వి దగ్గి పత్నితో శాంతవచనంబుల నిట్లనియెను. ప్రాణేశ్వరీ! ఎంట

అమాయకురాలవు సుమా మన పూర్వార్జిత కర్మమునకు భగవం
తుడు బాధ్యుడా ? ఆ మహాత్ముని నిందింప ధర్మమా? ప్రారబ్ధము
ననుభవింపక యెంతవారికైనను తప్పునా ? మన తొలినోము
ఫలము యిట్లున్నది. విచారము మానుమన సుగుణ వెక్కి వెక్కి
యేడ్చుచు యిట్లనె. నాథా ! మీరు పురుషులు గావున హృదయ
మున నెంతవిచారమున్నను ధైర్యమవలంబింతురు కాని అబల
నగు నామనోవేదనము ఎంతనిదెల్పుదును. పొరుగింటి యిల్లాలు
పురిటవేసముచూచి నా హృదయమెంత పొక్కిపోవుచున్నదో,
ప్రక్కవారి యింటిలో జరుగు బారసాల మహోత్సవముగాంచి
నాయాత్మయెంత పట్టరాని యావేదన నొందుచున్నదో, ఎదురింటి
వారి పెండ్లిసందడిగాంచి నాగర్భమెంత అంపనుకోతబడుచున్నదో
మీకేమిదెలియును. నిద్రాహారములకు దూరమై, సంసారానందము
సమసిపోయి, రేయింబవళ్లు పుత్రులో పుత్రులోయని యేడ్చు
నాలోనిబాధ తమకెట్లు విశదమగును. హృదయేశ్వరా ! ఎన్నాళ్ళీ
ఘోరదుఃఖమనుభవించుదానను మనగృహస్థాశ్రమ ఫలమునకు
మార్గములేదా ? అని పరిపరి విధముల నాపోవుచున్నయిల్లాలి
గోడువిని ధర్మువు యిట్లనె. ప్రేయసీ ! విచారింపకుము నేనును
నీకంటె వేయివిధంబుల తలపోయుచుంటిని గాని నాకొకతలంపు
గల్గుచున్నది యేమన పూర్వము మహామహులెందరో తమ తప
శ్శక్తిచే దైవమును మెప్పించి సంతానభాగ్యమునందిరని శాస్త్రముల
వినుచున్నాము గాన మనమును మహారణ్యమునకేగి భగవానుని
గూర్చి తపంబొనర్చిన ఫలము లభించునని యాశగల్గుచున్నది
యేమందువన నా యిల్లాలు సమ్మతించెను. అంత నా పుణ్య
దంపతులు యిల్లువదలి కాషాయాంబరముల ధరించి యొక్క

మహారణ్యమున నడచుచు పోవుచుండిరి. వారట్లు పయనించుచుండ నావిపినంబున నొకయేటిదరి భూమింజయుడను నొక ముని యాశ్రమము గన్పించెను. ఆదంపతులా పర్ణశాలంబ్రవేశించి యందు తపస్సమాధి నున్న మునిని దర్శించి ప్రణామంబులాచరించి నిలుచుండిరి. కొంత తడవునకా మునిచంద్రుడు కన్నులు దెఱచిచూచి వారలనాశీర్వదించి రాకకు కారణమేమన ధర్మువు యిట్లనె.

సంయమీంద్రా! నేను ప్రతిష్ఠాన పురవాసుడను. నాపేరు ధర్మువు. ఈమె నాయిల్లాలు సుగుణ. దైవదత్తమైన భోగభాగ్యములు తనివిదీర గల్గియు సంతానహీనుండనై చింతతో యిటు వచ్చితిని. దయామయులు తపస్సంపన్నులైనతాము నాకుసంతాన ఫలమబ్బు మార్గముదెల్పి పుణ్యము గట్టుకొనుడు. అని యనేక విధంబుల బ్రార్థింప భూమింజయముని కరుణించి కొంతతడవు దివ్యదృష్టినిజూచి వానితో యిట్లనె. భక్తశిఖామణీ! విచారింపకుము. మీకు సంతానభాగ్యము కలదని తోచుచున్నది. అందుల కొక మార్గమెఱిగింతు వినుడు శ్రీమహావిష్ణువుంగూర్చి ద్వాదశ మాస వ్రతమొనరింతువేని తప్పక తనయుడు గల్గును అనెను. ధర్మువు సంతసించి తనయిల్లాలితో మునినిసేవించి ఆమహాత్ముని వలన వ్రతాచరణ విధానము నెఱింగి శ్రద్ధతో ఆయరణ్యంబుననే పర్ణశాల నిర్మించుకొని వ్రతమొనరింప బూనెను. వ్రతమును అత్యంత భక్తియుక్తముగా హరిప్రీతిగా నొనరించిరి. వ్రతాంతమునందొకనాటిరేయి భగవానుడు వారల స్వప్నమున సాక్షాత్కరించి వారలదీవించి యంతర్హితుడయ్యెను. అంత నా పుణ్యదంపతులు సంతసించి భగవద్దీవెనను పరమమౌని కెఱింగించి ఆమహాత్ముని

యాజ్ఞగొని నిజనగరంబుజేరి అనేక దానంబులొనర్చి బీదసాదలకు అన్నతృప్తిగావించి గృహస్థాశ్రమ ధర్మయుక్తులై యుండిరి. ఇట్లుండ కొన్నిదినంబులకాయిల్లాలు దైవానుగ్రహంబున గర్భము ధరించెను. ధర్మవు సంతోషమునకు మేరలేదు. క్రమక్రమముగా ఆమె నవమాసముల గర్భమును మోసి యొక శుభదినంబున సకలగ్రహంబులు శుభస్థితిలోనున్న దివ్యముహూర్తమున నొక చక్కని బాలుని ప్రసవించెను. ఆ వార్త విన్నంతనే ఆ వైశ్యశిఖామణి పట్టరాని యానందంబున అనేక వేడుకలు గావించి సకల దానంబులొనర్చెను. సుగుణకు పురుడు తీరెను. పదునొకండు దినంబున భూసురోత్తముల రావించి బాలునకు జాతకర్మాది సంస్కారంబులు గావించి "ధర్మనందనుడు" అను నామకరణ మొనర్చిరి. ఆ బాలుడు దినదిన ప్రవర్ధమానుడై శుక్లపక్ష క్షపాకరునివలె వెలుగొందుచుండెను. ఆ బాలునిగని తల్లి దండ్రుల యానందము వర్ణింప నలవిగాకుండెను. క్రమముగా నాబుడుత దైదేండ్ల యీడువాడయ్యెను. ధర్మవు తన కొమారుని విద్యాభ్యాసము చేయింపనెంచి శుభముహూర్తమున గురుదేవులరావించి విద్యాభ్యాసమొనర్పజేసెను. ధర్మనందనుడు తనతోటి బాలురతో ప్రతిదినమును పాఠశాలకేతెంచి విద్దెల బఠించుచు గురుభక్తి తత్పరుడై యుండెను. సర్వభూత సమహితత్వంబును, పెద్దల యందు వినయవిధేయతయు, సత్యధర్మాచరణంబును, దీనజన ప్రేమయు, దైవభక్తియు ఆ బాలునకు వెన్నతోబెట్టిన విద్యలయ్యెను. ధర్మనందనుడు పరప్రసాదిగాపున యుక్తవయస్సుకే వేదవిద్యలెల్ల చదివెను. ధర్మవు తన కొమారునకు వేదవిహితముగా నుపనయనమొనర్చెను. తల్లిదండ్రులు ధర్మనందనునకు

వయస్సువచ్చుటగాంచి మంచి కన్యనుదెచ్చి పరిణయమొనర్ప నాలోచించుచుండ నొకనాడు ధర్మనందనుడు తలిదండ్రులతో నిట్లనెను. పూజ్యులారా! మీరు నన్నుగురించి యోచించు నాలోచన యేనెఱుంగితిని గాని మీయాజ్ఞను దిరస్కరించితిననుకొనకుడు నాకేలనో తపంబొనర్ప ప్రేమజనించినది అందులకై తమయాజ్ఞ ముఖ్యము. నాయందు పుత్రవాత్సల్యముంచి సెలవొసంగుడన తలిదండ్రులకావాక్యములు పిడుగుమోదినట్లై ధర్మువు కొమారుని తో యిట్లనియె. నాయనా! సంతానహీనులమై చెట్టు చెట్టునకు, గుట్ట గుట్టకు మ్రొక్కి యెనలేని వ్రతంబులొనర్చి తుదకు భగవానుని కరుణవలన నిన్నుగని యానందించుచుంటిమి. నిన్నొక గృహస్థునొనర్చి పితృఋణముదీర్చి వంశాభివృద్ధి గావించి ముద్దుముచ్చటలననుభవింప జూచుచుండ నీవిట్లుపల్కుట భావ్యమా? సంసారసౌఖ్యములనుభవించి యనంతరము తపస్సమాధిబూనుట ధర్మముగాని బాల్యముననె బహుప్రయాసకోర్చి తపంబొనరింపబూనెదవా? నిన్ను విడచి మేమెక్కడ కష్టమైన జీవింపగలమా? కన్నతల్లిదండ్రుల దుఃఖపెట్టుట పుత్రధర్మమా? నీవీకోర్కె మాని తగినకన్యను వివాహమాడి మమ్మానందింపజేయుము నాయనా! అని యనేక విధముల బోధించెను. ధర్మనందనుడు తండ్రి యుపన్యాసంబంతయు సావధానముగా విని చిరునవ్వునవ్వి యిట్లనియె. పూజ్యులారా! మీరెరుగని ధర్మంబులెందును లేవు. అస్థిరంబైన సంసారసౌఖ్యంబులాసించి అఖండసచ్చిదానంద పరబ్రహ్మమును మఱచి, ఆలుబిడ్డల మోహాంధకారమున నలమటించి కృశించి నశింపుమనుట న్యాయమా? నాకోర్కె మన్నించి యనుజ్ఞయిండు. నన్ని మాయామోహాంధకారకూపమునం బడ

ధ్యేయుఁడు. మీరుధర్మమూర్తులు. తపంబునకన్న మిన్నయగు ధర్మంబు వేఱొండులేదు. కామాద్యరిషడ్వర్గ శృంఖలాబద్ధుండనై దేహధారుల ధర్మంబుమఱచి మమతలలోఁజిక్కి మరణానంతరము నరకయాతనలనంది మఱల మఱల చచ్చుచు పుట్టుచు బహుజన్మ కర్మంబు లనుభవించుటకన్న పరమోత్కృష్టమైన తపంబొనరించి భగవానుని మెప్పించి జన్మరాహిత్యమైన పరమపదము నొందుటయేకదా విజ్ఞానుల కర్తవ్యము నావాక్యముల కన్యథాత్వము లేదు దయయుంచి సెలవొసంగుఁడు.

ధర్మనందనునిధర్మోపన్యాసము విని తలిదండ్రులు తమోవిముక్తులై సంతసించి సమ్మతించిరి. అంత ధర్మపుత్రుడు తపోచితవేషంబు ధరించి తలిదండ్రుల సెలవొంది దుర్గమాటవులలో పయనించుచు కొన్నిదినంబులకు మహాతపస్వియైన చ్యవన మహాముని యాశ్రమంబుచేరెను. ఆశ్రమంబున ప్రవేశించినంతనే మునిచంద్రునకు అభివాదమొనర్చి నిలువంబడియున్న ధర్మనందనుని చ్యవనమహర్షిగాంచి యాతని దివ్యతేజంబున కచ్చెరువొంది మార్గాయాసమున డస్సియున్న యాతనికి సేదదీరునట్లు కందమూలాది ఫలహారంబులొసంగి దగ్గిర గూరుచుండజేసి ఋజువాక్యంబుల నిట్లనియె. నాయనా! నీవెవ్వఁడవు ? తలిదండ్రు లెవ్వరు ? ఇమ్మహారణ్యమున కొంటరివై రాకారణంబేమి ? యనిన ధర్మనందనుడు మృదుమధుర వాక్యంబుల మునిచంద్రునితో నిట్లనియె.

మహాత్మా ! నేను ప్రతిష్ఠానపుర నివాసిని. ధర్ముని నందనుఁడను నాపేరు ధర్మపుత్రుఁడు. తలిదండ్రుల యాజ్ఞగొని తపమొనరింప వచ్చితిని తపసమిన్నలగు మిమ్ము దర్శించితిని దయ

యుంచి నన్ను మీ శిష్యునిగా స్వీకరించి తరించుమార్గముపదేశిం పుడనెను ధర్మనందనుని వాక్యములకు తాపసి మిగులసంతసించి నాయనా! నీపవిత్రాశయంబునకెంతయు సంతసించితి అట్లేనాకడ నుండుము. ఆనాటినుండి ధర్మపుత్రుండు ఆశ్రమమున వసిం చుచు తపోవిద్యాభ్యాసమొనర్చుచు గురుభక్తి తత్పరుడై యుండెను.

ఒకనాడు ధర్మపుత్రుడు సమిధలకై యాశ్రమమునువదలి దూరముగా బోయెను. సమిధలు సంగ్రహించుకొని మరలి వచ్చునపుడు ఆతనిచెవులకొక రోదన ధ్వని యీ విధముగా విని పించెను. "అయ్యో! దైవమా! ఈ క్రూరరాక్షసునిచేత హతము గావింపబోవుచున్నాను. దయామయులు నన్ను రక్షింపరా" అని వినుపించెను. ధర్మపుత్రునకా వాక్యములు హృదయము కదలిం చెను. వెంటనే యాతడాధ్వని వచ్చుమార్గముననే నడచి యా రాక్షసుని చేరెను. ఆ క్రూర దానవుండా దీనుని బంధించి నేల పడవైచి యీడ్చుకొని పోవుచుండెను. ఆఘోరదృశ్యమును గాంచి కన్నీరుగ్రమ్మి ధర్మనందనుడా యార్తునితో యిట్లనియె. అయ్యా! తామెవ్వరు? ఈ యవస్థకు కారణమేమి? ఆమాటలువిని అత డిట్లనెను. నాయనా! నేను అంగీరసుడను బ్రాహ్మణుడను ఈ నిశాచరుండు నన్ను వధింపబూనినాడు దయగలవేని నాప్రాణ ముల రక్షించి పుణ్యముగట్టుకొనుము అని ప్రార్థించెను. ధర్మ పుత్రుడా దనుజుని దారికడ్డమై ఓరీ! నీవింత ఘోర కార్యమునకు సాహసింపదగదు "అహింసాపరమోధర్మః" యను న్యాయంబు పాటింపవా? నీకాహారము కావలెనన్న యెన్ని వన్యమృగంబులు లేవు నరమాంసమే కోరితివా? విడువుము దయాధర్మములు

పాలించుము అనెను. ధర్మసుతుని వాక్యములకు దానవుడు వికటముగానవ్వి ఓరీ! బాలకా! గుడ్డువచ్చి పిల్లను వెక్కిరించినట్లు నీవునాకు హితోపదేశంబు జేయగ బూనితివా! నేనితనిని నాకాహారముగా గొనిపోవుటలేదు నాయిష్టదైవమగు దేవికి బలిగా గొనిపోవుచుంటిని. ఆ జగన్మాతకు నరబలియొసంగినగాని నాకోరికదీరదు కావున నీధర్మ పన్నములు కట్టిపెట్టి నీదారినేగుము. ధర్మసుతు నకావాక్యములు ధర్మవిరహితములగుటచే ఓయీ! దేవి నరబలి గోరెనదనుచుంటివా పిపీలికాది బ్రహ్మపర్యంతము యెనుబది నాలుగులక్షల జీవరాసులకు తల్లియైన ఆ జగన్మాత తనబిడ్డలనే బలిగొనునా? కల్ల. ఒకవేళ యట్లేయనుకొనుము నేనొక్కటి వెల్పెద దాని నీకిష్టమైన యట్లొనర్పుము ఏమందువా? దైవబలికి నియమితుడగువాడు తాపసియై మిదుమిక్కిలి యువకుడై యుండిన యెంతయో మేలు. కాన ఈ బ్రాహ్మణోత్తమునికి మారుగా నన్ను బలికి గొనిపొమ్ము. యీ మహాత్ముని ప్రాణరక్షణమునకు నాప్రాణంబులు బలినొసంగెదను. "పరోపకారార్థమిదం శరీరం" అను ధర్మముగా నాదేహమీ భూసురోత్తమునకు సమర్పించెద ననెను. ఆదానవుండందుల కియ్యకొని అంగీరసుని విడచెను. అంగీరసుడు తన ప్రాణరక్షణకై సంతసించెనే గాని, తనకై యీ బాలుని ప్రాణములర్పించుట కెంతయు విలపించెను. ధర్మపుత్రుండా బ్రాహ్మణుని యూచరవాక్యంబుల దనిపి పంపెను. రాక్షసుని యాజ్ఞానుసారము ధర్మసుతుడు తన కంఠమున పాశము తగిలించుకొని వాడొసంగిన పెద్దమృగమాంసపు మూట నెత్తినుంచుకొని యాతనివెంట నడచుచుండెను. యెండవేడిమికి తాళలేక నెత్తిపైని యీ భారము మోయజాలక కాళ్లు తడబడ

నడువలేక వెనుకాడుచుండ ఆ క్రూరుండదలించి మెడపాశమును
మరింత లాగుచుండ ఆ బాలుడు పడుచు లేచుచు నడచు
చుండెను.

ఇట్లు కొంతదూర మేగుసరికి ఆ సమయమునకే మగధరాజు
సైన్యసమేతముగా వేటాడవచ్చెను. ఆ రాజభటులీ కిరాతకున
కెదురువచ్చుచుండుటచే ఆ భటులు తన్ను వధింతురనుభీతిచే
దనుజుండా ధర్మనందనుని యొక కొండబిలంబునదాచి తాను
పరువెత్తుచుండెను. మగధసార్వభౌముడది చూచి దానవుని వెంట
నంటెను. వారిరువురు చాలాదవ్వు పరువిడిరి. కొంతతడవునకా
రాజేంద్రుడా నిశాచరునిపై తన నిశితాస్త్రంబుల బడనేసెను. దాన
వుడు మరణించెను. రాజు తనదారినేగెను.

బిలమునందున్న ధర్మనందనునకు ఆయాసము మిక్కు
టమై క్షుత్పిపాసలధికమై శరీరము తూలిపోవుచు నేలంబడి పర
మేశ్వరుని మనమున దలంచి ఓ దయామయా! మహేశ్వరా!
భక్తవరదుండవగు నీకీబాలుని రక్షింపభారమా! దేహాయాసబాధను
తాళలేకున్నాను. ఈ దేహము కిరాతకున కర్పణమైనది గాన
యియ్యది వానిది. అతడెపుడువచ్చునో, ఎప్పుడునన్ను బలియొ
సంగి నాబాధలు మాన్పునో ఈశ్వరా! నాయజమానుని త్వరగా
రప్పింపుము తండ్రీ! యని యనేక విధంబుల ప్రార్థించుచు
మూర్ఛనొందెను.

కైలాసపర్వతంబున శంకరుండు కొలువుదీరియుండెను.
ఆభగవానునకు దివ్యాభరణముగా నలంకరించియున్న "వాసుకి"
యను సర్పరాజు పరమేశ్వరుని సెలవొంది పాతాళమునకున్న
తన యేలికయైన ఆదిశేషుని దర్శింప పయనమయ్యెను. పాతాళ

మునకు పోవుటకు ధర్మనందనుడు మూర్ఛనొందియున్న బిల
మార్గమునకే పోవలయును. వాసుకి యా బిలమున ప్రవేశించు
నంత ధర్మసుతుడు చైతన్యవిహీనుడై నేలపై బడియుండెను.
వాసుకి యా బాలునిగాంచి జాలిగొని యాతని మేలుకొల్పి సేద
దీర్చి నాయనా! నీ వెవ్వడవు యీ యవస్థకు కారణమేమన ధర్మ
పుత్రుండు తన జన్మచరిత్రమంతయు నెఱింగించి తన శరీరము
కిరాతకుని కర్పించిన విధమును, ఆతడు రాకుండుటయు దెలి
పెను. ఆ మాటలాలకించి వాసుకి యా బాలుని ధర్మనియతి
కచ్చెరువొంది తన లోకమునకేగి ప్రభువైన యాదిశేషుని దర్శిం
చెను. అనంతుడా వాసుకిరాకకు సంతసించి లోకవార్తలేమైనా
దెల్పుమన వాసుకి తెల్పుచు ఆవార్తలలో ధర్మపుత్రుని కథ
దెల్పెను ఆ చరిత్ర వినినంతనే ఆదిశేషునకు అత్యంతాశ్చర్యమై
వాసుకి! నీవేగి యాబాలునిదోడ్కొనివచ్చి నాకన్నులకు జూపింపు
మని త్వరపెట్టెను. వాసుకియు మరల బిలమునకు చనుదెంచి
"బాలకా! మాయేలికయైన ఆదిశేషునియాజ్ఞయైనది గాన పాతాళ
మునకేగుదము రమ్ము" అనెను. ధర్మపుత్రుండు నమస్కరించి
భుజంగరాజా! నీకుతెలియని ధర్మంబులేదు. ఈ శరీరంబు
నాయదికాదు. దానికారాకనుడె యజమాని ఆతడు తానువచ్చు
వఱకు నన్నుండుమని యాదేశించెను. నేను నాయజమాని
యాజ్ఞోల్లంఘనమొనర్చుట ధర్మవిరుద్ధముగాన రాజాలనని తెల్పు
టకు భయపడుచున్నానని ప్రార్థించెను. వాసుకి బాలుని వాక్య
ములకు బ్రహ్మానందమొంది ఆ కిరాతకుని యునికితెలియుటకై
దివ్యదృష్టినిరీక్షించెను. మగధరాజుచే మరణించుట కన్పించెను.
ఆ వార్త ధర్మనందనున కెఱింగించి సందియముదీర నట్లాతనికా

రాక్షస కళేబరము గన్పింప దూరదృష్టినొసంగి సంతృప్తునిగావించి తనవెంటనిడుకొని పాతాళలోకమునకు గొనిపోయెను.

పాతాళలోకము పన్నగరాజధాని. ఆ నాగకులంబునకంతకును ఆదిశేషుడే యధిపతి. ఆ మహాత్ముడే భూభారము వహించి సర్వజీవుల రక్షించువేల్పు. ఆ యనంతుని కొలువుకూటంబునకు వాసుకి ధర్మపుత్రుని దోడ్కొనిపోయెను. సింహాసనాసీనుండై యున్న భగవద్రూపియైన యనంతదేవుని గాంచినంతనే ధర్మపుత్రుడు పరమానందమొందెను. వాసుకి యాబాలుని యనంతమూర్తికి చూపించెను. ధర్మనందనుడు ఆశేషుని యనేకవిధంబుల నుతించి అంజలిబద్ధుండై నిలచియుండెను. నాగసార్వభౌముడు ఆబాలుని దీవించి, బుజ్జగించి యుచితాసనమున కూర్చుండజేసి కరుణామయ వాక్యంబు లిట్లనియె. "నాయనా! నీచరిత్ర వాసుకి వలన నెఱింగితిని. నీధర్మనిష్ఠకు మెచ్చుకొంటిని. నీకేమి కావలయునో కోరుకొమ్ము" అని బల్కెను. ధర్మపుత్రుండు మహాత్మా! తాము భగవత్స్వరూపులు మీదర్శనమాత్రంబున నాజన్మంబు సార్థకంబైనది ధన్యుండనైతిని. ప్రపంచమున నేను వాంఛింప తగినదెద్దియును గనుపింపదు. ఏమందువా, సమస్తభోగభాగ్యముల విడచి సర్వసంగ పరిత్యాగినైన నాకేమి కావలయును? ఐనను మహాత్ములు తాము ప్రేమపూర్వకముగా కోర్కెనిత్తునన వలదనుటతప్పు గాన నాకోర్కె వినుడు. చతుర్యుగముల పరిమాణమెంత? అందు కలియుగంబున మా వైశ్యాన్వయంబెట్లు వృద్ధినొందెను అందు కన్యకా స్వరూపమున కాత్యాయని యవతరించి అగ్నిదగ్ధమగుటకు కారణమేమి? దయయుంచి తెల్పుడని ప్రార్థించెను. ఆదిశేషుడానందమొంది యిట్లు చెప్పదొడంగెను.

కృతయుగము పదియారులక్షల యిరువది యెనిమిది వేల వత్సరములు. త్రేతాయుగము పన్నెండులక్షల యెనుబదియెనిమిది వేలు. ద్వాపరము యెనిమిదిలక్షల అరువదినాలుగువేలు. కలియుగము నాలుగులక్షల ముప్పదిరెండువేలు సంఖ్యలుగలవియై యున్నవి. యిట్టి నాలుగు యుగంబులు చేరిన నొక మహాయుగ మనబడును. అట్టి డెబ్బదియొక్క మహాయుగములుచేరిన యొక మన్వంతరమనబడును. అట్టి పదునాలుగు మన్వంతరములు చెల్లిన బ్రహ్మదేవునకొక దినమగును. అట్టి దినములతో బ్రహ్మ దేవునకు నూఱేండ్లు నిండిన నొక కల్పమనబడును. ఆ బ్రహ్మ కల్పములు నూఱు చెల్లిన దీర్ఘాయువను వానికొక దినముగ గడచును అదీర్ఘాయువులు నూఱేండ్ల జీవితపరిమాణముగలవారు యిరువదియేడుకోట్లమంది యంతరించిన రోమశుడనువాని కొక రోమమూడును. అట్టి రోమశులు ముప్పదికోట్లమంది గతించిన అష్టావక్రునకొక శల్యము రాలును. అట్టి అష్టావక్రులు నలుబది కోట్లమంది గతించినకాలమే విరాట్పురుషునకొక నిమిషకాలం బగును. అట్టి విరాట్పురుషుడే సృష్టిస్థితి లయ కారణ భూతుడు. ఆ పరబ్రహ్మము శక్తివలననే త్రిగుణంబులచే త్రిమూర్తులు యేర్పడుచున్నారు. రాజసగుణంబున బ్రహ్మజన్మించి సృష్టి యధికారము నిర్వహించుచుండెను. సత్వగుణంబున విష్ణువేర్పడి పోషణాధికారము వహించెను. తామసగుణంబున శంకరుండు జన్మించి లయకారకుడై యుండెను. మఱియు ఆ పురాణ పురుషునకు మనంబున అపరార్కమునియు, ప్రాణవాయువున దక్షుండును, అపానంబున క్రతువును, వ్యానమున పులహుడును, ఉదానమున పులస్త్యుండును, సమానమున వశిష్టుండును, నేత్ర

ముల సూర్యచంద్రులును, ముఖమున దిక్పాలకులును, నాభి యం దంతరిక్షమును, రోమముల లోకంబులును, అవయవముల దేవ యక్ష కిన్నర నవగ్రహ వసురుద్రాదిత్య సముద్ర వన పర్వత పక్షి మృగాదులను నుద్భవింపజేసి, చాతుర్వర్ణ విభాగంబొనరించి వేదపాలనము విప్రులకును, ధరాపాలనము క్షత్రియులకును, కృషివాణిజ్య గోరక్షణములు వైశ్యులకును, దాసత్వము శూద్రుల కును నియమించెను. వైశ్యసంతతికెల్ల ధర్మనిర్ణయములు చెప్పు టకై అపరాప్క్రమునిని నియమింపబడెను. ఆ మహానుభావుడు వైశ్యులకెల్ల ఉపనయన వివాహాది కార్యము లొనరించి గోత్రప్రవర గణ నిర్ణయంబొనరించి, ఆశ్రమ ధర్మంబుల బోధించి ధర్మ మూర్తుల గావించెను.

సత్యలోకము చతురాననుండైన బ్రహ్మదేవునకు నివాసము. జగత్సృష్టి యాతని కర్తవ్యము. అతడె వేల్పుపెద్ద. ఏ ధర్మాధర్మ నిర్ణయము కావలసినను ఆతనిసభయందే జరుగును. ఒకనాడు కమలాసనుడు కొలువుదీరియుండెను. అతనివామభాగమున వాణి వీణాపాణియై సామగాన మధుర సంగీతస్వనంబుల ప్రాణేశ్వరుని పరవశుని గావించుచుండెను. వేదమయులైన మహర్షులు వేల్పు పెద్దవలన వివిధధర్మంబులు వినుచుండిరి. సభాభవనమంతయు నిష్కామయోగులచే నిండి నిబిడీకృతమయ్యెను. ఆ సమయం బుననే సభావిశేషములు వినుటకై సంక్రందనాద్యష్ట దిక్పాలు రును పలుమూలలనుండి బ్రహ్మ క్షత్రియ వైశ్య శూద్రాది వివిధ భక్తబృందంబులును చేరిరి.

అరవిందభవుడు సభనంతయు నొక్కపరి కలయంజూచెను. కన్నులపండువైనది. బ్రహ్మ క్షత్రియ వైశ్యులనుజూచి "మీమీ

గోత్రగణములు సంఖ్యయెంతయో దెల్పుమనెను. అంత దూర్వాస మహర్షి బ్రాహ్మణ సంఘంబునుండి లేచి యిట్లనియె. మహాత్మా! భూసురవంశము నూటతొమ్మిది గోత్రములతోడను, పదునెనిమిది గణంబులతోడను వెలయుచున్నదనెను క్షత్రియ సంఘంబు నుండి ధనుంజయుడను నతడు యిట్లనెను. పితామహా! క్షత్రియ వంశము యేడుగోత్రములతోడను, ఒకగణముతోడను విరాజిల్లు చున్నదనెను. వైశ్యసంఘంబునుండి సమాధియనునతడు యిట్ల నియె. కమలాసనా! వైశ్యవంశము యేడువందల పదునాలుగు గోత్రములతోడను, నూటరెండు గణంబులతోడను వృద్ధిగాంచిన దనెను. సభవారందరు వైశ్యవంశము గోత్రగణ వృద్ధికి సంతోషిం చిరి. ఆ సమయమున వైశ్యసంఘమునుండి ఆరునూర్లపదిరెండు గోత్రములవారు తమగోత్ర వృద్ధికి గర్వించి, తక్కుంగలవారి స్వల్పగోత్రములకు తమలో నవ్వుకొనుచు యేకకంఠమున సభా సదులందఱువిన సరసిజాసనునితో నిట్లనిరి. పితామహా! వింటిరి గదా అగ్రవర్ణజుల గోత్రగణ విశేషము. ఇందునుగూర్చి మా వంశముననే యాధిక్యత గల్గుచున్నది. వేదమయులమని విఱ్ఱ వీగు బ్రాహ్మణ గోత్రగణములుకూడ మాకంటె యెంతయో తక్కువగానున్నవి. కావున కొద్ది గొప్ప తారతమ్యముల ననుస రించి యేవంశమును గౌరవింపవలెనో దేవర రే యోచింపుడు" అని సగర్వముగా మాటలాడుచు బ్రాహ్మణ బృందమును పరిహ సించిరి. ప్రశాంతమైన బ్రహ్మ సభలో వరుషోక్తులకు పరిహాసము లకు తావులేదు. ఆరువందల పదిరెండు గోత్రజుల వాక్యములు అందఱకు కటువుగాదోచెను. ఆ పరిహాస వాక్యములువిని ఆగ్రహా వేశుడై దూర్వాసముని యార్భటించుచు, కన్నులెఱ్ఱచేసి రౌద్ర మూర్తియై యిట్లనియె. "పెద్దపిన్న తారతమ్యమెంచక పరనిందా

పరాయణులైన ధూర్తులు ప్రతిఫల మనుభవింపకపోరు. తమ గోత్రాధిక్య గర్వమున విప్రసంతతిని బరిహసించిన యీ యాఱు నూట పండ్రెండు గోత్రజులు పవిత్రమైన వైశ్యవంశంబునుండి బహిష్కరింపబడి కర్మభ్రష్టులై గౌరవవిహీనులయ్యెదరుగాక" యని ధారుణముగా శపించెను. దూర్వాసుని ఘోర శాపవాక్యములువిని సభవారందఱు జంకిరి. బ్రహ్మదేవుడు పల్లెత్తి మాటాడకుండెను. నిరంకుశమైన దూర్వాసుని శాపము నిర్మలమైన వంశమును నిర్మూలించెనేయని సమాధి మొదలగు వైశ్య తపోనిధులు జాలినొంది పరమేష్టిచెంతజేరి యిట్లు ప్రార్థించిరి. "దయానిధీ! వింటివిగదా! దూర్వాసునికఠోరశాపము. మేము నీభక్తులము తమయానతి నెన్నడు దాటువారముగాము. అజ్ఞానమున క్రిందు మీదెఱుంగక బల్కిన వీరివలన అన్వయమంతయు కళంకము రానీయకుడు. ఆ చంద్రతారార్కముగా అగ్రవంశములలో నొకటియైన మావైశ్యవంశ గౌరవమునకు హానిగలుగకుండునట్లు కరుణింపుడు. ఉత్తమమైన యొకవంశము నశించిపోయిన అయ్యది తమ సృష్టికి మాత్రము లోపముకాదా! మహాత్మా! నీవారమైన మమ్ము రక్షించుభారము నీదేసుమా" అని పరిపరి విధముల ప్రార్థింప పంకజాసనుడు కరుణాసముద్రుడు కావున సమాధిమొదలగు నూటరెండుగోత్రజులతో యిట్లనెను. నాయనలారా! గతమునకువిచారింపకుడు. అరునూటపండ్రెండుగోత్రజుల అహంకారమెట్టిదో దూర్వాసుని తొందరపాటును అట్టిదేసుమా శాంతివిహీనుడైన వానితపంబు సముద్రమున వానగురిసిన చందమున వ్యర్థముసుమా! దూర్వాసునిశాపము త్రిప్పనసాధ్యము. కాన తక్కుంగల నూటరెండు గోత్రజులు ధైర్యమవలంబింపుడు.

పవిత్రమైన మీ వంశమున జగన్మాతయైన పర్వతరాజనందని బాలయై జన్మించి భక్తులైన మీవంశములెల్ల నుద్ధరించి లోకపూజితయై మిమ్ముల ధన్యులగానించును. భగవతి మీవంశమున జన్మించుటచే పదునాల్గు భువనములయందును ఆర్యవైశ్య సంతతి అఖండదిగ్విజయశ్రీల నలరారుచుండునట్లు నేను వర మొసంగుచుంటిని. ఆ కన్య మూలమున కొంత దుష్టశిక్షణము కల్గును. కొండొక కారణంబున ఆకన్య అగ్నిదగ్ధయై మీ వైశ్యవంశమున కిలవేల్పగుటయేగాక సర్వలోక పూజితయై సర్వదా మిమ్ముల రక్షించుచుండును. అని కరుణారస వాక్యంబులచే బుజ్జగించెను. అంత సభచాలించి వారివారి నెలవులకుంజేరిరి.

సమాధి మొదలగు వైశ్యోత్తములు తమ నివాసములజేరి కులగురువైన అపరార్క మునీంద్రునితో బ్రహ్మ సభావిశేషంబులు దెల్పి తమవారికి గల్గిన శాపంబువచించి బ్రహ్మదేవుని వాక్యంబులు విన్నవించి ప్రపంచసౌఖ్యములపై భ్రాంతివిడి యిట్లువేడిరి. మహాత్మా! పవిత్రమైన మోక్షసామ్రాజ్యము ననుభవింపజాలని మా జీవితములింక వ్యర్థములు. దయయుంచి నిరంతరము కైలాసవాసుని సన్నిధానముననివసించి ఆమహాత్ముని దివ్యసేవలొనరించి జన్మములు ధన్యములొనర్చు మార్గముపదేశించి పున్నెముగట్టుకొనుడు అని ప్రార్థించుచున్న శిష్యబృందంబులంగాంచి అపరార్క ముని యిట్లనియె. నాయనలారా! శాశ్వతమోక్షానందమొసంగునది సర్వేశ్వరుని సేవయేగాని వేఱుగాదు. మీరెల్లరు అత్యంత నిష్ఠాగరిష్ఠులై శివునిగూర్చి తపమొనరింపుడు. శివునికన్న మోక్షప్రదాతయగు దైవము వేఱులేదు. కావున గౌతమీనదీతీరమున శివలింగమును ప్రతిష్ఠించి సూర్యోదయాత్పూర్వమే మేలుకాంచి

నిత్యనైమిత్తికముల నెఱవేర్చి నమకచమక పారాయణాలతో శివ లింగాభిషేకమొనర్చి పురుషసూక్త మంత్రపఠన పూజలుగావించి తపస్సమాధి నిష్ఠాగరిష్ఠులై శంకరుని సేవించిన యమ్మహాత్ముండు ప్రసన్నుండై కామితార్థంబులొసంగును. అని చెప్పి వారలందఱకు శివపంచాక్షరీ మంత్రంబుపదేశించెను. అంత నావైశ్యసంఘంబం తయు గౌతమీనదింజేరి పర్ణశాలలు నిర్మించుకొని కులగురుదేవు డుపదేశించిన విధంబుగా తపంబుసల్పుచుండిరి. కొందఱు కంద మూలముల భుజించియు, కొందఱు వాయుభక్షణమొనర్చియు, మఱికొందఱు జలభక్షణమొనర్చియు నిష్ఠతో తపమాచరించుచుండిరి. యెన్నియోయేండ్లు గడచెనుగాని ఈశ్వర సాక్షాత్కారము దూరమయ్యెను. ఒకనాడు మఱల అపరార్కముని వారలతో అనఘులారా! మీరందఱు యిష్టవస్తువర్జితము యీశ్వరార్పిత ముగా చేసిన యిందుశేఖరుని దర్శనము త్వరలో లభించునని చెప్పెను. అవాక్యములాలకించి నూటరెండుగోత్రజులు తమతమ హృదయంబులకేది ముఖ్యపదార్థమో దానిని పరమేశ్వరార్పిత ముగా ధారపోసి మఱల తపంబుసల్పుచుండిరి. ఆ వైశ్యబృందం బుల తపోమహిమకు వామదేవుడుమెచ్చి పార్వతీ సమేతుడై ప్రత్యక్షమయ్యెను. అదరంబున ప్రత్యక్షమైన అంబికాపతినిగాంచి ఆర్యవైశ్య తాపసులు ఆనంద హృదయులై పునఃపునః ప్రణామం బులాచరించి చేతులుజోడించి యిట్లు ప్రస్తుతించిరి. ఓభగవా నుడా! సత్యమూర్తివై, నిత్యసంప్రాప్త సాధనుండవై, కాలత్రయ స్వరూపుడవై యున్న నిన్నాశ్రయింతుము. నీయధీనమైన మాయ గెల్వ నెవ్వరికి తరముగాదు. మహేశ్వరా! నీలీలలు శ్రుతులె వర్ణింపజాలవన మేమెంతవారము. పురాణయోగులు యోగమార్గ

నిరూఢులై నిన్ను గనుగొంటిమందురేగాని నిక్కమైన నీదివ్య తేజమునుగాంచ శక్యమా! విలయకాలమున విశ్వమంతయు నీ బొజ్జలోదాచిన మేటినటుడవైన నీలీలలు అవాఙ్మానస గోచరంబులు. దయామయా! మృత్యుంజయా! భవసాగరమునబడి పరితపించు మమ్ములను భవదీయపాదసన్నిధిజేర్చి పరిరక్షింప ప్రార్థింతుము. యింతకన్న వేఱొండు వాంఛితంబులు మా మనంబునలేవు. మాయామయ సంసారనాటకంబున మఱల మఱల పాత్రధారులగావింపకుము. అని యనేకవిధంబుల బ్రార్థించు భక్తులంగాంచి పరమేశ్వరుండు కరుణాళుడై "అట్లే మీయభీష్ట మీడేరుగాక, మీరందఱు నేడుమొదలు నాకైలాసముననే నిత్య నివాసమొనర్చుడు" అని దెల్పి యంతర్హితుడయ్యెను. వైశ్యబృందంబు తమ తపంబులు ఫలించి ధన్యులమైతిమని సంతసించి కైలాస నగరంబుచేరి నిరంతర శివపంచాక్షరీ మంత్ర జపధ్యాన తత్పరులై నీలకంఠుని సేవలందు నిమగ్నులై కాలము గడుపుచుండిరి.

కైలాసమున నివసించుచున్న వైశ్యతాపసులలో పులస్త్య గోత్రసంభవుడైన సోమదత్తుడను నతడు మహాతపస్వి, విజ్ఞానసంపన్నుడు, అతని యిల్లాలు "విమల" ఆమె పతికి దగిన సతీమణి. ఆ పుణ్యదంపతుల గర్భంబున నొక కన్యారత్నంబుదయించెను అబాలికామణికి "కీర్తికన్య"యను నామకరణమొనర్చి గారాబముగా పెంచుచుండిరి. ఆ బాలిక దినదినప్రవర్ధమానయై, సర్వ విద్యావిలసితయై, సుగుణమణిఖనియై, పరిపూర్ణయౌవనవతియై విలసిల్లెను. ఆ కీర్తికన్య అహర్నిశంబును గౌరీపాదపంకేరుహంబులు పూజించుటదప్ప అన్యచింతలు లేకుండెను. ఆ తరుణమణి

దివ్యవిలాసమువర్ణింప భాషాపతికైన శక్యముగాదు. అమోహనాంగి నొక్కసారి కన్నెత్తిచూచిన మహాతపసి మనసైనను మరులుగొనక మానదు. ఆ దివ్యవిలాసిని అవయవవిలాసము అనుపమానము. ఆ స్ఫురద్రూపిణి యొకనాడు తన చెలిమికత్తెలతోడ సుందరోద్యానంబునం బ్రవేశించి మధుర కాసారజలంబుల స్నానమాడి పువ్వుదేనియలగ్రోలి తుమ్మెదలరొదమాడ్కి తంత్రీనాదంబు హెచ్చరించు వీణంగొని తన మృదుమధురగాత్ర సంజనిత గానాలాపనంబున మ్రోడుమ్రాకులు చిగుర్చునట్లు రాగరసంబు జిలకరింపుచు నొయ్యారంబున చంద్రకాంతా శిలాతలంబున దన యిష్టసఖులతో గూడియుండెను.

ఆ సమయమునకే గంధర్వ నాయకుండైన చిత్రకంఠుండు విమానారూఢుండై పరమశివునింజూడ కైలాసంబున కేతెంచుచు పురబాహ్యోద్యానమునుండి వినుపించు గానమునకు ముగ్ధుండై విమానంబుడిగ్గి యా సుందరాంగినిగాంచి తదీయ శృంగార విలాసంబుల కచ్చెరువొంది మహేశ్వరునిసేవ మఱచి మన్మథ బాణపరంపరలకులోనై మనంబుననిట్లు దలంచెను. “అహా! నేడెంత సుదినము ఎన్నడు కనివిని యెఱుంగని కమనీయవిలాసమును కన్నారగాంచితిని. ఇది బాలయా? లేక పరమేష్ఠినిర్మితమైన బంగారుబొమ్మయా! అయ్యారే!-చతురాననుని సృష్టి చాతుర్యమంతయు యీ సర్వాంగ సుందరియందె ప్రతిఫలింపజేసినాడు. ఈ మదిరాక్షిని చెట్టపట్టి ఆనందసౌఖ్యాంబుధి నోలలాడెడి పురుషుడెంత ధన్యాత్ముడో. ఈ నవలాశిరోమణి మనసార ప్రేమించిన యువకునిదే మహనీయమైనజన్మ. సురయక్షరాక్షస గరుడ గంధర్వ కిన్నర కింపురుష కామినీమణుల నెందఱనో చూచితిని గాని

వారి సౌందర్యమీ బింబాధరోష్టి కాలిగోటికైననుసరిరాదు. అబ్బా! ఈ హరిణాక్షిని జూచుచున్నకొలంది నాకీలోకమే మఱపువచ్చి మతిపోవుచున్నది. ఏమైననేమి సమీపించి నాహృదయవేదన మెఱింగించి దయజూడుమని ప్రార్థించనా? అట్లులేనొనర్చిన ఆ రమణీలలామ అనుగ్రహమునకు మారు ఆగ్రహించునేమో. అయ్యో! నావెఱ్ఱిగాని నావంటివానికిట్టి సౌందర్యదేవత సంబంధ మబ్బునా? ఏమో? "యత్నేన కార్యసిద్ధి" యన్నట్లు సమీపమున కేగి సంభాషణలోదింపెద. ఆపై నాయదృష్టమెట్లున్న నట్లగును. అని చిత్రకంఠుడు మన్మథావస్థలో గ్రుగ్గుచు మెల్లమెల్లగా ఆకీర్తి కన్యా సమీపమునకు చేరెను. క్రొత్తగాచనుదెంచిన పరపురుషుని జూడగనే కోమలాంగి యుల్లము జల్లుమనెను. చేతనున్న వీణ నేలపైనిడి చెలిమికత్తెలచాటునకేగి శిరమువంచి నిలువంబడెను. సిగ్గున దూరముగానేగిన చెలువను వీక్షించి చిత్రకంఠుడిట్లనెను. విలాసినీమణీ! నీవెవ్వతెవు. తలిదండ్రులెవరు నీవీ వనదేవతవా? లేక మన్మథునిపై యలిగి వచ్చిన మంగళాంగివైన రతీదేవివో యని సందియమొందుచున్నాను. నీయుదంత మెఱిగింపుమనెను. కీర్తికన్య ఆతనిపల్కులువిని స్వయముగా తానాతనికి ప్రత్యుత్తర మొసంగ నిష్టమొందక తనచెటికకు కనుసన్నజేయ నాచెలి యిట్లనెను. ఆర్యా! ఈయమ కైలాసనివాసుడైన సోమదత్తుడను వైశ్యమహర్షి తనూజ. పేరు కీర్తికన్య ఈ మానెచ్చెలి యింకను అవివాహిత. మీరెవ్వరో గొప్పవారువలె గన్పించుచున్నారు గాని ఏకాంతముననున్న యింతులకడకిట్లువచ్చుట యెంతన్యాయము మాచరిత్రతో తమకేమి కావలయును. దయయుంచి తమదారి నేగుడు అనెను. "అవివాహిత" అనువాక్యములు వినుసరికి చిత్ర

కంఠుని కోర్కెలు మఱింత చిగిర్చెను. తనవాంఛనీర వైవాహిక మొనర్చుకొన వచ్చునని యువ్విళ్లూరుచు మఱికొంత సమీపంబు జేరి యిట్లనెను. సుందరీ! నేను గంధర్వ సార్వభౌముడనైన చిత్రకంఠుడనువాడ. నినుగాంచినంతనుండి నాహృదయము నీయందు లగ్నమైనది. నీవు అవివాహితవౌట యెంతయుమేలు. కోరివచ్చిన నన్ను చెట్టబట్టి నామన్మథ సామ్రాజ్యమునకు పట్ట మహిషివిగమ్ము. ఆచెలికత్తె యిట్లనెను. అయ్యా! ధరాపరిపాలన మొనర్చు చక్రవర్తినని తాము సెలవిచ్చితిరిగదా, ప్రభువర్యులిట్టి యాగడంబునకు పాల్పడవచ్చునా? మీరెక్కడ మేమెక్కడ. మాబాల నిన్ను చేపట్టుట అసంభవమేమో? యోచింపుడనెను. ఆమాటలకు చిత్రకంఠుడిట్లనెను. అమ్మ! మీనెచ్చెలి నన్ను చేపట్టుట సంభవింపదేమోయని పల్కుచుంటివిగదా, నన్నుగాకున్న మఱొక్కనినైనను పెండ్లాడవలసినదేకదా అట్టియెడ మన సార కోరిన చక్రవర్తిని విడిచి సామాన్యుని గట్టుకొనిన సౌఖ్యము లినుమడించునా? నీపూరకుండుము. అనపకోమలాంగి నాప్రార్థన మంగీకరించునేమో ఆమెనే ప్రత్యుత్తర మొసంగనిమ్మనెను. కీర్తికన్యాదేవికి అతని ప్రలాపంబులు వినుటకే హృదయము సమ్మతింపకుండెను. కామాతురుడై ప్రేలుచున్న అతనితో కాల హరణమొనర్చుట కామె యిష్టపడక యిట్లనెను.

అయ్యా! వివాహమనునది దేహధారులజీవితములో నొక ముఖ్య ఘట్టము. అయ్యది కెవలము కామమునకై యేర్పడినది కాదని తామెఱుంగనగును. మఱియు నేను తలిదండ్రుల చాటు దానను అస్వతంత్రురాలను. నాగురుదేవులు నన్నెవ్వరికిడ నిశ్చ యించిన అతడే నానాథుడు గాన మీరు మాజననీ జనకుల సన్నిధి

కేతెంచిన మీ సందియము దీరుననెను. చిత్రకంఠుడా వాక్యములు విని తనయాశ సన్నగిల చేయునదిలేక మెల్లమెల్లగా నటనుండి బరువైన హృదయముతో బయలుదేరెను. పాదములు వెనుకకు పోవుచుండెనే కాని ముందునకు సాగకుండెను. కానిమ్ము ఎట్లయి నను యీమె తల్లిదండ్రులను యొప్పించియైన యీమెను పెండ్లా డక మాననని నిశ్చయించుకొని అటనుండి బయలుదేరెను.

సోమదత్తునియింట ఆనాడు సమాధి మొదలైన వైశ్యముని ముఖ్యులందరు చేరిరి. ఆ పెద్దలందరితో సోమదత్తుడు తన పుత్రికారత్నమైన కీర్తికన్యా పరిణయమునుగావించ సంభాషణ జరుపుచుండెను. ఆ సమయముననే చిత్రకంఠుడచటికేతెంచెను. ఆ నూతన పురుషునిగాంచి వైశ్యమునులందరు ఆశ్చర్యమొంది కూర్చుండ గౌరవించి సోమదత్తుడిట్లనియె. మహాశయా! తామె వ్వరు యిందులకు రాగతంబేమి? అనిన చిత్రకంఠుడు ఆర్యా! నేను గంధర్వరాజును చిత్రకంఠుడను కైలాసవాసుని దర్శనా ర్థమై వచ్చితిననెను. సోమదత్తుడిట్లనెను. రాజేంద్రా! నీవు కడు ధన్యుడవు పార్వతీరమణునిపైగల నీభక్తియెంతయు ప్రశంస నీయము కాని నాయింటికి వచ్చుటకు హేతువేమో తెలియగోరు చున్నాననెను. చిత్రకంఠుడామాటల కిట్లు బలికెను. వైశ్యకుల రత్నాకరా! నేనీకైలాసమున బ్రవేశించుటలో పురబాహ్యోద్యాన మున నన్నొక గానరస తరంగిణి యడ్డగింప జేసినది. వెంటనే వనంబులోనికేగి యందొక లావణ్య సుందరీమూర్తినిగాంచి మన సార ప్రేమించి ఆ యబలను పెండ్లాడనెంచి నాహృదయంబు వెల్లడించితిని అంత నాబాల తాను సోమదత్తుని కొమార్తెననియు తనవివాహమునకు తలిదండ్రులే అధికారులనియు వారిష్టమొం

దిన నాయభ్యంతరములేదనియు దెల్పుటచే మీసముఖమునకు వచ్చితిని. మీరు నాయీప్సితము మన్నించి మీకొమార్తెను నాకొసంగుడనెను.

ఆ వాక్యములువిన్న బంధుజనులందఱు విభ్రాంతులైరి. సోమదత్తునకు తలపై పిడుగుమోదినట్లయ్యెను. కొంతతడవునకు సోమదత్తు యిట్లనెను. గంధర్వరాజా! మీకోరిక సమంజసము కాదు. ఏలయన మీకును మాకును హస్తిమశకాంతరమున్నది. జాతివేఱు, ఆచారము వేఱు మాకన్నెను స్వకులంబున విడచి అన్యులకొసంగుట అసంభవము. మా వంశాచారప్రకారము మేనల్లునకు కన్నెనొసంగవలసినదేకాని వేఱుకాదు మీకోర్కె చెల్లింపజాలనందుకు క్షమించి మీదారినేగుడనెను.

సోమదత్తుని మాటలకు గంధర్వరాజు క్రౌర్యము వహించి మఱల కొంతశాంతించి యిట్లనెను. సోమదత్తా! మీవాక్యములు వింతగానున్నవి. ఆడబిడ్డనొసంగునపుడు ఐశ్వర్యవంతుని, అనురూపుని యోచించి యొసంగవలెనుగదా? రాజ్యాధిపతిని, గంధర్వలోకంబునకు మహారాణికాదగిన మంగళాంగిని సామాన్యమైన బడుగుతపసికొసంగి ఆమె జీవితప్రేమానందము అగ్నిదగ్ధమొనర్తువా? నేను నీపుత్రికమేలుకోరి వచింపుచుంటిని. నీసనాతన సంకల్పములకు స్వస్తిజెప్పి భావిభాగ్యోదయంబునకు ప్రయత్నింపుము. కావలెనని వలచివచ్చిన కల్మిని కాలదన్నకుము.

చిత్రకంఠుని దీర్ఘోపన్యాసమువిని ఆ బంధువులందఱిలో పెద్దవాడైన సమాధియను ముని ఓయీ! చిత్రకంఠా! నీయుపన్యాసము కట్టిపెట్టుము, నీవెంత! నీరాజ్యాధికారమెంత! కొదవ

సింగముతో మైత్రినెఱపనెంచిన గొఱ్ఱెవిధంబుననున్నది నీయాశ. మాబిడ్డను నీకొసంగుట కలలోనివార్త మఱలిపొమ్ము.

సమాధివాక్యములు వినుసరికి చిత్రకంఠుడు ఆశారహితుడై అగ్గిపై గుగ్గిలమువలె భగ్గుమనిమండిపడుచు యిట్లనెను. ఓయీ! సోమదత్తా! ఈ గంధర్వ సార్వభౌముని పరాక్రమము యెఱుంగకున్నారు. మీమెట్టవేదాంత ఋలు కట్టిపెట్టి పట్టినొసంగకుడు లేకున్న మీరు మీవంశంబులు సర్వనాశనమొందుట నిశ్చయమని బెదరించెను. సోమదత్తుడును జంకక ఓరీ! గంధర్వా! మమ్ము బెదరించెదవా! మహర్షుల తపోమహిమలు మరణింపలేదు సుమా. అగ్గిలోదుముకు మిడుతపోల్కి మాపైన నీప్రతాపంబు జూపనెంచితివా చెనటి భద్రముగా వచ్చినదారిబట్టుమనెను.

చిత్రకంఠుని హృదయము చిచ్చుముట్టించి నట్లయ్యెను. ఒకవంక ప్రియురాలు లభింపలేదను బెంగ, మఱొకవైపు మహర్షుల తిరస్కారావమానములాతనిని తపింపజేసెను. అంతనాతడు రౌద్రావేశుడై యావైశ్యమునుల నవలోకించి యిట్లనెను. ఓమూర్ఖులారా! మీరునాకొనర్చిన యవమానమునకు తగినఫలము నొసంగుచున్నాను. మీవంశమువారందఱు కైలాసనివాసభ్రష్టులై భూమిపై జన్మించి కాంతావ్యామోహాగ్నిదగ్ధుడనై నేను తపించునట్లే ఒక కాంతమూలమున మీరందఱు అగ్నిదగ్ధులగుదురుగాక యని శాపమొసంగెను.

పిడుగువంటి యీ శాపవాక్యములకు వారందఱు భీతిల్లియు ఆ గంధర్వుని మఱల నిట్లు శపించిరి. ఓరీ! నీచుడా! నిరపరాధులమైన మమ్ము శపించితివిగాన నీవును గంధర్వ రూపంబు బాసి మావలెనే భూమిపై జన్మించి మేము దగ్ధముగాబోవు కాంత

మూలముననే నీకును దుర్మరణము గల్గుగాక! అని కఠోర శాప మొసగిరి. ఒండొరులనిట్లు శపించుకొనిరి. గంధర్వుడు కామపిశాచ మావహించి కఠోర శాపమునొంది కదలిపోయెను.

కుడిచికూర్చుండి ఘోరశాపమునకు గురియైతిమని పూట రెండు గోత్రజులు కుమిలిపోవుచుండిరి. పరమేశ్వరుని దివ్యసన్నిధానమును బాసిపోదుముకదాయని బహుభంగుల విచారమొందుచుండిరి.

అంత నొకనాడా వైశ్యమునులకడకు కణ్వమహాముని యేగుదెంచెను. సమాధిమొదలగు పెద్దలామునిచంద్రుని సగౌరవముగా దోడ్తెచ్చి యుచితాసనాసీనుంగావించి సర్వోపచారములొనర్చి సావధానులైయున్నతరి తమకును గంధర్వునకును గల్గిన పరస్పర శాపకారణంబు విన్నవించి కీర్తికన్యా వివాహవిషయమై యాలోచన మడిగిరి. కణ్వముని వారలతో నిట్లనియె. మునులారా! దిగులొందకుడు ప్రారబ్ధమనుభవింపక యెంతవానికైనను తప్పునా? విధివిధానమనుల్లంఘనీయము. కాని మీరు కీర్తికన్య విషయమై యవలంబించిన పట్టుదల యెంతయు శ్లాఘనీయము. స్వధర్మము విడిచి పరధర్మమునను ష్ఠించుట పాపకారణము కాదా? అందును పవిత్రమైన మీవంశమున మేనరికము ముఖ్యమనియు, అట్లొనర్చిన కన్యాదాన ఫలమే పితృదేవతల తరింపజేయుననియు వేదసమ్మతముగాన ఈబిడ్డను తప్పక మేనరికమొసంగి ధన్యులు గండు. మీదుమిక్కిలి మీరనుభవించు శాపములయందు భక్తవత్సలుండైన పరమేశ్వరుండు మిమ్ము విడనాడక రక్షించును. భయము నొందకుడు. అని చెప్పి కణ్వముని తనదారి నేగెను. సోమదత్తుని మేనల్లుడు సుదంతుడు. ఆ యువకుడు చక్కని

వేదధర్మమార్గ ప్రవర్తకుడు. పరమభక్తుడు, విద్యావంతుడు అట్టి వానికి కీర్తికన్య నొసంగి వివాహమొనర్ప నిశ్చయించి సుముహూర్తము నిర్ణయించిరి. పెండ్లిపనులు విశేషముగా జరుపుచుండిరి. ముహూర్తము సమీపించుచుండెను. ఈవార్త యెట్టులో చిత్రకంఠుని చెవింబడెను. అతనిహృదయము మఱింతదావానల దగ్ధంబయ్యెను కనుమూసినను తెరచినను కమనీయగాత్రి కీర్తికన్యయే గన్పించుచుండెను. నిద్రాహారములకు దూరమైన యాతని దేహముచిక్కి కృశించి శల్యావశిష్టమయ్యెను. అతడు కీర్తికన్యను దలంచుకొని ఓ హృదయాధిదేవతా! నీ దివ్యమంగళ విగ్రహ దర్శనభాగ్యంబు నాకీజన్మమునకింక లేదుగదా! అయ్యో! నీ వియోగమెట్లు సహింతును. దైవమా! నేనానాడు కైలాసప్రయాణ మేల చేయవలయును. చేసితినిబో యుద్యానవనంబున నాసుందరాంగి దర్శనమేలకావలయును. అయ్యెనుబో నాయిప్సిత మెఱింగించినంతనే ఆ మునిముచ్చులు తిరస్కరించి వాదంబునకు డీకొన యుభయులము శాపములపాలుగానేల ఇంక నాకేది కర్తవ్యము? కర్తవ్యమేమున్నది బ్రతికినచాల్లు ప్రణయదేవతను స్మరింపుచు ప్రాణములు త్యజించుటయే కర్తవ్యము. ఔరా! నేనింత నిరాశచెందవలసినదేనా నేనీపెండ్లి జరుగనీయరాదు యెట్లయినను నామాయోపాయంబున పరిణయ భంగమొనర్చెదనని సంకల్పించెను ముహూర్తదినము వచ్చినది సమస్తబంధువులు, మహాఋషులు, పిన్నపెద్దలు కల్యాణమంటపమున క్రిక్కిరిసిరి. వేదవిదులు నూతనవధూవరుల కల్యాణవేదిక నలంకరింప జేసి వివిధవాద్యంబులుమ్రోయ వివాహమంత్రంబుల నుపక్రమించిరి.

ఆ సమయంబున చిత్రకంఠుడు కామరూపమున వివాహ మంటపమునకుం జనుదెంచి తన మాయావిద్యా ప్రభావంబు ఆ వధూవరులపై బ్రయోగింప వారు చైతన్య విహీనులై పడిపోయిరి. అందఱు గొల్లుమని యేడ్వసాగిరి. సోమదత్తునకు యేమియుం పాలుబోక కారణమెఱుంగజాలక వివాహమునకేతెంచిన నందీశ్వరుని పాదములపడి మహాత్మా! ఈ విపరీతమేమి? ఈయాపద నుండి మే ముద్ధరింపబడుటెట్లు? దయామయులగు తామీ వధూవరుల ప్రాణములు రక్షించి పుణ్యము గట్టుకొనుడని యనేక విధంబుల బ్రార్థించెను.

నందీశ్వరుండొక్కింత తడవు యోచించి దివ్యదృష్టిని సర్వము గ్రహించి సోమదత్తునకిట్లనెను. ఆర్యా! భీతిల్లకుము. వీరికి ప్రాణభయంబులేదు. మీవేశాపమొంది మీ బాలికను వరించిన చిత్రకంఠుడే యిందులకు కారణము మీకొమరితపై వ్యామోహంబు వీడక యహోరాత్రంబులు కృశింపుచు యెట్లైనను యీ వివాహంబు భంగమొనర్పనెంచి అతడే తన మాయా విద్యను యీ వధూవరులపై బ్రయోగించినాడు. వీరికి యీ యిడుము తొలగుమార్గమెఱింగింతు వినుము. వింధ్యవాసియైన పార్వతిని కోసకమల లక్ష్మిని శ్రద్ధాభక్తిచే పూజింపుడు. ఆమాతలిర్వురు కలశరూపంబున చనుదెంచి యీ కల్యాణదంపతుల ప్రాణము కాపాడుదురు. ఈ గంధర్వుని మాయా విద్యాబలము సప్తరాత్రములుతీరినంతనే యేమియుంజేయజాలదు అనిచెప్పెను. సోమదత్తాదులు నందీశ్వరుండెఱింగించిన విధంబున సమస్త దివ్యోపచారములతో లక్ష్మి పార్వతులను బూజించిరి. ఆలోకమాతలిర్వురు కలశరూపమున జనుదెంచి ఆ దంపతుల ప్రాణములు

యథావిధిగా పూర్ణాయురారోగ్యమొందునట్లు సల్పిరి. సోమదత్తుడు పరమానందమొంది నందీశ్వరుని యనేకవిధంబుల సర్వోపచారంబుల పూజించి మహాత్మా! తమ కరుణావిశేషంబున మాబిడ్డల ప్రాణంబులు మఱల పొందగల్గితిమి. దయామయులైన తామీ మార్గమెఱింగింపకున్న మాబిడ్డలను మేము కోలుపోయెడివారమే కదా మీ యుపకారము యెన్నటికి మఱువరానిది యని వేనోళ్ల స్తుతించి మఱల వివాహముచేయ బూనిరి.

చిత్రకంఠుని మాయాప్రభావంబు భంగమగుటచే యాతని హృదయము యెంతయో విచారమొందెను. మఱల వేరొకపన్నుగడచేనైనను వధూవరుల నెడబాటొనరింపబూనెను. వివాహము మూడవ దినమున నవదంపతులను గంగపూజనొనర్ప గంగాతీరమునకు గొనిపోయిరి. సమస్త బంధుజనంబులతో గంగలోనికిందిగి యా కల్యాణదంపతులు గంగను పూజించి వేడుకలు జరుపుచుండిరి.

చిత్రకంఠుడు యిదియే సమయమని యెంచి గంగనున్న ఆ దంపతులను మునిగిపోవునట్లుచేసెను. బంధువులందఱు హాహాకారములొనర్చి యేడ్చుచుండిరి. సోమదత్తుడు దుఃఖమున జగదంబను దలంచి ఓ లోకమాతా! దయామయీ! పార్వతీ! ఈ దీనులనుద్ధరింప నీవేశరణ్యము లేక లేక కల్గిన యీ చిన్నారి పాపను బ్రతికించి మాయాత్మలకు శాంతిగూర్చుము. నీకన్న మాకు రక్షకులులేరు. నిన్నునమ్మిన పాదసేవకులపై నీ కరుణ జూపకుండుట ధర్మమా; మాతా! దుర్మార్గుండైన చిత్రకంఠుడే మా యీ యాపదలకు కారణము. పాదసేవకులరక్షించుట నీవే యుపేక్షించిన యింక మాకుదిక్కెవ్వరు. భక్తకుటుంబము పాడై

పోవుచుండ పరమేశ్వరీ! అలసించెదవా అమ్మా! శీఘ్రముగ జనుదెంచి యీవధూవరులను ప్రాణములతో రక్షించి యొడ్డునకు జేర్పుము. అని అనేకవిధంబుల స్తోత్రమొనర్చుచుండెను. ఆ వధ వధూవరులు గంగానదీ తరంగములలో మునుగుచు తేలుచు ప్రాణములపై యాసవిడచి పార్వతీ పరమేశ్వరుల బహుభంగుల బ్రార్థించుచుండిరి.

జగదంబకు తన భక్తుల మొర చెవిబడినంతనే ఆతురత నొంది ఆ దంపతుల ప్రాణరక్షణమునకై రెండు నావలు ఆ నదీ జలంబుల సృజించి వారలకడకు చేరునట్లుచేసెను. ఆదంపతులా నావలు తమకడకువచ్చుట ఈశ్వరకృపా విశేషమనియెంచి యెట్లో ప్రయాసపూర్వకముగా వారిర్వురు ఆ నావలయందు గూరుచుండిరి. నావలు నదీతీరమునకు వచ్చెను. సోమదత్తుడు సంతోషించి పార్వతీపరమేశ్వరుల భక్తసంరక్షణకు బహువిధముల కొనియాడి బంధువులందరితో కుమారుడు అల్లుని దోడ్కొని నిజ గృహంబుజేరి వివాహకార్యంబు నెఱవేర్చిరి. బంధుజనంబులెల్ల రను విందుభోజనంబుల సంతృప్తిగావించిరి. నందీశ్వరాదులింకను వివాహ వేడుకలయందుననే వుండిరి. ఆ సమయమున చిత్రకంఠుడు తాను పన్నిన పన్నాగములన్నియు భంగముగుటచె మరింతపట్టుదలయు, క్రౌర్యమునుబూని కైలాసమునకు చను దెంచి కల్యాణమందిరముచేరి రౌద్రావేశంబున సోమదత్తునితో యిట్లనెను. ఓయీ! నీకొమార్తెను నాకొసంగనంత మాత్రమున దానిజీవితముమాత్రము నిల్వరిత్తునా? ఇదుగో యిప్పుడె యీ దంపతుల తెగటార్తును చూడుమని కత్తిదూసి ఆ దంపతులపైకి బోవుచుండెను. సోమదత్తుడు భయమొంది వధూవరులతో సంట

శ్వరుని శరణుజొచ్చి మహాత్మా! ఈ దురాత్ముడు మాకుటుంబ మును హతమొనర్చువఱకు విడచునట్లులేదు మమ్ము రక్షింపుము ఈ దురాత్మునకు బుద్ధిచెప్పుము నీవేమాకు శరణ్యము. అని ప్రార్థించిరి. నందీశ్వరుండు వారలకు భయమునొందవలదనిచెప్పి చిత్రకంఠరునితో యిట్లనెను. ఓయీ! నీవు యిట్టి క్రూరాత్ముడవని యెఱుంగనైతిని. నీపై భ్రాంతిలేని యీబాలను గట్టుకొన యత్నించిన నీకేమి సుఖము. విధివిలాసమిట్లుండెనని తలంపవేల. యీ నవదంపతుల వధించి మహాపాపము గట్టుకొన నెంచితివా యిది యేనా నీరాజ్యధర్మము. నామాట విశ్వసించి యొక్కింత యోచించి యీ దుష్టకార్యమునుండి మఱలిపొమ్ము లేకున్నచో నీకును ప్రమాదమేసుమా యని మందలించెను.

నందీశ్వరుని యుపదేశవాక్యములు గంధర్వునకు రుచింపలేదు. అతడు తన మూర్ఖము విడువక నందినింగూడ దిరస్కరింపుచు ఓయీ! నీయుపన్యాసముచాలింపుము. యీపాటి ధర్మము నాకునుంటెలియును నాయీకార్యమునకు అడ్డురాకుము. నీవే కాదు మఱియెవ్వరును నన్ను వారింపలేరు నీవుచూచుచుండగనే ఈదంపతులను హతమొనర్చెదనని నిశితకరవాలముగొని పైకి వచ్చుచుండెను. నందీశ్వరుండు హూంకరించి ఓరీ! నీచుడా! నిలువుము నాహితవచనములు నీకయిష్టమైనవి నీకు కాలము దాపురించినది ఈవధూవరులు పార్వతీపరమేశ్వర భక్తులు వీరిని వధింప నీతరముగాదు నీపాపఫలము నిప్పుడే యనుభవింతువుగాక అని శాపోదకంబు చేగొని ఆగంధర్వునిపై చల్లెను. వెంటనే చిత్రకంఠుడు అగ్నిదగ్ధుడై పోయెను.

సోమదత్తుడు బ్రహ్మానందమొంది తనపాలిటి దైవ మవతరించెనని బహువిధంబుల సంస్తవముల ప్రార్థించెను. మహేశ్వరాదులు వివాహమును యథావిధి నొనరింపజేసిరి. బంధుగులందరు వారివారి గృహంబులజేరిరి. నూతనదంపతులు సంసారసౌఖ్యాంబుధినోలలాడుచుండిరి.

సాలంకాయనముని వాక్యములువిని వైశ్యఋషులు ఆనంద మొంది మునీంద్రా! వైశ్యసంతతి యంతయు కైలాసమందె నిల చిరికదా తరువాత వారు భూలోకమెట్లు పొందిరో దయచేసి సెల వీండు. అని ప్రార్థింప సాలంకాయనుడిట్లనెను. అనఘులారా! తొల్లి దక్షాధ్వరంబున దాక్షాయణి దగ్ధయై అనంతరము పర్వత రాజనందనయైనది. ఆమెయే భూలోకంబున వాసవకన్యయై అవతరించెను. ఆమెమూలముననే వైశ్యసంతతి భూలోకమున వృద్ధియగుటకు కారణమైనది అనెను. ఆమాటలువిని వైశ్య ఋషులు మునీంద్రా! దక్షయజ్ఞమున సతీదేవి దగ్ధమగుటకు కారణమేమి? మరల పార్వతియై జన్మించిన విధానమేమి? దయయుంచి ఆకథ సవిస్తరముగా నెఱింగించి మమ్ము కృతార్థుల జేయుడని వైశ్యమునులు ప్రార్థింప కరుణార్ద్ర హృదయుడై సాలంకాయన ముని వారలతో నిట్లనియె. నాయనలారా! మీరడి గిన చరిత్రము అత్యంత విచిత్రమైనది మఱియు భవబంధ నిర్మూలనమై యిష్టకామ్యార్థసిద్ధిప్రదమైనది. అట్టి శ్రీ పార్వతీ పరమేశ్వరుల పావనచరిత్రము భక్తితోర వినువారలకు మరల జన్మములేదు. నాకుతెలిసినంత తెల్పెద సావధానమతులై ఆల కింపుడు.

దక్ష ప్రజాపతి ప్రజాసృష్టి యొనర్చుచు పరాశక్తితనకు కుమార్తె కావలెనని సంకల్పించి తపంబొనర్చెను. అతని తపంబు మహోగ్రమై మూడువేల వత్సరంబులు గడచెను. అంత కొన్నాళ్లకు పరాశక్తి అతని తపంబునకు మెచ్చి దక్షుని కట్టెదుట ప్రత్యక్షంబైనంత దక్షుడు సంతసించి ఆలోకమాతకు పునఃపునః ప్రణామంబులాచరించి కరకమలంబులు ముకుళించి అత్యంత భక్తితో యిట్లు ప్రార్థించెను. ఓ జగన్మాతా! సృష్టిస్థితి లయములకు కారణభూతురాలవునీవు నీమాయను తెలియ బ్రహ్మాదులునేరరన నేనెంతవాడను. అఖిలాండేశ్వరీ! నీ దివ్యమంగళ దర్శనమున నాజన్మతరించినది కృతార్థుడనైతిని. అని బహువిధముల ప్రార్థింప అమాత సంతసించి వత్సా! నీయుగ్ర తపంబునకు మెచ్చితిని వలయు వరంబు వేడుమన దక్షుండు అనందమొంది యిట్లనెను. అమ్మా! నీకరుణకు యెంతయు ధన్యుడను. సింహవాహన సంచారివైన నీకు జోహారు. కృష్ణమేఖగాత్రమూర్తివైన నీకు వందనము. నగుమోమును రక్తలోచనయుగంబును కోటిసూర్యప్రభాభాసమానవిలాస విభ్రమముగలనీకు పదివేల నమస్కారములు. జగదంబా! మహేశ్వరీ! సత్కృపావిశాలా! అగణితకల్యాణగుణగణా! నీకివే జోతలు. శివరూపిణీ! భక్తవరదా! భగవతీ! ఆదిమూర్తీ! రక్షింపుమమ్ము. అమ్మా! నీకరుణాకటాక్షవీక్షణ ప్రసారమున నెంతయు ధన్యుడను. వరమొసంగ దలచుగలదేని నాకోర్కె వినుము. భగవానుడైన పరమేశ్వరుడు తాపసవ్రతుడాని అత్యంత నిష్ఠతో తపమాచరించుచున్నాడు అమ్మహాత్మునకు ఉంతవస్త్రములను వరింపదుకదా! నీవెలభూమిపై జన్మింపవు? ఆ భగవానునకు నీవర్ధాంగివైనకదా లోకములుద్ధరింపబడుట గాన దయయుంచి

నీవు నాగర్భమున పుత్రికారూపమున జన్మింపుము. భగవానుడైన శంకరుని చేపట్టుము. మీదాంపత్యయోగమున సర్వలోకములకు మేలుగల్గును. సమస్తజీవులు మిమ్ము సేవించి తరించెదరు. అని ప్రార్థించెను. దక్షునికోరిక విన్నంతనే లోకమాత మందస్మిత వదనారవిందయై యిట్లనెను. దక్షుడా ! నీకోర్కె చాల యుత్తమమైనది. నాకును పరమ సమ్మతమైనది. ఆ భగవానునివరించి చేపట్టి జన్మజన్మములు అతని పాదపద్మములు సేవింప నాకుగూడ వేడుక కలదు. ఆ శంకరునకు అర్ధాంగినై యుండుటకన్న నాకు వేరొండు భాగ్యముకలదా ? నాయనా ! నేను త్వరలో నీకు కుమార్తెనై జన్మించెదను నన్మామహేశ్వరునకు గూర్చి ధన్యుడవుగమ్ము. నీ తపంబునకెంతయు సంతసించితిని తప్పక నీకుబిడ్డనై జన్మించెద కాని ఒకమాటమాత్రము వినుము. ఏమన నీకు నాపై యెప్పుడు అనాదరముగల్గి అవమానముచేతువో ఆ క్షణముననే నాశరీరము చాలింతును మరొకజన్మమునొందుదును గాన బుద్ధిమంతుడవై శాంతమూర్తివై సమత్వముగల్గి ప్రవర్తింపుము నీవు యికపొమ్ము. అని ఆ లోకమాత అంతర్హితురాలయ్యెను. దక్షుడు బ్రహ్మానందము మొంది తన తపంబు ఫలించెనని వేయివిధముల భగవతిని ప్రార్థించి నిజమందిరము చేరెను.

దక్షుడు వీరణి పుత్రికయగు "వీరిణి" పెండ్లాడి అనేక శత సంతానముగాంచి ప్రజావృద్ధి యొనర్చుచుండెను. అనంతరము కొన్ని దినంబులకు జగన్మాతకరుణవలన దక్షుని యిల్లాలు వీరిణి గర్భము ధరించెను. ఆ గర్భమున తేజోమయి అయిన భగవతి రూపము నిండెను. ఆమె గర్భము క్రమక్రమముగా పరిపూర్ణత నొంది ఒక శుభతారాగ్రహలగ్నవేళ దక్షుని హృదయంబు సంత

సింప వీరిణి ప్రసవించి ఆడశిశువును గనెను. దేవదుందుభులు మ్రోగెను. పుష్పవృష్టిగురిసెను. దక్షుడు శిశువు జన్మించినతోడనే ఆనందంబున చేతులుజోడించి జగదంబా! పరమశక్తీ! కరుణా మూర్తివైన మహాదేవీ! ఏ మహాతల్లిచేత ధాత యీజగన్నిర్మాణ కృతి నియుక్తుడగుచు సతమొనర్చునో అట్టి భువనధాత్రివగు మహేశ్వరీ! నీకు సాష్టాంగ నమస్కారము. ఏ లోకమాత కరుణచే నారాయణుండు యీరేడు జగములపోషించుచు లీలామాత్రుడై విహరించుచుండెనో అట్టి జగన్మాతవైన నీకువందనములు. అని ప్రార్థింప ఆలోకమాత బాలరూపమునసుండియు యిట్లనెను. ఆర్యా! మున్ను నీకు నేనొసంగిన వరప్రకారమున నీకు పుత్రికనై జన్మించితిని నీవు ధన్యుడవు. అని దెల్పి బాలికావిధంబున రోదనము చేసిన జనయిత్రి యున్నగు శుద్ధాంత వధూజనముతెల్ల బాలనుజూచి సంతసంబున పొంగి పొరలిరి. దక్షుండు వంశాచార ప్రకారమున బ్రాహ్మణులకు దానంబులొసంగి సమస్తజనంబులకు అన్నదానంబుసల్పి "ఉమ" అనియు "సతీదేవి" అనియు నామకరణంబు చేసెను. అనేక వేడుకలచే దక్షునిమందిరము కలకలలాడుచుండెను. బ్రహ్మాదులు చనుదెంచి ఆ లోకమాతను అనేక విధంబుల ప్రార్థించి తమవారినెగిరి. దక్షప్రజాపతికి కుమార్తెయైన కారణమున "దాక్షాయణి" యను పేరుగల్గెను.

దక్షుడు దాక్షాయణిని అల్లారుముద్దుగా పెంచుచుండెను. శుక్లపక్ష చంద్రరేఖవలె దినదినాభివృద్ధి గాంచుచు క్రమక్రమంబున యుక్తవయస్సు వచ్చెను. వివాహయోగ్యమైన సతీదేవికి పెండ్లి యత్నమునకు దక్షుడు యోచింపుచుండ బ్రహ్మదేవుండు చనుదెంచి దక్షా! ఏల యోచించెదవు. మహాఋషుల రాయబారమంపి

మహేశ్వరునికి సతినిచ్చి వివాహమొనరింపుమని ఆలోచనచెప్పెను. దక్షుడు సంతసించి నారదాదిమునుల రావించి కైలాసమునకు పంపెను. వారేగి యీశ్వరునకు సతీదేవిని పరిణయమాడుమని ప్రార్థించిరి. శంకరుండు సంతసమందెను. శుభముహూర్తము నిశ్చయింపబడెను. పరమేశ్వరుడు దక్షునియింటికి తరలివచ్చెను. దక్షుడు వరపూజసల్పి దేవమంత్రయుక్తముగా సతిదేవిని పరమేశ్వరునకు ధారవోసెను. కల్యాణవేడుకలు ఘనముగా జరిగెను. ఆదిదంపతులనుగాంచి సమస్తదేవతలు మునులు సంతసించి వేనోళ్ల కొనియాడిరి. పుష్పవృష్టి కురిసెను. అప్సరల నృత్యగానములు మిన్నుముట్టెను దేవదుందుభులు మ్రోగెను.

అనంతరము బ్రహ్మదేవుడు నూతన దంపతులను యజ్ఞశాలకు గొనివచ్చి విధిప్రకారంబు హోమకార్యంబు నెరపి ప్రదక్షిణ నమస్కారంబులాచరింపజేసెను. తరువాత సతీ శివులు యేకాసనంబున గూరుచుండ విష్ణుమొదలగు సమస్తదేవ మునిబృందములు దివ్య ప్రమథ భూతగణంబులు ఆ దంపతులను ప్రణమిల్లి అనేక విధంబుల స్తోత్రమొనర్చిరి.

ఆ మరునాడు సతీ శివులు ప్రయాణమైరి. దక్షుడు కూతునకు అల్లునకు అనేక అరణంబులిచ్చి దేవగణంబులనెల్ల సాగనంపజేసెను. దాక్షాయణితోగూడి పరమశివుడు కైలాసమును ప్రవేశించి అందఱకు యుక్తముగా గౌరవములొసగెను. వెంబడి చనుదెంచినవారందఱు వారివారి నెలవులకుంజనిరి. సతీశివులు బ్రహ్మానందముగా క్రీడలలో తేలియాడుచుండిరి. ఓ వైశ్యకుల శిఖామణులారా! ఈ సతీ శివుల వివాహ చరిత్రము యెవ్వరాకర్ణించినను, చదివినను వారలకు ఐహికాముష్మిక ఫలంబు

లొదవుటకు సందియములేదు. తరువాత కథావిధానం బాకర్ణింపు డని సాలంకాయనముని యిట్లుచెప్పదొడంగెను.

మహామునులు ప్రయాగక్షేత్రమున నొక యజ్ఞము నొనర్ప సంకల్పించిరి. ఆమఖము బహుకాలము జరుగునట్లు ఏర్పఱచిరి. అందులకై బ్రహ్మాది దేవతలను సప్తఋషులను, సమస్తలోక వాసులను మునులు అహ్వానమొనర్చిరి. క్రతుసమయమునకు అందఱు వేంచేసిరి. భగవానుడైన పరమేశ్వరునికూడా ప్రార్థించి తెచ్చిరి. యజ్ఞము గొప్పగాజరుగుచుండెను. ఒకనాడు యజ్ఞమును చూచుటకు దక్షుడు వచ్చెను. దక్షునిరాక గాంచి అందఱు యెదు రేగి సగౌరవముగా తోడితెచ్చి పూజించి ఉచితమర్యాదలొనర్చిరి. దక్షుడును వారలను తగురీతి గౌరవించెను. దక్షుడు తండ్రియైన బ్రహ్మదేవునకు మ్రొక్కి తనకు నియమించిన యుచితాసనమున గూరుచుండి తన ప్రక్కనే గూరుచున్న తన యల్లుడైన శివుడు మామనైన తనకు మ్రొక్కి గౌరవింపలేదని కోపమున ఈర్ష్యా స్వభావుడై సభాసదులందఱితో రోషభీషణవాక్యముల నిట్లనియెను. సభికులారా ! చూచితిరే ఈశివుని గర్వము నాకొమార్తెనొసంగితిని గాన నేను యితనికి పూజార్హుడనుకదా మీరందఱు నన్నింత గౌర వించినప్పుడు యీతడు అణుమాత్రమైన అసనంబునుండి లేచి మర్యాదలొనరింపలేదు. యింత మూఢుని యెందైనను చూచి తిరా ? శుచిహీనుడు, లుప్తకర్ముడు అయిన యీతనికి నేను బిడ్డ నొసంగుట అసర్హుడైనవానికి వేదవిద్యనొసంగినట్లు వ్యర్థముకదా ! భూతప్రేత పిశాచగణములతోగూడి సంచరించువాడు, ఇల్లువాకిలి లేక వల్లకాటిలో కాపురమున్న కాటికాపరి తినతిండిలేక కట్టు బట్టలేక తిరిపెమెత్తుకొను బికారి - తామసగుణప్రధానుడు -

నష్టశౌచుడు - ఇట్టివానికి బంగారమువంటి పవిత్రమైన నాపుత్త్రి నిచ్చి ఆమె సౌఖ్యము అనుభవింపలేకపోతిని. యిందువలన చూడుచుండ నిండుసభలో నన్నింత అవమానమొనర్చిన యీ చెనటి త్వరలో ప్రతిఫలము అనుభవింప వేయును అని శాపోదకంబు చేత ధరియించి యిట్లనెను. ఈనాడు మొదలు సమస్త యజ్ఞములయందును బ్రహ్మాది దేవతలతోపాటు ఈతనికి హవిర్భాగము లేకుండపోవుగాక - యిట్టివానికి యజ్ఞఫలము నొసంగుటకూడా అవివేకము అని శపించెను. అపల్కులువిని బ్రహ్మాదులు దక్షుని అనేక విధముల మందలించిరి కాని మూర్ఖమతియైన దక్షుడు వినకుండెను.

తన ప్రభువును నిష్కారణముగా క్రూరముగా శపించుటచే నందికేశ్వరుడు మండిపడి దక్షునితో యిట్లనెను ఓరీ! దురాత్మా! భగవానుడైన నాయేలికను అక్రమముగా శపించితివి పరమేశ్వరుని యజ్ఞఫలమునకు వేరుచేయు నీ తరమా? ఏ మహానుభావుని స్మరించిన మాత్రముననే జననమరణాది భవబంధములు నశించునో - ఏ పుణ్యపురుషుని సేవించిన సమస్త కామ్యంబులీడేరునో - ఏ ప్రభువును బ్రహ్మాదిదేవతలు భక్తియుక్తిగా గొల్తురో అట్టిశంకరుని వృధా శపించితివిగాన నీవును తత్ఫలమనుభవింపగలవు. యిదిగో వినుము పరమేశ్వరుని నిందించిన నీ శిరము త్వరలో ఛేదింపబడుగాక! అని నంది దక్షుని శపించెను. నందియొసంగిన శాపము విని సభవారందరు భయభ్రాంతులైరి. తనను శపించిన నందిని గని దక్షుడు మండిపడి ఓరీ! శివసేవకా! మీ యజమానుని శపించితినని కోపంబున నీవు నన్ను శపింతువా? దుర్మతి? ఇదిగో నేడుమొదలు మీ శివభక్తులందరు వేదబాహ్యులై వైదికా

చారములకు దూరమై, భసితదేహులై, దేవ, ముని బృందముల దాఢిచేసక మూర్ఖులయ్యెదరుగాక! అని శపించెను. తనను తన వారిని శపించినంత నందికేశ్వరుడు కోపము పట్టజాలక మరల యిట్లు శపించెను. ఓరీ దక్షా! ఎవరు శివునకు విముఖులై నీ శాప వాక్యములకు సంతసించిరో అట్టి నీవారందఱు వేదతత్వార్థమునకు దూరులై, కామాత్మకులై, దరిద్రులై, అభక్ష్యములను దిని, శూద్ర యాజకులై ప్రపంచమున వెలయుదురుగాక! అని మఱల శపించెను.

అంత శివుండు దక్షుడు నిర్నిమిత్తముగా తన్ను తనవారిని శపించినందులకు అలుగక తన భృత్యుడైన నందితో యిట్లనెను. ఓయీ! నీవేల తొందరపాటొందెదవు యీ అవివేకి దూషించినంత మాత్రంబున మనకు లోటుగలదా? నీవు నిర్నిమిత్తముగా అందఱి యేల శపించితివి తప్పుకదా! శాంతింపుము. అని మందలించి వెంటనే తన పరివారమును వెంటనిడికొని కైలాసమునకు వెడలి పోయెను.

దక్షుడు కుపితుడై భృగువు మొదలగువారిని తోడ్కొనిపోయి ఒక దివ్యక్షేత్రంబుజేరి అందు శివ విహీనంబుగా బృహస్పతి సవనంబు చేయనెంచి సకల దేవతలను, మహామునులను పిలిచి యజ్ఞారంభము చేసెను. ఆ యజ్ఞమునకు బ్రహ్మ, యింద్ర, విష్ణు, దిక్పాలాదులు భార్యలతో వచ్చిరి. వసువులు, ద్వాదశాదిత్యులు, గ్రహములు వేంచేసిరి. విశ్వదేవతలు, మరుత్తులు, పితృగణములు, అప్సరోజనంబులు, గంధర్వ సిద్ధవిద్యాధర, కిన్నర యక్షోరగ పతంగ ముఖ్యులును, కశ్యప, అగస్త్య, వామదేవ, భృగు, అత్రి, మరీచి, నారద, పరాశర, గర్గ, భార్గవాది

పరమమునీంద్రులు చనుదెంచిరి. వారందఱకు దక్షుడు ఉచిత సత్కారంబులొనర్చి, విశ్వకర్మ విరచితమైన ఉచిత నివాస స్థలంబుల వారందఱనుంచి యజ్ఞమునందు భృగువు మొదలగు వారల ఋత్విజులుగను, పుండరీకాక్షుని అధిష్ఠాతగను, బ్రహ్మదేవుని దర్శకునిగను నియమించెను. అగ్నిహోత్రుండు నిజరూపంబున ఆహుతులందుకొనుచుండెను. ఆ యజ్ఞమునకు ఎనుబదియెనిమిదివేలు ఋత్విగ్గణములును, అరువదినాలుగు వేలు ధాతృగణములును దీక్షితులైయుండిరి. దక్షుడు భార్యతో మంగళాచరణుడై దీక్షితుడై యజ్ఞశాల చేరెను. ఆ సభయందు సతీమహేశ్వరులు దప్ప తక్కిన సమస్త మునిజనంబులు; బ్రహ్మర్షులు, రాజర్షులు, దేవతలు మొదలగువారందఱు సపరివారంబుగ విచ్చేయుటచే సభయంతయు గొప్ప సందడిగా యుండెను. అంతటిలో శివభక్తుడైన దధీచి సతీ శివులను గానక మనంబున విచారమొంది దక్షునితో యిట్లనెను. దక్షా! సమస్త దేవ మునిగణంబులుచేరిరి గాని జగంబునకు తల్లి దండ్రులైన సతీ శివులు రాకుండిరి నీవు వారిని ఆహ్వానింప లేదా? యింతఱుగల్గి యుండియు యీ సభ దేవుడులేని జాతరవలె యున్నది గదా! నీయజ్ఞమునకు యిది తీరనిలోపము సుమా! ఏ మహాముని చేత భక్తజనులు సమస్త శుభములు పొందుదురో అట్టి పరమ శివుడులేక నీయజ్ఞము నెగ్గగలదా? శివుడు లేకున్న నీ యజ్ఞమంతయు అమంగళమేకదా! ఇప్పటికైనను మించిపోలేదు బ్రహ్మనుగాని లేక విష్ణువునుగాని పంపి యిందుశేఖరుని సతి సమేతముగా రప్పించుము నీ యజ్ఞము ధన్యమగును. శివవిహీన యజ్ఞము నిష్ఫలము సుమా! అని మందలించెను.

దధీచివాక్యములువిని దక్షుడు కోపించి యిట్లనెను. మునీంద్రా! ఆ శివుడు పిశాచగణంబులతోగూడి శ్మశానవాటికల సంచ

రించు దౌర్భాగ్యుడు. అతనితోగూడ నాకొమార్తెయు తిరుగాడు చున్నది అట్టివారు నాయజ్ఞమునకు అనర్హులని పిలువనైతిని అనెను. ఆమాటలకు సభవారెవ్వరు మంచిది కాదనజాలకుండిరి. దధీచి దక్షుని మాటలు సహింపజాలక యిట్లనెను. ఈశ్వరరహిత మైన యీయజ్ఞము విఘ్నమగుగాక యిందు చూడవచ్చినవారందరకు హానిగల్గుగాక - ఈ దక్షునకు త్వరలో ఆపదగల్గుగాక! అని శపించి తనశిష్య బృందమునువెంటగొని బయలుదేరెను. దధీచితో పాటు మఱికొందఱు మునులును వెడలిపోయిరి. దక్షుడు వారి కోపము లెక్కసేయు తక్కుంగలవారితో యజ్ఞము జరుపు చుండెను.

కైలాసంబున నున్న మహేశ్వరి సఖులతో విహరింపుచు ఆకసంబున విమానంబులతో దక్షాధ్వరంబున కరుగుచున్న వేల్పులంగాంచి సఖియగు విజయనుపంపి ఆమెవలన సర్వం బెఱింగి మనంబున నిట్లాందోళనంబొనర్చెను. ఔరా! నాతండ్రి యజ్ఞమొనర్చుచున్నవాడట! నన్ను బిలువకయుండుటకు కారణ మేమి? ఏమైనను నేను యజ్ఞమునుచూడవలెనని కోర్కెజనించు చున్నది ఈ విషయము ప్రాణేశ్వరున కెఱింగించి అమ్మహాత్ముని యాజ్ఞవడసి వెళ్లెదగాక; అని తన మనంబుననెంచి దాక్షాయని త్వరితగమనంబున శివుని యాస్థానంబునకేగి నమస్కరించి నిలువబడియున్న ప్రియురాలితో ఈశ్వరుండిట్లనెను. సతీ! ఏమంత తొందరగావచ్చితివి. నీరాకకు ఏదియోమహత్తర కారణ ముండి తీరును తెల్పుమన జగదంబ మృదుమధుర వాక్యంబుల నాధునితో నిట్లనెను. హృదయేశ్వరా! నాతండ్రి దక్షుడు యజ్ఞము సేయుచుండెనట అందులకై సమస్త దేవ ముని గణంబులు

కుటుంబసమేతముగా చేరియుండిరట [illegible] మనసు
కల్గినది. యిందులకు పిల్చి [illegible]
కారణమేమో యూహింపజాలకున్నాను - ఒకవేళ [illegible]
యని తలంచెదను మరపుగాకున్న ఆత్మబంధువులైన [illegible]
అల్లుని పిలువకుందురా? పెద్ద [illegible]
సేవ గాన ప్రాణేశ్వరా! [illegible]
దయగలవాని నన్ను పంపుము ఆడువి పుట్టింటిపై [illegible]
ప్రపంచధర్మముగదా; [illegible]
చాలసౌఖ్యము మీరురాదలంచని పక్షమున [illegible]
నను పంపి నాముద్దుచెల్లింతురని ప్రార్థించుచున్నదాన [illegible]
త్సవము కన్నులారగాంచి మరలివచ్చెదను [illegible] అనేకవిధం
బుల ప్రార్థించుచున్న దాక్షాయణి [illegible]
రుండు నవ్వి శాంతవచనంబుల యిట్లనెను. ప్రియ [illegible]! మీ
తండ్రిచేయు యజ్ఞంబునకు కారణము తెల్పెదవినుము. అది
నన్నవమానమొనర్చుటకుగాని వేఱుగాదు. అఖిలలోక వాసులను
పిలచి నన్ను పిలువకుండుట నాకు అవమానకారణమగునని నన్ను
ఆహ్వానింపకయే అధ్వరము చేయుచున్నాడు. అట్టియెడ మనము
అచటికి పోయినయెడ యెంత గౌరవమందుదుమో యోచింపుము.
యజ్ఞములకు నన్ను వెలిబెట్ట మీతండ్రి సంకల్పించినాడు అచటికి
పోవుట యనర్థక కారణముసుమా! అనెను. అభవుని మాటలకు
అంబిక యిట్లనియె. జీవితేశ్వరా! మీరన్నది నిజమైనను [illegible]
దానను నాపుట్టింటిపై భ్రాంతి నేనెట్లు విడగలను మీరు [illegible]
సమర్థులుగావున ఒకరినొకరు సాధించుకొనవచ్చునుగాని మధ్య
నన్ను ఒత్తిడిచేయుట ధర్మమా? నాకు మీరిచ్చెడు సమాధాన

కదా ! దయయుంచి నన్నైనను పోవ నాజ్ఞయొసంగుడు అని యనేక విధంబుల బ్రార్థింప పరమేశ్వరుండు కాగలవిధిని మనంబున గుర్తించియు సతీదేవిని పోయిరమ్మని అజ్ఞయొసంగెను.

అంత హరుని అనుపదివేలమంది సఖులుగొల్వ నంది వాహనంబెక్కి తండ్రి యజ్ఞశాలకు పయనంబై పోవుచుండెను. మార్గమధ్యమున యనేక దుశ్శకునములు దోచుచుండినను పుట్టినింటకపోవు భ్రాంతిచే సతీదేవి ఆ శకునములను లక్ష్యముసేయక ఎంత త్వరితముగ యజ్ఞశాల చేరుదునాయని యువ్విళ్లూరుచుండెను. కొలదికాలములోనను యజ్ఞశాలచేరి ప్రాకారంబు ముందట వృషభంబుదిగి తనవెంట వచ్చినవారినెల్ల అచ్చటనేయుంచి ముఖ్యపరివారముతో యజ్ఞశాలలోనికరిగెను. అంతలో తల్లియైన వీరిణి కొమార్తెయయిన సతినిచూచి ఆనందమొంది లోనికింగొనిపోయెను. తండ్రియైన దక్షుడు అనాదరంబు చూపుటయు, వేల్పులందరును దక్షునకు భయపడి తన్ను గౌరవింపకుండుటయు తన భర్తకు యజ్ఞమునను హవిర్భాగము శూన్యము చేయుటయు గాంచి చాలా యుగ్రరోషంబు కన్నులెర్రజేసి తండ్రియైన దక్షునితో యిట్లనెను. జనకా ! లోకజనకుడైన నాభర్తనేల పిలువకుంటివి ? ఆ మహాత్ముడులేని యజ్ఞమున నివెట్లు ఫలమనుభవించెదవు ? యీ బ్రహ్మదేవుడూ, ఈ నారాయణుడూ, ఈ యింద్రాదిదేవతలు ఆమహామహుని దయవలననే సమస్తపదవులందియు, అతడులేని యజ్ఞము చేయింపనెట్లు సమ్మతించ వచ్చిరో తెలియకున్నాను. వీరందఱు నేటికి వెరతలైరికాబోలు ? అని బ్రహ్మాది వేల్పులతో యిట్లనెను. ఓ పద్మసంభవా ! ఓ హరి! ఓ హుతాశనా ! ఓ మునిపుంగవులారా ! మీకైనను మతియున్నదా ? మీ దేవదేవుని పిలువని

యజ్ఞమునకు మీరెట్లు సమ్మతించి వచ్చితిరి ? ఓ నారాయణా ! నీకు ధర్మమా ? నీకు సమస్తఅధికార మహిమ లొసంగి చక్రాది ఆయుధంబులొసంగి, ప్రపంచరక్షణ భారమొసంగిన నీయేలికపై నీకింత భక్తి శూన్యమగుటకు కారణమేమి ? ఓ బ్రహ్మదేవుడా ! నిన్ను సృజించి నీకు సర్వసృష్టి అధికారమొసంగి వేదములెల్ల నీస్వాధీనమొనర్చిన శివునిపై నీకింత అనాదరము తగునా ? ఓ యింద్రా ! నీకింత గర్వమా ? నీకు త్రిలోకాధిపత్యమొసంగిన ప్రభువునే మఱచితివా ? నీకు అధికారగర్వము తలకెక్కినదా ? ఓ మునిచంద్రులారా ! మీ మీ తపంబులకు ఫలప్రదాతయైన పరమశివుని ధిక్కరింప పాల్పడితిరా ? ఎంత అన్యాయము! ఎంతదుర్మార్గము! త్వరలో మీరందఱు దీనికి తగిన ప్రతిఫలము నందకుందురా ? అని అనేక కోపవాక్యంబులు బల్కు దాక్షాయ ణికి యెవ్వరును మాఱుబల్కలేకుండిరి.

అంత దక్షుండు సతీదేవితో యిట్లనెను. దాక్షాయణీ ! నిన్ను యజ్ఞమునకు పిల్చినవారెవరు ? ఏల వచ్చితివి ? వచ్చినదానవు అధికప్రసంగమొనర్చుట గౌరవభంగమేగాని వేఱుగాదు. నీవు వెంటనే బుద్ధిగలిగి మఱలిపొమ్ము. నీనాధుని యజ్ఞమునకు పిల్వలేదని యేమేమో అవ్యక్త ప్రలాపంబులాడుచున్నావు. నీ నాధుని గొప్పదనము నీకును తెలియనిదిగాదు. పిశాచగణంబు లతో వల్లకాటియందు దిరుగువాడు, కశ్మలుడు అట్టివానియోగ్యత తెలియక నిన్నొసంగి నీజీవిత సౌఖ్యమును నాశనమొనర్చితిని. ఇది నీకర్మయని మిన్నకుంటిని నీవును అవశ్యము మఱలిపొమ్ము అనెను. తండ్రిమాటలకు తల్లడపడి దాక్షాయణి మహారౌద్రమూర్తి యయ్యెను మనంబున భర్తయెరింగించిన వాక్యములు దలంచి

తాను మూర్ఖముగా వచ్చుటయు, తనకు గల్గిన పరాభవంబును తెలిసి పశ్చాత్తాపంబునొంది మనంబున నిట్లు వితర్కించెను. ఔరా! నేను మఱల కైలాసంబునకెట్లు పోవుదాన - నాధుని మొగము ఎట్లు చూచుదాన వలదని ప్రాణేశ్వరుండు ఎంతబోధించినను వినక మూర్ఖమతినై వచ్చినందులకు ప్రతిఫలమనుభవించితినిగదా! అని అనేక విధంబుల విచారించి కోపంబుపట్టజాలక తండ్రిలో యిట్లనెను. జనకా! శంకరుని చేసిన నిందకు త్వరలో ఫలమనుభవింతువుగాక - గొప్ప దుఃఖంబున పరమపదమొందెదవు - ఘోరనరకము అనుభవింతువు. భగవానుడైన సర్వేశ్వరుని నీవు దూరమొనర్చితివి గాని మఱియెవ్వరిట్లు చేయుదురు? పవిత్రమై మంగళప్రదమై శివనామ దూష్యము నొనరించుటకు నీనోరెట్లాడెనో తెలియకున్నాను. కాటికాపరి యనియు, పిశాచగణ సేవితుడనియు దూషించితివి. అట్టివాని కరుణయేగదా సమస్తదేవగణములు అధికారమునొందుట - అదిమఱచి ప్రల్లదంబులాడుచున్నావు - ఎవడు శంకరుని దూషించునో అతడు శిరచ్ఛేదన బొందగలడు - అమహామహుని దూషించుచున్న నీ వాక్యములు వినిన నా మానసము అపవిత్రమైనది, మహాపాపమైనది. యింక యీదేహముతో మఱల ప్రాణేశ్వరుని సమక్షమునకు పోజాలను. యిచ్చటనే నాప్రాణంబులు దగ్ధమొనర్చుకొందును. ఇక నీ చుట్టరికముచాలు. యిట్టి క్రూరుడవైన నీగర్భమున బుట్టుటచే నేనొక పాపాత్మురాలనైతిని. నీకొమార్తెననిపించుకొని జీవించుటకంటె మరణించుట చాలా మేలు. ఓ సురలారా! ఓ మునులారా! ఉచితానుచితములరయక యజ్ఞకర్మము నడుపుచున్నారు గావున జడులై హరుదండనమునొంది దుఃఖమునందుదురుగాక!

ఈ యజ్ఞము పాడగుగాక! ఇట్లు పల్కి ఈశ్వరి ఉత్తరాభి ముఖ ముగా పృథ్విపై గూరుచుండి మౌనమునంది యుదకము అచ మనంబొనర్చి కనులుమూసి శివుని దలంచి దేహంబున యోగాగ్ని గల్పించుకొని అనేక విధంబుల శివుని ధ్యానింపుచుండెను. అంతలో యోగాగ్ని జాజ్వల్యమానమై సతీదేవి శరీరమును దగ్ధ మొనరించుచుండెను. సభవారందఱు హాహాకారములొనర్చుచుం డిరి. దక్షునకు నాశనము దాపురించినదని కొందఱు, నేటితో వాని యాయువు మూడినదనికొందఱు, శివుడు సతీవియోగమున సర్వ లోకములు భస్మమొనర్చునని కొందఱు, ఏవేళకేమి కడుమూడునొ యని కొందఱు, కన్నబిడ్డను దగ్ధమొనర్చిన కఠినుడైన దక్షునకు శాస్తి కావలసినదేనని కొందఱు పరిపరి విధముల పల్కుచుండిరి. దాక్షాయణివెంట వచ్చినవారు ఆ మహాతల్లి దుర్మరణమునకు గొల్లుమని వాపోయిరి. ఆ సమయమున ఆకాశవాణి పెద్దయెలుం గుతో యిట్లనెను. ఓరీ! మదాంధా! దక్షా! ఈశ్వరునితో పగబూని యజ్ఞము చేయబూనితివి దధీచి హితోక్తులు తిరస్కరించితివి జగన్మాతయైన సతీదేవిని అవమానవాక్యములాడి ఆమె ప్రాణ ములు బలిగొంటివి త్వరలో ఈ ఫలము నొందెదవు. ఈ సభా సదులు చూచుచుండగా నీతలతెగి భూమిపై పడును-నీయజ్ఞము ధ్వంసమగును - నీయాజ్ఞావర్తులైన యీ వేల్పులందఱకి తగిన శాస్తియగును అని బల్కెను. ఆవాక్యములాలకించి దేవతలు, మునులు శ్రీమన్నారాయణుని జేరి నమస్కరించి స్వామీ! ఈ విపరీతమేమి? ఈనాటితో ప్రళయము అగునట్లు తోచుచున్నది. మమ్ము రక్షించుభారము నీదేసుమా. అని అనేక విధంబుల ప్రార్థించిరి. నారాయణుండును చేయునదిలేక యోచనా నిమగ్ను డై యుండెను.

అంత సతీదేవివెంట వచ్చినవారు పరుగు పరుగున కైలాసంబునకేగి పరమేశ్వరుని సన్నిధిజేరి దుఃఖింపుచు యిట్లనిరి. మహాత్మా! పరమేశ్వరా! దేవదేవా! కరుణాకరా! దీనరక్షకా! ఏమని విన్నవింతుము. జగదంబ తమ యాజ్ఞగొని దక్షుని యజ్ఞశాలజేరి ఈశ్వరహీనమైన యజ్ఞమొనర్చుట తప్పని బ్రహ్మాది దేవతలను దక్షుని యనేక విధంబుల దూషించినది. ఆ మాటలకు దక్షుడు మండిపడి తమను అనేక విధంబుల అనరానిమాటలు అనుటచే ఆలోకమాత సహింపజాలక యోగాగ్ని కల్పించుకొని దగ్ధమైపోయినది యని దెల్పిరి.

ఆ వార్త విన్నంతనే పరమశివునకు భరింపరాని దుఃఖము కల్గి సతినిగూర్చి అనేక విధంబులవాపోయి వియోగదుఃఖము మితిమీరి క్రోధాగ్నియై ప్రజ్వలించుటచే కఠోర ఘోర గర్జనము చేసి ఒక్క జెడ త్రెంచి నేలపైమోదెను. ఆజడ కొట్టినంతనే భూనభోంతరములు మ్రొత్తలుగల్గి ప్రళయకాలమూర్తియు, సహస్ర బాహుడును, దివ్యాయుధ ధరుండును, రౌద్రారుణ నేత్రుండును నైన వీరభద్రుడను వాడు జన్మించెను. అతని ప్రక్కనే ఘోర రూపముతో భద్రకాళి జన్మించెను. అంత వీరభద్రుండు పరమశివునకుమ్రొక్కి జనకా! నన్ను కల్పించిన కారణమేమి? నా వలన కాదగిన కార్యమేద్ది నీ అజ్ఞయయ్యేనేని గరుడ గంధర్వ యక్ష రాక్షసానీకంబులెల్ల బలిపెట్టెదను నాకాజ్ఞయొసంగుడు. అనిన మహేశ్వరుండు యిట్లనియె. నాయనా! మదాంధుడైన దక్షుడు నీ జనని సతి మరణకారకుడైనాడు. నన్ను ధిక్కరించి యజ్ఞమొనర్చుచున్నాడు నీవేగి అతనివధించి యజ్ఞధ్వంసమొనర్చి రమ్ము అనెను. శివుని వాక్యానుసారము వీరభద్రుడు వల్లెయని

భద్రకాళిని వెంటగొని సింహంబులుపూన్చిన రథంబెక్కి మూడు కోట్ల రుద్రగణంబులుగొల్వ భేరీనాదంబులు, శంఖధ్వనులు, పటహ, కాహళ, డమరు ధ్వానంబులు మిన్నుముట్ట పారిషద సంఘము ముందునడువ దక్ష యజ్ఞశాల చేరిరి. దక్ష యజ్ఞశాల ననేక దుర్నిమిత్తములు దోచుచుండెను. సూర్యమండలము కళా విహీనమయ్యెను. నక్షత్రములు భూమిపై పడెను. అగ్నివర్షము కురిసెను. రక్తధారలుగురిసెను. దక్షుని యెడమకన్ను అదరెను. గృధ్రములు దక్షుని తలదన్నెను. యజ్ఞశాల యంతయు ధూళి గమ్మెను. నక్కలు రోదనధ్వనులు చేయుచుండెను. సభవారి చిత్తములు జల్లుమనెను. అంతఃపురస్త్రీలు వీరిణి మొదలగు వారిట్లు దిగులొందిరి. అయ్యో! కొమార్తెను గోలుపోయితిమి. ఆ కారణంబున శివునకు కోపముగల్గి యుండును ఏమిహానిగల్గునో కదా! యని యేడ్చుచుండిరి. ఇంతలో ఘోరాకారంబుతో వీర భద్రుండు మొదలగు రుద్రసైన్యంబులు యజ్ఞశాల ప్రవేశించిరి. వారినిగాంచి మునులు, దేవతలు భయభ్రాంతులై చచ్చితిమి దేవుడా! యని నలుమూలల నొదుగువారును, పరుగిడువారును, తత్తరపాటొందువారును, యేడ్చువారునునై యుండిరి. దక్షుడును మతిచలించి చేయునదిలేక తనవారితో శ్రీమహావిష్ణువును దరిజేరి రక్షింపుమని వేడెను. శ్రీహరి దక్షునితో యిట్లనెను. ఓయీ! నీ యవివేకము యింత అనర్థమునకు కారణమైనది. భగవానుడైన హరుని దూషించి ప్రాణహానిదెచ్చుకొంటివి. నీమూలమున మాకందఱకును హానివాటిల్లుచున్నది. మేమందఱము మతిహీనులమై నీయాగమునకువచ్చి ముప్పుదెచ్చుకొన్నాము. ఈ మునులు, దేవతలు మొదలగువారెందరైనను ఈ వీరభద్రుని యెదుర్కొన తరు

మౌనా? ఈనాడు చాలా ప్రళయముగా నున్నది. దైవయోగము తప్పింప నెవ్వరితరముగాదు అనెను.

అంతలో వీరభద్రసైన్యములు ఇంద్రాది దిక్పాలురపై గవిసి యుద్ధమొనర్పసాగిరి. బాణయుద్ధము, ముష్టియుద్ధము, మల్లయుద్ధము, గదాయుద్ధము మొదలగు రకరక సమరక్రియలతో సంకులమయ్యెను. విరిగిన రథంబులు, తెగిపడిన గజతురంగములు, కూలిన భటులు, తోరణరంగము నెత్తురు కాల్వలై ప్రవహించెను.

ఆ సమయంబున వీరభద్రుండు శ్రీహరిపై యుద్ధమునకు తారసిల్లి యిట్లనెను. దామోదరా! ఎంతవీరుడవైతివి. నీకు యీ యధికారమొసంగిన దేవుడెవరు? నీకీచక్రమొసంగి అనవరతము కాపాడు పరమేశ్వరు డెవరు? మఱచిపోతివా? ఇంతలో యింత విశ్వాసహీనుడవైతివా? నీమగటిమెంతయో యీనాటితో తేలగలదు. అని వీరాలాపములాడుచున్న వీరభద్రునింగని శ్రీహరి యిట్లనెను. భద్రమూర్తీ! నాహృదయమున యేనాటికిని ఈశ్వర విరోధములేదు – ద్వేషముబూనను – ఎల్లప్పుడు ఈశ్వర ప్రియుడనే ఈ యజ్ఞమునకు వచ్చుట తప్పిదమనియే గ్రహించితినికాని దక్షుని ప్రార్థన త్రోయజాలక విధిలేక యాగమునకు వచ్చితిని ఆ కారణమున దక్షునకు సాయమొనర్పక తప్పదు. కాని విజయము ఈశ్వర పరమగునని యేనెరంగుదును అని దెల్పి శ్రీహరి వీరభద్రునితో యుద్ధమునకు పూనుకొనెను. నారాయణునితో పోరుచున్న వీరభద్రుని శరలాఘవము అమోఘముగా నుండెను. వీరభద్రుడు ఐదుబాణంబుల హరికవచంబుచించి రథంబు నుగ్గుగావించి విరథుని జేసెను. శ్రీహరియు కోపమూని క్రూర

నారాచంబులచే శరీరమెల్ల తూంట్లుపడమోది రక్తధారలు గారు నట్లు జేసెను. వీరభద్రుడు రౌద్రమూర్తియై త్రిశూలము హరిపై వేయ కేశవుడు మూర్ఛిల్లెను. కొంతతడవునకు హరి మూర్ఛతేరి తన చేతి చక్రము గిరగిరండిప్పి భద్రమూర్తిపై ప్రయోగింప వీరభద్రుడు మూర్ఛిల్లెను. యింతలో చండీశ్వర, భైరవులు శ్రీ హరిపై తారసిల్లిరి. అంతలో బ్రహ్మదేవుడు శ్రీహరి సమీపంబు చేరి యిట్లనెను. మహాత్మా ! యిది మనకు మంచి సమయము గాదు. ఈ సమరమున ఎంత వారికైన అపజయము తప్పదు కాన మనము తొలగిపోవుట యెంతయు మేలుసుమా! అనెను. మాధవుడు బ్రహ్మవాక్యములువిని సమరరంగమువదలి సూక్ష్మరూపము ధరించి నిజనివాసంబుచేరెను. బ్రహ్మయు అట్లే తన మందిరమునకేగెను. శివసైన్యములు కొందఱు అంగీరసుడు మొదలగు మునులనుబట్టి బాధించిరి, కొందఱు దేవతలను హింసించిరి, కొందఱు సదస్యశాలలు ధ్వంసమొనర్చిరి, కొందఱు యజ్ఞశాల దగ్ధమొనర్చిరి, కొందఱు అంతఃపురముల దూరిరి, కొందఱు అగ్నుల నార్పిరి, వీరభద్రుడు, చండీశ్వరుడు, నందీశ్వరుడును తలపడి భృగుని గడ్డములు, మీసములు ఊడబెరికిరి, కన్నులు పెకలించిరి, పండ్లు ఊడదన్నిరి. వీరభద్రుడు కేకలువేయుచు దక్షునిపై తారసిల్లి శిరోజములబట్టి కరకు కరవాలముచే అతని కంఠము పరపరగోసి అగ్నిలోవైచి దగ్ధమొనర్చెను. అంత వీరభద్రాది వీరులు కైలాసంబున కరిగి తమ విజయంబు పరమేశ్వరున కెఱింగించిరి.

ఛిన్నభిన్నాంగులైన సురమునిగణంబులు వైకుంఠమున కేగి రమారమణుని దర్శించి అనుగ్రహింపుమని ప్రార్థించి దేవ

ముని రక్షణంబొనర్ప వేడిరి. అంత పుండరీకలోచనుండు వారం దఱని వెంటనిడుకొని కైలాసంబునకేగి పరమేశ్వరుని దర్శించి అమ్మహాత్ముని పాదపద్మములంబడి యిట్లు ప్రార్థించిరి.

భగవానుడా! నిర్వికారచిదానంద నిత్యరూపా! ధర్మమున కాధారభూతుడవీవు - సమస్తచరాచరములకు అధారమైనకర్తవు నీవు - నీ మహిమవర్ణింప నెవ్వరికిసాధ్యముకాదు. నీకారుణ్యమే మాశ్రేయంబులకు కారణము - నిన్నువినా దైవమేశూన్యము - నీవులేని జగము కల్ల - నిన్ను నిరసించినవారలకు దుర్గతియే గాని సుగతి గల్గదు· దయామయా! మానేరములు మన్నింపుము అపరాధియైన దక్షుని కరుణించి బ్రతికించి యజ్ఞసాఫల్యమొన ర్పుము. క్రతుఫలము పూర్ణముగా స్వీకరింపుము. సుధాకర మకుటా! త్రిగుణాత్ముడవైన నీకు సహస్ర ప్రణామములు. అని యనేక విధముల బ్రార్థింప బాలేందుశేఖరుడు దయగలిగి వార లతో యిట్లనెను. కేశవా! మూఢమతియైన దక్షుని క్రోధావేశము యింత అనర్థ కారణమైనది. అందులకు తగిన ఫలమాతడనుభ వించుటయేగాక అతనిచేరినవారికిని అనుభవమైనది· గతమునకు వగవవలదు. నేనిదే ప్రసన్నుడనైతిని. దక్షుడు జీవించును మఖంబు సఫలమగును దిగులొందకుడన వారందఱు పరమేశ్వ రుని మఖశాలకు రమ్మని ప్రార్థించిరి. శంకరుడు సంతసించి వారందఱను వెంటబెట్టుకొని యజ్ఞవాటిక జేరెను. శివానుమతం బున మేకశిరంబును దక్షుని శరీరమునకు అతికించినంతనే సజీ వుడై ముందఱనున్న శివునిం జూచినంతనే శరత్కాలంబునందలి హ్రదంబుబోలి యకల్మషచిత్తుండై పూర్వవైరంబు మఱచి మృతి నొందిన కూతుందలంచి దుఃఖంబున బాష్పపూరిత నయనుడై

యొద్ధియు పలుకజాలక యెట్లో హృదయంబు బిగ్గబట్టి చేతులు జోడించి మహేశ్వరునిట్లు ప్రార్థించెను.

మహాదేవా ! త్రిపురహరా ! ఫాలలోచనా ! దయానిధీ ! మూర్ఖుడనై భగవన్మూర్తివైన నీమహిమ యెఱుంగజాలక నోటి కొలంది నిందించిన మహాపాపుడను, దైవద్రోహిని, నేనొనర్చిన మహాపాపము జన్మజన్మంబులకు నన్ను కట్టి కుడుపకమానదు. నిన్ను దూషించి నీ కపకారంబుజరిపిన పాపాత్ముడనైన నాపై మఱల కరుణించి బ్రతికించిన నీదయాగుణంబు నేనెంతనివర్ణింతును. వరదుడవు, ఆర్తబంధుడవు, జ్ఞాననిధివి, సనాతనుడవు, సర్వదేవాధిపతివి, ప్రశాంతమతివి, సర్వకారణుడవైన నీమహిమ వర్ణింప నాతరమా ? చంద్రశేఖరా ! నాఅజ్ఞానము అంతరించినది. నన్ను మన్నించి నాయజ్ఞరక్షణమొనర్చి నన్ను ధన్యుని గావింపుము. పరమమూర్ఖుడనైన అనరానిమాటలాడి కడుపారకన్న బిడ్డను పోగొట్టుకొన్న పాపిని. నన్ను మన్నింపుము. అని యనేక విధముల ప్రార్థింప శివుడు దయార్ద్ర హృదయుడై యిట్లనెను.

దక్షా ! నీయెడల ప్రసన్నుడనైతిని. నీ యపరాధముల మన్నించితిని. ఎన్నటికిని నేను నాభక్తులకు లోనగువాడనేసుమా! నన్ను పూజించు భక్తులు నాల్గు విధములు. ఆర్తులు, జిజ్ఞాసువులు, అర్థార్థులు, జ్ఞానులు నన్నర్చింతురు. వీరిలో జ్ఞాని నాకు ప్రియుడు. అతడునన్ను బాగుగాగుర్తెఱుంగును. అజ్ఞానులు నన్ను గన్గొనుట కష్టము. దానధర్మయజ్ఞతపోసాధనములకంటే భక్తిచే నన్ను సులభముగా వశ్యమొనర్చుకొన వచ్చును. నీవు మూర్ఖమతివై, భక్తిజ్ఞానశూన్యుండవై యిట్టిముప్పు దెచ్చుకొంటివి. ఇక నైన అహంకారమువదలి సర్వము ఈశ్వరార్పిత మొనర్చి జ్ఞానివి

గమ్ము. నీయాగంబు మఱల సక్రమముగా నొనరింపుమన దక్షుండు సంతసించి యజ్ఞంబు సక్రమంబుగా నడపి హవిర్భా గంబు దేవతలకు, పరమేశ్వరునకు అర్పించి కృతార్థుడయ్యెను. సర్వేశ్వరుడు నిజనివాసంబు జేరెను. ఓ వైశ్యతపోధనులారా ! ఈ దాక్షాయణీ చరిత్రము భక్తియుక్తముగ పఠించినను, వినినను సకలసౌభాగ్య సంపదలుగలిగి కైవల్యప్రాప్తినొందుదురనెను.

అంత సాలంకాయనమునికి వైశ్యమహర్షులిట్లనిరి. మహాత్మా ! సతీదేవియే పార్వతియై పరమేశ్వరునివివాహమాడిన వృత్తాంతము ఆవివాహ సమయముననే కైలాసవాసులైన మావైశ్యసంతతికి భూలోక నివాసము శివునిచే కల్గుటకు కారణము సవిస్తరముగా వచింపుడనిప్రార్థింప సాలంకాయనముని వైశ్యమునుల కోర్కెకు సంతసించి పార్వతీ పరమేశ్వర చరిత్రమును భక్తియుక్తముచే చెప్పనెంచి పరమేశ్వరుని మనసారధ్యానించి వారలతో నిట్లని యెను. అన్నలారా ! ఈ చరిత్రమును మీరలు శ్రద్ధాత్ములై వినినచో యిహపరసుఖంబులందెదరు. భారతదేశంబునకు నుత్తర భాగంబున హిమశైలమను పేరుగల పర్వతరాజముగలదు. మహా మణిరత్న కాంతులచే ప్రకాశితమై యొప్పెను. గంగానదీతరంగ ములలో నుయ్యాలలూగు రాజహంసలతోడను, గంధర్వవిద్యాధర బృందములతోడను, వన్యమృగంబులనెల్ల చించిచెండాడు భిల్ల సమూహంబులతోడను, మణిమయమందిర ప్రదేశంబుల నృత్య గీతాభినయములతో విలసిల్లు యచ్చరలతోడను, పరమేశ్వరు పాదభక్తియుక్తులై యణిమాద్యష్టసిద్ధులందిన సురమునిగణంబుల తోడను, సూర్యకాంతులకుం గరగిన మంచుగడ్డలు సెలయేరులై పారుచు నేత్రోత్సవము గల్గియు, నానావిధ సుగంధ పుష్పసమ్మి

శితమై మధురఫలభరిత తరుసమన్వితమై, పరమతపాధనాగ్ర గణ్యులైన మునీంద్రాశ్రమ విలసితమై, భక్తవాంఛాఫలప్రదాత యైన గేదారేశ్వరనివాసమై, స్వర్ణరత్నాది లోహముల కాలవాలమై నిఖిల దివ్యౌషధులకు మూలమై, ముముక్షజనులకు తపోసాధన కాశ్రమమై, హిమాలయము చెలువొందెను.

ఆ పర్వతరాజు పరిణయమాడి వంశవృద్ధి, ధర్మవృద్ధిసేయ సంకల్పించెనుగాని అనుకూలవతియైన కాంతకై యన్వేషింపు చుండెను. ఆసమయమున కొందఱు మునిచంద్రులు హిమవంతుని యభిమతంబెఱింగి పితృదేవతల కడకుజని యిట్లనిరి. అయ్యలారా ! హిమవంతుడు గొప్పధనిధియని మీకెల్లరకుం దెలిసిన విషయమేకదా ! అతండు పెండ్లియాడ సంకల్పించెను గాన మీకొమార్తెయయిన మేనకను అతనికిచ్చి వివాహమొనర్చితిరేని ధన్యులగుదురు. మీదుమిక్కిలి ఆ దంపతులమూలమున లోక కల్యాణమగు ఫలముగ్గలునని తోచుచున్నది గాన మీరు అవశ్యము మేనకను హిమవంతునకిచ్చి పరిణయమొనర్పుడనిదెల్పిరి. మహా మునుల వాక్యములువిని పితృదేవతలు సంతసించి సమ్మతించిరి. అంతట పితృదేవతలు సుముహూర్తము నిశ్చయించి హిమవంతుని అహ్వానించి సాలంకృత కన్యాదానమొనర్చిరి. ఆ వివాహమునకు బ్రహ్మ, విష్ణు, పురందరాది సమస్త దేవగణంబులు వచ్చిరి. వివాహము బ్రహ్మానందముగా జరిగెను. మహాఋషులు దేవతలు మేనకా హిమవంతులను వేనోళ్ల పొగడి యాశీర్వదించిరి. హిమవంతుడు అర్ధాంగియైన మేనకతో హాయిగా స్వస్థానము జేరి ఆనంద సౌఖ్యము లనుభవించు చుండెను.

ఇట్లుండ నొకనాడు శ్రీహరి దేవగణములతోగూడి హిమనంతుని యింటికేతెంచెను. భగవానుడు తనయింటికి దేవగణముతో వచ్చినంతనే పర్వతరాజు బ్రహ్మానందమొంది భక్తియుక్తుడై అర్ఘ్య పాద్యాది విధులపూజించి యుచితాసనంబులిచ్చి యనేక విధంబుల బ్రార్థించుచు యిట్లనెను. లక్ష్మీరమణా! నేనెంతయో కృతార్థుడనైతిని. దయామయుడవగునీవు నాయందలి పరిపూర్ణ కటాక్షమున నాయింటికి వచ్చుటచే నావంశము తరించినది. నా జన్మసార్థకమైనది. నేను మీసేవకుడ - మీయాజ్ఞశిరసావహించెద అజ్ఞయిండని అనేక విధముల బ్రార్థించిన నారాయణుండు సంతసించి హిమవంతునితో యిట్లనియె. శైలరాజా! నీవు చాలా ధన్యుడవు. మీ దంపతులు పుణ్యాత్ములు మీమూలంబున లోక కల్యాణము కల్గునని తోచి మేము నీ గృహంబున కరుదెంచితిమి. మీకొక పరమరహస్యం బెరిగింతుము. జగదంబయైన యాదిశక్తి మున్ను దక్షునకు కూతురై సతీనామంబున శివుని పెండ్లాడినది ఆ సమయంబున దక్షుడు ఈశ్వరునియందు ఈర్ష్య వహించి అహంకారబుద్ధిచే ప్రత్యర్థియై శివరహితమైన యాగమొనర్చెను. ఆ యాగసమయమున సతీదేవి తండ్రిచే నవమానింపబడి దేహత్యాగ మొనర్చెను. ఆ కారణమున భార్యావియోగమందిన పరమశివుడు విరక్తినొంది తపస్సమాధినిష్ఠాగరిష్ఠుడై యున్నాడు. ఆమహాదేవి మరల భూమిపై యవతరించి పరమేశ్వరునకు భార్యయైనచో అమ్మహాత్ముండు హృదయశాంతి నొందును. అదేవదేవిని నీ కూతుగా గనుటకు మీదంపతులు తగినవారు. ఇది విధివిధానము గాన మీదంపతులు ఆలోకమాతనుగూర్చి నిశ్చల తపమొనర్చునప్పుడు మీకు మేలుగల్గును. ఈవిశేషంబెఱిగించుటకై మీగృహంబునకు

మేమరుదెంచితిమి. అని నుడివిన హిమవంతుడు సంతసించి జగన్నాథా! దాసునిపైదయగల్గి తాము సెలవిచ్చినట్లు సేయువాడను. మీయానతివలన నాజన్మము సార్థకంబగును, అతపోవిధానము ఈ దాసునకెరింగించి పుణ్యముగట్టుకొనుడని వేడిన, నారాయణుండు సంతసించి హిమవంతునకు తపోవిధానము నెఱింగించి యట నుండి కదలి వైకుంఠమునకేగుచు హిమవంతుని తపస్సిద్ధికై జగదంబను వేడుకొననెంచి మనసారా ధ్యానించెను. వెంటనే జగన్మాత శ్రీహరి సమక్షమున ప్రత్యక్షమయ్యెను. శ్రీహరి అతల్లిని ధ్యానించి యిట్లువినుతించెను. భవానీ ! సృష్టికిమూలమైన శక్తివి సమస్త జీవజాలంబులు నీమాయచే నటించుచున్నారు. నీఆజ్ఞయే మా యధికారంబునకు మూలము. నీశక్తి వర్ణింప మావలనగాదు. నీభక్తులమైన మమ్ము కరుణించి మాప్రార్థన మాలకింపుము. మాతా ! మున్ను దక్షునకు కుమార్తెవై జన్మించి సతీనామంబున పరమేశ్వరునిచేపట్టి తండ్రి యవమానంబున దేహత్యాగమొనర్చితివి. నీ వియోగ దుఃఖమున శంకరుడు సమస్తము మఱచి తపోనిష్ఠలో మునిగియున్నాడు కాన దయామయీ ! మఱల యవతారమునొంది శివుని పెండ్లాడినగాని లోకకల్యాణము గల్గదు. మాయందు దయయుంచి మామొరాలకించి యవతారమునొంద ప్రార్థించుచున్నామని వేనోళ్ల బ్రస్తుతింప జగన్మాత సంతసించి కరుణార్ద్రచిత్తయై వారలతో యిట్లనియె. అయ్యలారా ! మీకోరిక యెంతయు మెచ్చితిని నేనును పతివియోగ దుఃఖమున పరితపించుచున్నదానను. నానాథుడు నాకై విరాగియై దిరుగాడుచున్నాడు. అమహాత్మునిదలంచిన నామనంబు తల్లడిల్లుచున్నది హిమవంతుడు పరమపుణ్యాత్ముడు వారు నన్నుగూర్చి తపమొన

రింతురు నేను ఆ దంపతుల గర్భమున కుమార్తెనై జన్మించి పరమేశ్వరుని చేపట్టెదను. మీరింక నిజనివాసములకు బొండు అని యానతిచ్చి యాదేవి అంతర్హితయయ్యెను. శ్రీహరి మొదలగు వారు తమతమ నెలవులకేగిరి.

అట హిమవంతుడు మేనకాసమేతుడై శుభముహూర్తమున గంగాతీరమున పర్ణశాల నిర్మించుకొని నిశ్చలభక్తియుక్తులై జగదంబనుగూర్చి తపంబు సేయబూనిరి. మేనకయు గౌరీవిగ్రహమును ప్రతిష్ఠించి నిర్మలమనంబున నహోరాత్రములు సేవించుచుండెను. నిశ్చలమైన హిమవంతుని తపోవేడిమి లోకముల గాల్చుచున్నట్లుండెను. కొన్నాళ్లు కందమూలాహారముల తోడను, కొన్నాళ్లు జలాహారముతోడను, కొన్నాళ్లు పవనభక్షణతోడను తపంబుసాగించిరి. పరమ పవిత్రమై మేనకా హిమవంతుల తపంబుఫలించెను. అంత నొక్కనాడు పరమేశ్వరీ మేనకా సతియెదుర ప్రత్యక్షమయ్యెను. మేనకశరీరము పులకరింప, సంతసముప్పొంగ నాదయామయికి పునఃపునః ప్రణామంబులాచరించి చేతులు జోడించి యిట్లు ప్రార్థించెను. ఓ తల్లీ! భక్తజనకల్పవల్లీ! ఈ దీనురాలిపై నేటికి దయగల్గెనా మాతా! నీదివ్యమంగళ విగ్రహసందర్శనమున నేనెంతయు ధన్యనైతిని. నీమాయ తెలియ బ్రహ్మాదులు సాధ్యులుగారన నేనెంతదానను. అబలను, అజ్ఞానురాలను సమస్తలోకములకాధారమూర్తివి, భక్తుల దుఃఖములను పటాపంచలు గావించు పరమదయాస్వరూపిణివి, మాతలకు మాతవై మంచిమార్గమునుజూపి రక్షించు మహాదేవివి. అమ్మా! నీపాదములు శరణుజొచ్చితిని నాకు ప్రసన్నవగుము. అని అనేక విధముల బ్రార్థింప లోకమాత సంతసించి యిట్లనియెను. మానినీ

మణీ! నీతపంబునకు మెచ్చితిని - మీరు పుణ్యదంపతులు. మీ కేమి కావలయునో కోరుమన మేనక యిట్లుపలికెను. భగవతీ! నాకు వంశోద్ధారకులైన నూర్గురు కొమారులను ప్రసాదించి నీవు నాగర్భమున పుత్రికవై జన్మించి పరమేశ్వరుని పెండ్లాడి ప్రపంచ మునుద్ధరింపుము. అంతియేచాలునన జగదంబ సంతసించి అమ్మా! అట్లే అగుగాక! యనిదెల్పి అంతర్ధానమొందెను. మేనక తన నాథునకు పరమేశ్వరీ సాక్షాత్కారమును, వరప్రదానంబును యెఱింగించిన హిమవంతుడు బ్రహ్మానందమొందెను. అంత నా దంపతులు తపంబు చాలించి నిజమందిరమున జేరిరి.

మేనకా హిమవంతులు సంసారసౌఖ్యములలో నోలలాడు చుండిరి. కొన్నాళ్లకు మేనకాగర్భమున మహాబలవంతుడైన మైనా కుడను పేరుగల కొమారుడు జన్మించెను. అతని తరువాత అనేక మంది కొమారులుగల్గిరి కాని యా దంపతులు పుత్రికా ఫలంబు నకై యెదురు చూచుచుండిరి. కాలక్రమమున మేనకాదేవి గర్భము ధరించెను. పరదేవతాతేజము మేనక గర్భమునచేరెను. దినదినంబునకు మేనకగర్భము తేజోవంతమై వృద్ధియగుచుం డెను. ఇట్లు క్రమక్రమంబుగా గర్భము పదిమాసములు గడ్డెను. అంత నొక్క శుభముహూర్తమున గ్రహములు శుభస్థితినుండ మేనక సుఖప్రసూతియై బాలికను గనెను. శిశువు జన్మించినం తనే పుష్పవృష్టిగురిసెను, దేవదుందుభులుమ్రోసెను, అప్సరసల నాట్యములు అనందముగా చెలగెను. శ్రీ చైత్రశుక్ల నవమి తిథి యందు జగదంబ యవతరించెను. హిమవంతుడు పురోహితులతో పురిటిల్లుజేరి బాలికనుగాంచెను. నగరాజు జననోత్సవము మహా వేడుకలచే చేసెను. బ్రాహ్మణోత్తములకు వెలలేనిదానంబులొసం

గెను. అంత పురుడుతీరినంతనే అబాలికకు జాతకర్మంబులొనర్చి పర్వతరాజు కొమార్తె వెలయుటచే "పార్వతి" యని నామకరణ మొనర్చిరి. మఱియు నాబాలికను లలిత, గౌరి, శివ, భవాని, అపర్ణా, దుర్గ మొదలగు నామములతో పిల్చుచుండిరి.

పార్వతి శుక్లపక్ష చంద్రకళవలె దినదినాభివృద్ధి గాంచు చుండెను. జగదంబ యవతరించుటచే దంపతుల యానందము నకు మేరలేకుండెను. ఆదంపతులు బాలికను యల్లారుముద్దుగా బెంచుచుండిరి. ఐదవయేడు రాగానే విద్యాభ్యాసమొనర్చిరి. పార్వతి గురువులయెడ భక్తిగల్గి వినయవివేకాది సద్గుణములతో విద్యల నభ్యసించుచుండెను. సర్వవిద్యాస్వరూపిణియైన వేద మాత విద్యలు చదువుట విచిత్రముకదా! సమస్త విద్యలు గురు ముఖమున విన్నంతనే వచ్చుచుండెను. క్రమముగా యుక్త వయస్సుగల్గి వివాహయోగ్యతయై యుండెను. అజగన్మాత సౌం దర్యము ఆదిశేషుడైన వర్ణింపజాలడన నతిశయోక్తిగాదు. యుక్త వయస్సు, వయస్సునకు తగిన సర్వాంగసౌష్టవము, చక్కదన మునకు తగిన సద్గుణసంపత్తి యెంతయో మెచ్చదగియుండెను. మేనకా హిమవంతులు పార్వతి కల్యాణవిషయమై పరిపరి విధ ముల యోచించుచుండిరి. పరమేశ్వరుడే భర్తయగునని తెల్పిన తొల్లి జగదంబ వాక్యమును తలంచుచు అందులకు మార్గము తోపక హృదయాందోళన మొందుచుండిరి. ఒకనాడు బ్రహ్మ మానసపుత్రుడైన నారదముని లోకసంచార మొనర్చుచు హిమ వన్నగరంబునకు జేరెను. పర్వతరాజు నారదునిరాకకు పర మానందమొంది బహువిధముల ప్రస్తుతించి యుచితమర్యాద లొనర్చి యాతిథ్యమొసంగి యోగక్షేమంబులు తెలిసికొనిన

యనంతరము హిమవంతుడు తన పుత్రికయైన పార్వతిని పిలి పించెను. పార్వతి మహామునికి సవినయముగా నమస్కరించి తండ్రికడ నిలువంబడియుండెను. అంతట హిమవంతుడు నారదునకిట్లనెను. మహాత్మా! మునిచంద్రమా! మీరు భూతభవిష్యద్వర్తమానము లెఱింగిన బ్రాహ్మణ్యమూర్తులు, తపస్సంపన్నులు తమకెఱుంగరానిదిలేదు. ఈ నాకొమార్తె యుక్తవయస్సు గల్గినది వివాహమొనర్పలేదు. ఈ కోమలిని వివాహమాడు పుణ్యాత్ము లెవరు? ఈమె జీవితవిశేషమేమి? నాయందు దయయుంచి యెఱిగింపుడన నారదముని చిరునవ్వునవ్వి నగరాజుతోయిట్లనెను. పర్వతరాజా! యీబాలికామణి సర్వలక్షణ సంపత్పరిపూర్ణవతి. యీయమ లోకకల్యాణమొసంగు భాగ్యశీల సకలసౌభాగ్యములకు యాటపట్టు యీమె కరుణవలననే నిఖిలజగంబులు యానంద మొందును. కాని యీమెకుమాత్రము బైరాగియు, యేకాంగియు, దరిద్రుడును, గుణరహితుడును నైన దిగంబరి భర్తయగునని తోచుచున్నదిసుమాయనెను. ఆమాటలువిని పార్వతి బుద్ధిసూక్ష్మముచే నారదుడుచెప్పిన యంశములు పరమేశ్వరునందున్నవని గ్రహించెను. కాని హిమవంతుడు మాత్రము తనకు కాబోవు యల్లుడు హీనుడనియెంచి విచారమానసుడై మునీంద్రా! యిది యేమి యన్యాయము లేకలేక యొక్కగానొక్క బిడ్డగలిగెగదా యే మంచి సంబంధమో యివ్వ కోర్కెగల్గియుంటిని మీరుదెల్పిన వాక్యములు వృథా కావుగదా! నాకింక గతియేమి? పరమదౌర్భాగ్యునకిచ్చి బ్రతికినన్నాళ్లు బాధనొందవలసినదేనా? మహాత్మా! మీరు దయామయులు నాకేదైన దారిజూపించి మంచిసంబంధము లభించునట్లు చేయుడని హిమవంతుడనేక విధముల ప్రార్థింప

నారదముని యిట్లనెను. హిమవంతా! భీతిల్లకుము విధిని తప్పింప నెవ్వరితరముగాదు. కాని నేనిందులకొక యుపాయ మెఱిగించెద ఏమందువా? యిప్పుడు నేను నుడివిన యంశము లన్నియు శంకరునియందు గలవు కాని యాతడు జగత్ప్రభువు గాన నీబిడ్డను శివునకొసంగి వివాహమొనరించితివేని నీజన్మ సార్థక మగును. ఎట్లయినను నీవీ కార్యసాఫల్యమొనర్చి ధన్యుడవుగమ్ము. భగవానుడైన శివుడు యఖిలేశ్వరుడు, ఆశ్రితజనరక్షణుడు, సమస్త లోకారాధ్యుడు అట్టి దేవాదిదేవుడల్లుడగుటకన్న భాగ్యమేమున్నది? మఱియు పార్వతి పరమేశ్వరునే వివాహమాడగలదని బ్రహ్మ దేవుని లిఖితమందున్నది దానినెవ్వరు తప్పింపగలరు? ఈదాంప త్యము నిర్మలానందమయమై నిఖిలలోకకల్యాణమై శాశ్వతమై యుండును. పార్వతియు మహామహిమాన్వితయై, సమస్తలోక పూజితయై యెల్ల వేల్పులకు యిష్టకామ్యార్థదాయినియై చెలు వొందును. అదియునుంగాక తపోమయమూర్తియైన పరమేశ్వ రుని నీకొమరిత తపంబుచే మెప్పించి శివుని యర్ధశరీరయై బ్రహ్మదిదేవతలకు పూజనీయురాలై యుండును. వేఱొక రహ స్యంబుగలదు వినుము. కైలాసాధిపతియగు యీశ్వరుడు నీకొమ రిత పార్వతిందక్క యన్యకాంతలను వివాహమాడడు. యిది నీ మనంబున నుంచుకొనుము. నావాక్యములకన్యథాత్వము గల్గదు గాన నీవెన్నడును పార్వతి వివాహ విషయమై పరులకై ప్రాకు లాడకుము. అట్లొనర్చిన దైవాపచారమొనర్చిన వాడవగుదువు సుమా. పార్వతి పరమేశ్వరుని భార్యయేనని ముమ్మాటికి నమ్ముము అని దెల్పిన హిమవంతుడు నారదునితో యిట్లనెను. మునినాథా! శివుడు సతీదేవి వియోగమైన నాటినుండి విరక్తిచే సంసారసౌఖ్యంబులుమాని సర్వసంగ పరిత్యాగియై సన్యసించి

తపంబొనర్చుచున్నాడనియు, సతీదేవివంటి కాంతను పోగొట్టుకొని సామాన్యకాంతలను పెండ్లాడనని విరాగియయ్యెననియు చాలా మందిచే వినియున్నాను. అట్టి పశుపతి న కొమార్తెనెట్లు పెండ్లాడునని నమ్మకమును జెందుదును? అనిన నారదుండిట్లనెను. శైలరాజా! [illegible] నీసందియము [illegible] పూర్వము దక్షపుత్రికయగు దాక్షాయణి తండ్రిచే నవమానింపబడి యోగాగ్నిదగ్ధయైనది. అనంతరము భార్యావియోగమున పరమశివుడు విరక్తుడైనాడు అది యెఱింగి బ్రహ్మాదులు జగదంబను మఱల జన్మించి శివుని పెండ్లాడుమని కోరుటచే యాజగన్మాత మీదంపతులకు జన్మింతునని దెల్పినది. ఆమెయే యీ పార్వతీ రూపము, నీ సందియము మానుమనిదెల్పి నారదముని తనదారినేగెను. హిమవంతుడు సంతసించి సంశయముదీర్చుకొనెను.

ఇట్లు కొన్నినాళ్ళు గడచినంత పార్వతి యొకనాటిరేయి నిదురించి యానిద్దురలో నొక స్వప్నముగాంచి తలిదండ్రులతో నిట్లు విన్నవించెను. మాతా పితృదేవులారా! రాత్రి నేనొక దివ్య స్వప్నము గాంచితిని. ఆ కలలో నొక్క తపోనిధి సాక్షాత్కరించి నన్ను తపముసేయ ప్రేరేపించి శివమంత్రము నుపదేశించి యేగెను. మీరు మిక్కిలి నన్ను తపంబుజేయ త్వరపెట్టి యద్దాన నామనోభీష్టంబు నెరవేరి కోరినప్రియుని చేపట్టుదునని కొండంత యాశ దెల్పిపోయెను. కాన నేనాపరమేశ్వరునిసేవకై నాజీవితము వినియోగింతుననిదెల్పి యహోరాత్రములు శివపంచాక్షరీ మంత్రమును చింతనసేయుచు శివగీతికలబాడుచు చంద్రశేఖరు చరిత్రంబులు జదువుచు శివధ్యానమగ్నయై యుండెను.

కైలాస నగరంబున శివుండు సతీవియోగమైన నాటినుం డియు మనశ్శాంతిలేక విరాగియైయుండి తపస్సమాధి నిష్ఠలో మునింగియుండెను. ఇట్లుండ నొక్కనాడమ్మహాదేవుని నొసటి నుండి చెమ్మట బిందువొక్కటి భూమిపైబడెను. వెంటనే ఆ బిందువునుండి యొక్క బాలుడుద్భవించెను. దీర్ఘమైన నాలుగు చేతులతోడను విశాలవక్షస్థలముగల్గి అరుణకాంతులతో గంభీర మైన యాకారముగల్గి రోదనముచేయుచున్న యాబాలునెత్తుకొని భూదేవి శివుని సమక్షమునకు వచ్చెను. కొమారునెత్తుకొని తన సమక్షమున నిలచిన భూదేవిని సాదరభావంబునజూచుచు మృదు మధుర వాక్యంబుల పరమేశ్వరుండిట్లనెను. ఓ ధారుణీ! నీవు కడుధన్యురాలవు నాస్వేదబిందువున జన్మించిన వీడు గొప్ప ప్రతిభాశాలియై, గ్రహములందు పూజనీయుడై, శాశ్వతుడై యుం డును. యీబాలుని పెంచి పెద్దగజేసి విద్యాబుద్ధులు గరపుమనిన క్షమాదేవి సంతసించి యాబాలునకు "భౌముడు" అని నామకరణ మొనర్చెను. అతడే కుజగ్రహము.

సదాశివుడు కొన్నాళ్లకు కైలాస పర్వతమువదలి హిమవన్న గంబున గంగాతీరమునజేరి యోగమూర్తియై తపోనిష్ఠాగరిష్ఠుడై యుండెను. మహాఋష్యాదులుసైతము మహాదేవుని తపోనిష్ఠకు విభ్రాంతులైరి. యిట్లుకొన్నాళ్లు జరిగెను. పరమేశ్వరుడు తన నివాసమైన పర్వతమున గంగాతీరమున తపంబొనరించుచుండె నని హిమవంతుడువిని ఆమహాత్ముని దర్శింపనెంచి పరివార ముతో పరమేశ్వరుని సన్నిధికేగి నమస్కరించి అంజలిబద్ధుడై యిట్లు ప్రార్థించెను. మహాదేవా! భక్తరక్షణా! దేవాదిదేవా! శంకరా! సకలలోకములకు రక్షకుడవు నీవేకదా! సగుణనిర్గుణా

తీతుడవైన నీకు వందనము - సృష్టిస్థితి కారణ భూతుడవైన నీకు జోహారు – భక్తపరాధీనుడవైన నీకు ప్రణతి - దీనజనరక్షాదక్షుడ వైన నీకు చేమోడ్పు - అఖిలజగన్నాటక సూత్రధారుడవైన నీకు అభివాదము. మహేశా ! నీప్రమథ గణంబులతో నాపర్వతంబున వసించుట నాభాగ్యమెంతయు ఫలించినది. నేనెంతయు ధన్యుడను. అదిదేవా ! నన్నును నీపరిచారకులలో నొక్కనిగా దలంచి యేదేని యాజ్ఞదయసేయుడు చేతులుగట్టుకొని సల్పెదను. ఈ దీనుడు నీయాజ్ఞాబద్ధుడు. అని అనేకవిధంబుల ప్రార్థింపుచుండ భగవానుడు మందహాసమొనర్చి కరుణాకటాక్షవీక్షణముల హిమవంతునిజూచుచు యిట్లనియె పర్వతరాజా ! నీవుచాలా పవిత్రుడవనియెంచి యిందు తపంబొనరింపవచ్చితిని. నీయందు పరమ పవిత్రయై గంగాభవాని నివసించుచున్నందున తత్తీరము తపోధనులకు ముఖ్యము. నేనుకొంతకాలమిందు తపంబొనరింప నెంచితిని నీవు నాకొనరించు సాయమొక్కటియే అదియెద్దియన నేనున్న యీస్థలంబునకు నితరులెవ్వరు రాకుండునట్లు అజ్ఞ సేయుము. అట్లువచ్చిన నాతపంబున కంతరాయము కల్గును. నీవీపాటి చేసిన నేనెంతయో సంతసింతును అనిన శైలరాజు సంతసించి మహాదేవా! యీపాటిభాగ్యమీదాసుడు నెరవేర్పగలడు మహాఋష్యాదులకుసైత మగోచరుడవైన నీవు నాయందునిల్చి తపంబొనరించుట నాపూర్వపుణ్యముకదా ! ఈసేవకునిపై తమ కింత దయగల్గుటకేనెంతయు ధన్యుడను. అని వేడుకొని తన పరివారంబునకెల్ల నిట్లుదెలియంజేసెను. “ఎవ్వడేని గంగాతీర భూములలోని కేగరాదు అట్లుపోయినవారు కఠినముగా శిక్షింపబడుదురు” ఈ విధముగా కట్టడియొనర్చి హిమవంతుడు తాను మాత్రము యప్పుడప్పుడు పరమేశ్వరుని సేవకేగుచుండును.

ఒకనాడు పర్వతరాజు పూజాద్రవ్యంబులంగొని పార్వతిని వెంటనిడుకొని పరమేశ్వరుని సన్నిధికేగెను. తపస్సమాధినున్న భగవానునకు పార్వతీ పర్వతరాజులు నమస్కరించి నిలువంబడి యుండిరి. కొంతతడవునకు శివుండు కనులుదెరచిచూచెను. హిమశైలరాజు తానుదెచ్చిన పూజాద్రవ్యంబులచే భగవానుని పూజించెను. పార్వతియు పరమేశ్వరుని కనులారగాంచి ఆమహాత్ముని ప్రశాంత వేషంబునకెంతయు నానందమొందెను. హిమవంతుడు చేతులుజోడించి యిట్లనెను. దయానిధీ! మహేశ్వరా! ఈమె నా కొమార్తె పార్వతి మీపాదసేవజేయ నెంతకాలము నుండియో కాంక్షించినది. దయయుంచి తామిందులకు సమ్మతించిన యీ యమ యత్యంత భక్తితో మిమ్ము సేవింపగలదు. దేవరయాజ్ఞకై యెదురుచూచుచున్నాననెను. ఈశ్వరుడు హిమవంతుని వాక్యములువిని తనకెదుటనున్న పార్వతిని గాంచెను. తనయర్ధాంగియైన దాక్షాయణికన్న మిన్నసౌందర్యవతియై, మహాయోగులను సైతము మరులుగొల్పు మనోహర యౌవనాంగియై, జగన్మోహనాకారిణియై, కలువరేకులవంటి కనుబొమలు, చంద్రమండలము వంటి ముఖము, తామరతూండ్లువంటి హస్తములు, ముత్తెముల వంటి పలువరుస, సన్ననినడుము, తుమ్మెదరెక్కలవంటి కురులు మన్మథబాణములవంటి చూపులు గలిగి త్రిలోక మోహనమూర్తియై విరాజిల్లు పార్వతింగాంచి యామె సౌందర్యము తనివిదీర గాంచియు మఱల మోమువాంచియున్న భగవానునిగాంచి హిమవంతుడు యిట్లనెను. మహాత్మా! ఈదాసుని ప్రార్థనమొందుగలదు నేననుదినంబు నాకొమార్తెతో మీసేవకు వచ్చి పోవుచుందును. కరుణించి యాజ్ఞదయసేయుగోరుచున్నానన శంకరుడు యిట్లనెను,

హిమవంతా! నీవుమాత్రము నాసేవకనుదినము రావచ్చును కాని నీకొమార్తెతో రావీలుగాదు అది మాతపంబునకంతరాయము గావున నీకోర్కె మన్నింప వీలుగాదనిన పర్వతనేత యిట్లనెను. చంద్రశేఖరా! నీవు దయామయుండవు, సర్వజన సేవి[illegible]పు నాకొమార్తెమాత్రము నీసేవకర్హురాలుకాదా? ఆమె మిమ్ము సేవింప తగదనుటకు కారణమేమి? దాసులపై మీకింత నిర్దా[illegible]ణ్యము ధర్మమా? అనిన పరమేశ్వరుం డిట్లనెను. శైలరాజా! స్త్రీలు మోహదేవతలని వేదములె బోధించును అట్టిచో యౌవనవతులైన తరళాక్షుల సన్నిధి తపోభంగమునకు కారణమని వేఱుగాచెప్ప నక్కరలేదు గాన నీవుమాత్రము యీమెను యింటనుంచిరమ్ము లేకున్న నీవును రావలదు. కామినీ మోహపాశబద్ధులు పవిత్ర తపంబులు పాడొనరించుకొన్న మహర్షులు యెందఱిని మనము వినుటలేదు అదియునుగాక నీకొమార్తె త్రిలోకమోహన సౌందర్యవతి నేనో సర్వసంగ పరిత్యాగమొనర్చిన తపసిని నాకీమె సేవతో పని యేమియులేదు నీవును సర్వధర్మములు తెలిసినవాడవు నా తపంబునకిది యంతరాయకారణము గాన యీకోర్కెమానుమని గట్టిగా బల్కెను.

భగవానుని వాక్యములకు పర్వతరాజు మారువచింపజాలక భయభ్రాంతుడై మిన్నకుండెను. పార్వతి తన తండ్రిస్థితి గమనించి పరమేశ్వరుని వాక్యములువిని మనంబున కొంత ధైర్యము వహించి మృదువాక్యములతోశివునకిట్లనియె. మహాత్మా! దేవదేవా! తాము నాతండ్రితో వచించిన మాటలకు నేను ప్రత్యుత్తర మొసంగెద దేవరచిత్తగింపుడు. స్త్రీలన్న మాయామోహితులని సెలవిచ్చితిరి కాని ఆ ప్రకృతియేలేకున్న తామెట్లు పూజనీయులగుదురో

సెలవిండు. ఆమాటలకు హరుడాశ్చర్యమొంది యిట్లనెను. గిరిజా! నేను ప్రకృతినే జయించినవాడను గాన నీయర్థంబు నాయెడ చెల్లదు. నీమాట లోకభ్రాంతిగలవారియెడ సహజము. యిందుకే మందువు ? అనిన పార్వతి యిట్లనియె. పరమపురుషా ! తాము ప్రకృతిని జయించితినని బల్కుచుంటిరేకాని ప్రకృతి సహితము గానిదేదియులేదు. వినుట, కనుట, మాటలాడుట మొదలగు సమస్త కార్యములు ప్రకృతి సహితములేకదా ! తమ నుడులు ప్రకృతి సహితములుకదా ! ఐనచో తామెట్లు ప్రకృతిని జయించితిరి - ప్రకృతినే జయించినవాడైనచో తమకీతపమెందుకు? దేహధారులెంతవరకు యింద్రియాధీనులయ్యెదరో అంతవఱకు ప్రకృతి సహితులనియే నమ్మవచ్చునుగదా ! అని వేదాంతవాక్యములు బల్కుచున్న పార్వతింగాంచి హరుండు మారుపల్కజాలక హిమవంతునితో నిట్లనెను. ఓయీ! నీ కొమార్తె చాలా చదివిన జాణగా తోచుచున్నది. అట్లైె ప్రతిదినము నాసేవకైవచ్చుటకు నాయాటంకము లేదనెను. హిమవంతుడును సంతసించెను. పార్వతియు దనకోర్కె ఫలించెనని నిజమందిరమునకేగెను.

భగవానుడైన పరమేశ్వరు ననుమతిపై పార్వతి ప్రతిదినంబును శివతపోస్థానంబునకేతెంచి యత్యంత భక్తితో యమ్మహాత్ముని సేవించి మరలి గృహంబునకు పోవుచుండెను. హిమవంతుడు తన పుత్రికకు పరమేశ్వరు పరిచర్యభాగ్య మొదవెనని యానందమొందెను. ఈశ్వరుడు సంతృప్తిగా పార్వతి యొనర్చు సేవలనందికొనుచు తనహృదయంబునకేమి వికలత్వములేక నిర్మల తపంబుసాగించుచుండెను. పార్వతియు శివుని సన్నిధి నిర్భయముగా చరించుచు ఒక్కొక్కనాడు తన కిన్నెరస్వరమున

మధురగానాలాపనం బొనర్చుచు ఒక్కొక్కదినమున పర్ణశాలనెల్ల చిత్రవిచిత్ర పూలమాలికలచే నలంకరించుచు, ఒక్కొక్క దిన మున మధురఫలములందెచ్చి మహాదేవునకు నివేదనమొనర్చుచు అనేక విధముల కైలాసవాసునికడ సేవలతో కాలము వెళ్లించు చుండెను. పార్వతియొనర్చు పరిచర్యకు పరమశివుడు లోలోన మెచ్చుకొనుచు ఒక్కొక్క సమయమున నామె జగన్మోహన విలాసమునుగాంచి ప్రేమించి పెండ్లాడిన యెంతయో యానంద మని యెంచుచు పరమపవిత్రమైన తన తపంబునకు వివాహం బంతరాయంబని మఱల మనంబున ధైర్యంబు వహించుచు కాలముబుచ్చుచుండెను. పార్వతియు శివుని ప్రశాంతమైన తేజో మయాకారమునుగాంచి లోలోన ప్రేమకల్గియు మఱల మఱల సిగ్గున మిన్నకుండి తానొనర్చు పరిచర్యాభాగ్యమునకు కూడా భంగము కల్గునేమోయని లోలోన భయమున మిన్నకుండెను. పార్వతీ పరమేశ్వరులు యీవిధముగా కాలము వెళ్లబుచ్చు చుండిరి.

కశ్యప ప్రజాపతి దక్షుని కొమార్తెలను పదమువ్వుర వివాహ మాడెను. వారిలో దితి సంతతియంతయు రాక్షసులే. ఆకాలమున దితి తననాథుడైన కశ్యపుని కిట్లు ప్రార్థించెను. ప్రాణేశ్వరా! నాసంతానము యేనాటికి వృద్ధిగల్గకుండెను దయయుంచి త్రిలోక విజయుడైన కొమారుండుగల్గునట్లు వరము బ్రసాదింపుడని కోరిన కశ్యపుడిట్లనియెను. దితీ! నీవు నిశ్చల మనంబున పరమేష్ఠిని గురించి తపంబొనర్పుము ఆ మహాత్ముండు నీకోరిక సిద్ధింప జేయునని దెల్పిన దితి సంతసించి పతియాజ్ఞగొని పితామహుని గూర్చి యఖండభక్తితో నిశ్చలతపంబొనరించెను. హిరణ్యగర్భుడా

దితి తపంబునకచ్చెరువొంది ప్రత్యక్షమై అమ్మా ! నీ తపంబునకు మెచ్చితిని. నీవు కోరినట్లు త్రిలోక విజయుడైన కొమారుండు గల్గునని చెప్పి యంతర్హితుడయ్యెను. దితియు సంతసించి యావార్త ప్రాణేశ్వరున కెఱిగించెను. కొన్నాళ్లకు కశ్యపుని పవిత్రతేజంబున దితి గర్భముధరించెను. ఆగర్భము పరిపూర్ణమై యొక సమయమున దివ్యరూపధరుండైన నొక కొమారుని గనెను. ఆ బాలుని అంగసౌష్టవము, పటుత్వముగాంచి కశ్యపుడా బాలునకు "వజ్రాంగు" డని పేరిడెను. దితి యాబాలుని యత్యంత గారాబమున పెంచుచుండెను. ఆబాలుడు దినదినప్రవర్ధమానుడై యుక్త వయస్సు కల్గెను. ఒకనాడు దితి వజ్రాంగునితో నిట్లనెను. కుమారా ! నేను ఘనతపోమహిమచే నిన్ను గాంచి సంతసించితిని. నీవు బలపరాక్రమ సంపన్నుడవుగాన త్రిలోకవిజయమొనర్చినచో నాయానందమునకు మేరలేదు గాన నామాతృశాసనము శిరసావహించి ధన్యురాలినొనర్పుమనిన వజ్రాంగుడు ముదమొంది రథారూఢుడై స్వర్గపురంబునకు దాడివెట్టెను. యింద్రుడు సమస్తదేవబలంబుతో వజ్రాంగునితోకి యనేక దినంబులు పోరాడెను. వరప్రభావజనితుడగుటచే వజ్రాంగుడుక్కు మిగిలియుండెను. సురసైన్యములు దానవుని పరాక్రమమునకు తాళలేక పలాయనమైరి. పాకశాసనుండును వజ్రాంగునిధాటికి నిల్వనోపక సతీసుత సమేతముగా స్వర్గమువిడచి యరణ్యములోదాగి యుండెను. వజ్రాంగుడు యింద్రుని రాజ్యమాక్రమించుకొని సింహాసనాసీనుడయ్యెను. దితి తన కొమారుని విజయమునకు తన సవతియైన యదితి సంతతియైన దేవతల పరాజయమునకు లోలోన పట్టరాని యానందమొందెను. స్వర్గపట్టణము వదలి భార్యాబిడ్డలతో చెట్టు

గుట్టలపాలై యుల్లాసముచున్న దేవసంఘముల దుర్దశఁగాంచి బ్రహ్మ దేవుండు విచారమానసుండై కశ్యపుని దాపునకేగి వజ్రాంగుని విధానముఁదెల్పి యాతనివెంట నిడుకొని స్వర్గమునకేగి పరమేష్టి వజ్రాంగునితో నిట్లనియె. వీరాధివీరా! దానవనేతా! నీదిగ్విజయమునకెంతయు సంతసించితిమి గాని త్రిలోకవిజయుఁడవైన నీకు నొక్కచో నధికారముసేయుచు కూరుచుండుట ఘనత గాదు. గాన దేవతలరాజ్యము వారలకొప్పగించి నీవు ముూడులోకములయందును సంచరింపుచూ సర్వాధికారివై స్వేచ్ఛానువర్తివై మెలంగుమనిన వజ్రాంగుడు సమ్మతించెను. బ్రహ్మదేవుడు యింద్రాదులరావించి వారి యధికారము నొప్పగించెను. ముఖ్యుడు యెప్పటియట్లు తన స్వర్గరాజ్యమును పాలించుకొనుచుండెను. అంత వజ్రాంగుడు బ్రహ్మదేవునకిట్లనియెను. మహాత్మా! ఈ యింద్రుడు మహామత్సరియై నాతల్లి దితి సంతతినెల్ల పొట్టబెట్టుకొని స్వర్గరాజ్యమాక్రమించుకొని నిక్కుచున్నాడు. మాతృశాసనంబున వీనినిట్లు చేసితినిగాని వేఱుగాదు. మఱియు నాకొక వాంఛగలదు. నాకు స్వర్గాది భోగములయందుగాని, త్రిలోకాధిపత్యమునందుగాని యిష్టములేదు. కాని ప్రశాంతమైన సత్వసంపన్నత్వము ప్రసాదింపుమనిన పరమేష్టి సంతసించి తనలో నిట్లుదలంచెను. అహా! వీనికి హృదయంబున దానవత్వము మాఱిపోయినది సత్వగుణమును భ్రాంతిజనించినది గాన వీనికై యొక కాంతను సృజించిన యాతడామెతో శాంతముగా సౌఖ్యమును లనుభవించుచు కాలము వెళ్లించును. యిక లోకములకు హాని లేదు అనియెంచి తననేర్పున నొక్క సుందరాంగిని సృజించి యామెకు "వరాంగి" యను నామమిుంచి వజ్రాంగునితో యిట్లు

నెను. దానవేశ్వరా! నీసత్త్వగుణసంపన్నతకెంతయు సంతసించితిని. ఈ యౌవనాంగి సకలసద్గుణవతి. నీవీమెనుగైకొని సంసార సౌఖ్యంబులననుభవింపుము నీజన్మమును సార్థకంబగునని నిన వజ్రాంగుడు వల్లెయని వరాంగిని స్వీకరించెను. బ్రహ్మయు కశ్యపుడును తమదారినేగిరి. వజ్రాంగుడు తామసగుణంబునువదలి సత్త్వగుణానురక్తుడై యాత్మేశ్వరియందు బద్ధానురక్తుడై యుండెను. వరాంగియు తన పతిని సద్భక్తితో సర్వోపచారంబుల బూజించుచు యథేష్ట భోగములననుభవించుచుండెను. వజ్రాంగుడు తన యిల్లాలొనర్చు సేవలను మెచ్చుకొని యొకనాడామెతో నిట్లనియె. ప్రాణేశ్వరీ! నీపరిచర్యలకెంతయో సంతసించితిని గాన నీకేమి కావలయునో కోరుమనెను. వరాంగియు నాథుని వాక్యములకానందమొంది హృదయేశ్వరా! ఈ దాసురాలిపై మీకు దయగల్గుటచే నిక్కముగా ధన్యురాలనైతిని. పతిహృదయంబునకెక్కునట్లు నటించుటయే భార్య ధర్మము. మీరు నాకు వరమీయదలంతురేని త్రిలోకవిజయుడును సకలదిక్పాలుర జయించువాడును నగు కొమారుని ప్రసాదింపుడనియెను. వజ్రాంగుని గుండె జల్లుమని తనలోనిట్లు విచారించెను. ఔరా! కుడిచి కూర్చుండి యెంతటి ముప్పు తెచ్చుకొంటిని. ఈమె కోరిక లోకనాశహేతువు. త్రిలోక విజయుడైన కొమారుడు గల్గినచో మఱల వాడు సమస్త దేవముని బృందములకు హానిచేయకమానడు. అక్కటా! ఏమిచేయుదును ఈవరము కాదనినచో యసత్యదోషము నొందెదను లేక యిచ్చినచో లోక కంటకనొనర్చిన పాతకుడను. ఏమిచేయుటకును తోచకుండెగదా యని యనేక దినములు యోచించి యేమియును దోచక తుట్టతుదకు బ్రహ్మదేవునిపాలికేగి యిట్లనెను. పితామహా! నేనొక

తెలివిమాలినపని యొనర్చితిని. నాభార్యను కోరినవరమొసంగితిని కోరుమన నామె లోకకంటకుడైన కొమారుని కోరినది యిచ్చిన లోకాపకారము యీయకున్న యసత్యదోషము నాకేదిమార్గమో సెలవిమ్మన బ్రహ్మదేవుండు యోచించి వజ్రాంగా! నీయిల్లాలు యీప్సితమే నెరవేర్చుము. యీపై భగవానుడున్నాడనిన వజ్రాంగుడు సంతసించెను. కొన్నాళ్లకు మహాబలపరాక్రమ సంపన్నుడైన వజ్రాంగుని దివ్యతేజము వరాంగి గర్భమునజేరెను. ఆమెగర్భము క్రమక్రమముగా యత్యంత తేజోమయమై వృద్ధియగుచుండెను. ఇట్లు కొన్నాళ్లు గడువ నొక్కదినంబున వరాంగి ప్రసవించి యొక కొమారుని గనెను. ఆ కొమారుని జననకాల విశేషమేమో గాని భూమి వణంకెను, దిక్కులుపిక్కటిల్లెను, గ్రహములు కంపించెను, కుక్కలు రోదనమొనరించెను, సూర్యచంద్రాదుల కళలు మాసెను. తారలు రాలెను. ఈవిధముగా యెన్నియో యుత్పాతంబులు గల్గెను. అబాలుని శరీరము సామాన్యమైన కొండవలె యున్నతమై యొప్పెను. ఆ బాలునకు "తారకాసురుడు" అను నామకరణమొనర్చిరి. అతారకుడు దినదిన ప్రవర్ధమానుడై పెరిగి పెద్దవాడైన యొక్కనాడు వరాంగి కొమారునితో యిట్లనెను. నాయనా! తారకా! లేకలేక నా గర్భమునగల్గినవాడవు నాకోర్కెలన్నియు నీవేసుమా! నేను నిన్నుగన్నందుకు సార్థకమొనర్పుము యేమందువా! నీవలన త్రిలోక విజయము గల్గునని గంపెడాశతో నుంటిని గాన నీవు తపంబొనర్చి సర్వశక్తి సమన్వితుడవై లోకముల జయించి త్రిలోకాధిపత్యము నొందుమనిన తారకుడు వల్లెయని మాతృశాసనము తలదాల్చి మధువనంబునకేగి తపోనిలయంబేర్పఱచుకొని నిశ్చలమానసుండై తపంబొనర్పబూనెను.

తారకుడు బ్రహ్మదేవునిగూర్చి చేయుచున్న తపంబు చాలా భయంకరముగా నుండెను. కొన్నివత్సరములు యొంటిపాదమున నిల్చి చేతులు పైకెత్తి సూర్యుని బింబమును గాంచుచు తపం బొనర్చెను. మఱికొన్ని హాయనములు పాదాంగుష్ఠమున నిల్చి తపంబొనర్చెను. కొన్నియేండ్లు తలక్రిందుగాజేర్చి యఖండతప మొనర్చెను. యిట్లు అనేక దివ్య వత్సరములు జలములనుండి, అగ్నిమధ్యమున నుండి, బహువిధ ప్రయాసలకోర్చి యుగ్రతప మొనర్చెను. ఆ తారకుని తపంబునం గల్గిన యగ్గి లోకము లన్నియు దహించుచుండెను. మహాఋషులు, దేవతలు ఆబాధ భరింపలేక సత్యలోకమునకేగి చతురాననునితో యిట్లు మొర బెట్టుకొనిరి.

మహాత్మా! చతురాననా! దేవదేవా! శరణుశరణు; తారకా సురుని తాపసవ్రతాగ్నిచే సమస్తలోకములు మాడిపోవుచున్నవి. యింతపట్టుదలతో మున్నెవ్వరు తపమాచరింపరైరి. దయామయా! నీవీ బాధమాన్పి యాతని తపంబు నిల్పకున్న జగంబులునిల్వవు. జగన్నేతవు నీవెఱుగని పెద్దియునులేదు. పరమపవిత్రమైన మీ కరుణయేలోకజీవనాధారము. నీవుపేక్షించిన లోకములకు హాని గల్గుట తధ్యము: అని వేయివిధముల బ్రార్థింప పితామహుండు యోచించి వారలనూఱడించి యట్లేయొనర్చెదనని చెప్పెను. దేవ తలు, మునులు వారివారి సదనంబులకేగిరి.

బ్రహ్మదేవుడు వెంటనే హంసవాహనారూఢుండై తారకుని మ్రోల ప్రత్యక్షమయ్యెను. తారకుడు కన్నులు తెరచి తనకట్టె దుట నిలచిన కమలాసనునిగాంచి బ్రహ్మానందమొంది పాదము లపైబడి వందనంబాచరించి చేతులుజోడించి ఓ దయామయా!

పద్మసంభవా! వాణీనాథా! సర్వసృష్టికారణా! జగద్వంద్యా! భక్తపరాధీనా! నేను నీదివ్యరూపమును గాంచి ధన్యుడనైతిని నాజన్మము సార్థకమైనది. నావాంఛలిదేరినవి. జగన్నియామకా! నాయందు పరిపూర్ణ దయారసముచే చనుదెంచిన తాపక కరుణా రసహృదయంబున కనేక నమస్కారములు అని యనేక విధం బుల ప్రార్థించుచున్న తారకుని బుజ్జగించి సరసిజాసనుండిట్ల నియె. నాయనా! తారకా! నీతపంబు మాహాత్మ్యమైనది. మున్నెవ్వరు యిట్టి యుగ్రతపంబున నన్ను మెప్పింపరైరి. నాకె యాశ్చర్యమొదవినది. నీ సద్భక్తికెంతయు మెచ్చితిని. యెంత కష్టతరములైనను నీకోర్కెలన్నియు నొసంగెద సంశయింపక కోరు మన తారకాసురుడు సంతుష్టాంతరంగుడై బ్రహ్మదేవుని పదము లకు మ్రొక్కుచు యిట్లుకోరెను.

పితామహా! నీవు దయామయుడవై నాకు వరంబొసంగెద నన్న నాకేమి కొరంతయున్నది? ప్రేమగా నాకు వాంఛితమియ దలంచితివేని సమస్త దేవసంఘంబులనుగెల్చి త్రిలోక విజయ మొనర్చునట్లును దైవతేజముదక్క తక్కుంగలవారునన్నుజయింప లేనట్లును వరము ప్రసాదింపుమనెను. తారకుని వరమువిని ధాత మనంబున భయమొందియు తప్పనివిధియగుటచే తథాస్తని తన నిలయంబునకు చేరెను.

తారకాసురుడు ధాతవలన వరంబునొంది సంతుష్టాంత రంగుడై దన నిజపట్టణమైన శోణితపురంబు ప్రవేశించి దానవ కులగురుండైన శుక్రాచార్యునిరావించి యమ్మహాత్ముని యాశీస్సు లంది శుభముహూర్తంబున దానవరాజ్యాభిషేకంబునొంది తన రాక్షససైన్యంబులనెల్ల గూర్చుకొని దిగ్విజయార్థము వెడలి స్వర్గ

మును ముట్టడించెను. ఇంద్రుడు తారకుని వరప్రభావమెఱింగిన వాడగుటచే యాతనితో యుద్ధమొనర్చిన తనకపాయమని గుర్తించి సామవచనంబుల నాతని చక్కబెట్టనెంచి తారకున కెదురేగి యుచితమర్యాదల దోడ్కొనివచ్చి చింతామణిభద్ర సింహాసనాసనుం గావించెను. తారకుడును సంతసించి యింద్రునితో యిట్లనెను. ఇంద్రా! నేఁటిమొదలు నీవును, నీపరివారము నాసేవకులు. అమృతకలశము, కామధేనువు, కల్పవృక్షము, ఐరావతము, రంభాద్యప్సరసలు నాయధీనము. నీవు నా ప్రతినిధివై నాయాజ్ఞల తలదాల్చి స్వర్గమున నివసించుము. నాయాజ్ఞ తిరస్కరించినచో నీ మరణము తప్పదుసుమా! అనెను. యింద్రుడా వాక్యములాలకించి హృదయంబున నెంతయో చిన్నపడియు విధిబద్ధుడై వల్లెయనెను. అటనుండి తారకుడు యుత్తరదిక్కునకేగి యలకాపురమును ముట్టడించెను. అపురాధి నాథుడైన కుబేరుడును తారకుని శక్తిదలంచి గుండెచెడి యాతనికెదురేగి శరణుజెప్పి తనకున్న నవనిధులు మొదలగు సమస్తభాగ్యంబుల నాతనియధీనమొనర్చెను. అంత తారకాసురుడు దక్షిణదిక్కునకేగి యముని ముట్టడింప సమవర్తి భయమొంది చనుదెంచి తారకునకుచిత మర్యాదలొనర్చిన యాతండిట్లనెను. ధర్మరాజా! నేడు మొదలు నీవు మాకు బంటువైతివి. నాయాజ్ఞలేక యేజీవినైన స్వతంత్రించి సంహరింపరాదు. అట్లొనర్చితివేని నీకె మరణముతప్పదు. ఈ నాటికిని నీయమదండనలచే బాధింపబడుచున్న దానవులందఱిని సదేహములతో విడచిపుచ్చుమనిన యముండు భయమున వణకుచు చిత్తమని యట్లొనర్చెను. అంత తారకుడు సూర్యమండలమున కెగసినంతనే భానుడు తన ప్రపంచదకిరణముల యుగ్రత

శాంతింపజేసి తారకుని గౌరవించెను. తారకుడు సూర్యునితో యిట్లనెను. భాస్కరా ! ఈనాడు మొదలు నీవు నారాజ్యమున సర్వకాలములయందును సమానమైన యెండకాయవలయును గాని హెచ్చుతగ్గులొనర్చితివేని శిక్షింపబడుదువుసుమా! యనెను. ప్రభాకరుడు సల్లెయనెను. తారకుడు వాయుదేవునికడకేగి ఓయీ! నీవిదిమొదలు నారాజ్యమున యెల్లవేళల మందమలయమారుతమునే వీచెదవుగాని ప్రచండమైన సుడిగాడ్పుల ప్రయోగించితివేని శిక్షింపబడుదువనెను. వాయుదేవుడు సమ్మతించెను. అంత తారకుడు అగ్నిదేవునికడకేగి ఓయీ ! నీవు దానవరాజ్యములోనెల్ల యింటింట వంటలుచేయుచు రాక్షసలోకమును సుఖింపజేయుమని యాజ్ఞాపించెను. అగ్నియు నోరు మెదల్పక సమ్మతించెను. గ్రహములందఱను బిలిచి మీరందఱు యెప్పుడు నాజాతకమున శుభస్థానమున నివసింతురుగాని అశుభస్థానములలో సంచరింపరాదు అట్లొనర్చితిరేని మీమీ ప్రాణములపై యాసమానుకోవలసినదే సుమా ! యనెను. వారందఱు చిత్తము చిత్తమని సమ్మతించిరి.

తారకాసురుడీ విధమున దిగ్విజయమొనర్చి లోకపాలకులిచ్చు గౌరవసపర్యలందుచు దానవరాజ్యముపాలించుచుండెను. తారకుని యండచూచుకొని దుర్మార్గులైన దానవులు మునుల యజ్ఞములు భంగమొనర్చుచు, స్త్రీలనవమానించి చెఱపెట్టుచు, పట్టణములు, పల్లెలు కొల్లగొట్టుచు యల్లరులు చేయుచుండిరి. యేనాటికేమి కీడుమూడునోయని సకలలోకవాసులు ప్రాణములు యరచేతనుంచుకొని కాలము గడుపుచుండిరి.

ఒకనాడు తారకుడు తనలో నిట్లుదలంచెను. సమస్తలోకములు జయించితినిగాని సర్వలోకాధపతి ననియు, భగవంతుడ ననియు శ్రీహరికి గర్వముగలదుగాన నేను వైకుంఠమునకేగి నారాయణుని జయించినగాని నాదిగ్విజయము సార్థకముగాదు. ఎందఱు వేల్పులను జయించినను యేమిలెక్కగాదు. అని యెంచి సమస్త రాక్షససైన్యంబుల వెంటనిడుకొని వైకుంఠ పట్టణమును ముట్టడించెను. శ్రీమహావిష్ణువాతారకుని రాకవిని యాతనికి బ్రహ్మదేవుడొసంగిన వరంబుదలంచి తనకాతడు యజేయుడనియెంచియు తానును యుద్ధసన్నద్ధుడై తారకుని డీకొనెను. తారక దామోదరుల పోరు మహాఘోరముగా సాగెను. శ్రీహరి ప్రయోగించు నారాయణాస్త్రాది మహాసాధనములను తారకుడు యవలీలగా చెండివైచుచుండెను. నారాయణుడెట్టకేలకు చక్ర ప్రయోగమొనరించెను గాని తారకుడా సుదర్శనము తనశూలా యుధముచే మొక్కవోవజేసెను. వైకుంఠుడిక చేయునదిలేక తారకుడవధ్యుడనియెంచి యాతనితో మైత్రియొనర్చి తప్పించుకొనుట మంచిదని కాలమునకుబద్ధుడై తారకునితో యిట్లనెను. దానవేశ్వరా! నీవునాకు మిత్రుడవుగాని శత్రుడవుకావు. నీబలమును చూడనెంచి యిందనుక యుద్ధమొనర్చితినిగాని వేఱుగాదు. అందులకై హృదయంబున కినుకపొందకుము. నేడుమొదలు నీవు నాకు ముఖ్యమిత్రుడవై నాతో సఖ్యమొనర్పుము. నావలన కాదగినదేదియైనను నెరవేర్చెదను. అనిన తారకుండు సంతసించి దేవాదిదేవా! యట్లైకానియ్యుమ. అని యుద్ధము మాని నిజపురంబున కేగెను.

సమస్త లోకవాసులు, దిక్పాలకులు, నవగ్రహములు వీరు వారననేల త్రిలోకములు తారకునకు మూడిగము సల్పుచునే

యుండిరి. సృష్టికర్తయైన బ్రహ్మదేవుడు ప్రతిదినము తారకునాస్థానంబునకేగి పంచాంగ శ్రవణము చేయించుచుండెను. ఇంద్రుడు నందనోద్యానమందలి రకరకంబులగు పూలను సేకరించి మాలలుగాగూర్చి దినదినంబును తారకునలంకరించు కర్మముగల్గెను. అగ్నిహోత్రుడు సమస్త రుచ్య పదార్థములపండి తారకునకు సమర్పించు వంటలవాడయ్యెను. యమాది సకలదిక్పాలురు తారకుని వాకిట యహర్నిశంబులు కావలిగాయుగతి సంభవించెను. యీవిధమున సకలలోకవాసులు తారకుని యురాడిగంబొనరింపలేక యహర్నిశలు తల్లడిల్లుచు యెన్నడీపీడపోవునాయని లోలోన కృశింపుచు భగవంతుని మనంబుల ప్రార్థింపుచు కాలముగడుపుచుండిరి. కాని కష్టములు తుదముట్టునట్లులేదు. అంత నొకసమయంబున సమస్త దేవతలును, మహామునులును, ఋషికాంతముగా బ్రహ్మదేవునిపాలికేగి దండప్రణామంబులొనర్చి యున్నంత కమలాసనుడు వారలగాంచి అయ్యలారా! మీరిట్లు రాకారణంబేమి? మీకేమి యాపద ఘటిల్లినది? నాపలనకాదగినదెద్దియైన గల్గిన దెల్పుడు దేవహితార్థమవశ్య మాచరించెదననిన బ్రహ్మవాక్యములువిని యింద్రాదులు దుఃఖమున నిట్లనిరి.

ఓ భారతీరమణా! నీకుతెలియని విషయంబెద్దిగలదు? మావిపత్తులను విన్నవించుకొనుటకై వచ్చితిమి. మేమనుభవించు నీచబాధలు వర్ణింపనసాధ్యము. కర్ణారాత్ముడైన తారకాసురునకు కోరినవరంబులిచ్చితివి. ఆ వరప్రభావమే లోకములకు చేటువాటిల్లినది. ఆ దివ్యశక్తిచే నతండు సమస్త లోకములంగెలిచి త్రిలోకములు తనయేలుబడిలో నుంచుకొనెను. మేమందఱము అతని సేవకులము. సేవకులమేకాదు అతనిసేవకులకు సేవకుల

మైతిమి. తాము మాకొసంగిన యీయధికార ముద్రికలేల ? యింద్రునంతటివాడు తారకునకు నగుడులకుమడుగులొత్తుచు పూలమాలలుగూర్చువాడై యహర్నిశములాతని సేవించుచుండ యిక పరులకష్టము వర్ణింపనేల ? సురాసురయక్షరక్షో గరుడ గంధర్వ కిన్నర, కింపురుష విద్యాధరాద్యఖిలఖేచర సమూహం బులు, మహాఋషులు, దేవఋషులు, రాజర్షులు తారకుని దాస్య మొనర్పక మిగిలినవారులేరు. యజ్ఞయాగాది క్రతుసముదాయ ములు పూర్తిగానశించినవి. ఒకవేళ యొనరించినను హవిర్భాగ ములు యసురులపాలై పోవుచున్నవి. తపంబులు చేయువారు తారకునిగూర్చియే చేయవలయునట. మేమందఱమాతనికి లొంగితమననేల సర్వరక్షకుండైన చక్రిచక్రమే తారకుని యేమి చేయలేకున్నది. యిక సామాన్యుల సంగతియేల ? ఆ దురాత్ముని మంత్రులు, సామంతులు దేశములపైబడి ప్రజలభాగ్యంబుల కొల్లగొట్టుచు, స్త్రీలంజెరబట్టుచు ఘోరకార్యములొనర్చుచుండిరి. దయామయా ! ఈ యాపదనుద్ధరింప నీవేమాకు శరణ్యము. యీ కష్టసముద్రమున మునింగిన మమ్ము ముంచినను తేల్చినను నీచే భారము. అని గోడుగోడున విలపించుచున్న దేవతలంగాంచి పంకజాసనుండొకింతతానును విచారమొంది వారలతో యిట్లని యె. సురబృందములారా ! దుఃఖింపకుడు. మీరనుభవించు కష్టపరంపరలు నాకుతెలియును. కాని కాలమహిమనుదాట నెవ్వరికిని తరముగాదు. ఆనాడు వాని తపోవేడిమి భరింపలేక మీరే వానితపముమాన్పింప నన్ను పురిగొల్పితిరి. ఆతని తపో శాంతికై కోరిన వరంబులొసంగక తప్పినదికాదు. ఆవరములే లోకముల కింతటి చేటయ్యెను. మహామునుల తపంబులకు

అంతరాయము గల్గుచుండెనని నామనంబున ఖేదమొందు చున్నాను యేమిచేయుదును. తారకుని రణరంగమున నిల్చి జయింపగలవీరుడు పదునాల్గులోకములలేడు. కాని నావరంబున నొక్క వీలుకలదు. అదియెద్దియన పరమేశ్వరుని తేజముమాత్రము తారకుని వధించును. గాన ఈశ్వరునకుగల్గు కుమారుడే తారకా సురుని సంహరించును. ఈశ్వరుడు తనయర్ధాంగియైన దాక్షాయణి గతించినప్పటినుండి వియోగదుఃఖముననుండి యిప్పుడు హిమ వద్గిరిపై తపమొనరించుచున్నాడు. అనాటి దాక్షాయణియే పర్వత రాజగు హిమవంతునకు కుమార్తెయై పార్వతినామంబుననున్నది. ఆమెయు తపస్సమాధినున్న పరమేశ్వరునికడ పాదపూజలొనర్చు చున్నది. వారిర్వురకు దాంపత్యము గల్గెనేని వారిగర్భమునగల్గిన పుత్రుడు యీ తారకుని సంహరించును నామాటనమ్ముడు. యింతకంటెచక్కనైన హితమార్గము వేఱొండులేదు. మీరందఱు మీమీ సామర్థ్యము వినియోగించి పరమేశ్వరునకు పార్వతియందు ప్రేమగల్గించుడు మీకోరిక తీరును అని బోధించెను.

పరమేష్ఠి వాక్యములకు దేవతలు సంతసించి తమ తమ నివాసములకేగిరి. యింద్రుడు స్వర్గముజేరి యేకాంతముగా సభ జేసి బృహస్పతితో యిట్లనెను. గురువరా ! చతురాననుని యాదే శము వింటివికదా ! పరమేశ్వరునకు పార్వతిపై భ్రాంతిజనించు మార్గమూహింపుడనెను. బృహస్పతియింద్రునితో నిట్లనియె. సుర నాథా ! దీనికింత యోచనయేల ప్రేమస్వరూపుడైన మన్మధుడు ఈ దేవకార్యముదీర్ప సమర్థుడు గాన నాతనిరప్పించి మనమంద ఱము ప్రార్థించిన మనకష్టములుదీరును సందియమొందకనెను. అంత నింద్రుడు మన్మధునిరావించి యుచితమర్యాదలొనర్చి

యిట్లనెను. రతీరమణా! యీనాటి లోకములబాధ నీకును విశ
దమే తారకుని దౌష్ట్యము నానాటికి మితిమీరుచున్నది. లోకములు
తల్లడిల్లుచున్నవి. నీవు లోకములకెల్ల మిత్రుండవు. నీసహాయ
మిప్పుడు ముఖ్యము. సర్వజీవులసేమమునకై తనశక్తిని వినియో
గించుట ధర్మముకదా! నీయందుమాకుగల ప్రియమిత్రత్వమున
నిన్నిటురావించి ప్రార్థించుచున్నాము. ఆపత్కాలము, భయము
దీర్చినవాడే భగవంతునితో సమానముకదా! నీవే మహాబలపరా
క్రమ సంపన్నుడవు నీమహిమకు లొంగనివారు సృష్టిలోలేరు.
యీ దుర్నివార్యమైన యాపదలో మమ్ముద్ధరించి పుణ్యముగట్టు
కొనుము. ఈ కార్యక్రమమున నీకు విజయము గల్గునని తోచు
చున్నది. అని వేడుకొనుచున్నంత మన్మధుడు ఇంద్రునకిట్లనియె.
దేవనాథా! నీవు మాకందరకును యేలికవు. లోకహితార్థ కార్యమొ
నర్ప నన్నింత ప్రార్థింపనేల? నేనొనర్పదగిన కార్యమేదో విశదీక
రింపుడు యవశ్యమాచరించెదననెను. యింద్రుడు యిట్లనెను.

మన్మథా! దుర్మార్గుడైన తారకుడు కూలినగాని లోకము
లకు, మనకు మేలుగల్గదు. ఆదానవుని సంహరింప బ్రహ్మ వర
ప్రభావంబున యెవ్వరికి సాధ్యముగాదు. అందులకొకమార్గము
విరించి దెల్పెను. శివతేజముగాని రాక్షసుని వధింపదనెను.
యిప్పుడు పరమేశ్వరుడు హిమవద్గిరిపై తపంబొనరించుచున్నాడు.
ఆతడు దాక్షాయణీ వియోగంబున విరాగియై యుండెను. అదాక్షా
యణియే పార్వతిగా జన్మించి యామహాత్ముని సముఖంబుననే
సేవలొనర్చుచున్నది. గాన నీనేర్పుచేత ఆ పరమేశ్వరునకు
పార్వతియందు మోహముగల్గునట్లొనర్చితివేని వారిర్వురకువివాహ
మగును. వారి గర్భమున నుదయించు కొమారుడే తారకుని

సంహరింప సమర్థుడగును. అంత లోకములపీడ తీరిపోవును గాన యింతమేలుచేసితివేని నీపుణ్యమున యెల్లలోకములు సుఖించి శాశ్వతముగా నిన్ను గొల్చుచుందురు.

ఇంద్రుడీవిధముగా బ్రతిమాలుచున్నంత మారుండు ధీరత్వమబూని యిట్లనెను. మహేంద్రా! యీస్వల్పకార్యంబునకు నన్నింత వేడవలయునా? సృష్టిలో నాబాణమునకు లొంగని జీవుడుకలరా? జంకకుము. శివునకు ప్రేమగల్పించుటొక పెద్ద పనిగాదు. నేనిదేపోయి యా పార్వతీ పరమేశ్వరులకు ప్రణయ వేదనగల్గునట్లు ప్రసూనబాణములగుప్పి ఆ కార్యమున విజయమును గాంచెదను. లోకములకు మేలుచేకూర్చెదను. నాప్రతాపము నీ వెఱుంగనిదికాదు. లోకహితార్థము నాప్రాణములనైన ధారవోసెదను. యిక మీరందఱు చింతదక్కి యుండుడు. అని ప్రద్యుమ్నుండనేక బింకంబులాడి యటనుండి కదలెను. పరమేశ్వరుని పైకి దాడివెడలుచున్న ప్రాణేశ్వరుని తీరుగాంచి రతీదేవి భయమొంది ప్రియునితో యిట్లనియెను. మనోభవా! జగత్సృష్టికర్తయై అనాదిదైవమైన భగవానుడగు పరమేశ్వరుని తపోభంగమొనర్ప పాల్పడుచుంటివా? యిది నీకు హానికరముసుమా! యీ యింద్రాదులు స్వార్థమూని యీ ఘోరకార్యమునకై నిన్ను ప్రయోగించిరి. కాని నీకురానున్నయాపద వారును నీవునుగుర్తింపరైరి. శివునితో కలహము చేటునకు మూలముసుమా! ఆ భగవానుని యనుగ్రహములేనిది పిపీలికాది బ్రహ్మపర్యంతము సహింపజాలవు. నీసామర్థ్యము తెలియక కొండను తగరు ఢీకొన్నట్లు యీశ్వరుని చెనకనెంచుచున్నావు. ప్రాణేశ్వరా! యిది మనకు హానికరము సుమా! యనెను. మన్మథుడు రతి వాక్యము లాల

కించి వికటముగా నవ్వుచు యిట్లనెను. వెఱ్ఱిదానా! ఎంతబేల మాటాడితివి. నీనాథుని ప్రతాపము నీవు గుర్తింపక యిట్లు బల్కితివి గాని వేఱుగాదు. సృష్టియంతయు ప్రేమమయము అట్టి ప్రేమ నాయధీనము. గాన నాకు లొంగనివారు పదునాల్గు లోకములలేరు. అయినను లోకములు తారకుని దౌర్జన్యమునకు బలియగుచుండ మనము చూచుచు యూరకుండవచ్చునా?

అ మాటలకు రతి యిట్లనెను నాథా! పరులకొఱకు ప్రాణములు పోగొట్టుకొందురా! తారకుని సంహారమునకు సృష్టికర్తయైన బ్రహ్మదేవుడులేడా? రక్షకుడైన శ్రీహరిలేడా? యిందఱుండ యీ ఘనకార్యము నీతలపైనుంచుటకు హేతువేమో కొంచెమైనను తామూహించితిరా? అనిన మన్మథుడిట్లనియె. ప్రియురాలా! వారందఱసమర్థులై కాదు. యేకార్యము యెవ్వరొనర్ప నస్సులో వారేచేయువలయునుగాని మఱొకరికిసాధ్యమా? ఈదేవకార్యము నొనర్చితిమేని మనకీర్తి శాశ్వతముగానుండును. ఐనను నాకిదియొక లెక్కగాదు. నీవు భయమొందకుము.

రతీదేవి మఱల యిట్లనియెను. నాథా! మీరెన్నిచెప్పినను నాహృదయమేమో కలనే సూచించుచున్నది. నాకుడికన్నదరుచున్నది. మీరుమాత్రము యీదుర్ఘటన కార్యమునకైపూనవలదు. సమస్త దేవతలకు సాధ్యముగాని కార్యము సాధింప యత్నించుట హానికరముగాని వేఱుగాదు. నామనవి విని యీప్రయత్నము విరమించుకొనుడు. కర్తిమాట చెవుడెఱుగను గాని ముందు రాబోవు ముప్పు తప్పించుకొనుడు. పెద్దరికమునకై పెనుగులాడి ప్రాణహాని యొనర్చుకొనకుడు. అదియునుంగాక పరమేశ్వరుడు తామస

గుణప్రధానుడు అమ్మహాత్ముడలిగెనేని లోకంబులుభస్మమగును. నీవాదేవదేవుని కోపాగ్నికేల గురియయ్యెదవు. నాహితోక్తులాలకిం పుము అని ప్రార్థించెను.

ప్రియురాలెంత ప్రార్థించినను మన్మథుడు వినక ప్రయాణము సాగించెను. నాథుని మూర్ఖమునకు రతీదేవి లోలోన చింతిల్లుచు తానును పతివెంట ప్రయాణము సాగించెను. అంత రతీ మన్మథులు హిమవన్నగరంబునకు ప్రయాణమైరి. వారివెంట వసంతాదులు కూడా నడచి త్వరలో వారు పరమేశ్వరు తపోవనము జేరిరి.

పరమేశ్వరుని తపోవనమంతయు వసంతోదయమయ్యెను. ఎందుజూచినను హృదయానందమైన ప్రేమస్వరూపమే పొడగట్టు చుండెను. కన్నులపండువుగా కలానిధి తన పండువెన్నెలలు వెదజల్లెను. చిగిర్చిన వృక్షములజేరి కోయిలలు తను మధురస్వర గానంబున వినువారి వీనులకమృతము పోయుచుండెను. ఆవసంత కాల విశేషమును నాసమయంబున పరమేశ్వరుడు కనువిచ్చి చూచి యాశ్చర్యమొంది యిట్లు దలంచెను. అహా! ఏమి యీ చిత్రము. కాలముగాని కాలమున యీవసంతశోభ యెట్లుగల్గినది. ఎంతవింతయని తలంచి మరల తన తపంబునమునిగెను. అట్టి సమయమున నాపర్వతమున నివసించిన గంధర్వాదులు తమ ప్రియురాండ్రతో ప్రణయసామ్రాజ్య పట్టభద్రులై సుఖంబులనుభ వించుచుండిరి. కాని పరమేశ్వరుని హృదయమున మాత్రము ప్రేమయనునదెట్టితో తెలియకుండెను.

ఆ సమయంబున పార్వతి పూజాద్రవ్యంబులుంగొని ఈశ్వరసేవకై చనుదెంచి భగవానుని సమీపమున గూరుచుండెను.

శంకరుడు పార్వతిరాక గ్రహించి కన్నులు దెఱచి చూచెను. అదే సమయమనియెంచి మన్మధుడు తనవాడియైన పువ్వుటమ్ముల నొకేవిధముగాగుప్పించి పరమేశ్వరునిపై ప్రయోగించెను. అంతనే ఈశ్వరుని హృదయము చలించినది. ప్రణయమూర్తియై తన యెదుటనున్న పార్వతింగాంచి పట్టరానియానందమొంది ఆయమ సుందర రూపము నిట్లువర్ణించెను.

అహా ! ఏమియీ జగన్మోహనా కారము సౌందర్యమంతయు ముద్దగాజేసి యీకాంతను సృష్టించిరని తలంచెదను. లేకున్న యిట్టి సుకుమారగాత్రి యెందైనగలదా ? చంద్రబింబమును ధిక్కరించు ముద్దుమోము - కలువల నెకసెక్కెమాడు కన్నుదోయి - మన్మధుచాపంబువెక్కిరించు బొమలు - దొండపండును గేలిసేయు అధరము - తుమ్మెదలనుయీసడించు ముంగురులు - ముత్తెములవంటి పలువరుస - కోయిలను చిన్నబుచ్చు స్వరము - ఔరా ! యీ బంగారుబొమ్మను గన్న హిమవంతుడెంత ధన్యుడు. మహాతపోధనులైన నొక్కపరి యీమెను వీక్షించిన మతులు చెడి మన్మధభిక్ష ప్రార్థింపకుందురా ?

అని యొకేతీరున పార్వతినివర్ణింపుచుండెను. పార్వతియు తనకోర్కె ఫలింపబోవుచుండెనని యుబ్బితబ్బిబ్బగుచు తన వాలు చూపులతో భగవానుని భ్రాంతిని మఱింత రెచ్చగొట్టుచుండెను. శివునకు తపంబుపై భ్రాంతితొలగినది. పార్వతీ ప్రణయముపై భ్రాంతి యగ్గలమైనది. యిట్లు తర్కించుకొనుచుండెను. ఆహా ! ఈ సుకుమారగాత్రితో ప్రణయ సుఖానందమొందగల పురుషు డెంత ధన్యాత్ముడోకదా. ఈ పువ్వుబోణిని పెండ్లాడి సర్వసౌఖ్యము లనుభవించువానిదే జన్మముగాని తక్కినవారిజన్మమునిరర్థకము.

ఎన్నితపంబులొనర్చినను ఈసుందరీమణి కౌగిటిలోమెలగు పదివి కంటె యెక్కుడుఫలముకాదు. అని యనేక విధంబుల దలం చుచు కొంతతడవునకు మనంబున మఱల ధైర్యంబునొంది తన మనోవికారంబునకు విచారమొంది పార్వతిని మందిరమునకు బంపి తనలోనిట్లు తలంచెను.

ఔరా ! యిదియేమి యాశ్చర్యము సకలలోకములకు కర్తనై సమస్త ధర్మములకు మూలమైననేను నాతపోనిష్ఠనైన దలంపక యొక సుందరిని ప్రేమమూర్తిగా వర్ణించుట యెంత పొరబాటు. నేనే యింత ప్రేమకు లోబడుచుంటినన యిక సామాన్యులమాట లెక్కయా ? మహాఋష్యాదులెంద ఱప్రేమకుదాసులై తపోభ్రష్టు లైరి ? నా తాపస ధర్మమును విడిచి జడునివలె ప్రేమపిచ్చిలో బడితిని. అని తర్కించుకొనుచున్నంత మన్మథుండు వేఱొక పుష్పశరంబును శివునిపై గాటముగానేసెను. పరమేశ్వరుని యొడలు జల్లుమని దిక్కులు కలయజూచెను. అంతలో మన్మ థుడు భగవానుని కంటబడెను. తనమనోవికారంబునకా మూర్ఖుడే కారణంబనియెంచి రౌద్రమూర్తియై యిట్లనెను.

ఓరీ ! మన్మథా ! నీకింత కండకావరమా ! అంతరము గుర్తింపక యీ యభవునే జయింపవచ్చితివా ! పలుగాకీ ! నీ బాణములకు తూలిపోవుటకు నేనంత తేలికననుకొంటివా ? నీకు యంత్యకాలము సమీపించుటచేతనే యిట్టి దుర్బుద్ధి గల్గినది. లేకున్న నగ్గిలోదుముకు మిడతవలె నాపైకి నీబాణప్రయోగ మొనర్ప తారసిల్లుదువా ? కుమతీ ! నీగర్వము సర్వము నేటితో తీరగలదు. నీపాపఫలము ననుభవింపుమని తన ఫాలనేత్రమును

దెఱచెను. వెంటనే అందలి యగ్నివీక్షణములతో మన్మథుడు బుగ్గియై పోయెను.

ప్రాణేశ్వరుని పాటుగాంచి రతీదేవి హా యని మూర్ఛిల్లి కొంతతడవునకు తెప్పరిల్లి యా బూడిదకుప్పపైబడి కన్నీరు మున్నీరుగా నేడ్చుచు హా నాథా ! నన్నింత యన్యాయమొనర్చి పోయితివా ? యింక నీదివ్యమంగళ దర్శనము నాకుగన్పింపదా? పరమేశ్వరునిపైకి పోవలదని యెంత బ్రతిమాలినను వినక చేటు దెచ్చుకొంటివి. భగవానుడు నాకొక లెక్కయాయని పొరుపోక్తు లాడి ప్రాణములకు ముప్పుదెచ్చుకొంటివి. పరుల మాటలువిని తలకుమించిన సాహసకార్యముబూని సర్వనాశనమైతివి. మనో రమణా ! నీకప్పుడే యాయువుమూడెనా ? నాజీవితమింత వృథా యాయెనుగదా ! నీవులేకున్న నాజీవితమేల ? ఎంత బ్రతిమాలినను నాయూడుకూయి కాసింతయైన పాటింపవైతివి. నిన్నుపురికొల్పిన యింద్రాదులు యీ సమయమున నొకరైన రక్షింప యడ్డుపడరా? హా జీవితేశ్వరా ! నాకింకదిక్కెవ్వరు. ప్రాణహానిమీకుగల్గి మన దాంపత్యము మంటగలిసెగాని నిన్నుబంపిన దేవతలకేమిహాని గల్గినది. వారు సుఖముగనే యున్నారుగదా ! నీవు లేకున్న నాకీ లోకమేల ? నాకర్మమిట్లగునని కలనైన దలంపనైతినిగదా ! ప్రాణ ప్రియా ! ఒక్కమాటు గన్పింపవా ! నీ ప్రేమవీక్షణంబులతో నీ ప్రాణప్రియ నొక్కసారి వీక్షింపవా ? మృదుమధురమగు నీప్రేమ వాక్యములతో నన్ను బుజ్జగింపవా ? ఓ పరమేశ్వరా! నీవు దయా మయుడవుకదా ! నాప్రియుడు నీకొనర్చిన ద్రోహమేమి ? దంపత స్వరూపులైన మీయిర్వురను కూర్చుటకు నావిభుడు ప్రయత్నించి సాయపడెనేగాని వేఱుగాదు. అట్టిమీ కుపకారమొనరింప మా

దాంపత్యమును వేఱుసేయుదువా! నా భర్తనిట్లు భస్మమొనర్ప నీకు ధర్మమా? ఓ వేల్పులారా! మీరందఱు నాపతినిట్లు పురి గొల్పిపంపి పరమేశ్వరుకంటిమంటచే భస్మమొనర్చి మీమీ నివాసంబుల యిల్లాండ్రతో సుఖంబుగా నుంటిరా. ఓ యింద్రా! యిదియేనా నీధర్మము. నీ స్వార్థమునకై నా పతిని బలిగొందువా అని వాపోయెను.

రతీదేవి మొరవిని యింద్రుడు వేల్పులతో చనుదెంచి యామెనుచేరి యూరడింపు వాక్యములనిట్లనియెను. అమ్మా! రతీ! దుఃఖింపకుము. నీపతి మరణించెనని బెంగగొనకుము యెట్లయినను బ్రతికింప యత్నింతుము. పరమేశ్వరుడు దయామయుడు భయములేదు. మమ్ము నిందింపకుము. లోకములకు మేలుగూర్ప నుంకించువారికి యొకొక్కప్పుడు కష్టములు గల్గును గాని అవి స్థిరముగావు. అంతమాత్రమునకే యధైర్యపడ వచ్చునా? నీ నాథుని నీకు గూర్చునుపాయము చేతుము చింతిల్లకుము. అని యనేక విధంబుల నూరడించి యింద్రాదులు పరమేశ్వరుని సమీపంబుజేరి పాదపద్మములవ్రాలి యిట్లని స్తుతించిరి.

మహేశా! శరణాగతవత్సలా! దీనరక్షకా! శరణు శరణు నీ పాదదాసులమైన మామొరాలకించి మమ్ము రక్షింపుము. జగత్కర్తవైన నీకపకారమొనర్ప మెమెవ్వరము పూనుకొనలేదు. నీచేదగ్ధమొనర్పబడిన యీమన్మథుడు నిరపరాధి, యీతడొనర్చిన పని స్వార్థమునకు కాదు. లేక మీకపకారమునకును కాదు. లోకహితమాచరించి మీ కల్యాణమే లోకకల్యాణమనియెంచి చేసెనే గాని వేఱుగాదు. దుర్మార్గుడైన తారకాసురుని బాధలు సహింప

లేక లోకములు భయమొందుచున్నవి. అట్టి దుష్టుని భవదీయ తేజముగాని సంహరింపలేదని బ్రహ్మదెల్పెను. ఆ కారణమున మీ దాంపత్యము లోకమునకత్యవసరము. అందులకై యీ మన్మధుని మీ ప్రేమమూర్తుల యేకమొనర్ప పుత్తెంచితిమి. అంతియే గాదు రాగతమునకుగాదు. మహాత్మా! భక్తపాలనా! లోకరక్షణము దుష్టశిక్షణము మీకు ముఖ్యధర్మముకదా. దేవదేవా! దీనురాలైన యీ రతీదేవిని కరుణింపుము. నిరపరాధియైన మన్మధుని బ్రతికించి యీమెకు పతిభిక్ష నొసంగుము. మమ్మనుగ్రహింపుము. నీ యాగ్రహము నెవ్వరడ్డగింతురు? లేనిచో యీ మన్మధునితోపాటు సమస్తలోకములను భస్మీభూతమొనర్చుము. తారకునిబాధకంటె యయ్యదియే యెంతయోమేలు. దినదినంబు దానవులకు ఘోర సేవలొనర్చుటకంటె యొక్కపరి మీచే మరణించిన శ్రేయోదాయకము. మహేశా! దీనజనబాంధవుడవైన నీకన్న మాయార్తి బాపువారెవ్వరు?

అని యనేక విధమ్ముల ప్రార్థించు యింద్రాదుల మొర విని పరమేశ్వరుడు ప్రసన్న హృదయుడై జాలిగొని శాంతవచనంబుల యిట్లనియెను. దేవతలారా! భీతిల్లకుడు. ఈ మన్మధుని బ్రతికింప మీరు ప్రార్థింప నాహృదయంబు కరిగినది. కాని యీ తడిప్పుడు మఱల శరీరమునొందడు. ద్వాపరంబున శ్రీకృష్ణుడు భూభారరక్షణార్థమై నిలచును. ఆతనియిల్లాలు రుక్మిణి గర్భమున నీతడు ప్రద్యుమ్నుడనుపేర జన్మించును. అప్పుడీ రతీదేవి యాతనితో సుఖములనుభవించును. అందనుక మన్మధుడు రతికి మాత్రమే శరీరధారియై గన్పించును గాని లోకములకు గన్పింపడు. అని వరంబొసంగెను. దేవతలు సంతసించి నిజనివాసంబు

లతుంజనిరి. రతీదేవియు గృడ్డిలో మెల్లియేమేలని కొంత శాంతించి మహాదేవునకు నమస్కరించి తన నెలవుజేరెను.

శంకరుడు యిక హిమవన్నగంబున నుండుట మంచిది కాదని యెంచి తక్షణమే తన స్వస్థానమైన కైలాసమునకేగెను. పార్వతి యథాప్రకారము చనుదెంచి పరమశివునింగానక శోకిం పుచు యిలుజేరి నిద్రాహారములుమాని దుఃఖసముద్రమున మునింగెను. పార్వతి తనహృదయమున నిట్లు విచారించుకొనెను. అక్కటా! నేనెంత యదృష్టహీనురాలను దయామయుడగు పర మేశ్వరుని దర్శనభాగ్యమునకు దూరమైతిని. యింక నాబ్రతుకేల పరమేశ్వరుని పరిచర్యకుదూరమైన నాజీవితమంత వ్యర్థము. నేనెందుబోదును – భగవానుని యెట్లుజేరుదును. ఆ మహాత్ము డెందున్నవాడోకదా! నాహృదయావేదన మాదేవదేవున కెవ్వరెఱిగిం తురు. ఆ ప్రభుని సేవమాని నేనొకక్షణమైన జీవింపగలనా? నన్నాభగవానుని దరికిజేర్చు పుణ్యాత్ములెవరు?

అని యనేక విధంబుల దుఃఖింపుచు చెలికత్తెలతో మాట లాడుటమాని సుఖంబులనిరసించి నిద్రాహారంబులొల్లక రేయుం బవళ్లు యీశ్వరునిపై భ్రాంతిచే చింతాసముద్రమున పార్వతి మునింగియుండెను. మేనకా హిమవంతులు కొమార్తెదుఃఖము గాంచి యెంతశాంతి వాక్యములుబోధించినను వినదయ్యెను. వారును పార్వతి దుఃఖమును చూడజాలక యేమార్గమును దోచక దిగులుపడిరి.

ఒకనాడు నారదమునీంద్రుడు భగవన్నామ మొనర్చుచు హిమవంతుని యిల్లుచేరెను. నగరాజు మునికి సర్వోపచారము లొనర్చి యిట్లనెను. మహాత్మా! నాహృదయంబున శోక తీరని

దుఃఖము సంభవించినది. అదియెద్దియన యిన్నిదినంబులనుండి నాకొమార్తె పార్వతి పరమేశ్వరుని సేవించుచున్నది. యిప్పుడా మహాత్ముడు యీ పర్వతంబువిడచి యెందేగెనో తెలియదు. మా పార్వతి ఆ మహానుభావుని సేవకుదూరమైన కారణమున నిద్రాహారముల వర్జించి దుఃఖసముద్రమున మునిగియున్నది. అమెను జూచిన మాప్రాణము లెగిరిపోవుచున్నవి దయామయులగు మీరు యీ దుఃఖసముద్రమునుండి మమ్ముద్ధరించి రక్షింపుడు అని ప్రార్థించెను. నారదుడు హిమవంతునకు ధైర్యముజెప్పి పార్వతి మందిరంబునకేగి విచారమూర్తియైయున్న యామెకిట్లనియెను. అమ్మా! పార్వతీ! నీవు విజ్ఞానమూర్తివి- నీకుతెలియని ధర్మములు లేవు. భగవానుడైనశివుడు భక్తులకు గాని పరులకు వశ్యుడుకాడు. కాన నీవు నిశ్చలహృదయంబున పరమేశ్వరునిగూర్చి తపంబొనరించినచో యమ్మహాత్ముడు నీకు ప్రసన్నుడై నీ యాప్సితంబీడేర్చును. అట్లొనర్పకున్నచో శివుండు నీకు వశ్యుడుకాడు. నా వాక్యములు ముమ్మాటికి నమ్ముము. యేదియెట్లున్నను పరమేశ్వరుడే నీభర్తయగును గాని యన్యులు కాజాలరు. యిది విధిలిఖిము. నే జెప్పినచొప్పొనరించి కృతార్థురాలవుకమ్ము. నారదుని వాక్యములు విని నగరాజనందని సంతుష్టాంతరంగయై మునీంద్రా! నీవాక్యములు సంతోషదాయకములు. నేను నీవు చెప్పినచొప్పొనరించెదను. మున్నొకమారు నాస్వప్నయున పరశివమూర్తి కన్పించి పంచాక్షరీ మంత్రంబుపదేశించెను. నేనిపుడా మంత్రప్రభావంబున తపంబొనరించి భగవానునిమెప్పించి నాకామ్యంబొనగూర్చుకొనెదను. పరమేశ్వరుడుదయామయుడు నాహృదయంబెఱుంగక పోడు. నన్నురక్షించితీరును అని పల్కెను. నారదుండు సంతసించి తనదారినేగెను.

పార్వతి సంతసంబున తనతండ్రిదాపునకేగి నమస్కరించి యిట్లనెను. జనకా! మునినాథుడైన నారదుడు పరమేశ్వరుని గూర్చి తపమొనరింప నిష్టార్థసిద్ధియగునని బల్కెను. నాకును యట్లేతోచుచున్నయది. గాన దయయుంచి తపంబొనర్చుటకాజ్ఞ యొసంగుడన హిమవంతుడు సంతసించి అమ్మా! నీయూహకెం తయు సంతసించితిని. నీవు తపంబొనర్చి పరమేశ్వరుని కరుణకు పాత్రురాలవగుట నాకెంతయు సంతోషమేయగును. భగవానుడు తపంబునకు వశ్యుడైనట్లు యితర మార్గముల వశ్యుడు గాడని యేనును యెఱుంగుదును గాన నీవు యవశ్యము తపమొన రింప బోయిరమ్ము. త్వరలోనీకు పరమేశ్వరుడు ప్రసన్నుడగు గాక యని దీవించెను.

పార్వతి తండ్రిచే సెలవొంది తల్లికడకేగి నారదాగమనము దెల్పి తపమొనరింప ననుజ్ఞయిమ్మనిన మేనక దిగులొంది కన్నీరు నింపుచు యిట్లనియెను. అమ్మా! పార్వతీ! యిదియేమి విపరీ తము. భర్తకై తపమొనరించిన వారిని మున్నెన్నడైనా వింటిమా? ఎందఱో దేవబృందమునలేరా? యిష్టమైన వేల్పును చెట్టబట్టి సుఖింపరాదా? తపమన్న సామాన్యమా? కుసుమకోమలివైన నీవు ఘోరమైన శుష్కోపవాసంబులబూని తపమొనరింతువా? అయ్యో! నాచిట్టితల్లీ! యీ యుద్యమము మానుకొనుము లేకున్న మనయింటనుండియే తపముసేయుము. అంతియేగాని అరణ్యభూములలో కష్టములపాలుగాకుము. మున్ను యీశ్వరుని ప్రతిదినంబు పూజించి పొందిన భాగ్యమేమున్నది? యిదియంతి యు నీదురాశయేసుమా అని దుఃఖించుచున్న పార్వతి మేనకత యిట్లనియె. మాతా! విచారింపకుము. నాహృదయంబు యేనాడ

ఈశ్వరార్పితమైనది గాన మఱొకరిని వరింపుమనుట నీకుభావ్యము గాదు. మఱియు భగవానుడైన పరమేశ్వరునకు పరులు సాటి యగుదురా ? నాకుతపంబేమియు కష్టముగాదు. నేను సుఖముగా భగవానునిగూర్చి తపంబొనర్చి కృతార్థురాలనయ్యెదను. విచారింప కుము అని యనేకవిధంబుల ప్రార్థింప యెట్టకేలకు మేనక సమ్మతించి ప్రియమార దీవించెను.

పార్వతి సంతుష్టాంతరంగయై నిజమందిరమునకేగి తన యొడలిపైనున్న దివ్యాంబరంబులును, విభూషణములు దీసివైచి వల్కలముల ధరించి, జింకచర్మంబుధరించి, కమండలము చేబూని, కురులన్నియు ముడిచి శిగగాగట్టి తనవెంట జయ, విజయలను ప్రాణసఖులరానియోగించి వారలతోగూడి నిజగృహంబువదలి యా హిమవన్నగంబునుండి కొంతదవ్వు క్రిందికిదిగి యొక్క దివ్యస్థలంబున గంగాతీరంబునజేరిరి. చెలులు పర్ణశాల నిర్మించిరి. పార్వతియు తపోవేదిక నేర్పఱచుకొని గంగాజలంబులసుస్నాతయై తపంబాచరింప మొదలిడెను.

పూర్వము తనకు కలలోన పరమేశ్వరుడుపదేశించిన పవిత్ర పంచాక్షరీమంత్రంబును పఠించుచు చిత్తంబు ఈశ్వరాయత్తంబు గావించి యింద్రియాద్యరిషడ్వర్గంబుల ద్రెంచి నిర్మలాంతఃకరణంబున పంచాగ్ని మధ్యంబుననిల్చి నిరాహారయై కందమూలంబులైన భుజింపక నీరంబునైన గ్రోలక నిశ్చల మానసముననేకాగ్రచిత్తయై తపంబొనరించుచున్నంత అమె యుగ్రతపంబునకు మహాఋషులు సైతము అచ్చెరువొంది ఔరా ! ఏమి యీ బాలిక తపోనిష్ఠ మహాయోగులను సైతము ధిక్కరించియున్నది. పర్ణమైనను భుజింపక నిరాహారయైనదిగాన యీమె " అపర్ణ "

యని యనేక విధముల కొనియాడిరి. అనేకమంది ఋషులామె దీక్షగాంచి సంతసించి తామును యట్లే యొనర్ప బూనుకొనిరి. గంధర్వాదు లాతపముగాంచి గడగడలాడుచుండిరి. మఱల లోక ములకేమి హానిగల్గునోయని దివిజులు భీతిల్లుచుండిరి. పార్వతి తనహృదయమున పరమేశ్వరుని దివ్యరూపమును దలంచి భక్తిగా ప్రణామంబులొనర్చి యిట్లు భజించి ప్రార్థించెను.

దేవదేశా! మహాదేవా! సర్వజగన్నియామకా! శంకరా! నిర్జరార్చితా! కారుణ్యనిధీ! ప్రభూ! సర్వజ్ఞుడవు - సర్వజగన్ని యామకుడవు. నాపైనీకింతటి నిర్దయతగునా? నాతపంబు ఫలింప జేయుహా? దయామయుడవు - భక్తజనసంరక్షకుడవు నీపాదపద్మ ములే దిక్కని నమ్మిన చరణదాసిని దూరమొనర్చ ధర్మమా? నాసేవలు నీకుయిష్టములేదా? ఎన్నియేండ్లకైన నాతపంబుఫలించి నన్ను నీవు రక్షింపకతీరవని కొండంత యాసతోనుంటిని. అట్లు కాదేని నాప్రాణంబుల నీపాదములచెంత విడతునుగాని యన్యుల పెండ్లాడను. దీనదయాభరణా! నాకెన్ని కడగండ్లు గల్గినను నీసేవమానను. అని యనేక విధంబుల ప్రార్థించుచు పార్వతి యత్యంత నిష్ఠాగరిష్ఠయై తపమొనర్చుచుండెను.

పార్వతి తపంబు క్రమక్రమమున ప్రచండతీక్షణమైపో యెను. తపోవేడిమి లోకములకెగ్రాకెను. యింద్రాదులు మనం బుల భీతిల్లిరి. యేమియుందోచక వారందఱు బ్రహ్మదేవుని సన్నిధి జేరి వాణీధవా! పార్వతి తపంబు పరికించితివా? ఎంతప్రళయ రూపము దాల్చుచున్నదో; యిట్లు కొంతకాలము జరిగిన లోకము లన్నియు భస్మమగుట నిక్కము. యిందునకేదైన నొక్కమార్గ మూహింపకూరుకున్నారేమి?

దేవతల ప్రార్థనవిని కమలాసనుడు తనకేయాలోచనము పాలుబోక వారలందఱవెంటనిడుకొని వైకుంఠంబునజేరి శ్రీహరిని దర్శించి భక్తియుక్తుడై నమస్కరించి చేతులుజోడించి లక్ష్మీ రమణా! నీవు జగన్నియామకుడవు. నీవూరకొన్నచో లోకములు బాగునొందవు. పర్వతరాజ పుత్రి తపంబు వీక్షింపలేదా. తపో మహిమ చాలావర్ణనాతీతము. ఆవేడిమి లోకములన్నిటికావరించి నది. యేదేని యొక్క మార్గమూహించి తపంబునిల్పి పుణ్యము గట్టుకొనుము. అని యనేక విధంబుల వేడుకొనెను. శ్రీహరి బ్రహ్మాదుల ప్రార్థన విని యిట్లనెను.

అయ్యలారా! మీరు పార్వతితపంబు నిల్పగోరినచో కైలాస మునకేగి హరుని ప్రార్థించి పార్వతికోర్కె దీర్పుమనుడు. అట్లొన ర్చితిరేని లోకములకు మేలుగల్గును అనెను. ఆమాటలు విని యిందుడిట్లనెను. జగన్నాధా! మున్నొకమాఱు మన్మథునంపి తిమి అమ్మహాత్ముని కంటిమంటచే నాతండుభస్మమయ్యె మఱల ఆ దేవునిదరికి పోవుదమన్న మా హృదయంబులు జంకుచున్నవి గాన దయయుంచి మీరే యేదైన నొకమార్గమూహించి పుణ్యము గట్టుకొనుడు. అని పరిపరివిధముల బ్రార్థింప పంకజాక్షుడు యిట్లనెను. వేల్పులారా! భయమొందకుడు పరమేశ్వరుని సన్ని ధికి నేనును వచ్చెదను. అతడు దయామయుడు మనకు మేలు చేయును భీతిల్లకుడని శ్రీహరి వారందఱిని తోడ్కొని వైకుంఠము నుండి కదలి మున్ముందు పార్వతి తపంబొనరించు చోటికేగి యామె పరిపూర్ణనిష్ఠకు సంతసించి యటనుండి కదలి కైలాసం బునకుంజని తపోనిష్ఠాగరిష్ఠుండైన నిటలాక్షుంజేరి యందఱు భక్తితో నమస్కారంబులాచరించిరి. అంత విష్ణుదేవుండు ఇట్లు

ప్రార్థించెను. మహాత్మా! సర్వలోకశరణ్యా! జగదాధారా! కరుణా సముద్రా! నీ ప్రియులమైన మమ్ము కరుణింపుము. నీ కరుణా కటాక్షవీక్షణ ప్రసారమొక్కింత మాపైరానిమ్ము. సమస్తజీవులకు నీవేకదా యాటపట్టు. విపత్సముద్రమున మునిగియున్న దీనుల నుద్ధరింప నీకన్న దిక్కెవ్వరు? అని యనేక విధంబుల బ్రార్థింప పరమేశ్వరుండు కనుదెఱచి యెదుటనున్న శ్రీహరి, బ్రహ్మ యింద్రాదులగాంచి ముదమునొంది వారలగూర్చుండ నియమించి సాదర వాక్యంబుల నిట్లనెను. లక్ష్మీరమణా! మీరేల యింత దవ్వరుదెంచితిరి నావలన కాదగిన కార్యమేమి? మీమొగంబులు చూడ దీనత్వము గాన్పించుచున్నది. అట్లుండుటకు కారణ మేమి? అని బల్కిన రమారమణుడు శాంతవాక్యంబుల హరున కిట్లనెను. మహాదేవా! లోకంబునంగల బాధలు దలంపక తాము తపోనిష్ఠ బూనియున్నారు. కాని తారకాసురుని దుండగములు భరింపరాకున్నవి. ఆ దురాత్ముడు యీవిధాత వరగర్వమున మమ్మందఱ నిర్జించి దుష్కృత్యములంతులేకుండ సాగించుచు లోకకంటకుడయ్యెను. వానిసేవచేయని వారీ భువనత్రయమున లేరు. తానేదైవమునని యా దనుజుడు విర్రవీగుచున్నాడు. అది యట్లుండ పర్వతరాజ నందనియైన పార్వతి నిన్నే భర్తగాగోరి యుగ్రతపంబు జేయుచున్నది. ఆ మహాతల్లి తపోవేడిమి లోక ముల భస్మమొనర్పబూనినది. గాన దయానిధీ! కరుణించి యా మెను పెండ్లాడుము. మీయిర్వురి గర్భమున జనించినకొమారుడు గాని దురాత్ముడైన తారకుని సంహరించునని విరించి వరము. తామింక యాలసించిన తారకుని బాధకన్న ముందు పార్వతి తపోవేడిమి లోకముల దగ్ధమొనర్చును. ఆ విషయము దేవరకు

మనవి చేయుటకై వచ్చితిమిగాన శంకరా! లోకరక్షణార్థము తామీ వివాహము నంగీకరింపక తప్పదని యనేక విధంబుల వేడుకొన హరుండు చిర్నవ్వున నిట్లనెను. పంకజాక్షా! విచారింప కుడు. నేనెన్నడో వివాహము విడచితినిగాని లోకకల్యాణమునకై మీకోర్కె పాలింతును. తారకవధార్థమై కొమారుని ప్రసాదింతును. దీనత్వము మానుడు. మీరింక మీమీ నివాసములకుబొండు. పార్వతి తపంబు ఫలించుకాలము దాపురించినదని దెల్పెను. శ్రీహరి మొదలగువారు సంతసించి తమతమ నెలవుల జేరిరి.

శివుండు పార్వతి తపంబు పరీక్షింపనెంచెను. ముదుసలి వేసముధరించి యొకకర్ర చేయూతగాగొని గొడుగుధరించి వణ కుచు పార్వతి తపోభూమికి చేరెను. పార్వతి తపస్సమాధి నిష్ఠా గరిష్ఠయై యుండుటకు పరమేశ్వరుడెంతయు లోలోనమెచ్చుకొని పర్ణశాలలోనికేగెను. పార్వతి కనులుదెరచి తనయెదుటనున్న వృద్ధ తాపసమూర్తినిగాంచి లేచి నమస్కరించి యతిథి పూజా గౌరవంబులొనర్చి యుచితాసనంబిడిన నామాయాముని కూరు చుండెను. పార్వతియు చేతులుజోడించి మహాత్మా! తామెవ్వరు? యిందువచ్చుటకు కారణమేమి? మీరు నన్ను కృతార్థురాలిగా చేయువచ్చిన భగవంతుడవని దలంతును. అనిన యా వృద్ధ బ్రాహ్మణ వేషధారి యిట్లనెను.

అమ్మాయీ! నేను బ్రహ్మవంశ సంజాతుడను స్వేచ్ఛగా నెందైనను దిరుగువాడ. లోకహితార్థమై యెన్నియోపుణ్యకార్యము లొనరించుచుందును. నీవెవ్వతెవు? త్రిదేవులలో నొక్కతెవో? లేక యీ వనదేవతవో? ఏల యిట్టికఠోరతపంబు చేయుచున్నావు? నీ తలిదండ్రులెవ్వరు? నిన్ను వివాహమాడిన పతియెవ్వరు

యిట్టి నవమోహనాంగిని పెండ్లాడి కఠినతపంబునకు పాలొనర్చిన దుర్మతియెవ్వరు ? అతడెంత మూర్ఖుడు ! ఎంత దయాహీనుడు ! ముని వాక్యములు విని పార్వతి యిట్లనెను.

విప్రోత్తమా ! నేను యేదేవకాంతనుగాను. పర్వతరాజైన హిమవంతునకు మేనకయందు కగల్గిన కొమార్తెను. నాపెరు పార్వతి. నేనవివాహితను. బాల్యమాది పరమేశ్వరునే భర్తగా గోరి యుంటిని. ఆ మహాదేవుని దివ్యకరుణకై యిట్లు తపమాచరించు చుంటిని. యెన్నడాదేవదేవుడు నన్ను కృతార్థురాలిగా నొనర్చునో తెలియదు. కాని యింక యెంతకాలమీ తపమొనరింతును. శ్రీ హరుని దయరాకుండెను. యింక యీ దేహమును అగ్నిపాలొనర్ప జూచుచున్నాను. అని యనేక విధంబుల విచారము వెలిబుచ్చి పల్కు పార్వతి వాక్యములువిని వృద్ధబ్రాహ్మణుం డిట్లనియె. పార్వతీ ! ఎంతటివెఱ్ఱివానవు పరమేశ్వరుని పెండ్లాడు తలంపు నీకేగల్గెనా ? యితరులెవ్వరైన బోధించిరా ? అతని చరిత్రము నీకు తెలియదా ? తినతిండిలేదు - కట్టబట్టలేదు - ఎక్కుటకు వాహనములేదు - ఉండనిల్లులేదు - కాటికాపరియై పిశాచములతో సంచరించు బికారివానిని పెండ్లాడవాంఛించిన నీఅమాయికత్వం బునకు విచారించుచున్నాను. పూర్వము దాక్షాయణికూడా నీ వలెనే ప్రేమించి యనంతము ఆ సంసారదుఃఖములు భరింప జాలక తండ్రియజ్ఞమున దగ్ధమైనది. త్రిలోక మోహనమైన నీ సుకుమారమెక్కడ బూడిదం బొరలాడు శివునిరూపమెక్కడ. సమస్త సౌభాగ్యములతో తులదూగు పర్వతరాజు పట్టివై యే లోకాధిపతినైన చెట్టబట్టక యీ బడుగుబీదను ప్రేమించితివే యమ్మా ! కస్తూరిజవ్వాజి మొదలగు సుగంధ ద్రవ్యములు

పూసిననీవు కాటిభస్మమును కోరితివా? చీనిచీనాంబరములు ధరించునీవు పులితోలుపై భ్రాంతినొందితివా? వజ్రవైడూర్యరత్న హారములు ధరించునీవు సర్పహారములకై సంతసించితివా? షడ్రసోపేత పక్వాన్నంబులు భుజించునీవు బిచ్చపు కూటికాస జెందితివా. అయ్యయ్యో! పరువు మర్యాదయైనను లేని దిగంబరు నిపై యెట్లు భ్రాంతి నొందితివి. భాగ్యములేదు, విద్యలేదు, వంశ మర్యాదలేదు, చక్కదనములేదు, యిల్లువాకిలిలేదు, యేమి సౌఖ్యములు అనుభవింప శివుని పెండ్లాడ దలచితివి. పోనీ నిన్నా తడు ప్రేమించెనందువా? అదియుశూన్యమే యేలయన అతనికి నీయందే భ్రాంతియున్నచో అనాడు మన్మధుని మంటిపాలు జేయునా? ప్రియమూర నిన్నువరింపడా? కావున నావాక్యములు విని యీశ్వరుని పెండ్లాడువాంఛ మాని వేఱొకని పెండ్లాడి నీజీవి తము సుఖవంత మొనర్చుకొనుము. నీమేలుకోరి నేదెల్పిన వాక్య ములు నిరసింపకుము. నీనిండుజవ్వనము యీ పాడుతపంబు పాలు జేయకుము.

శివదూషణ మొనర్చుచున్న యా విప్రుని వాక్యములకు పార్వతి కినుకవహించి యీతడెవ్వడో శివద్వేషి. నాతపంబును భంగమొనర్పవచ్చిన వంచకుడు అని యోచించి రోదనపూరిత హృదయయై యిట్లనియెను. అయ్యా! నీవు దైవవంచకుడవని తలంచుచున్నాను. లేకున్న సకల లోకారాధ్యుడైన శంకరుని నిందింతువా? ఆ జగన్నాటక సూత్రధారుని మహిమంబెఱుంగ నీతరమా? నిర్గుణపరబ్రహ్మమైన భగవానునకు అస్థిరసుఖంబుల యందాసగల్గునా? సృష్టిస్థితిలయంబులకు అమ్మహాత్ముడే మూల కారణముకదా! స్వర్గసౌఖ్యములతో తులదూగునింద్రునకా భాగ్య

మొసంగిన ప్రభువెవ్వడో తెలియలేకుంటివి. నవనిధులనొసంగి ప్రపంచమునకెల్ల భాగ్యవంతునిగా కుబేరునొనర్చిన దాతయెవ్వడో గుర్తింపవైతివి. అమ్మహాత్ముని చేతివిల్లు బంగరుకొండకదా! ఆ దేవదేవు నివాసము వెండికొండకదా! సమస్త భోగభాగ్యములకు మూలాధారుడా పరమేశ్వరుడేకదా! అవియన్నియు తన్నుగొల్చు భక్తబృందంబులకొసంగి తాను విరాగియై యుండు మహాను భావుడు. ఎల్లప్పుడు తనభక్తుల మేలుగోరుగాని తనసౌఖ్యమాసిం పని దయామయుడు. శివనిందయొనర్చిన నిన్నేమిచేసినను పాపములేదు. నీవు నిక్కువముగా బ్రాహ్మణుడవుగావు. బ్రాహ్మణుడవేయైన పరమశివుని తత్వమెఱుంగకుందువా చాలు చాలు నీయుపన్యాసమింక కట్టిపెట్టిపొమ్ము. యింక నాముందు పరమే శ్వరుని దూషింపకుము. అట్లొనర్చితివేని నీకు దగిన శిక్ష భగవానునిచే ననుభవింతువు. అని యనేక విధంబుల బల్కి యాతని యెదుటనుండుటకుగూడ నిష్టపడక యవ్వలికేగబోయెను.

భగవానుడైన శివుడు పార్వతి హృదయపవిత్రత కెంతయు సంతసించి తన నిజరూపంబున బ్రత్యక్షమయ్యెను. స్వస్వరూపమున ప్రత్యక్షమైన శంకరునిగాంచి పార్వతి నిర్భరానందమొంది పాదములంబడి నమస్కరించి లేచి సిగ్గున దూరమున నిలువంబడి తలవంచియున్న శివుండు మందహాసంబున నిట్లనియె.

ప్రియా! పార్వతీ! నీభక్తికెంతయు సంతసించితిని నీ ఘనంబు బరీక్షింప విప్రరూపంబునవచ్చి యిట్లంటిని అన్యథా తలంపకుము. నాకై నీవిన్ని దినంబులనుండి యనుభవించిన కష్టంబులకు నన్ను మన్నింపుము. నేనును నిన్ను మనసారకోరి వరించితిని. నేటితో నీకష్టములంతరించినవి. నాతో రజితాద్రి

కేగుదము రమ్ము. యేల బిడియమొందెదవు మాటాడవేమి? నిన్నింతకాలము కష్టపెట్టితినని కోపమా? అట్లయిన నాలోపము ప్రేమతో సైరింపుము. యింక నీ విరహము భరింపజాలను. ఏదీ తలయెత్తి యొక్కమారు నీ క్రీగంటి ప్రసారములతో నన్ను చూడుము. అని యనేక విధంబుల బల్కుచున్న శివునింగాంచి పార్వతి హృదయంబున పట్టరాని యానందమునొందుచు మృదు మధుర వాక్యంబుల నిట్లనెను. మహాత్మా! తాము సర్వజ్ఞులు మీరెఱుంగని ధర్మంబులేదు. నేను మనసారా మిమ్మెన్నడో వరించితిగాని ధర్మము యోచింపవలయును గదా! నేను తల్లి దండ్రుల చాటుదానను వివాహమగువఱకు స్త్రీ తల్లిదండ్రుల యాజ్ఞాబద్ధురాలుకదా కావున దయయుంచి నాతలిదండ్రుల యాజ్ఞనంది నన్ను వివాహవిధిం బరిగ్రహింపుడు అని దెల్పెను. పరమేశ్వరుడు పార్వతి ధర్మవచనంబులకు సంతసిల్లి యామెను తపంబుమానుమనిదెల్పి పార్వతి చూచుచుండగనే యంతర్ధాన మొందెను. పార్వతియు తనకోర్కె ఫలించెనని యెంతయో [illegible] సించి చెలులతో నిజనివాసంబునకరిగెను. హిమవంతుడును మేన కయు పుత్రికరాకకెంతయో సంతసించిరి. పార్వతియు పరమేశ్వ రుని దర్శనకథయెఱింగించిన వారెంతయో సంతసించిరి.

కైలాసగిరిజేరిన శివుడు [illegible] పార్వతి[illegible] బద్ధా[illegible] రాగుడై తనమనసంబున సమస్త [illegible] యరుంధతీ సహితులై శివుని మ్రోల నిలచి యుమ్మహాత్మునకు నమస్కరించి యిట్లుబల్కిరి. మహేశా! దేవర మమ్ముదలంచిన కార్యమేమో యానతిండు. శిరసావహించి చేయుదుము. అనిన శంకరుండు వారలతో నిట్లనియె.

మునీంద్రులారా! పర్వతరాజగు హిమవంతుని సుతయైన పార్వతి నన్ను వరించినది. నేనామెను ప్రేమించితిని. ఆమె ఇంతదనుక నాకై యనేక కష్టములకోర్చి తపంబొనరించి నన్ను మెప్పించినది. నేనామెను వేదవిహితమైన వివాహమున స్వీకరింప నిశ్చయించితిని. అందులకు పెద్దల రాయబారము ముఖ్యము. మీరు మాకెల్లరకు పూజ్యులుగాన మీరు హిమాచలంబునకేగి హిమవంతునకును యాతని యిల్లాలు మేనకకును నాబాంధవ్యము నచ్చునట్లువచించి ఫలప్రదానము చేసిరండు. అమ్మా! అరుంధతీ! మేనకకు మాత్రము మాబాంధవ్యము భాగ్యహీనమని మనంబున కొంతగలదని నేను గ్రహించితిని. నీవాయిల్లాలునకు నచ్చజెప్పి కార్యసాఫల్య మొనర్పుము. ఈ కార్యభారంబెల్ల మీ యందే నిల్పితిని. యిందున లోకంబునకఖండమైన మేలుగలదు యేమన తారకాసురుండు దేవతలను, మౌనులను యిక్కట్టుల పాలొనర్పుచుండెననియు, అతడు నాకు గల్గిన కొమారునిచేత సంహరింపబడుననియు బ్రహ్మాదులు మొరలిడిరి. కావున మా దాంపత్యము మీకందఱకు ముఖ్యముగాన మీమీ వచనాచమత్కారంబున యీ సంబంధమును నిశ్చయమొనర్చి రండనెను.

సర్వేశ్వరుని వాక్యములకు సమస్త ఋషులు బ్రహ్మానంద మొంది స్వామికి నమస్కరించి యిట్లనిరి. శంకరా! మేమీకార్య భారమునకై నియోగించుటచే యెంతయో ధన్యులము. నీవు జగములకు తండ్రివి - ఆయమ జగములకు తల్లి. మీ యిర్వురి కల్యాణము లోకకల్యాణమగునని శివునసేక విధంబుల ప్రార్థించి యమ్మహాత్ముని సెలవొంది హిమవన్నగంబునకు ప్రయాణమై పోవుచు మార్గమధ్యమునగల వింతలు దిలకించుచు తమ

యదృష్టంబునకు సంతసింపుచు కతిపయ దినంబులకు హిమగిరి చేరిరి.

మహామహులైన సప్తఋషులు అరుంధతీ సమేతముగా హిమాలయము చేరిరి. అలకాపురమువలె అఖిలసౌభాగ్యముల కాటపట్టయి, అమరావతివోలె ఆనంద సౌఖ్యములకాలవాలమై, ప్రశాంతనిలయమై, తపోధనులకు యునికిపట్టయి, ధర్మదేవతకు తావలమై, పవిత్ర గంగానదీమతల్లికి జన్మభూమియై భాసిల్లు తుహినభూధరము గాంచినంతనే సప్తఋషులు ఆనందమొంది అందున్న హిమవంతుని దివ్యమందిరము చేరిరి.

మహాఋషులరాకకు హిమవంతుడు సంతోషించి భార్యా సమేతముగా నెదురేగి అర్ఘ్యపాద్యాదివిధుల పూజించెను. మేనకయు అరుంధతీ దేవిని సగౌరవముతో దోడ్కొనివచ్చెను. వారందఱకు యుచితాసనములొసంగి భోజనాది సౌకర్యంబులదీర్చి యనంతరము అందఱు విశ్రాంతిగా కూరుచున్న సమయమున హిమవంతుడు మహాఋషులతో నిట్లనెను. మునిచంద్రులారా! తమరాకవలన మద్గృహంబు పావనంబైనది. నేనును, నాపితృదేవతలును తరించితిమి. నాపై తమకింత దయారసముకల్గుట నాయదృష్టము. తామువచ్చిన కార్యముదెల్పిన దాసుడు శిరసావహించి చేయుటకు సిద్ధముగా యున్నాడనెను.

మహాఋషులు పర్వతరాజు వినయసంపత్తికి, పూజలకు బ్రహ్మానందమొంది యిట్లనిరి. శైలరాజా! నీవు కడుపుణ్యాత్ముడవు. పరమ పవిత్రమైన నీవంశము భగవతి బాలికయై జన్మించి పార్వతి నామమున విలసిల్లుటచే కడుంగడు ధన్యమైనది. ఆయమ యుక్తవయస్సు కలిగి వివాహయోగ్యయై పరమశివుని

వరించినదని మేమును బ్రహ్మానందమొందితిమి. నీకడకొక కార్య భారమువహించి వచ్చితిమి. అదియెద్దియన సర్వజగన్నాథుడైన శివుడు ప్రపంచ సృష్టికాదిపురుషుడు నీకొమార్తె ప్రకృతి స్వరూపిణి యిట్టివారల దాంపత్యము లోకకల్యాణమునకు యెంతయో యుపకరించును. కాన నీకొమార్తె పార్వతిని శంకరునకిచ్చి సాలంకృత కన్యాదానమొనర్చితివేని భవద్వంశము పావనంబగును ప్రపంచమునకు మేలుగల్గును. నీవు సర్వలోక పూజితుండవయ్యెదవు. మేమందులకు రాయబారులమై నీసన్నిధికి చనుదెంచితిమి అనిరి. మునీంద్రుల వాక్యములకు మోదమంది పర్వతరాజు మునుల యిట్లనియెను.

ఆర్యులారా! మీవాక్యములు ఆదరణీయములు. తలదాల్చి చేయుటకెంతయు సిద్ధముగనుంటిని గాని నా భార్య మేనకకు అప్పుడప్పుడు శివునిపై విరక్తిగల్గునట్లు ఎవ్వరెవ్వరో చెడ్డమాటలు చెప్పుచుండుటచే ఆమె హృదయము మాత్రము కొంత సంకోచమున నుండెను అనెను. మునులామాటలువిని యిట్లనిరి. నగకులేంద్రా! నీవు సర్వము తెలసినవాడవు. పరమేశ్వరుని లీల తెలియ బ్రహ్మాదులకు తరముగాదు. అట్టి పరమశివమూర్తి నీ యల్లుడగుట నీ జన్మమెంతయో ధన్యమని లోకులెల్లరు మెచ్చుచుండ నీవేల సంకోచించెదవు. స్త్రీలగుటచే మేనక శివతత్వము తెలియజాలకుండెను. బాలికయయ్యును పార్వతి పరమేశ్వరుని చక్కగా గుర్తెరింగి పతిగావరించి పలుబాధలొంది తపంబొనరించి భగవానుని మెప్పించి వరములందినది. నీయిల్లాలునకు దేవదేవునకు సంపదలు లేవని సందియమేనని యనుకొందుము. కాని సరంబాగంములకు కారణభూతుడై సమస్త జగజ్జనములకు

నైశ్వర్య ప్రదాత శంకరుడుగాక వేరెవ్వరు? మఱియు నొక్క రహస్యంబు వినుము. మీ దంపతులు తుచ్ఛభాగ్యములాసించి మఱొకనికి పార్వతినిచ్చుటకు ప్రయత్నింతురేని ఆయుమ ప్రాణ హానియైన నొందునుగాని పరమశివునిదప్ప పరులను పెండ్లాడదు యిది నిశ్చయము. పార్వతి భగవతి యవతారమని నీవెఱుంగవా? ఎన్ని జన్మములు ధరించినను జగదీశ్వరునకు భార్యయే యగునుగాని యితరుల వరించునా? లేక నీవును నీ యిల్లాలును మూర్ఖమునొందిన పార్వతి స్వతంత్రించియైన ప్రాణ విభుని జేరును. గాన మామాటలు విశ్వసించి యీ వివాహంబున కిచ్చగించి కన్యాదానఫలము దక్కించుకొనుము. మావాక్యములు త్రోసిపుచ్చకుము. సామాన్య కార్యమైనచో మేమిందఱము నడుము కట్టుకొని రాయబారమునకై వత్తుమా? సత్వరమీ వివాహంబు జరిపి కృతార్థుడవుగమ్ము. ఈనాటికేడవ దినంబున దివ్యముహూర్తంబు గలదు. ఆముహూర్తమునకు వివాహము స్థిరమొనర్పుము అనిరి.

శైలరాజు మునులవాక్యములు విని ఆమోదమునొంది మైనాకుడు మొదలగు పుత్రులరావించి మునుల యాదేశంబును పార్వతి హృదయాభిమతంబును దెల్పిన వారును సంతసించి సమ్మతిజూపిరి. అంత యరుంధతి మేనకతో యిట్లనెను. అమ్మా! నీవీసంబంధమునకు సంకోచింపకుము. దేవదేవుడైన పరమేశ్వరుడు నీ యల్లుడగుట నీ యదృష్టము. భగవానుడు భికారి యనియు, సౌభాగ్యహీనుడనియు, శ్మశానవాసియనియు, దిగంబరి యనియు, భిక్షకుడనియు, నిలువ నీడలేనివాడనియు సంకోచింప కుము. కనుదెఱచి కావలెనన్నచో సకల సౌభాగ్యములు

ఆమహాత్ముని కరతలామలకముకదా! పార్వతి చాలా భక్తురాలు ఉత్తమకాంత. ఈ యమ లోకములకెల్ల మాతృస్వరూపము. ఈ పరమపావని మహిమము బ్రహ్మాదులు వర్ణింపలేరు. నీవింక ఆల సింపకుము. అన్యుల దుర్బోధలు వినకుము. పార్వతి మనసారా పరమేశ్వరుని వరించినది. కాంతకు యిష్టమైన భర్తతోడి కాపురము కష్టమయమైనను స్వర్గతుల్యముగా దోచును. గాన ఆమె మనోభీష్టమును వేఱుచేయకుము. అని యనేక విధంబుల భోధించిన మేనకయు మారుమాటాడక మిన్నకుండెను.

అంత హిమవంతుడు మహాఋషులనరుంధతీ సహితముగ పూజలొనర్చి మేనకాయుక్తముగ వారలకు చందనతాంబూలాది సత్కారములొనర్చి మహాత్ములారా! మీ యాజ్ఞకు వేఱులేదు మాహృదయ పూర్వకముగా మాముద్దుబిడ్డ పార్వతిని మృత్యుంజయునకొసంగి పరిణయమొనర్తుమని పంచభూతములు సాక్షులుగా బల్కిరి. అంత పార్వతియు వశిష్టారుంధతులకు వందన మాచరించి తక్కుంగల మునులకు నమస్కరించిన వారలా గౌరిని దీవించి ఫలపుష్పాక్షతలు ఆమె దోసిటనుంచి ప్రధాన కార్యంబు నిర్వర్తించిరి. మహర్షులు తిథివారనక్షత్ర యుక్తముగ శుభలగ్నము నిర్ణయించిరి. పరస్పర సంతుష్ట హృదయులైరి. అంత మునీంద్రులు హిమవంతునితో అర్యా! మేమికపోయి వత్తుము నీవు వివాహయత్నమొనర్పుము. భగవానుడగు శివుడు పెండ్లికొమారుడై బ్రహ్మానందముగ వివాహమునకు తరలివచ్చును అని చెల్పి యాతనిచే పూజలంది యరుంధతిని వెంటగొని కతిపయ దినంబులకు కైలాసము జేరిరి.

మునుల రాకకు పరమేశ్వరుడెదురు చూచుచుండ వారు వచ్చి శివునకు దండప్రణామంబు లాచరించి వెళ్లినదిమొదలు తిరిగివచ్చు వఱకు జరిగిన ప్రతివిషయము నెఱింగించి ఫలము నెఱింగించిన శివుండు మునులకిట్లనెను. మహాత్ములారా! పెండ్లి పేరంటములేమో నాకెఱుకలేవు. నాకు తలిదండ్రులుగాని అన్నదమ్ములుగాని అక్కసెల్లెండ్రుగాని లేని యేకాకిని. పెండ్లి ప్రయత్నమునకేమి సంబారములు వలయునో సెలవిండన మునులు నవ్వి భగవానుడా! నీవు సర్వజ్ఞుతవయ్యును తెలియనివానిగతి మమ్మొక పెద్దలుగాజేసి యడుగుచున్నావు. తమసెలవు దయ చేయుడు. లక్ష్మీ నారాయణులును, బ్రహ్మ సరస్వతులును, శచీ యింద్రులును చనుదెంచి సమస్త ప్రయత్నముల నొనరింతురు. ధనదుడు నీప్రియమిత్రుడగుటచే ద్రవ్యలోపములేదు. అనిదెల్పి సప్తఋషులు శివుని సెలవొంది నిజనివాసంబులకు చేరిరి.

పర్వతరాజు పార్వతీ కల్యాణము నిశ్చయించి తన పురోహితుని రావించి లగ్న పత్రిక వ్రాయించి యాభూసురోత్తమునితో శివునకు పంపెను. పురోహితుడాలగ్న పత్రికగొని కైలాసంబుచేరి శంకరునకొసంగిన యా దేవుండు పురోహితుని చందన తాంబూల మధుపర్కములతో సత్కరింప నాపురోహితుండు సంతుష్టాంతరంగుడై మఱలి వచ్చెను. హిమవంతుడు తన పరివారము నందఱిని రావించి పెండ్లి సామగ్రిలు సిద్ధమొనర్ప నాజ్ఞయిడెను. వారందఱు త్వరలో సమస్త వస్తుసముదాయంబులు జతగూర్చి పందిళ్లువేసి పచ్చలతోరణములతొ నలంకరింపజేసి నవరత్నంబులచే కల్యాణమంటపంబమర్చి పట్టణమంతయు స్వర్గతుల్యముగా నలంకరించిరి.

పర్వతకాంతలు మంచి ముహూర్తమున పార్వతికి మంగళ స్నానముచేయించి జిల్గు పట్టువల్వాలు గట్టజేసి నవరత్న దివ్యాభరణములచే నలంకరించి పెండ్లికొమూతైనుజేసిరి. హిమవంతుడు పేరుపేరు వరుసగా తన బంధుజనంబులకు శుభలేఖలు బంపిన వారందఱు తమతమ పుత్రమిత్ర కళత్రాదులతో చనుదెంచిరి. మఱియు సురాసుర యక్షగంధర్వ కిన్నర కింపురుషాదులందఱిని మహాఋషులందఱిని యుచితమర్యాదల నాహ్వానించెను. వారందఱును చనుదెంచిరి. హిమవంతుడు వచ్చిన బంధుమిత్రులందఱికి తగిన విడుదులనేర్పఱచి యుచిత మర్యాదలొనర్ప తన కొమారుల నియమించెను. పురోహితుని యాజ్ఞానుసారంబుగా వివాహంబునకు వలయు వస్తువులనెల్ల సిద్ధమొనర్చిరి.

అట కైలాసంబున పరమేశ్వరుండు వివాహముహూర్తము సమీపించుచుండెనని యెంచి నారదమునిని మనంబున దలంచినంతనే ప్రత్యక్షమై మునీంద్రుండిట్లనెను. పరమేశ్వరా! నావలన కాదగిన ప్రయోజనంబెద్దియో యానతిండన శంకరుండిట్లనియె. నారదా! నావివాహ ముహూర్తము సమీపించినదిగాన నీవు త్రిలోక సంచారివి. వేఱు శుభలేఖ లేకయే నీవేగి త్రిలోకవాసులందఱిని నావివాహమునకు నాహ్వానించి తోడ్కొనిరమ్ము. నావివాహంబునకు యెవ్వరు రాకుందురో వారు నాయాత్మ వర్గంబునుండి వేఱు జేయబడుదురు. త్వరితముగా బొమ్మనిన నారదముని వల్లెయని తన మనోవేగంబున త్రిలోకములు సత్వరంబునందిరిగి అందఱిని యాహ్వానించి వచ్చెను.

వైకుంఠమునుండి లక్ష్మీ నారాయణులును, సత్యలోకము నుండి బ్రహ్మసరస్వతులును, స్వర్గమునుండి శచీయింద్రులును

మఱియు బృహస్పతి మొదలగు గురుబృందంబులును, సూర్య చంద్రాది నవగ్రహములును, అష్టదిక్పాలురును, సప్తమాతృకలును, సప్తఋషులును, సమస్తదేవ, మునిగణంబులును చనుదెంచిరి. వారందఱు మహేశ్వరునకు మ్రొక్కి నిలచిన శివుండు వారినెల్ల యుచితరీతి గౌరవించెను. వచ్చిన బ్రహ్మ, విష్ణు, యింద్రాది బృందమెల్ల ఎవరికితగిన పెండ్లిప్రయత్నములు వారొనర్చిరి కుబేరుడు నవనిధులు క్రుమ్మరించెను - విశ్వకర్మ కైలాసమును కన్నులపండువుగా నలంకరించెను - పుణ్యాంగనలు పరమేశ్వరునకు మంగళాభిషేకంబుగావించి యలంకరించిరి. అంత శివుండు పెండ్లికొమారుడై చనుదెంచ బ్రహ్మాది మునిబృందములు ప్రణవ గీతములుచ్చరింప - నారదాదిమునులు గానములు బాడుచుండ రంభాద్యప్సరసలు నాట్యమాడుచుండ – భేరీ మృదంగ, పటహ, శంఖ, కాహళాది వివిధ వాద్యములు మ్రోయుచుండ – నందీశ్వర, భృంగీశ్వర, చండీశ్వరాది ప్రమథగణంబులు పరాకులు దెల్పుచు వెంటనంటిరాగ పరమేశ్వరుడు కల్యాణమునకై హిమవంతమునకు ప్రయాణమయ్యెను.

కొలది కాలంబున కందఱు హిమవద్గిరి జేరిరి. శివుడు తన రాక నారదునిచే నెఱిగింప హిమవంతుడు సంతసించి మేనక సమేతుడై పురోహిత యుతముగా సమస్త వాద్యములతో నెదురేగి పరమేశ్వరునకు వరపూజగావించి సపరివారముగా వారందఱను దోడ్కొనివచ్చి యుచిత మర్యాదలొనర్చి విడుదుల నేర్పఱచెను. అంత సుముహూర్తంబు సమీపించుటచే శివుండు మంగళ ద్రవ్యములతో స్నానమాడి దుకూలములు ధరించి పవిత్రమైన భూతి నలంది సర్పహారములలంకరించుకొని నందివాహనా రూఢుండై

సమస్త జనంబులు వెంటరాగ మంగళ వాద్యములతో కల్యాణ మంటపము జేరెను. అంత పురోహితుండు పార్వతీ కన్యనుకూడ రావించి కల్యాణవేదికలపై పార్వతీ పరమేశ్వరుల గూర్చుండ జేసి వేదోక్త మంత్రముల విధిహితముగా బాడుచు వివాహఘట్టములు వేడుకగా జరిపెను. హిమవంతుడు దంపతీయుక్తముగా పరమేశ్వరుని పాదంబులం బంగరు పళ్లెరమునం గడిగి పార్వతీ కన్యను భగవానుని హస్తములందు ధారవోసెను. ఆ దివ్యమంగళ సమయమున పుష్పవృష్టి గురిసి దేవదుందుభులు మ్రోసి లోకము లెల్ల కాంతివంతమై సర్వజీవ సంతోషదాయకమై యొప్పెను.

కల్యాణము యథావిధిగా జరిగెను. హిమవంతుడు పార్వతీ పరమేశ్వరులకు బహుళాభరణంబుల నొసంగెను. లక్ష్మీ నారాయణులు, వాణీ హిరణ్యగర్భులు, శచీపురందరులు సమస్త మణిమయదివ్యాభరణ కానుకలతో మహేశ్వరుని పార్వతిని గౌరవించిరి. యింకను కుబేరాది సమస్త లోకపాలురును స్వర్గమునుండి దేవతలును, పాతాళవాసులు సమస్త కానుకలచే పార్వతీ పరమేశ్వరుల గౌరవించిరి. అని వైశ్యమునులకు సాలంకాయనముని దెల్పి మునుల యిట్లనెను. ఓనాయనలారా! అన్ని లోకములనుండి పరమేశ్వరు కల్యాణమునకు కానుకలు వచ్చెనుగాని భూలోకము నుండి ఒకచిన్నమెత్తైన కానుక నెవ్వరుతేకుండిరి.

ఆ కారణమున భగవానుడగు పరమేశ్వరుడు తన మనంబున నిట్లు దలంచెను. ఔరా! ఏమియింత సమస్తలోకవాసులకు నాకల్యాణము కన్నులపండువై కట్నకానుకలుదెచ్చి గౌరవమర్యాదలు పొందిరిగాని భూలోకమునుండి ఒక్కమానవుండైన గౌరవపూర్వకమైన కానుక తెచ్చినవాడులేడు. కారణమేమై యుండును.

వారలకు నావివాహంబు యిష్టములేకనైయుండునా ! లేక కొండొక కారణము కలదా ? యిది నాకెట్లు తెలియగలదు నాసందేహము తీరుటెట్లు ? మానవులిట్లుపేక్షయొనర్చుట నన్నవమాన మొనర్చుట కదా! దీనికింగల కారణము నాకెవ్వరెఱింగింతురని సభనంతయు కలయజూచెను. తన మిత్రుడైన కుబేరుడు కంటికిదోచి వెంటనే యాతని తనకడకుబిలచి రహస్యంబుగా నిట్లనెను.

కుబేరా ! ఈ వేడుకసమయంబున నాకొక్క సందియంబు గల్గినది అద్దానినిదీర్ప నీవు సమర్థుండవనెను. కుబేరుడు భయ భ్రాంతుడై నమస్కరించి పరమేశ్వరా ! యిట్టి ఆనంద సమయ మున తమకు సంశయముగల యాలోచనమేమి గల్గినది ? సెల వీండు ఈ దాసునకు తెలిసినంతవఱకు చెప్పగలడని యనేక విధంబుల ప్రార్థింప విశ్వనాథుండిట్లనెను.

ధనదా ! నా యీవివాహసమయము సమస్త లోకంబుల కును, సర్వజంతుజాలంబులకును ఆనందదాయకముగదా ! ఇట్టి సమయమున అన్ని లోకములనుండి అనేక కానుకలుదెచ్చి అందఱు నన్ను గౌరవించిరి. కాని భూలోకమునుండి ఒక్క మానవుడైనరాలేదు. స్వల్పకానుకయైన నీయులేదు. నాకల్యాణము మానవులకంత కంటకప్రాయముగ దోచెనా? లేక నాయందు వారికి యనాదరముగల్గి భక్తినశించినదా.? లేక మదోన్మత్తులై మనమేల పెండ్లికి పోవలయునని గర్వించిరా? నాకేమియు దోచ కున్నయది. యింతటి రహస్యమేమిటో తెలిసిన సవిస్తరముగా నెఱిగించి నా సంశయము దీర్పుమనెను.

పరమేశ్వరుని వాక్యములు వినినంతనే కుబేరునకు భయ సంభ్రమములు పెనగొని యేమివచించుటకు నోరాడదయ్యెను.

అంత కొంతతడవాతడుయోచించి తనకెఱింగినంతవరకు దెల్పెద నని నిశ్చయించి చేతులుజోడించి యిట్లుబల్కెను. మహాదేవా! మృత్యుంజయా! పార్వతీరమణా! నీలకంధరా! త్రిలోచనా! త్రిశూలపాణీ! చంద్రశేఖరా! నీవు సర్వజ్ఞమూర్తివి సృష్టి స్థితిల యంబులు నీయందగల్గి, నీయందనశించును. నీమాయాజా లంబునుం దెలియ కమలగర్భాదులకు తరంబుగాదు. నీయూహ లెన్న యాదిశేషుడైన నేరడన నెనెంతవాడను. సమస్తము నీకు తెలియక పిపీలికాది బ్రహ్మాండములు కదలజాలవుకదా! అట్టిచో యీ స్వల్పకారణము తామెఱుంగక కాదు. యీ దాసునినోట విన నెంచి యిట్లడుగుచుంటిరని దలంతును. ఐనను నాకుతెలిసినంత వివరింతును. మహాదేవా! తాము సృష్టిచేయు కాలంబున బ్రా హ్మణకులంబువారికి వేదాధ్యయన తపోనియతి జరుపుకొనుచు తక్కుంగలవారికి సమస్త ధర్మంబుల బోధించుచు శాంతి దాంతిగల్గి చరింపవలయునని యాజ్ఞనొసంగితిరి. క్షత్రియజాతిని సృష్టించి వారలకు భుజబలంబునొసంగి సమస్త దేశముల పరి పాలించుచు దుష్టశిక్షణ శిష్టరక్షణ మొనర్చుచు భూసురులవలన ధర్మములు వినుచు వారలబోషింపుచు ధర్మము నాల్గుపాదముల నడుపుడని వారలకు శాసనము చేసితిరి. వైశ్యులను సృష్టిగావించి వారలకు ధర్మప్రవర్తన సత్యవచోనియతి నొసంగి కృషిచేయుట వాణిజ్య మొనర్చుట - గోసంరక్షణము చేయుట - సమస్త వస్తు జాలంబును క్రయవిక్రయములొనర్చి ధర్మయుక్తముగ ప్రజల కందించి లోకమును లక్ష్మీసంపన్నమొనర్చుట విధియని వారలకు నియమించితిరి. శూద్రులకు దైవభక్తియు, బ్రాహ్మణసేవయు, ధర్మ బుద్ధియునొసంగి పైమూడువర్ణంబులవారికి హితులై చేదోడు వాదోడుగా నుండునట్లు యేర్పఱచితిరి.

ఈ నాల్గు వర్ణంబులవారిలో వైశ్యులుదక్క తక్కుంగల వారు భూలోకమునకేగి తమతమ నియమిత వ్యవహారంబుల జరుపుకొనుచుండిరి. గాని వైశ్యులు మాత్రము పాపభూయిష్టమైన భూలోకము వసింపనర్హము కాదనియు, భక్తియు, తపంబును, శూన్యంబనియు, భగవత్సేవకు బహుదూరంబనియు, అట్టిచోట వసించిన యిహపరంబులకు భంగంబనియు యెంచి గంగాతీరం బునంచేరి నిరాహారులై నిశ్చలచిత్తములతో మిమ్ముగూర్చి యనేక దివ్యవత్సరములు తపంబొనర్చిరి. పరమ పవిత్రమై వారితపంబు లకు మెచ్చి తాము ప్రసన్నులై వరమువేడుమంటిరి. అంత వారు మీకు సద్భక్తితో మ్రొక్కి అనేక విధంబుల మిమ్ము స్తోత్ర మొనర్చిన మీరు సంతసించి వరము వేడుమంటిరి. వారు భూలో కమునకు పోజాలమనియు, నిరంతరము కైలాసమున నివసించి మీపాదసేవ సల్పుకొనుచు తపంబొనరింతుమనియు మిమ్ము వాంఛించిరి. మీరందులకుసమ్మతించితిరి. ఆకారణమున వైశ్యులు భూలోకమున నివసింపక కైలాసముననే నిలచిరి. వైశ్యులులేకుం డుటచే భూలోకమున వాణిజ్యమునశించి వస్తులభ్యముకఅవైనది. ఆకారణమున అవనీతలమునుండి కానుకలు వచ్చుటలేకుండెను అని పూర్వసవిస్తరం బంతయు పూసగ్రుచ్చినట్లు కుబేరుడు వచించెను.

కుబేరుని వాక్యములువిని భగవానుడైన పరమేశ్వరుడు యిట్లనెను. కుబేరా ; నీవు వచించినది నిజము. నాకిప్పుడు స్ఫుర ణకు వచ్చుచున్నది. కాని యిది చాలా లోపమైన విషయము సమస్త లోకములు సకలసంపదలతో తులతూగుచుండ భూలోక మింత దరిద్రదేవతకు నిలయమైయున్నదన నామనంబెంతయో

విచారమొందుచున్నది. వైశ్యులు తమకుగల సౌఖ్యమును, తమ జన్మరాహిత్యమును జూచుకొనిరేగాని లోకహితమును నెంచరైరి. కావున వైశ్యులు యిట్లే కైలాసమున నున్నచో క్రమక్రమముగా భూలోకమున సమస్త జనములు అన్నవస్త్రములకు కరువైనవై యల్లాడవలసివచ్చును. గాన వారు సత్వరము భూలోకమున కేగుట ముఖ్య కర్తవ్యమని నాకుదోచుచున్నది. వారు కైలాసమున నున్నచో యిక ధరణియందు ధర్మకార్యములు నశించును. క్రయ విక్రయములుజరుగవు సమస్తరత్నమణిమయవస్తుజాలములు శూన్యమగును. యజ్ఞయాగాదిసమస్త ధర్మకార్యములుచేయుటకు ధనంబు దొరుకదు. ఆకార్యములొనర్పకున్న దేవతలు సంతృప్తి నొందరు. దేవతలుతృప్తినొందకున్న వర్షములు కురియవు. వర్షము లేకున్న కఱువు కాటకములు ప్రజలను పీడించి, వ్యాధులచే నశింతురు. చూచితివా! కృషివాణిజ్యములే జీవాధారము. కనుక వైశ్యులు భూలోకమున నివసింపకున్న సమస్తమైన ఐశ్వర్యములు సంపత్తులు లభింపవు. గాన వారలను అవశ్యము భూలోకమునకు పంపవలయునని దెల్పి హిమవంతుని గృహంబునుండి పరమేశ్వరుడు పార్వతీ సమేతుడై సమస్త దేవబృందములతో కైలాసమున కేగి దేవబృందములనెల్ల యుచితరీతి సత్కారంబులొనర్చెను. సమస్త దేవసంఘములు పార్వతీ పరమేశ్వర కల్యాణవేడుక కన్నులారగాంచి గౌరవమర్యాదలంది తమతమ నివాసంబులకు జేరిరి.

అంత పరమేశ్వరుండొక్కనాడు వైశ్యభక్తబృందంబునెల్ల రావించి వారలతో మృదుమధుర శాంతవాక్యంబుల నిట్లనియెను. భక్తులారా! మీరు పరమపవిత్రులు మీమీభక్తికెంతయు మెచ్చితిని.

కాని మీరందఱు నావాక్యములు సావధానమతులై ఆలకించి మాఱువచింపక చేయవలయును. అట్లొనర్చితిరేని నేనెంతయో సంతసించి నిరంతరము మీశ్రేయోదాయకుడనై యుందుననెను. వైశ్యబృందములెల్ల పరమేశ్వరుని మాటలువిని తమలో యిట్లు తర్కించుకొనిరి. ఔరా! సర్వేశ్వరుండు మనలనుగూర్చి చెప్ప బోవు కార్యక్రమమేమో యెఱుంగరాకున్నది అయ్యది మనకు కష్టతరమగునేమో యెఱుంగరాదు - పోనీ యెంతటి బాధయైనను ఈశ్వరాజ్ఞను తిరస్కరింపరాదుగదా! అట్లొనర్చిన యమ్మహాత్ముని కోపానలంబున భస్మమగుట తప్పదుగదా! అయ్యో! ఏమిచేయు వారము - ఎట్లుబల్కువారము? ఏదియెట్లున్నను సమ్మతి వాక్యములు బల్కుటయేకర్తవ్యము అని నిశ్చయించి అందఱేకముఖం బున నిట్లనిరి.

దయామయా! దీనబాంధవా! శంకరా! గౌరీరమణా! నీకారుణ్యమే మా జీవనాధారము నీయాజ్ఞను బ్రహ్మాదులే మీర జాలరన మేమెంతవారము. తమయనుజ్ఞ యేదోదెల్పుడు శిరసావ హించి చేయుదుము అనిరి. ఆ వాక్యములువిని యీశ్వరుం డిట్లనియె. వైశ్యపుంగవులారా! మీరు పవిత్ర వంశజులు సృష్టి మొదట మీకు క్రయవిక్రయము, కృషి, గోరక్షణాది యధికారంబు లొసంగి అందఱితోబాటు భూలోకంబునకు చేరబొమ్మనిదెల్పితిని. కాని మీరు ధరణియందు నిల్వజాలక నన్ను తపమున మెప్పించి మఱల నాసన్నిధినే నిలచితిరి. కాని మీరు భూలోకమునకు పోకుండుట గొప్పయనర్ధకారణమైనది. ఏమన కృషివాణిజ్యములు కొఱతబడుటచే ధారుణియెల్ల దారిద్ర్యదేవత తాండవించుచున్నది. యజ్ఞయాగాదులు శూన్యమైనవి. ధర్మము నశించుచున్నది గాన

నాయాజ్ఞ శిరసావహించి మీరు భూలోకంబునకేగి కృషివాణిజ్య గోరక్షణంబులు సల్పుచు సమస్త ధర్మకార్యంబులకు అధార భూతులై సిరిసంపదల దులదూగుచు తక్కుంగల వర్ణంబుల వారికి చేదోడువాదోడుగానుండి శాశ్వత యశఃకాములై మెలంగ వలయును. యిదియే నాకోరికయని వచించెను.

భగవానుని యుపన్యాసంబువిని వైశ్యబృందమెల్ల భయ భ్రాంతులై గుండెలు జల్లుమన నొక్కింతతడవు శరీరముల చైత న్యమేలేక కొయ్యబారినట్లై మఱల యెట్లో ప్రాణములు కుదుట జేసుకొని తమలో నిట్లుదుఃఖించిరి. అయ్యో! యిదియేమియన్యా యము - పరమేశ్వరునకు మనపై నింతటి యనాదరణమునకు కారణమేమి? మనమేమి తప్పొనర్చితిమి? మనమిందుండ సహింపజాలక యెవ్వరైనా పరమేశ్వరునకి యాలోచన దెల్పిరా? అంతమాత్రమున నిరపరాధులను భగవంతుడు శిక్షించునా? ఏమైనను మనము పరమేశ్వరుని విడిచి క్షణమాత్రమైన బ్రతుక జాలము. ఎట్లయిన యీదేవదేవునే ప్రార్థింతమని విచారమానసులై అందఱిట్లు మొరబెట్టిరి.

కరుణామయా! అదిదేవా! సర్వేశ్వరా! సృష్టిస్థితిలయ మూలకారణా! ఆదిమధ్యాంతరహితా! అనాదబంధూ! అర్తావన దీక్షాపరతంత్రా! భక్తజనపాలనా! పాపతిమిరభాస్కరా! పార్వతీ హృదయాబ్జ ప్రభాకరా! నీకు శరణు శరణు. మహాదేవా! నీ యాజ్ఞవిన్నంతనే మాప్రాణంబులెల్ల నశించినవి. ఈ దీనులపై తమకింత నిరాదరణ గల్గుటకు కారణమూహింపజాలకున్నాము. పరమపవిత్రమైన నీసన్నిధి మెలంగినమమ్ము పాపభూయిష్టమైన భూలోకమునకు బొమ్మని యానతిచ్చునంతటి యపరాధ

మే మొనర్చితి. అట్లైదేని తప్పొనర్చితిమేని నీ పాదపద్మములకు దూరము సేయక యేశిక్షయైన విధింపుడు సంతోషమున ననుభ వింతుము. శ్రీకంఠా! తల్లిని విడచి బిడ్డ జీవింపనట్లు నీదును వదలి మత్స్యము మనజాలని భంగి, నీసన్నిధివిడచి నిముసమైనా జీవింపలేము. భూలోకంబున అధర్మము, అసత్యము, అనాచా రము మొదలగు నీచకృత్యములకు ఆలవాలమైనది అట్టి పాప కూపంబున బడి కృశింపుమనుట ప్రభువులకు భావ్యమా? ఆనాడు తాము మీసన్నిధిని మమ్ము నిల్వుమని సెలవిచ్చితిరికదా! మఱల యింతలో యిదేమి శిక్ష. మేము యిందు నివసించుట దేవరకేమైనా కష్టముగానుండెనా? దయయుంచి యీశాసనము మఱల్పుడని యనేక విధంబుల బ్రార్థింప యీశ్వరుండు నవ్వు చూ వారల కిట్లనియె. నాయనలారా! మీమాటలు వింతగా నున్నవి పవిత్రమైన భూలోకము పాప భూయిష్టమా? మహా మునుల కాలవాలమై దివ్యగంగాది నదీమతల్లులచే తేజరిల్లు నదియై పవిత్ర పుణ్యక్షేత్ర - దివ్యతీర్థవిలసితమై - యెప్పుడు భూలోకము స్వర్గతుల్యముగా - పాపభూయిష్టమా? మఱియు మీరొచ్చు కార్యమన్ననో సర్వ జనోపకారముగాని వేఱుగాదు. సూర్యునకు సంచారమున లాభమేమి? వాయువునకు తనగమ నమున మేలేమి? యివి యంతయు లోకోప కారమునకేగదా! అట్లే మీరును లోకోపకారమగా ధర్మయుక్తముగా సర్వజీవులకు ధన, ధాన్య వస్తువాహనాది సమస్త సుఖంబుల బ్రసాదించుట మీయుపకారమెంతయో మెచ్చదగును. అట్టిచో మీకేల యింత విచారము. మీరు యెందు నివసింతురో ఆయాస్థలంబు లెల్ల సకల సౌభాగ్య సమన్వితమై విలసిల్లును. ధర్మము సమృద్ధిగానుండును.

ప్రజలు ఆయురారోగ్య యైశ్వర్యాభివృద్ధిగాంతురు. మీకు నేనొసగిన వృత్తియు సత్యధర్మయుక్తమై సమస్తజగమునపోషించుచున్న పుణ్య మార్గమైనదేగాని వేఱుగాదు. మీకేల సందియము. నామాటవిని ప్రయాణింపుడు. అనిన వైశ్యమునులు మఱలనిట్లు ప్రార్థించిరి.

విశ్వనాథా! తాము వచించినదంతయు సత్యమేగాని, మేము భాగ్యభోగ్యముల భ్రాంతి నొందలేదు. అధికారములకు ఆసనొందుటయులేదు. అనవరతము నీదర్శనభాగ్యమే అభిలషించితిమి గాని, వేఱేమియుకోరము. అట్టి మేము మిమ్ము విడచి యెట్లు పోగలము. అని కన్నీరు మున్నీరుగా దుఃఖించిరి. కరుణామయుడగు విరూపాక్షుండు వారలనూరడించి మంచిమాటల మఱల నిట్లనియె. నాయనలారా! మీరు అధైర్యమొందకుడు. మీయభిప్రాయంబు నెఱింగితిని, మీఱు నావియోగమునకై మిక్కిలి చింతిల్లుచున్నారని గ్రహించితిని వినుడు. మీకు నాయందుగల భక్తికెంతయు సంతసించితిని. మీరు భూలోకమునకు వెడలుడు నేనును మీవెంటనే జనుదెంచి, "నగరేశ్వరుడను" నామంబున వెలసి, అనవరతము మిమ్ముకంటికి ఱెప్పవలె గాపాడుచూ, మీకే కష్టములు గ్గలనీక రక్షించుచుండెదను. మఱియు నేనొక్కడనే గాదు, నాయిల్లాలు పార్వతీ, "వింధ్యవాసిని" యనుపేరున నుద్భవించి యెల్లప్పుడు మీకు సకల కార్యములందును విజయ మొసంగుచు, కంటికి ఱెప్పవలె కనిపెట్టుచుండును. శ్రీవైకుంఠ వాసుడైన రమారమణుడు "జనార్దను" డను పేరునవెలసి మీ రొనర్చు క్రయవిక్రయాది సకల వాణిజ్యంబుల ధర్మము చెడకుండగను, పాపములంటకుండగను మిమ్ముపాలించుచుండును. యింక లక్ష్మీదేవి, "కోనకమల" అను నామంబున విలసిల్లి

మీకు వాణిజ్యమున నిసుమంతయైన లోటురానీక, లాభదాయి నియై యుండును. సత్యలోక నివాసుడై సృష్టికర్తయగు, బ్రహ్మ దేవుడు మీకు కులగురుండై భాస్కరాచార్య నామంబు ధరించి, పవిత్రమైన వేదాధ్యయనంబు లొనరింపజేసి, విద్యల బోధించి సకల కార్యసిద్ధి మార్గంబుల నుపదేశించుచుండును. మీరు భూలోకంబున నుండునంత కాలము సకలైశ్వర్యముల తులదూగ గలరు. అని యానతిచ్చెను.

భగవానుని వాక్యములకు వైశ్యబృందము మాఱుపచింప భయమునొందిరి. యీవిధముగా సర్వ సౌఖ్యములు గూర్చి పొమ్మనిన పోకున్నచో భగవంతుడు శపించునేమోయని దిగులు పడి, విధిలేక, అందఱు సమ్మతి జూపిరి. భవానీ ప్రియుడు సంతసించెను. ప్రయాణమునకై సిద్ధముగాక తప్పకపోయెను. భక్తబృందములగు వైశ్యులు, ప్రపంచమున తమకు యెట్టివిధు లవసరమో తెలిసికొనుటయు, మఱియు ప్రయాణమెఱింగించు టయు ధర్మమనియెంచి అందఱును సత్యలోకమేగి కమలాస నుని గాంచి, కరములుమోడ్చి కడుంగడు భక్తియుక్తముగానిట్లు స్తుతించిరి. వాణీనాథా! జగత్సృష్టి కారణుడవైన నిన్నుగని మాజన్మములు ధన్యమొనర్చుకొంటిమి. భక్తజనార్తిహరణుండ వైన నీదయాగుణమే ప్రజల నుద్ధరించును. నిరంతరము నీదా సులమైన మాయందు పుత్రవాత్సల్యమును విడనాడకుడు. మేమి ప్పుడొక యాపదనొంది వచ్చితిమి. అయ్యది తప్పించుటకు తాము సమర్థులు. యేదేని యొక్క యుపాయం బెఱిగించి పున్నెము గట్టుకొనుడని వేడిరి. వైశ్యబుషుల ప్రార్థనవిని వనజాసనుడు యిట్లనె. నాయనలారా! మీరు పరమభక్తులు పరమేశ్వరాను

గృహమునుంది నిరంతరము శివసాన్నిధ్యమువసించు దివ్యమూర్తులు మీకు ఆపద సంభవించుటేమి ? చాలాచోద్యము అదియేదియో తెల్పుడు అనెను. వైశ్యబృంద మిట్లనిరి.

మహాత్మా! పార్వతీ కల్యాణ సమయమున, సమస్తలోకములనుండి పరమేశ్వరునకు కానుకలు వచ్చినవిగాని, భూలోకమునుండి రాలేదు. అందులకు భూలోకము దరిద్రమునకు మూలమైనదనియు అట్టి దరిద్రమునకు కారణము కృషివాణిజ్యములు శూన్యమగుటయనియు ఆ కృషి వాణిజ్యములకు అధికారులమైన మేము భూలోకమున నుండక కైలాసమున నుండుటయే కారణమనియు, పరమేశ్వరుడు యోచించి మమ్ములందఱను మఱల భూలోకమునకేగుడని యానతిచ్చి త్రిమూర్తులను, త్రిశక్తిసహితముగా రక్షింతుమని వరమొసంగిరి. మాకుమాత్రము భూలోకముమీద మనసులేదు. గాన దయయుంచి మా ప్రయాణము నిలచుమార్గమేదైనయున్నచో దయయుంచి చెల్పి పుణ్యము గట్టుకొనుడుఅని బ్రతిమాలిరి. వైశ్యబృందము ప్రార్థనము విని విధాత యిట్లనెను అయ్యలారా! మీ మాటలు విన్న జాలియగుచున్నదిగాని, మీకోర్కెదీర్ప సాధ్యముగాదు. యేలనన పదునాల్గు లోకములు పరమేశ్వరు నాజ్ఞపైననే నడచును. భగవానుడైన యాతని యాజ్ఞ నుల్లంఘింప మీకేగాదు నాకును విష్ణుమూర్తికినిగూడ తరము గాదు. మీరు మిక్కిలి యాదయామయుడు మిమ్మెడబాయునని వచించుటచే మీరెంతయు ధన్యులుగాన వేఱుయోచన యొందక త్వరితగతి భూలోకమునకు బొండని చెప్పెను. పరమేశ్వరుని శాసనమును బ్రహ్మదేవుడు బలపఱచుటచే వైశ్య ఋషులకు యిక మార్గము లేక యిట్లు ప్రార్థించిరి. మహాత్మా! మేమింత

వఱకు పవిత్ర జన్మంబున నుంటిమి యిట్టిమేము భూలోకమున గర్భనరకమెట్లనుభవించి జన్మింపగలము. దయామయుడవైన నీవు యిందులకే దీని మార్గమూహించి సెలవిండని వేడిన విరించి యిట్లనెను.

అయ్యలారా! అట్లయిన మీరు విచారము మాని నా వచనంబులవినుడు. గర్భనరకము సహింపలేమని బాధనొందుచున్నారు గాన మీరందఱు పవిత్రమైన కామధేను కర్ణరంధ్రములనుండి భూలోకమున జన్మింపుడు. అచట స్త్రీ, పురుష భేదముల ననుసరించి, నేను భాస్కరాచార్యుడనౌదుగాన మీకు వివాహాది కార్యముల నెఱవేర్తునని దెల్పి విశ్వకర్మను రావించి యిట్లనెను. ఓయీ! శిల్పకళాధౌరేయా! నీవొక్క కార్యమొనర్పవలెను అదియెద్దియనిన, గోదావరీతీరంబున రమ్యపర్వత ప్రాంతమున పులస్త్యుని యాశ్రమ సమీపమున పవిత్రమైన పుణ్యక్షేత్రము కలదు గాన అయ్యది యీ వైశ్యోత్తములకు వాసయోగ్యమగునుగాన, నీవేగి నీనేర్పుచే చిత్రవిచిత్ర శిల్పకళా విలసితముగా పదునెనిమిది పట్టణంబుల నిర్మించి యీ వైశ్యబృందముల కొసంగుమని యానతిచ్చెను. విశ్వకర్మయు విధాత యానతి శిరంబున ధరించి వెంటనే భూలోకంబునకేగి, పుర నిర్మాణమొనర్ప నారంభించెను.

ఆ సమయమునకు కుబేరుడాచతుర్ముఖుని యాస్థానమునకు వచ్చెను. వైశ్యమహర్షులగాంచి వారి ప్రయాణవార్తనెఱింగి యిట్లనెను. అన్నలారా! విచారింపకుడు మీరు నాకాప్తులు. మీ వాణిజ్యములయందుగాని, మీ వస్తు సంచయ వృద్ధియందుగాని, ధన ధాన్య వృద్ధియందుగాని, సకల సంపదలయందుగాని నేను

అనవరతము తోడునీడగానుండి అభివృద్ధి యొనర్చెద. దరిద్ర దేవత మీ దాపునచేరదు. అని యనేక వరంబు లిచ్చెను. అంత వైశ్యఋషులు భూమిపై యవతరింప నుద్యుక్తులై యుండిరి.

ఆ వాక్యములు సాలంకాయనముని దెల్పినంతనే మణి గుప్తుడు మొదలగు వైశ్యమహామునులు యిట్లనిరి. మునిచంద్రమా! సాలంకాయనా! మాపూర్వవైశ్యఋషులు కైలాసమునుండి భూలోకమేగ సమకట్టిరని దెల్పితివిగదా! జగదంబయైన పార్వతి మా వంశమున పుట్టుటకు కారణము తెల్పవైతివి దయయుంచి ఆ కారణము దెల్పుమని వేడిరి. వైశ్యమునుల కోర్కె విని సాలంకాయనముని సంతసించి యిట్లనెను. వైశ్యమహామునులారా! మీప్రశ్న ఉత్తమోత్తమైనది. జగదంబయైన పార్వతి మీవంశమున జన్మించుటకు నందీశ్వరుడామెను శపించుటయే కారణము అనెను. అంత మునులామాటవిని అయ్యా! నందీశ్వరుడు పార్వతిని, భక్తియుక్తుడై మాతగా కొల్చునుగదా! అట్టి తల్లిని యేల శపించెను? ఆచరిత్ర సాంతముగా నెఱిగింపుడని వేడిన, సాలంకాయనముని యిట్లు చెప్పదొడగెను. అర్యులారా! పార్వతీ పరమేశ్వర కల్యాణ చరిత్రము వింటిరిగదా! అనంతరము పార్వతీ పరమేశ్వరులు బ్రహ్మానందముగా క్రీడా విహారమొనర్చుచుండిరి. ఆసమయమున దేవతలు యిట్లు దలంచిరి. పార్వతీ పరమేశ్వరుల కుమారునిచే తారకుడు మడియునను భ్రాంతిచే యింత ప్రయత్న మొనర్చితిమిగాని, వారికింకను కుమారోత్పత్తి లేదు. మన బాధలు తీరలేదు కాన విష్ణుదేవునితో మొఱల జ్ఞప్తి చేయుదమని యెంచి, యింద్రాదులు ఒకనాడు వైకుంఠమున కేగి. శ్రీమన్నారాయణుని దర్శించి యిట్లుబల్కిరి. నారాయణా!

నీవును మా కష్టము గుర్తెఱుంగనట్లు నిద్రించుచుంటివా, తారకాసురుని బాధలు నానాటికి మితిమీరుచున్నవి. దయామయుడైన పరమేశ్వరుడు పార్వతియందు కొమారుని గాంచుననియు అతని వలన మాకష్టములు తీరుననియు సెలవిచ్చితిరిగాని, అట్టి యోగ మింతవఱకును గన్పింపలేదు. మేమెంతకాల మీదుఃఖములు భరింపగలము అనివేడిరి.

దామోదరుడు దయామయమూర్తిగావున దేవతల నెల్ల వెంటబెట్టుకొని కైలాసమునకేగి, కగకంఠుని మందిరద్వారము జేరబోవుచుండ కావలియున్న ప్రమధగణము హరికిట్లనిరి. అయ్యా! పార్వతీ పరమేశ్వరులు క్రీడా విహారంబుననున్నారు. పరులు లోనికి రానీవలదని భగవదాజ్ఞ. మీరు పోరాదని యడ్డు పెట్టిరి. గోవిందుడు అదియే సమయమని యెంచి, దేవతలతో కూడ ఆద్వారము సన్నిధి యందే నిలచి, పరమేశ్వరు నిట్లు ప్రార్థించిరి దయామయుడైన శివుడు వారల ప్రార్థనవిని కేళీమందిరమునుండి ద్వారము చెంతకేతెంచి మీరాకకు కారణమేమన? హరియిట్లనె శంకరా! తారకాసుర బాధతాళలేకున్నాము మీతేజమునగల్గిన కుమారు నెప్పుడు ప్రసాదింతువాయని వేడుచుంటిమన శివుండిట్లనె కమలనాభా! అకార్యమునకై మామక వీర్యము మస్తకమునందే నిల్పియుంచితిని దానిని భరించువారెవ్వరా? యని యోచించుచున్నాను. అని యోగశక్తిచే పవిత్రవీర్యము స్వర్ణమయమైనదానిని జారవిడచెను. దేవతలందఱు అవీర్యము భరింపజాలక అగ్నిహోత్రుని ప్రార్థింప నాతండదానిని తనయందుంచుకొనెను. దేవతలు తమ నివాసముల కేగిరి.

పరమేశ్వరు వీర్యము మంటలు భరింపజాలక అగ్నిదేవుడు అనేక హాయనములు బాధనొంది, ఒక్కనాడా తేజము గంగ యందు పారవైచెను. గంగయు కొంతకాలము తనయందుంచు కొని తానును భరింపజాలక యొక యొడ్డునకు రెల్లుగడ్డిలోనికి త్రోచెను. అట్లు త్రోయబడిన వీర్యమునుండి, దివ్యతేజోవిలసి తుండైన కుమారుండొక్కండుద్భవించెను. అబాలుడు అరుముఖ ములతోడను, పండ్రెండు కరంబులతోడను, కోటిసూర్య ప్రభా భాసమానుడై వెలుగొందుచుండెను. అసమయమున దివినుండి పుష్పవర్షము వర్షించెను. దేవదుందుభి ధ్వనులు చెలంగెను. ఆబాలునకు షట్కృత్తికలార్వురు అచ్చటికేతెంచి తమస్తన్యపాన మొసంగి పెంచుచుండిరి. ఆ బాలునకు అనేక నామములు గల్గెను. ఒక్కనాడు బ్రహ్మదేవుడు చనుదెంచి యాతనికీనామ ములు పెట్టెను.

వీర్యముస్కందమగుటచే పుట్టుటచే - స్కందుడనియు గాంగానదియందా వీర్యముండుటచే – గాంగేయుడనియు, రెల్లు నందు బుట్టుటచే – శరజన్ముడనియు, కృత్తికల పాలుద్రావి పెరుగుటచే – కార్తికేయుడనియు, కుజనులను కూల్చు వాడ గుటచే – కుమారుడనియు మొదలగు నామకరణము లొనరించి తనదారి నేగెను. ఒకనాడు పార్వతి పరమేశ్వరునితో యిట్లనెను. నాథా! పవిత్రమైన మీవీర్యము భార్యనైన నాయందు నిల్పక భూమిపై విడచితిరి. దేవతలు దానినేమి చేసిరో తెలియ కున్నది. అవీర్యమున యిప్పటికి కుమారుడు తప్పక కలిగియుం డును. అబిడ్డడెందుండెనోకదా! యని విచారమొందుచున్నంత శివుండు అగ్నిని రావించి వీర్యవృత్తాంతంబడిగెను. అగ్నియిట్లని

దెల్పెను. మహాత్మా! భవదీయ వీర్యము నేను భరింపక గంగ లోవైచితిని. గంగాదేవియు భరింపలేక, యొకగట్టు రెల్లులో విసరినది. అరెల్లునందా వీర్యమున నొకబాలుడుద్భవించెను; అహాహా అజగన్మోహనాకారము వర్ణనాతీతము - అబాలుని బాహు విక్రమము అమోఘము. వేయేల అబాలుడు త్రిలోకవిజయు డనుటకు సందియములేదని వర్ణించి చెప్పిపోయెను. పార్వతి అవార్త విన్నప్పటినుండియు బాలునిచూడ భ్రాంతిగలదైయుం డెను. అంత పరమేశ్వరుడు నందిని బిలచి, ఓయీ! నీవు త్వరి తముగానేగి బాలుని తోడ్కొని రమ్మనెను. అంత నందీశ్వరుడు త్వరిత గమనంబున కుమారస్వామి దాపునకేగి, యిట్లనెను. నాయనా! నీవు పరమేశ్వరుని నందనుడవు. దేవకార్యార్థమై అవ తరించినదేవుడవు. అని యాతని జన్మవృత్తాంత మెఱిగించి తల్లి దండ్రుల యాజ్ఞ దెల్పి, కుమారునితో కైలాసముజేరెను. పార్వతి కుమారునకెదురేగి చంకనిడుకొని ముద్దాడెను. శంకరుడును బాలుని యనేక విధముల అలింగనాది ప్రేమములనంది, తన ప్రక్కగూరుచుండజేసెను. యిట్లు తల్లిదండ్రులకడ షణ్ముఖుడు అల్లారు ముద్దుగా పెరుగుచుండెను. కొన్నాళ్ళకాతనికి యుక్త వయస్సుకల్గెను. ఇంద్రాదులు కైలాసమునకేగి, పార్వతీ పరమే శ్వరుల పూజించి తారకవధార్థము తనయుని బంపుమని వేడిరి. పరమేశ్వరుండు కుమారస్వామిని దీవించి, దేవకార్య మీడేర్చి దిగ్విజయము సాధింపుమని యింద్రునివెంట నంపెను. ఇం ద్రుడు తనవెంట చనుదెంచిన కుమారస్వామితోపోయి, విశ్వకర్మ నుదలంప నాతండు చనుదెంచి; యొక దివ్యస్థలంబున చిత్ర విచిత్రమైనదియు - సకల శత్రువులకు చొరరానిదియు నభేద్య

మగునదియునైన యొక దుర్గము నిర్మించెను. అంత విష్ణుదే వుండు చనుదెంచి, దేవతల సమక్షమున కుమారస్వామిని రత్న సింహాసనా సీనుంగావించి, బ్రహ్మాండాధిపత్యము పట్టాభిషేక మొనర్చెను. కుమారస్వామి దేవసేనకెల్ల నాయకత్వము వహించి వారందఱు సంతసింప నిట్లనెను. వేల్పులారా! లోకకంటకుడైన తారకాసురుని వధించి మీకందఱకు మేలు చేకూర్చెద. నేటి నుండి సుఖంబుగానుండవలెను. వేల్పులా వాక్యములు విని ఆనాడే తారకుడు నశించెనని సంతసించిరి.

అమ్మఱునాడు కుమారస్వామి యింద్రునితో యిట్లనె. వాసవా! మనము యుద్ధమునకు ముందు తొందర నొందరాదు. ఒకవేళ తారకుడు మనకు లొంగునేమో కాన అతనియొద్దకొక రాయబారినంపిన బాగుండుననెను. యింద్రుడును, సమ్మతిం చెను. కుమారస్వామి తన ప్రాణమిత్రుడును, ప్రమథగణము లలో బలవంతుడునునైన వీరబాహుడను వానినిపిలచి యిట్లనెను. ఓయీ! నీవేగి తారకునిగాంచి, తన దుష్కృత్యములుమాని శాంతి మార్గమున నడచునో లేక నాతో రణమొనరించునో తెలిసికొనిరమ్ము నీనేర్పుచే అతనికెట్లయినను, బుద్ధిగరపుము పొమ్ము. అనినంత వీరబాహుండు షణ్ముఖుని యాజ్ఞ శిరంబునదాల్చి, తారకుని యాస్థానంబున జేరెను. వజ్రకంఠాది రక్కసులతో తారకుడు సభజేరియుండెను. అంత వీరబాహుడు సభాభవనముజేరి తార కాసురునితో యిట్లనెను.

దానవా! నీవు యిన్నిదినంబులనుండియు చేసిన దుష్కృ త్యముల కంతులేదు. సమస్త పాపముల కొడిగట్టితివి. మునుల యాగముల ధ్వంస మొనర్చితివి. దేవేంద్రాదులను సేవకులుగా

వినియోగించితివి. అనేకమంది స్త్రీలను చెరబట్టితివి. నవగ్రహం
బులను బానిసలుగావించితివి. నీకుగల వరగర్వంబున యింత
కాలము నిక్కిపడితివి. యిక నీయాటలు సాగిరావు. నేనెవ్వం
డనో కొంచెము గుర్తింపుము. పార్వతీ పరమేశ్వరులకు కుమారు
డైన కుమారస్వామి బంటును. ఆమహాత్ముండు నీవధార్థమై
అవతరించినాడు. యింకనైన నీదుండగంబులు మాని శాంత
మతివై యుండుమని మాయేలికకడ శరణుజొత్తువో? లేకున్న సం
గరమునకు సన్నద్ధుడవయ్యెదవో? యెఱిగింపుమనెను. అని
నిర్భయముగా బల్కుచున్న వీరబాహు వాక్యములు విని తార
కుడు రౌద్రమూర్తియై యిట్లనెను. ఓయీ! రాయబారివై బ్రతికి
పోతివి గాని లేకున్న నిన్నింతకాలము బ్రతుకనిత్తునా? కుమార
స్వామి నన్ను సంహరింప జన్మించి, నీతో రాయబారము బంపెనా
పోనీ కుమారస్వామికిగానీ, పరమేశ్వరునకుగాని నేనెన్నడు యెగ్గు
చేయలేదుకదా! అతడు నన్నేల అకారణముగా సంహరించును.
దేవతలు, రాక్షసులకేనాటికి శత్రుపక్షము వారుగాన మేము
మేము పెనగులాడుదుము గాని యిందు మీయజమానునకు
పిలువని పేరంటమేల? సూర్య చంద్రాదులు గతులు తప్పి
నను, పర్వతంబులు దొర్లినను, సముద్రము లేకమైనను యీ
తారకుడు రణరంగమునకు జంకువాడుగాడు. కాన, మీయేలిక
తో నాపై యుద్ధమునకు వచ్చుట యనవసరమనుము. వినకున్నచో
సిద్ధముగా నుంటినని వచింపుమనెను. తారకుని బిరుసుదన
సమాధానమును విని, వీరబాహుడు అటనుండి కదలి మరల
కుమారస్వామి కడకేగి అరాక్షసుని ప్రత్యుత్తరంబు విన్నవించెను.
అంత కుమారస్వామి యింద్రాది సమస్తదేవ సైన్యములను

బురికొల్పుకొని, దివ్యాయుధంబులు ధరించి రథారూఢుండై తారకునిపై యుద్ధమునకు వెడలెను. అట్లు వెడలుచున్న కుమారునికెన్నియో శుభశకునములు చూపట్టెను. దేవసైన్యములు కుమారస్వామి సైన్యమును జూచుకొని కోలాహల మొనర్చుచు తారక పురంబు ముట్టడించిరి. తారకాసురుండు తన దానవ సైన్యంబులనెల్ల పురికొల్పుకొని దేవసైన్యములతో డీకొనెను.

ఉభయ సైన్యంబులు నొండొరులందలపడి తమ తగిన యోధులతో సంగ్రామంబు సల్పుచుండిరి. క్రమ క్రమంబుగా పోరు ఘోరమగుచుండెను. శిరహీనమైన మొండెములు విరిగిన రథములు, తెగిపడిన హస్తంబులు, తుప్పతుప్పలైపడిన కాళ్ళులంబులు రణరంగమెల్ల రక్తమయంబై మాంసపు కుప్పలచే కడు భయంకరముగా గన్పించుచుండెను. కొంతతడవునకు తారకాసురునితో వీరభద్రుడు తలపడి, మహా పౌరుషంబున యుద్ధమొనర్చుచుండెను. తారకుడును తనశక్తికొలది వీరభద్రునితో విసుగులేక పోరాడుచుండెను. కొంత తడవునకు తారకుడు కోపోద్దీపిత మానసుండై, వీరభద్రుని కవచంబుచించి, సారథిని వధించి గుఱ్ఱముల కూల్చిన, వీరభద్రుండు మండిపడి వేఱొక రథంబెక్కి దెబ్బతిన్న బెబ్బులి చందంబున, త్రిశూలంబెత్తి తన బాహుబలంబుకొలంది తారకుని యురంబునం గ్రుచ్చిన నా వ్రేటుతో తారకుడు రథంబున మూర్ఛిల్లెను. సారథి రథంబును మఱలించుకొని పోయెను. తారకుడు కొంత తడవునకు మూర్ఛ తేరి తోక త్రొక్కిన పామువలె పగబూని మఱల తలపడిన శ్రీహరి తారకునకు యెదురయ్యెను. తారకుడు నారాయణుని గాంచి, వికటముగానవ్వి యిట్లనెను. గోవిందా! మున్నొకనాడు

యీతారకునిచే రణమున నోడిపోయిన నీవు మఱల యేమొగము బెట్టుకొని యుద్ధమునకు వచ్చితివి. యీనాటితో నీజీవితమంత మని యెరుంగుమని భగవానుని తలపడి ప్రచండ బాణంబుల బ్రయోగించెను. శ్రీహరియు నతని యాయుధంబులనెల్ల తుని యలు గావించి మఱల వానిపైనెన్నియో మార్గణంబుల బ్రయో గించెను. యిట్లు కొంతతడవు వారిర్వురు పోరుసాగించుచుండిరి. తారకాసురుడు బ్రహ్మాస్త్రమెత్తి బాహుబలంబున పద్మనాభుని వక్షంబున నాటనేయు నాతాకుతో వైకుంఠుడు మూర్ఛిల్లెను. దామోదరుడు చచ్చెనని దానవసైన్యము కోలాహలమొనర్చిరి. అం తలో హృషీకేశుడు మూర్ఛదేరి పట్టరాని యాగ్రహంబున నారా యణాస్త్రంబును దానవునిపైవేయ నయ్యది తారకుని గుండెనాటి నంతనే, దనుజుడు మూర్ఛిల్లెను. అంత కొంతతడవునకు తార కుడు మఱల మూర్ఛిదేరి యుద్ధము సాగించెను.

ఆసమయమున బ్రహ్మదేవు డరుదెంచి యేకాంతంబుగా కుమారస్వామితో యిట్లనెను. మహాత్మా! తారకుడు సామాన్యు డుగాడు. ఈ విష్ణు, యింద్ర, యమాది సర్వలోకపాలురైనను వానిని వధింప సాధ్యులుగారు. గాన నామాట మన్నించి భవ దీయ బాహుబలంబుజూపి, భండనమ్మున పాపాత్ముడైన తారకుని వధించి లోకకల్యాణమొనర్చుము. నీవే యాతని వధింపనేర్తువు. అలసింపకుము అని అనేకవిధంబుల బోధించి పోయెను.

అంత కుమారస్వామి రథారూఢుడై తారకునిపైకి తార సిల్లెను. సమస్త దేవ సైన్యంబులు ఉత్సాహమున స్వామికియుం డగా నిల్చిరి. తారకుడును మొండి ధైర్యంబున పార్వతీ నం దను భండనమునదాకెను. రణరంగము మహా యోధులతో

కిటకిట లాడుచుండెను. హయహేషలు అతిశయించుచుండెను. గజబృంహితంబులు దిక్కులు మార్మోగుచుండెను. ఘంటా రావములు, శింజినీభయధ్వానములు చెవులు చిల్లులు పోవజేయు చుండెను. అంత కుమార తారకాసురులు బాణ వర్షయోగము ప్రారంభించి సమస్త లోకంబులవారు యీనాటితో లోకములకు అంతరించుననని యువ్విళ్లూరుచుండిరి. ఆసమయమున తారక, కుమారుల యుద్ధము ఘోరమయ్యెను. ఇరువురులు వీరాలాపం బులాడుకొనుచు ఒకరి దివ్యాస్త్రంబులొకరు త్రుంచుచు ఒకరి నొకరు మూర్ఛపడ మోదుకొనుచుండిరి. యిరువురి శరీరంబులు రక్తమయంబుగా నయ్యెను. ఆసమయమున భగవానుండైన కుమారుని తేరిచూడ భయముగా నుండెను. కొంత తడవునకు కుమారస్వామి యిక నాలసింప మేలుగాదని యెంచి, వింట పాశుపతాస్త్రంబు సంధించి మనంబున మాతాపితృల దలంచి ఆకర్ణాంతము విల్లువంచి బాహుబలంబు కొలదిలాగి పాపాత్ముడైన తారకుని యురంబునకు గురిచూచి విడచెను. దేవసైన్యములు దిమ్మరవోయి చూచుచుండ పాశుపతాస్త్రంబు ప్రళయ రూపంబు దాల్చి రివ్వున తారకుని వక్షంబునందూరి అవ్వలికేగెను. ఆవ్రే టుతో దానవుడు బొబ్బలిడుచు కూలి రక్తము గ్రక్కుచు విల విల తన్నుకొని ప్రాణములు వాసెను. కుమారుని జయ జయ ధ్వానములతో సమస్త దేవతలు పొగడిరి. పుష్ప వర్షములు దేవ దుందుభులు అమోఘముగా చెలరేగెను. సకల లోకములు శాంతి నొందెను. అనంతరము కుమారస్వామి దేవతలతో స్వర్గము జేరెను.

అని వైశ్యఋషులకు సాలంకాయనముని దెల్పి అవ్వలి కథ యిట్లనెను. మునులారా! కుమారస్వామిచే తారకాసురుడు సంహరింపబడెనన్న వార్త కైలాసమునకు జేరెను. పార్వతీ పరమేశ్వరులు సింహాసనాసీనులై, కుమారుని పరాక్రమును మెచ్చుకొనుచుండిరి. ఆసమయమున నందీశ్వరుడు కుమారుని విజయమునకు పొంగిపోవుచు తాండవ నృత్యము సల్పుచు భగవానుడైన శివునకు ప్రదక్షిణ నమస్కారము లొనర్చెను. పార్వతి అది గాంచి తనకు నమస్కరింపక శివునకొక్కనికే నమస్కరించెనని, కోపమానసయై నందితో యిట్లనెను. ఓరీ! పరమేశ్వరుని అర్ధాంగినైన నన్నువదలి శివునకొక్కనికే ప్రదక్షిణ మాచరించి నన్నవమాన మొనర్చితివి. కావున నీవు పాదహీనుండవై భూలోకంబున జన్మించుమని శపించెను. ఆవాక్యములు విని నందీశ్వరుడు భయమొంది అమ్మా! తల్లిదండ్రులైన మీరిద్వరియందు నాకు భేదమేలేదు అట్టిచో నిర్నిమిత్తముగా నన్ను శపించితివి గాన, నీవును భూలోకమున జన్మించి అవివాహితవై అగ్నిదగ్ధవయ్యెదవుగాక, యని ప్రతిశాప మొసంగెను. పరమేశ్వరుడు యిద్వరి శాపములు దలంచి యెవ్వరిని యేమియు మందలింప కుండెను. కావున ఓ వైశ్యమునులారా! ఆశాప కారణముననే పార్వతి మీవంశమున జన్మించినది. నిర్మలచిత్తులై అవ్వలికథ నాలకింపుడు.

బ్రహ్మదేవుని యాజ్ఞానుసారమేగిన విశ్వకర్మ గోదావరీతీరమేగి తన శిల్పకళా నైపుణ్యంబున నవరత్నస్థగిత దివ్య మందిరంబులును, సుందరోద్యానంబులును, యెత్తైనప్రాకారములును, ఆకసమునంటు గోపురంబులను, విపణివీధులను, రాచనగరు

లను, అంతఃపురంబులను, సభాస్థానములును, అశ్వశాలలను, వాహనశాలలును, దాసదాసీ జనపరివారమున కుచితమందిర ములు కేళికా గృహంబులును, విద్యుద్దీప యంత్రంబులును మొదలగు సమస్త లక్షణములు గల్గిన స్వర్ణ సౌధములుగల పట్ట ణములు పదునెనిమిది నిర్మించెను. అపట్టణము లెవ్వియన

పెనుగొండ, ఘంటసాల, పాలము, పురంధ్రీనగరము, వీరనారాయణపురము, ఏలాపురము, విశాఖపురము, శివపురము, ధనదపురము, ధర్మవరము, జగన్నాథము, కళింగపట్నము, పాంచాలపురము, పాలకొండ, భీమపట్నము, కల్యాణపురము, కామపురము, ఇందుపురము, ఈ పదునెనిమిది పురములు భారతదేశమునకు శిరోరత్నములుగా నిర్మించి విశ్వకర్మయేగెను.

కైలాసము నందున్న వైశ్యబృందములు భూలోక ప్రయా ణమునకు సన్నద్ధులై తమతమ యిల్లాండ్రతోకూడా పయనించి పవిత్రమైన కైలాసంబువిడిచి భగవానుని సేవవదలి పోవాల మనంబుల విచారమొందుచు పోకున్న ఈశ్వరాజ్ఞ తిరస్కరింప సాహసములేక యత్యంత విషాదహృదయులై పార్వతీ పరమేశ్వ రుల సన్నిధికేగి, భక్తిపూర్వక నమస్కారము లాచరించి ప్రయాణవార్త నెఱింగించి ఖిన్నవదనులైన వారందఱను అపుడా ఆదంపతులు దీవించి, దిగులొందకుడని ధైర్యవచనంబులం బల్కిన, వారందఱు శివాజ్ఞనొంది యచటనుండి కదలి, నందీ శ్వర, భృంగీశ్వర, చండీశ్వరాదుల యనుజ్ఞవడసి, అనంతరము సాటిమిత్రులందఱకు దెల్పి, మహామునులచే యనుజ్ఞవడసి యావైశ్యబృందములెల్ల కామధేను సన్నిధికేతెంచి యాగోమాతకు ప్రదక్షిణ నమస్కారంబు లాచరించి, పాదపూజ లాచరించి,

భక్తియుక్తముగా పరమేశుని పవిత్రనామమును పాడుకొనుచూ, పురుషులందఱూ కామధేనువుయొక్క కుడిచెవిలో నొకరివెంట నొకరు ప్రవేశించిరి. స్త్రీలునూ కామధేనువుయొక్క చెవియందు వరుసగా ప్రవేశించి అంత వారందఱను ఆగోమాత తన మహిమ వలన భూలోకమున పవిత్రనదీమతల్లియగు గోదావరీ తీరంబున దించెను.

ఇంతలో బ్రహ్మదేవుండు భాస్కరాచార్యరూపంబు ధరించి వారున్నయెడ కరుదెంచి వారలంగఱకు వేదోక్త ప్రకారంబున వివాహ కార్యంబుల నెరవేర్చెను. అంత నా నూత్నదంపతులు తమకై విశ్వకర్మచే నిర్మింపబడిన పదునెనిమిది పట్టణములలో వారివారి కుచిత మందిరములంబ్రవేశించి సుఖంబుగా కాలము గడుపుచుండిరి. భాస్కరాచార్యులు ఆయా పట్టణములందు, నగరేశ్వరాలయంబులు, పార్వతీదేవళంబులు, జనార్దనకోవెలలు లక్ష్మీమందిరములు నిర్మింపజేసెను. అందు ఆయాదేవతలు శిలావిగ్రహరూపంబుల వెలసి, ప్రత్యక్షదైవంబులై వారల కాపాడుచుండిరి. పదునెనిమిది పట్టణ వాసులైన వైశ్యరత్నములు భక్తిపూరితమనస్కులై, భగవదారాధనాపరులై, దేవబ్రాహ్మణ పూజసల్పుచు, సత్సంతాన సకలసౌభాగ్య పరంపరలతో తుల దూగుచూ, అతిథియభ్యాగతుల సంతృప్తిచేయుచూ, అనవరతము బీదసాదలకు అన్న వస్త్రదానంబులాచరింపుచూ, అఖిల దేశంబులలో అద్వితీయ యశంబు నార్జించిరి.

ఆవైశ్య శిఖామణులు తమతమ పరిచర్యలు చేయుచున్న వారిచే, సమస్తభూములను బాగుచేయించి దివ్యవస్తు ధాన్యంబులను, ఆహార పదార్థంబులను పండింపజేయుచు ప్రజలందఱకు

ఆయాధాన్యంబుల పంచి యిచ్చుచూ పరసీమల వారితో రత్నములు మొదలగు విలువగల వ్యాపారంబుల సాగించి, ధర్మయుక్తముగా ప్రజలందఱకు ఆయా ధనకనక వస్తు వాహనంబులు లభించునట్లుజేయుచూ, ధర్మశాలలు, అన్నసత్రములు, గోశాలలు నిర్మించి పోషించుచూ తమ బాల బాలికలకునూ, బీద వారలకును నుపయుక్తముగా విద్యాభివృద్ధికై పాఠశాలలు నిర్మించిరి. వేయేల నాపదునెనిమిది పట్టణములు స్వర్గసామ్రాజ్యమనదగి యున్నవి.

అపట్టణములలో పెనుగొండపురము ముఖ్యపట్టణముగా వారెన్నుకొనిరి. ఆపట్టణమునకుగల వైశ్య వంశజులలో "ఉద్వాహ గోత్రము"నకు మూలపురుషుడు ఉద్వాహుడు. ఆఉద్వాహుడు ఘనతపస్సంపన్నుడు దైవభక్తిగలవాడు. ధర్మమే అరూపమున నవతరించెనా యనునట్లు నడచువాడు. పరోపకార పారీణుడు. నిత్యసత్యవ్రత దీక్షాపరుడు దానమున గొప్పవాడు. అట్టి పుణ్యమూర్తి అగోత్రమునకు కర్తయయ్యెను. అతనికి మఘుడను నతడు జన్మించెను. అమఘుడును సద్గుణములలో తండ్రికెందునూ తీసిపోడు. మీదు మిక్కిలి వేదశాస్త్రములను అపారముగా తెలసిన విద్వన్మణి. అట్టి మఘునకు లేకలేక యెన్నియేండ్లకు తులాధారుడను కొమారుడు కలిగెను. తులాధారుడు తాత తండ్రులవలె ధర్మమార్గ వర్తనుడయ్యెను. తన వంశాచారమైన కృషి వాణిజ్య విద్యలయందు అద్వితీయమైన నేర్పు సంపాదించి దేశదేశముల నఖండ యశము నార్జించి, బీదల పాలిటి పెన్నిధియై కీర్తినొందెను. తులాధారునకు క్రమముగా కల్హాయుడును, అకల్హాయునకు సమాధియు కల్గిరి. సమాధియును

నతడు శాంత శమదమాదిసద్గుణ సంపన్నుడు. బాల్యమునుండి ప్రహ్లాదునివలె భగవన్నామము భజనచేయుచున్న బ్రహ్మానందము. ఒక్కొకప్పుడు సమాధి పరమేశ్వరునామభజనలో మునింగి, నిద్రాహారములు సైతము మఱపుచెందును. అతనికి సుగుణ అను నామె యిల్లాలు. ఆయిల్లాలు, పతికిఁదగినసతి పతికన్న వేఱుదైవము లేరని భావించి యహర్నిశములు భర్తసేవయే పరమభాగ్యమని యెంచు పావనచరిత్ర. ఆ పుణ్యదంపతులు సంసార సౌఖ్యములభ్రాంతివీడి సర్వకాలములయందును సదా శివ నామసంస్మరణమున ప్రొద్దుబుచ్చుచుండిరి. కాని ఆదంపతులకు యెన్నాళ్ళకును సంతాన భాగ్యము కలుగలేదు.

ఒక్క నాటి సమయమున నొకసాధుమూర్తి వారింటి కరుదెంచెను. సమాధియు, సుగుణయు ఆసాధువును సకల సేవలొనర్చి పూజించిరి. మాటల మధ్య తమకు సంతతిలేదని విచారము వెల్లడించిరి. అంత నాసాధుమూర్తి సమాధితో యిట్లనెను. ఆర్యా! నీవు పరమ ధర్మస్వరూపుడవు, నీయిల్లాలు పతివ్రతామతల్లి. మీయిర్వురు దారుకావనమున కేగి అందు భగవానుడైన పరమేశ్వరుని జ్యోతిర్లింగ మూర్తిగా ప్రతిష్ఠించినచో తప్పక పుత్ర సంతాన భాగ్యము లభించును అనెను. సమాధి సంతసించి మహాత్మా! నాకొక సందియముగలదు దయయుంచి దానిని తీర్పుడు అదియెద్దియన పరమేశ్వరుడు లింగరూపమున వెలయుటకు కారణమేమో తెల్పుడని ప్రార్థింప సాధువిట్లనెను.

అయ్యా! సమాధీ! నీవడిగిన ప్రశ్నము సకలలోకహితము ఈలింగస్వరూప విభవంబును గూర్చి నేనేకాదు యెవ్వారు ఎన్నియేండ్లు వచించినను తనివిదీరదు. నాకెఱిగినంత తెల్పెదవినుము.

పరమ పవిత్రమైన దారుకావనము మహామునులకు తపం బొనరించు పవిత్ర స్థానము. ఆవనము అత్యంత రమణీయమై బహుపుష్ప ఫలతరుశోభితమై యలరారుచుండును. సమస్త శిష్యగణంబులతో మహర్షు లెందఱో ఆవనంబుననుండి యత్యంత తపోనిష్ఠయందు కాలము బుచ్చుచుండి అమ్మహామునులు శివుని తమ హృదయంబుల నిల్పుకొని, భగవానుని దర్శనార్థమై భక్తి యుక్తము తపంబొనరించుచుండ పరమేశ్వరుడు వారల పరీక్షింప నెంచెను. ఒకనాడామహామునులు శిష్యసమేతముగా తమ పర్ణ శాలలు విడచి దూరముగా యింధనకుశ పత్రములకై చనిరి. ఆసమయమున పరమశివుడు నవయౌవన రూపధరుండై దిగం బరియై, భిక్షాపాత్రధరించి మధ్యాహ్న సమయమున ఆ మునిపల్లె యందు చేరెను. అందున్నముని కాంత లాయీశ్వరుని దివ్యతేజో మయమైన స్ఫురద్రూపముగాంచి మన్మధ బాధభరింపలేక తమ తమ గృహకృత్యములు మఱచి పరమేశ్వరుని చుట్టునూజేరి యాతని మంగళ విగ్రహమును మతులుచెడినట్లు చూచుచు మనసు తీరక అతనివెంట దిరుగుచుండిరి. కొంత తడవునకా కాంతలు శివుని పాదములంబడి తమ యభిమతంబు దీర్పుమని యిట్లనిరి. మనోరమణా! నీచక్కదనంబునకు మాహృదయం బులు ఆనందము భరింపలేక ఆశలన్నియు నీపై నిలచినవి. ఒక్కసారి నీకౌగిలి నొసంగి మాతాపముదీర్పుము మాదిక్కునీవు మమ్మువీడి పోవలదు. అట్లుపోయితివేని మేమును నీవెంట వచ్చెదము. సారవిహీనమైన యీసంసారము మేమొల్లము నీతోడిదే మాకులోకము మాకు భర్తలువలదు, పుత్రులువలదు, ఈతపంబులువలదు నిరంతరము నీదివ్యరూప సందర్శనంబును

నీజగన్మోహన విగ్రహమును కౌగలించుకొని యానందించుట మాకు చాలును. అని యా కాంతలందఱు పరమేశ్వరుని వెంట నంటి యొక్కతి కౌగలించుకొని వేఱొక్కతి మోవినొక్కి యింకొక్కతి గిలిగింతనిడి మఱొక్కతి హాస్యమాడి యిట్లనేక విధంబుల అసర్వేశ్వరు దివ్యాకార మోహసముద్రమున మునింగి, శరీర భ్రాంతి వదలి సర్వము సర్వేశ్వరుడేనని యాతనివెంట బయలు దేరిరి. అంత కొంతతడవునకు వనంబునకేగిన మునులు శిష్య సమేతులై బహువిధములైన కుశఫల పత్ర యింధనాదులతో తమ తమ పర్ణశాలలంజేరిరి గాని యందెవ్వరులేరు. పర్ణశాలలయందు భార్యలంగానక, మునులు కారణము తెలియక, కనుచూపు మేరలో కాంతలెల్ల గుంపుగా పోవుటగాంచి వారి మధ్యనున్న భిక్షకుని జూచి విన్నబోయి మునులందఱు వానిచెంతకేగిరి. అంత వఱకు తమపతులయందు పరమ భక్తితోనున్న కాంతలు భర్తలను జూచి యొక్కతెయైన పల్లెత్తు మాటాడకుండెను.

మునులు మహోగ్రహ పరవశులై అభిక్షకునితో రౌద్ర వచనముల నిట్లనిరి. ఓరీ! కల్మషుడా! నీవెవ్వడవు? ఈవనంబునకేలవచ్చితివి. మావధూటులతో నీవీసంభాషణలేమి? దుర్మార్గుడవై మాయాడువారిపై మచ్చుమందుచల్లి మాయగావించి గొంపోవుచుంటివా పాపాత్ముడా! పతివ్రతా తిలకంబులగు యీకాంతలకు పువ్వవిలుకాని బూతుగ్రంథములు పాఠము నేర్పదలచితివా! చూడుము నిన్నేమిచేసెదమో బ్రహ్మాదులైన నిన్ను రక్షింపలేరు. మాతపోమహిమాగ్నికి నిన్ను దగ్ధమొనర్చెదము, అని ఆగ్రహమున మండిపడుచుండిరి. పరమేశ్వరుడు మాత్రము వారి యాగ్రహ వచనంబుల కేమాత్రము మనంబున

చలింపక చిరునవ్వునవ్వుచూ వారలవైపుననే చూచుచుండెను. మునిబృందముల శిష్యులు రాలతోడను, కర్రలతోడను పరమే శ్వరుని మోదుచుండిరిగాని అంటెక్కటియు భగవానుని బాధింప దయ్యెను. అంతలో మునులు శాంతింపక మహారౌద్రమూర్తులై రుద్రునిట్లు శపించిరి. ఓరీ క్రూరాత్మా! పరమ మునుల భార్య లనియు, పర కాంతలనియు దలంపక కామగుణమున మా కాంత లను భంగపఱుప చనుదెంచితివి నీవు సల్పిన యీదుండగము నకు ప్రతిఫలముగా నీలింగము గూలిపోవుగాక! యనిశపించిరి.

ఆమాటలు విని ఈశ్వరుడు కొంచెమైనను కోపించక తన లింగమును బెఱికి మునులుచూచుచుండ భూమిపై విసరెను. తానును మునులు చూచుచుండగనే యదృశ్యుడయ్యెను. ఆలిం గము మహోగ్రమైన యగ్నిజ్వాలతో మునులచుండఱను చుట్టు ముట్టెను. ఆమునులు అయగ్నిమంటలకు భయమొంది స్వర్గ మునకేగి యింద్రా! ఈలింగాగ్ని బాధమాన్పుమని ప్రార్థింప యింద్రుడేమి చేయజాలనన వారు మఱలి యటనుండి కదలి సత్యలోకంబునకేగి, శార్వాణీనాథుని పాదంబులపైబడి భయ చిత్తంబున దుఃఖింపుచు మహాత్మా! దయాసముద్రా! రక్షిం పుము ఈలింగమున కల్గిన యగ్ని మమ్ము బాధింపుచున్నది. నీకంటె మాకు రక్షకులులేరు, యీవహ్నిబాధ మాన్పి మమ్ము రక్షించి పున్నెము గట్టుకొనుము. లేకున్న మాయందఱ ప్రాణ ములు యీలింగాగ్నికి దగ్ధమగును. అపన్నజనశరణ్యుడవు నీకన్న మాకు వేఱుదిక్కులేదు. మేము నిరపరాధులము మా కును మా కాంతలకును గల్గిన యవమానమున యీపని యొన ర్చితిమి గాని వేఱుగాదు మాతపంబులు దేవుడెఱుగుగాని ముందు

మమ్మీ ప్రళయాగ్నినుండి తప్పించి యిందఱి ప్రాణములు రక్షింపుము. మహాత్మా! పాహి, పాహియని దీనవదనులై ప్రార్థింప పద్మజుడు యోగదృష్టిచే సర్వమును గ్రహించి మునులతో యిట్లనెను.

ఆర్యులారా! యిది మీస్వయంకృతాపరాధము. వరదుడు, భక్తరక్షకుడు, దయామయుడునైన పరమేశ్వరుడు పరమమౌనులని మిమ్ముల ననుగ్రహించుకొఱకు మీగృహంబులకు వేంచేసెను. మీ కాంతలొనర్చినపనికి మీరు పరమేశ్వరునిపై తప్పునిడి తూలనాడి రాలురప్పలచే కొట్టి యవమానించితిరి. ఆ కారణమున మీకీయాపదగల్గినది దీనినిదీర్ప లోకమున నెవ్వరికిని తరముగాదు. మఱియు మధ్యాహ్నవేళ యతిథియై వచ్చినవారి కాతిథ్యమొసంగి పూజించుట ధర్మమని యెఱింగియు మీరట్లొనర్చుటకు మాఱుగా భగవంతుని లీల దెలియజాలక పరాభవించితిరి. కీడు చేసితిరి. ప్రతిఫల మనుభవించితిరి. సిరిరా మోకాలొడ్డినట్లు పరమేశ్వరుని దివ్యపాదసేవలను దూరమొనర్చుకొంటిరి. అని యనేక విధంబుల నిందించిన మునులు మఱి మఱి బ్రహ్మదేవుని ప్రార్థింపుచు, దేవదేవా! మాయజ్ఞానమును సైరింపుము మాకీ యాపదబాపు నుపాయమెఱిగింపుము. అని యనేక విధంబుల వేడిన పద్మజుడు కనికరించి వారలతో యిట్లనియె.

మునులారా! వెఱుపకుడు మీరీ యాపదనుండి తప్పించుకొనుటకొక్క మార్గముగలదు వినుడు. మీరందఱు జగదంబయైన పార్వతిని ప్రార్థింపుడు. ఆలోకమాత కృపాలయుగావున మిమ్ము కరుణించును. అజగజ్జనని గుహ్యాకృతిదాల్చి శివలింగమును ధరించినచో యీబాధ మీకుదీరును. లోకములకు మేలు

గ్లును. లేకున్న మఱొక మార్గంబున మీకి యార్తిదీరదు. అని చెప్పెను. అంత మునులు మఱల దారుకావనంబుజేరి యందొక పవిత్రస్థలంబున యష్టదళ పద్మమును నిర్మించి అమ్ముగ్గు పైనొక కుంభమునుంచి అందు గంగోదకంబునింపి సమస్తపుష్పములందుంచి మునులు అత్యంత శ్రద్ధాభక్తియుక్తులై వేదసూక్తులతో లింగరూపమును శతరుద్రాభిషేక మొనర్చి దివ్యార్చనలొనర్చినంత లింగము కొంత శాంతినొందుటయు పార్వతీ పరమేశ్వరరూపముగా ఆలింగమును ధ్యానించిరి.

ఓదేవదేవా! జగన్నివాసా! ఈశా! అపరాధులము నీనూయనెఱుంగజాలక తీరని తప్పొనర్చితిమి దయానిధీ! కరుణాకరమూర్తివగు నీవు మమ్ము రక్షింపకున్న యింకమాకు దిక్కెవ్వరు? తొడెవ్వరు? నీడెవ్వరు? పార్వతీరమణా! మాయపరాధ శతసహస్రంబుల మన్నింపుము. అని వివిధముల బ్రార్థించిరి. ఆశివలింగమున గల్గిన యగ్ని చల్లారినది, మునులు సంతృప్తినొంది తమ భార్యలతో సుఖముగా తమ తపంబులు కొనసాగించు కొనిరి.

సమాధీ! వింటివిగదా! లింగోద్భవ -- కథ -- కావున నీవు నీయిల్లాలితో, త్వరితముగ దారుకావనముజేరి శివలింగ ప్రతిష్ఠ మొనర్పుము. శీఘ్రమున సుపుత్రలాభము గల్గును. అని సాధుమూర్తివచించి తనదారినేగెను. అంత సమాధి సాధువాక్యములు మఱిమఱి దలంచి సంతసించి తనయర్ధాంగియైన సుగుణతో సుముహూర్తమున దారుకావనంబునకు ప్రయాణమై కొలదిదినంబులలో జేరి, ఆవనరామణీయకమున కచ్చెరువొందుచు అందందుగల మహామునులను దర్శించి వారల సేవించి వారి

యాశీస్సులంది క్రమక్రమముగా దివ్యనదీతీరంబుజేరి యందు గర్గమహాముని యాశ్రమంబుగాంచి యందు తపోనిష్ఠాగరిష్ఠుడైన యాతని పాదములంబడి నమస్కరింప నతడు కనుదెరచి చూచి వారల యాశీర్వదించి యిట్లనెను.

నాయనా! నీవెవ్వరు! యిందువచ్చుటకు కారణమేమి? నావలన నీకు కాదగినపనియేమి? చేతనైనంత చేయువాడ దెల్పుమన, సమాధి భక్తియుక్తుడై యిట్లుపచించె. మునిచంద్రమా! నేను పెనుగొండ పట్టణ నివాసిని నాపేరు సమాధి యందురు. యీబిడ నాభార్య సుగుణ. మాకింతవనుక సంతానము గల్గలేదు. మాపుణ్య వశంబున నొక సాధుమూర్తి చనుదెంచి దారుకావనమున శివలింగ ప్రతిష్ఠచేసినచో పుత్రసంతాన ఫలమబ్బునని దెల్పిపోయెను. ఆకారణమున పుత్రలాభార్థినై యిందనుక వచ్చితి కరుణామయులైన తాము యీదీనునియందు కనికరముంచి నాచే విధిహితముగా ఆలింగమును ప్రతిష్ఠింపజేసి, ఆఫలము నాకు లభింపజేసి పుణ్యము గట్టుకొనుడు. సంతాన హీనులమైన మావంశము వృద్ధియగుటెట్లు? మాపితృదేవతలు తరించుటెట్లు? మేముపున్నామనకమునుండి విముక్తి నొందుటెట్లు? ఇట్టి సంకటముననున్న మమ్ముద్ధరింపుడు అని మిక్కిలి ప్రార్థించెను.

గర్గమహాముని సమాధి ప్రార్థన విని సంతసించి యిట్లనె నాయనా! నీకోరిక చాలా వుత్తమము. శివలింగ ప్రతిష్ఠ సర్వార్థదాయకమైనది. నీయిష్ట మట్లే దీర్చెదను విచారింపకుము. అని దెల్పి గర్గమహాముని తన శిష్యులనంపి యావనమున నలుమూలలంగల మహాఋషులనందఱ బొవించి సమాధియభిమతంబెఱిగించి యొక సుముహూర్తము నిర్ణయించి దివ్యనదీతీరమున నా

ముహూర్తమునకు శివలింగమును వేదమంత్ర యుక్తముగా సమాధిచే ప్రతిష్ఠింపజేసెను. సమాధియు సంతుష్టాంతరంగుడై తన యభిమత మీడేరెనని యుప్పొంగి మహర్షులనెల్ల పూజించి వారల యనుజ్ఞనొంది యిల్లాలైన సుగుణతో బయలుదేరి మార్గ మధ్యమునగల మహా క్షేత్రములు దర్శించుచూ తీర్థముల మునుంగుచూ దివ్యదేవతా సందర్శన మొనర్చుచూ కతిపయ దినంబులకు స్వగృహంబుచేరెను. సమాధి యిల్లుచేరి అఖండ భక్తితో బీదలకు అన్న వస్త్ర దానంబులొసర్చి భూసురులకు గోదాన భూదాన సువర్ణదానాది సంబారము లొసంగి పరమేశ్వరు భజనయందు కాలము బుచ్చుచుండెను.

కొన్నిదినంబులు కడచినంత సమాధి యిల్లాలు సుగుణ గర్భవతియయ్యెను. బంధుగులందఱు సంతసించిరి. సమాధియు పరమేశ్వరు కృపకు బ్రహ్మానంద మొందెను. క్రమముగా సుగుణ గర్భము అభివృద్ధియగుచుండెను. చుట్టపక్కములు సుగుణకు అనేక వేడుక లొనరించిరి. సుగుణ గర్భము నవమాసములు నిండెను. పరిపూర్ణ గర్భవతియైన యామె పరమేశ్వరిని యహర్నిశములు ప్రార్థించుచు, అగర్భభారమును త్వరగ తీరి ఫలించునట్లు చేయుమని వేనోళ్ళ కొనియాడుచుండెను.

ఒక శుభసమయమున గ్రహములన్నియు శుభస్థితినుండగా సుగుణ ప్రసవించి మగశిశువును కనెను. సమాధి యానందమునకు మేరలేదు. ఆబాలుడు జన్మించినంతనే పురిటింట కుసుమ వర్షము కురిసెను. పురుడు తీరినంతనే సమాధి బ్రాహ్మణోత్తములరావించి కులగురువైన భాస్కరాచార్యునాజ్ఞచే జాతకర్మాది క్రియలు జరిపించెను. పుట్టినప్పుడు కుసుమ వర్షము కురియు

టచే "కుసుమాఖ్యుడని" నామకరణము భాస్కరాచార్యు లొన ర్చిరి. సమాధి పుత్రజననమున బ్రాహ్మణులను దక్షిణలచేతృప్తి నొందించి అనేక దానములు నొనరించెను.

ఆబాలుఁడు దినదిన ప్రవర్ధమానుడై శుక్లపక్ష చంద్రునివలె వృద్ధియయ్యెను. క్రమముగా ఆబాలునకు యైదు వర్షములు వచ్చెను. సమాధి తన కొమారునకు భాస్కరునికడ నక్షరా భ్యాసము చేయించెను. కుసుమాఖ్యుడు గురులయెడ భక్తియు, తల్లి దండ్రులయెడ ప్రేమయు, పెద్దలకడ వినయమును కలిగి యుక్త వయస్సు గలుగునప్పటికి అన్ని విద్యలలో నారితేరెను. భాస్కరాచార్యులు కుసుమాఖ్యునకు సకాలమున నుపనయన మొనర్చి వేదమంత్రముల నభ్యసింపజేసి ఆవిద్యయందుకూడా అఖండ పాండిత్యముగల్గునట్లుజేసెను. సమాధి తన చిరకాల గతవిచారమును మఱచి బుద్ధిమంతుడైన పుత్రునిజూచి సంత సింపుచూ కాలము గడుపుచుండెను. కుసుమాఖ్యునకు యుక్త వయస్సు గల్గియుండుటచే వివాహ మొనర్ప సమాధి సంకల్పిం చెను. ఒకనాడు సమాధి భాస్కర గురుదేవుల సన్నిధి యిట్లు పల్కెను.

గురుదేవా! కుసుమాఖ్యుడు యుక్తవయస్సు గలవాడ య్యెను. వివాహ యోగ్యతనొందినాడు నేను వయోవృద్ధుడనైతిని లేక లేక భగవానుని కరుణచే, మీయాశీర్వచన ప్రభావముచే యాతడు నావంశము నుద్ధరింప జన్మించినాడు. ఈతనికి వివాహ మొనర్చి ఆదంపతులకు సంసారభారమునిచ్చి నేను వానప్రస్థ మున మెలంగ సంకల్పించితిని. దయయుంచి యీకుసుమాఖ్యు నకు తగినకన్నియయెవ్వరో తామే నిర్ణయించి అవివాహకార్యము

నిష్వర్తింపుడని చేసెను. సమాధి వాక్యములకు గురుదేవుడు సంతసించి యిట్లనెను.

సమాధీ! నీవు వాలాధన్యుఁడవు. పరమేశ్వరానుగ్రహపాత్రుఁడవు. నీకు గల్గిన యీకోమటి కులము మహానుభావుఁడుగాడు, వరప్రసాద మూలకముగ నీవేకాదు నీయొక్క పవిత్రమైన వైశ్యకులము యుట్లు ధన్యత గాంచెను. నీకోరిక నెఱవేరగలదు. కుసుమాఖ్యునకు పెండ్లి యొనర్చుటకు యుపయుక్తకన్యను యొనెఱుంగుదును. అందులకై నేను మున్నే కన్యను నిశ్చయించి యుంటిని. మనపట్టణమునకు మీకు బంధువులగుచు నొక్కడైన మణికుండలుని యెఱుంగుదువు. అతడు బుద్ధిమంతుడు. సత్యధర్మమార్గ పరాయణుడు. అతనికి యొక కుమార్తెగలదు. ఆమె యుక్తయౌవనవతి అబాలికపేరు "కుసుమాంబ" పేరునకు తగిన స్ఫురద్రూపము..రూపమునకు తగిన వినయ వివేక సద్గుణ సంపత్తి. అట్టి కన్య మన కుసుమాఖ్యునకు తగియున్నది. వీరిద్దరకు దాంపత్యము ముచ్చటగా లక్షణయుక్తముగా నుండును. నేను యింతకు మున్నే గ్రహస్థితులన్నియు సరిచూచియే చెప్పితిని. కావున నీకు యిష్టమైన ఆసంబంధమును నిశ్చయించుకొనుమన సమాధి సంతసించి యిట్లనె. గురూత్తమా! తమ కన్న మాకు పెద్దలెవరు? మాక్షేమముకోరు దైవస్వరూపులు మీరేకదా! అట్లు తమకు నచ్చినచో మణికుండలుని తమసన్నిధికి రావించి యిప్పుడే తథాస్తనిపించుడు అనెను.

భాస్కరాచార్యులు సంతసించి మణికుండలుని రమ్మని వర్తమానమంపెను. గురువునానతిచే మణికుండలుడు చనుదెంచి గురువులకు నమస్కరించి సమాధిని యోగక్షేమముల

నడిగి గురుమూర్తికిట్లనెను. మహాత్మా! నన్ను రావించిన కారణ మేమి? యనెను భాస్కర గురుదేవులు యిట్లనెను. నాయనా! మణికుండలా! నీకొక శుభవార్తదెల్పుటకై రావించితిని. నీకొమార్తె కుసుమాంబ వివాహ యోగ్యత కలదియై యున్నదిగదా, నీకును తగిన బాంధవ్యము ఇంతవఱకు నిశ్చయము కాలేదు. గావున నేనొక్కటి నిశ్చయించితిని యేమన ఈసమాధిని నీవెఱుంగుదువు ఈతడు పరమ ధార్మికుడు, భక్తశిఖామణి, సమస్త ఐశ్వర్యసంపన్నుడు లేక లేక దైవానుగ్రహంబున యీతనికి కుసుమాఖ్యుడను గల్గి విద్యావినయ సంపన్నుడై, బుద్ధిమంతుడై వంశోద్ధారకుడని మన్ననల నొందుచుండెనని నీకును విశదమే. కాన నీకొమార్తె కుసుమాంబను ఆకుసుమాఖ్యునికొసంగి సాలంకృత కన్యాదాన మొనర్చిన నుభయకులములు తరించును. మీదు మిక్కిలి అదాంపత్యము సర్వలక్షణ యుక్తముగా నుండును అని నాకు తోచుచున్నది. ఆవిషయమున నీయభిమతంబును దెలియగోరి నిన్నిందు రావించితి యేమందువు? అనెను.

మణికుండలుడు గురుదేవుని వాక్యములు విన్నంతనే పరమానందమొంది యిట్లనె. స్వామీ! మీవాక్యములు అమృతోపమానములు మీయాజ్ఞ దైవాజ్ఞ, నాకు యీ సంబంధము యెంతయు సంతోషము. కుసుమాఖ్యునివంటి యల్లుడు నాకు లభించుట నాపూర్వ పుణ్యముగాని వేఱుగాదు. మీకును ఈసమాధికి సమ్మతమైన నేను కృతార్థుడననెను. సమాధియు సంతోషమున యిట్లనెను. మణికుండలా! మనకందఱకు భాస్కర గురుదేవుని యాజ్ఞ బ్రహ్మానందము. నీతోవియ్యము నాకెంతయు ముదావహము. నేనును సమ్మతించితిననెను.

భాస్కరాచార్యులు వారిర్వురి యనుకూలముగాంచి సంతసించి దివ్యమైన యొక లగ్నము నిశ్చయించి దెల్పెను. అంత వారిర్వురు తమ నిలయంబులకేగి, ఈవివాహ విషయము తమ వారికెఱిగించి వారి యామోదమునుకూడ పొంది పెండ్లి ప్రయత్నము లొనరించిరి. సుముహూర్తము సమీపించెను. సమస్త వైభవములతో వేదమంత్ర యుక్తముగా భాస్కరాచార్యాధిపత్యమున కుసుమాఖ్య కుసుమాంబలకు కల్యాణ మహోత్సవము జరిగెను. యిరుతెగలవారు సమస్త కట్నకానుకలు జరుపుకొని విందుభోజనములుచేసి బీదలకు అన్న వస్త్ర ధన దానములొనరించి ఆదాంపత్యముగాంచి ప్రజలందఱు వేనోళ్ళ కొనియాడిరి. కుసుమాఖ్య కుసుమాంబలు లక్ష్మీనారాయణులవలె వెలుగొందిరి. సమాధి కొడుకును కోడలును చూచుకొని మురిసిపోయి సంసార భారము కుమారునకు యిచ్చి, భార్యయైన సుగుణతో, భాస్కరాచార్య యనుమతి నొంది వానప్రస్థాశ్రమము చేరెను.

కుసుమాఖ్యుడు తనయిల్లాలితో గృహస్థాశ్రమ ధర్మంబులు నిర్వర్తింపుచూ, అతిథి యభ్యాగతుల పూజింపుచు, దాన ధర్మ పరోపకార పారీణుడై సదా దైవచింతన చేయుచుండెను.

కుసుమాంబయు నిరంతరము గౌరీపాదపూజ లొనర్చుచూ పతియే దైవముగానెంచి గృహస్థ ధర్మములలో పతికి చేదోడుగా నిలచెను.

భాస్కరాచార్యులు కుసుమాఖ్యునితో యొక్కనాడిట్లనియెను. నాయనా! భగవానుడైన పరమేశ్వరుడు నగరేశ్వరుడను పేర మీవంశమున చంద్రార్కము రక్షించుటకై లోకమునవెలసి యుండునని మున్ను దెల్పెను. నీవు ఆభగవానుని యాజ్ఞను

యిప్పుడు పాలించవలెను ఎట్లన ఆదేవదేవునకు దివ్యాలయం బును పార్వతీమాతకునూ, జనార్దనదేవునకును, లక్ష్మీమాతకును దివ్యాలయ నిర్మాణమొనర్చి యాదేవమూర్తులనునిల్పుము. నీజన్మ తరించును లోకమెల్ల ఆదేవమూర్తుల గొల్చి జన్మలు సార్ధకం బొనర్చుకొందురనెను.

గురుదేవుని వాక్యములు విన్నంతనే కుసుమాఖ్యుండు బ్రహ్మానందమొంది యిట్లనెను. మహాత్మా! మీయుపదేశమువల్ల నాకెంతయో సంతసము గల్గినది. నాక్షేమమునకై తాముదెల్పిన విధానమునకు నేనెంతయో కృతజ్ఞుడను మీయాజ్ఞ మీఅక యిప్పుడే యేతత్ప్రయత్నమునకు పూనుకొనెదనని దెల్పి యిల్లు చేరి యావార్త కుసుమాంబ కెఱిగింప నాయిల్లాలును కడుంగడు సంతసించెను. కుసుమాఖ్యుడు వెంటనే శిల్పులను రావించి దేవతాలయ నిర్మాణంబునకు నాజ్ఞయొసంగి అందులకు కావగిన ద్రవ్యమును నొసంగెను. పనివారలు రాత్రింబగళ్ళు అత్యంత శ్రద్ధాభక్తితో ఆలయ నిర్మాణ మొనర్చుచుండిరి. శిల్పులు తమ కళానైపుణ్యము నంతయు వినియోగించి ఆలయములను సకాల మునకు పూర్తిగావించిరి.

భాస్కరానుమతంబున కుసుమాఖ్యుడు పదునెనిమిది పట్టణ వాసులను రావించి వేదమంత్ర పూరితముగ అయా భగ వత్స్వరూపములను ప్రతిష్ఠింపజేసెను. ఆలోకకల్యాణ మూర్తు లనుగాంచి సేవించి సమస్త జనులు ఆనందవారాశిలో నోలలాడిరి. కుసుమాఖ్యుడును తన జన్మ సార్థకమయ్యెనని యెంతయో సంతసించెను. కుసుమాఖ్యుడును, కుసుమాంబయు ప్రతి

దినంబు ఆదేవతామూర్తుల సేవించుచూ, పూజలొనర్చుచు పరి తృప్తి నొందుచుండిరి.

కుసుమాంబ నిత్యమూ పార్వతీమాత సన్నిధికేగి షోడశోప చారంబుల పూజించి యిట్లు ప్రార్థించును. మాతా! భగవతీ! లోకపావనీ! నీవు నాయిలవేల్పువు నీసేవకన్న నాకన్యచింతయే లేదు. నీకరుణలేక సృష్టి నటింపజాలదు. బ్రహ్మాదిదేవతలు నీయాజ్ఞావర్తులు. నిన్ను సేవించు భక్తులకు యేకొరంతయుగల్గదు. నానాథునకు నిరంతరము అభ్యుదయము ప్రసాదింపుము. అని ప్రార్థించుచుండును. కాలచక్రము క్రమముగా గడచు చుం డెను. కుసుమాఖ్యునకు కుసుమాంబకు కూడా వయస్సు చెల్లు చుండెను. కాని వంశాంకురమైన సంతాన భాగ్యంలేదు. అవిష యమై వారు అప్పుడప్పుడు విచార మొందుచునేయుండిరి. ఒక నాడు కుసుమాంబ తననాథునితో యిట్లనెను. ప్రాణేశ్వరా! మనకు యెంతో కాలము గతించినది కాని సంతాన భాగ్యము కలుగలేదు. నాతోడి కాంతలందరూ పుత్ర పుత్రికావతులై యెంతయో యానందమనుభ వించుచున్నారు. నాకట్టియోగ్యత లేకపోయినది. నేనెంతపాపిని గొడ్రాలనునైతిని. ఈవిషయమై యహర్నిశంబులు నాహృదయము కుమిలిపోవుచున్నది. ఎన్ని నోములు నోచితిని, ఎన్నివ్రతములు లాచరించితి, ఎన్ని దాన ధర్మములొనర్చితిని, ఎంత దేవతాపూజలొనర్చితిని ఏమిఫలము. ఒకసేవయైనను అఫలము ప్రసాదింపలేదు. నిరంతరము ఆపార్వతీ పరమేశ్వరుల నారాధించి జపించి స్తోత్రించినను వారి కరుణ గల్గలేదు. దయామయులనియు, భక్తాభీష్టప్రదు లనియు, ఆశ్రితజనరక్షకులనియు నమ్మి సేవించితిమికదా! ఏదీ

ఆపార్వతీ పరమేశ్వరుల భక్తసంరక్షణ ఏదీ? వారిదయ అక్కటా! నమ్మిన పాదసేవకులకీపాటి ఫలంబు ప్రసాదింపరైరి. ఎంత నిర్దయాత్ములు నాసేవలన్నియు నిష్ఫలము. నాయైశ్వర్యము లన్నియు అడవి గాచిన వెన్నెలవలె వృధాయయ్యె, అని అనేక విధముల విచారించు యిల్లాలిని బుజ్జగించి కుసుమాఖ్యుడు జ్ఞానమూర్తిగావున శాంత వచనంబుల యిల్లాలితో యిట్లనెను.

ప్రాణేశ్వరీ! కుసుమ! నీవెంత వెఱ్ఱిదానవు నాకునూ త్రము సంతాన వాంఛలేదా? మనకింక మంచి దినములు రాలేదు. అంత మాత్రమున భగవంతుని నిందింపవచ్చునా? పార్వతీ పరమేశ్వరులు నిశ్చయముగా కరుణామయులే, భక్తుల గువారు తమ కాలమంతయు వినియోగింతురుకాని భక్తుల కర్మ మునకు భగవానుడు కర్తగాడు. మనపూర్వపుణ్యము యీ విధ ముగానున్నది. మన యోగము మంచిదైన మఱొక నాటికైననూ అభాగ్యమును పొందగలము. కావున దైవముపై కినియక శాం తింపుము. ఊరడిల్లుము అనెను. పతి శాంత వచనంబులు విని కుసుమాంబ యిట్లనె. నాథా! మీరు పురుషులు కావున ధైర్యమవలంబింతురు. నాకట్టి మనోధైర్యము వహింతుమన్ననూ నిలువకున్నది. నాహృదయములోని బాధ మీకేమితెలియును. పురిటివేసము ధరించిన పుణ్యాంగనుగాంచినప్పుడు బారసాల పీటపై కూరుచుండిన భాగ్యశాలిని చూచినప్పుడు పెండ్లివేడుక పందిళ్ళు కంట గన్పడినప్పుడు కోడండ్రు అల్లుండ్రు అత్తవారిం డ్లకు వచ్చినప్పుడు నామనమెంత కుమిలి కృశించిపోయి అట్టి భాగ్యమును పొందనైతినేయని యెంత క్షోభిల్లుచున్నదో మీకెఱుక రాదు. ప్రాణేశ్వరా! నేనీదుఃఖముతో అహోరాత్రములు అల్లాడి

మరణించుట నిశ్చయము. నేను తమ పాదదాసిని గాన నాయందు దయయుంచుడు నేను మీకొక్క సంగతి విన్నవించెద నట్లొనర్పుడు. ఏమన నాకు సంతానఫలము గల్గకుండుట తామని నట్లు నాకర్మఫలమే ? ఐననూ, సంతానములేకున్న వంశము నిలచిపోవును. "అపుత్రస్యగతిర్నాస్తి" యన్నట్లు మనకు సద్గతి గల్గదు. గావున తాము అన్యథా భావింపక, వేఱొక కాంతను పరిణయంబాడిన ఆమె గర్భముననైన సంతానఫలముగల్గి వంశ వృద్ధి యగునేమోయని యాశగల్గుచున్నదిగాన మీరట్లొనర్పుడు. పురుషుడు మఱల మఱల వివాహమొనర్చుకొనుట వేదవిహితమే కదా! యనెను. కుసుమాంబ వాక్యములువిని కుసుమాఖ్యుడు చిరునవ్వునవ్వి యిట్లనెను.

ప్రియురాలా! నీవెంతటి బేలహృదయవు. నీమాటలు నాకు నవ్వువచ్చుచున్నవి. నీ యాలోచనము మెచ్చదగినది కాదు. యేమందువా ? నీమాటచొప్పున నేను వేఱొక కాంతను వివాహ మాడితిననుకొనుము. ఆమెకు కూడ సంతతి గల్గకున్నయెట్లు? యింకొకతెను పెండ్లాడమందువా ? ఎంతటి వెఱ్ఱి యాలోచనము. ఏది ఎట్లయినను మనకు ప్రాప్తము కల్గిన నీగర్భముననే సంతతి గల్గి వంశము నుద్ధరింపవలెను. లేదా పోనిమ్ము. అంతియేగాని నాయేకపత్నీ వ్రతమునకు భంగము రానీయను. నీవెఱ్ఱి మొఱ్ఱి యాలోచనలు మాని దైవసేవల కాలము వెళ్ళబుచ్చుము అని చెప్పెను. పతిమాట కెదురాడలేక కుసుమాంబ మిన్నకుండెను. కుసుమాఖ్యు డొకనాడేకాంతమున భాస్కరాచార్యుల సమీపంబున కేగి పాద పద్మములకు నమస్కరించి యిట్లు బల్కెను.

గురుదేవా! ఎన్నిదినంబుల నుండియో నా మనంబున నొక్క చింత నాటుకొని యున్నది. దానిచే నామనంబునకు శాంతి లేదు. అయ్యది మీదయవల్ల తీరునేమోయని యాశగల్గినది యేమందువా! నాకు సకలభోగభాగ్యములుగల్గియు సంతానము లేకుండెను. నాతో యీవంశమంతరించునని విచార మొందు చున్నాను. నాకు వయఃపరిపాకము తప్పిపోవుచున్నది. సంతాన హీనులకు సద్గతి గల్గదని శాస్త్రవాక్యములు బల్కుచున్నవి. మీరు సర్వజ్ఞులు, త్రికాలజ్ఞులు నాకు సంతానభాగ్యము లభించునో? లేదో? దయయుంచి తెల్పుడు. అని ప్రార్థించెను.

కుసుమాఖ్యుని హృదయతాపమును భాస్కరాచార్యులు గుర్తించి యిట్లనెను. నాయనా! విచారింపకుము. నీవును బుద్ధి మంతుడవు సర్వము దైవాధీనమని తెలిసినవాడవు. నీకు సంతాన యోగము కలదని దృఢముగా చెప్పగలను. గాని అద్దానికై నీవొక కార్య మొనరింపవలయును.

పూర్వము సాకేతనగరము పాలించు దశరథమహారాజు సంతానహీనుడై చాలాకాలము గతించి వశిష్ఠమహామునితో నీవలెనే ప్రశ్నించెను. అంత నాముని యోచించి దశరథునిచే పుత్రకామేష్టియను యాగమును చేయించెను. అయజ్ఞఫలమున దశరథునకు నలుగురు పుత్రులు గలిగి అనందమొందెను. అచరిత్రము నీవును విన్నదేకదా! కావున నామాటవిని నీవును పుత్రకామేష్టియజ్ఞము చేయుము. తప్పక సంతానఫలము కల్గును. పితృదేవతలు తరింతురు. వంశము వృద్ధినొందును అని చెల్పెను.

గురుదేవుని వాక్యములువిని కుసుమాఖ్యుడు సంతసించి మహాత్మా! తాము సెలవిచ్చినది సత్యమేగాని నావంటివాడా యజ్ఞముసేయ సమర్థుడగునా! అట్లయిన అంధులకగు ద్రవ్య

మెంతయైన వెచ్చించెదగాని తాము పూనుకొని ఆయాగము నాచే చేయించి క్రతుఫలము నేననుభవింపచేయ మీరు కరుణింపవల యుననని ఈశిష్యునికోరిక ఏమందురు! అనెను. భాస్కరా చార్యులు సంతసించి నాయనా! సంశయింపకుము పరమేశ్వ రుడు కరుణామయుడు నీయందున్నాడు. నేను నాచేతనైనంత చేయుదును. అందులకై దివ్యముహూర్తమును నిర్ణయింతునని చెప్పి, కొంతతడవు యోచించి శుభస్కరమైన ముహూర్తము నిర్ణయించి తెల్పెను. కుసుమాఖ్యుడు వెంటనే గృహంబునకేగి యా సంతోషవార్త కుసుమాంబ కెఱిగింప నామె పొంగిపోయెను.

కుసుమాఖ్యుడు వెంటనే శుభలేఖలు వ్రాయించి బ్రాహ్మ ణోత్తములచే పదునెనిమిది పట్టణవాసులను అహ్వానింపబంపెను. పరిచారికా జనంబులచే గోదావరీ నదీతీరంబున గొప్ప గొప్ప పందిళ్ళు వేయించెను. యజ్ఞమునకు కావలసిన సంబారము నెల్లను సిద్ధమొనర్చెను. మఱియు దేశ దేశముల వారందఱిని రావలయునని కబురంపెను. ముహూర్త సమయమునకు వేద మయులైన ఋత్విక్కులను భాస్కరాచార్యులు రావించెను. తాను అధ్వర్యము వహించెను. కుసుమాఖ్యుడును కుసుమాం బయు కంకణముల ధరించి యజ్ఞేశ్వరుని సన్నిధి యుచితాస నముల గూర్చుండిరి. సమస్త బంధు మిత్రులు యజ్ఞమునకు చనుదెంచిరి. యజ్ఞము మహా వైభవముగా లక్షణయుక్తముగా జరుగుచుండెను. అహోరాత్రములు అన్నసత్రము అఖండ ముగా నడచుచుండెను. అజ్యాహుతులచే యజ్ఞేశ్వరుండు పరి తృప్తినొందుచుండెను. యజ్ఞము క్రమంబుగా జరిగెను. హవి ర్భాగము ఆయాదేవతలకు చెల్లించిరి. అనంతరము యజ్ఞేశ్వ

రుండు సంతసించి యితరులకు నదృశ్యరూపమున భాస్కరా చార్యునకు ప్రత్యక్షమై పాయస పాత్ర నొసంగి చనెను. గురు దేవుడు సంతసించి యద్దానిని కుసుమాఖ్యున కొసంగెను. సభికు లెల్లరు జయ జయ ధ్వానములొనర్చి సంతసించిరి. కుసుమా ఖ్యుడు పరమానంద భరితుడై ఋత్విక్కులకు కోరినంత ధన కనక వస్తు వాహన భూదానంబులిచ్చి తక్కుంగలవారికి తగిన ధర్మంబులన్నియుసల్పి బంధుమిత్రులను యుచితరీతి సత్క రించి భాస్కరాచార్యునకు ప్రదక్షిణనమస్కారంబుసల్పి యిట్లనె గురుదేవా! ఇదియంతయు మీయాశీర్వచన ప్రభావము ఈశిష్యు నిపై తమకింతటి దయగల్గి యీ పవిత్రఫలము నందజేయుటచే నేను మీకాజన్మము కృతజ్ఞుడను అని అనేక విధంబులనుతించి సంతృప్తిగా సత్కరించి శుభసమయమున నాపాయసమును కుసుమాంబకొసంగెను. కుసుమాంబయు అత్యంత సంతోష స్వాంతయై భగవతి జగదంబను భక్తిగాపూజించి, పుణ్యాంగనల నర్చించి పుష్ప, ఫల, వస్త్రగంధభూషణంబు లొసంగి వారియాశీ స్సులంది పవిత్రమైన పాయసమును భక్షించెను.

కొన్ని దినంబులకు కుసుమాంబ గర్భము ధరించెను. ఆవార్తవిని సమస్త బంధువులు సంతసించిరి. కుసుమాఖ్యుని యానందమునకు మేరలేదు. ఆయిల్లాలు గర్భము ధరించినప్పటి నుండియు లోకమాత పార్వతిని నిరంతరము యిట్లుప్రార్థించును. అమ్మా! భగవతీ! దయామయీ! లోకమాతా! నీకరుణవలన యీఫలము గాంచగల్గితిని గాని యీదాసురాలి ప్రార్థన మొండు గలదు. నీవే నాగర్భమున జనించిన నేనెంతయో సంతసింతును. నాకదియేకోరిక మేనకాదేవి నిన్నుగని యెంత ధన్యురాలైనది.

నాకును అట్టి భాగ్యమును ప్రసాదింపవా జగజ్జననీ! నీవు సంక ల్పించిన లోటేమున్నది. నీవు దయనింపిన నీభక్తులకు కొఱత యేమున్నది గౌరి! హైమవతీ! తల్లీ! యీదాసురాలి ప్రార్థనము చిన్నబుచ్చకుము.

అని అనవరతము ధ్యానించుచుండెను. కుసుమా-బికకు మూడవనెల గర్భము నిండెను అప్పట్టున ఆమెకు సమస్త మధు రపదార్థములపైనను అన్నముపైనను అహిత మేర్పడెను. ఏది భుజించినను వెళ్ళబోసుకొనుచుండెను. మంటపై భ్రాంతి గల్గెను. భూతిపై కోర్కె జనించెను. చుట్టపక్కములు అనేక వేడుకలు చేయుచుండిరి. క్రమక్రమముగా కాలము గతించెను. కుసుమాంబకు నవమాసంబులు నిండిపోయెను. గర్భభార మెక్కువయ్యెను. శరీరమంతయు నీరుపట్టుటచే నడకలు మంద గించెను. మోము వెలవెలబారెను. అంతనొక శుభముహూర్తం బున కుసుమాంబ స్వల్పముగా ప్రసవవేదన ననుభవించి యొక చక్కని కుమార్తెను గాంచెను. ఆతరువాత నొక కుమారుని గనెను. ఆపుత్ర పుత్రికలు వైశాఖమాస శుక్లపక్ష దశమి శుక్ర వారము పునర్వసు నక్షత్రమున గ్రహములన్నియు శుభస్థాన ములనుండ జన్మించిరి.

ఆవార్త వినినంతనే కుసుమాఖ్యుని యానందము మేర లేదు. వెంటనే సమస్తజనంబులకు అన్నదానం బొనరించి బ్రాహ్మణోత్తములకు సువర్ణాది దానంబు లొసంగి, మధురఫలం బులు దెప్పించి సమస్తజనంబులకు పంచి, దివ్య వాద్యములు చెలరేగ, పుత్రోత్సవము చేయించెను. అనంతరము పురుడు తీరి నంతనే భాస్కరాచార్యుని రావించెను. గురుదేవుడు ఆబాల

బాలిక తీసుగాంచి దైవాంశజులని గుర్తించి, జాతకర్మ మొనర్చి, ఆబాలునకు "విరూపాక్షుడు" అని నామకరణమొనర్చి బాలికకు వాసవ వసువుల వరప్రసాద జనితయగుటచే "వాసవి" యని జగదంబ యంశమున కన్యగా జన్మించుటచే "కన్య" అనియు నామకరణ మొనర్చెను.

ఆబాల బాలికలిద్దరు కుసుమాఖ్యుని గృహంబు పావన మొనర్చునట్లు కలకలలాడుచు, శుక్లపక్ష చంద్రరేఖవలె వృద్ధి నొందుచుండిరి. కుసుమాంబ యెన్నియో దినంబులనుండి తాను పడిన దుఃఖము తీరెనని బ్రహ్మానందమొందుచు తన యదృష్టము మెచ్చుకొనుచు పార్వతీదేవి భక్తులపై చూపిన దయకు అభగవతిని నిరంతరము పూజించుచు కొమార్తె కొమా రులతో ప్రొద్దుబుచ్చుకొనుచు ఆబాల బాలికలకు పన్నీట జల కము లాడించుచు, బొట్లు దిద్దుచు కాటుకనలందుచు, అగరు ధూపంబుల వేయుచు, స్తన్యపాన మొసంగి తొట్లనుంచి జోలలు పాడి నిద్దురబుచ్చుచు కాలమంతయు అబిడ్డలతోడనే గడపు చుండెను. కుసుమాఖ్యుడును అబిడ్డలను ప్రసాదించిన పరమే శ్వరుని భక్తి భావంబున పూజించి స్మరించుచు అబిడ్డలతో ఆనం దముగా కాలము గడుపుచుండెను. క్రమముగా బిడ్డలుయిద్దరు ఐదు వత్సరముల ప్రాయులైరి. విద్యాభ్యాస మొనర్చు సమ యము అయ్యెదియేనని కుసుమాఖ్యుడు తలంచెను.

ఒకనాడు కుసుమాఖ్యుడు భాస్కరాచార్యుని సమీపమున కేగి సమస్కరించి స్వామీ! మీకరుణచే నేనెంతయో ధన్యుడ నైతిని. తాము కరుణించి నాచే యాగమొనర్ప జేయకున్న నాకీ పుత్ర పుత్రికా భాగ్యము గల్గదుగదా! ఈశిష్యునిపై తమకు గల

ప్రేమయెంతయో తెలిసికొంటిని. బిడ్డలకు అయిదు వత్సరముల ప్రాయము గల్గినది. అక్షరాభ్యాస మొనర్చుటాచారముగదా! తమ సెలవేమో యెఱిగింపుడని బల్కెను.

కుసుమాఖ్యుని వాక్యములు విని భాస్కరాచార్యుడిట్లనె నాయనా! నీవు కడుంకడు ధన్యుడవు నీపూర్వ పుణ్యము మహత్తరమైనది. నీకు జన్మించిన యీకన్య సామాన్య కాంతయని యెన్నటికిని దలంపకుము నీయదృష్టమున లోకమాత పార్వతి యంశమే యిట్లు నీయింట కన్యయై జన్మించినది. యామెయొక గొప్ప మహత్తరశక్తి సమేతయై విరాజిల్లును. నీవు బల్కినట్లు ఈబిడ్డలకు విద్యాభ్యాస మొనర్పవలయును. అందులకై దివ్య ముహూర్తము దెల్పెదనని యోచించి మంచి ముహూర్తము నిర్ణయించి కుసుమాఖ్యునకు దెల్పెను. కుసుమాఖ్యుడు సంతసించి ఆముహూర్త కాలమునకు వేచియుండి ఆ సమయము రాగానే అఖండమైన వేడుకలు గావించి, శుభసమయమునకు భాస్కర గురుదేవుల రావించెను. గురుదేవుడు ఆబాలబాలికల కిర్వురకు పవిత్రమైన పంచాక్షరీ మంత్రములను వ్రాసి దిద్దించి వారలచే పఠింపింపజేసెను. యీరీతిగ వారు దిన దినంబు పాఠశాలకేగి విద్యల నేర్చుచుండిరి.

సాలంకాయనముని వైశ్యమహర్షులకు కన్యకా విరూపాక్షుల జన్మము తెలిపినంత వారు సంతోషస్వాంతులై యిట్లనిరి. మహా మునీంద్రా! మేమెంతయో ధన్యులము. మేము కోరినంతనే శ్రమయనక మాయిలవేల్పు కన్యకా చరిత్రము కడుభక్తిచే వచించుచుంటివి. నీఋణము మేమెన్నిజన్మలకైన తీర్పజాలము. పవిత్రమైన యీదివ్యచరిత్ర వినుచున్నకొలది మా యుల్లంబులు

యెంతయో సంతోషవారాశిలో నోలలాడుచున్నవి. యిటుపై నేమి జరిగినది. వైశ్యుల శాపదగ్ధుడైన చిత్రకంఠు డేమయ్యెను. యెచ్చట జన్మించెను. ఆచరిత్ర పూర్ణముగా వచింప ప్రార్థించుచుంటిమనిన సాలంకాయనముని సంతసించి యిట్లనియె. నాయనలారా! మీరడుగకమున్నే ఆచరిత్రము చెప్పబూనితిని. మీరును మఱువక ప్రశ్నించితిరి సంతోషము. చిత్రకంఠుడు వైశ్యశాపమున భూమిపై జన్మించి యేమయ్యెనో ఆచరిత్రదెల్పెద సావధానచిత్తులై పరమేశ్వరు పాద పద్మముల చిత్తంబుననిల్పి యాలకింపుడు. పూర్వము ద్వాపర యుగంబున నర నారాయణులు కృష్ణార్జునులై యవతరించి దుర్మార్గుడైన దుర్యోధనాది రాజలోకంబును సంహరించి ధర్మసంస్థాపన మొనర్చిరి. ఆ అర్జునునకు సుభద్రయందు అభిమన్యుడను కొమారుడు గలిగెను. ఆయభిమన్యుడు విరాటపుత్రికయైన యుత్తరను వివాహమాడెను. ఆయుత్తర గర్భవతియైన సమయంబున కౌరవ పాండవ యుద్ధము సంభవించెను. ఆయుద్ధమున నభిమన్యుడు మరణించెను. అభిమన్యు మరణానంతరము ఆయుత్తర గర్భము పూర్తియైయొక కొమారుని గనెను. ఆకొమారుడే "పరీక్షిత్తు" పరీక్షిత్తు పరమ ధర్మ స్వరూపుడు. ధర్మమును నాల్గుపాదములతో కలియుగము న నడిపించెను. ఆపరీక్షిత్తునకు జనమేజయుడను కొమారుడు కలడు. పరీక్షిన్మహారాజొకనాడు వేటకేగి మునిశాపము నొంది యేడుదినములకు పాముకాటువలన మరణింతునని తెలసి, వైరాగ్యమొంది రాజ్యము కొమారుడైన జనమేజయున కొసంగి, శ్రీశుకుని రావించి యేడుదినములలో మోక్షము లభించునట్లు, శ్రీమన్మహాభాగవత పురాణమును అత్యంతభక్తితో విని అంత్య

దినమున సర్పదష్టుడై చనిపోయెను. తండ్రి సర్పదష్టుడై చని పోవుటచే జనమేజయుండు సర్పకులంబుపై పగబూని సర్ప యాగమొనర్చి ప్రపంచమునగల సర్పకులమునెల్ల ధ్వంసము గావించెను. ఆజనమేజయునకు శతానీకుడను కొమారుండు గల్గి చాలాకాలము రాజ్యము పాలించెను. ఆశతానీకునకు క్షేముడను వాడు జన్మించి తండ్రితాతలవలె ధర్మముగా రాజ్యపాలనమొనర్చి కీర్తిగాంచెను. అక్షేమునకు విజయమార్కుడను తనయుండు గల్గెను. ఆవిజయమార్కుడు రాజ్యమును చక్కగా పాలించుచు చారుమతి యను యిల్లాలితో కాపురమొనర్చెను. తొల్లి గంధర్వ రాజైన చిత్రకంఠుడు కీర్తి కన్యావ్యామోహంబున వైశ్య ఋషు లను బాధింప వారు చిత్రకంఠుని భూలోకమున జన్మించి మాకన్యమూలమున తలపగిలి చత్తువని శపించిరికదా! ఆశాప మునుపొందిన చిత్రకంఠుడను గంధర్వుడే జన్మించు సమయము వచ్చినది. అందుచే అచిత్రకంఠుడు తన గంధర్వ రూపమును విడచి విజయమార్కుని సతి చారుమతి గర్భమున పుత్రరూప మున చేరెను. నవమాసముల యనంతరము చారుమతి ప్రస వించి కొమారుని గనెను. విజయమార్కుడా కొమారునకు "విష్ణు వర్ధనుడు" అని నామకరణ మొనర్చెను.

అవిష్ణువర్ధనుడు దినదిన ప్రవర్ధమానుడై పెరిగి పెద్దవాడై సమస్త వేద వేదాంగముల నేర్చి, ధనుర్విద్యలలో అద్వితీయు డని కీర్తిగాంచి, భుజబలవిక్రమమున సాటిరాజలోకంబు భయ మొందు నంతటి శౌర్యముగలిగి తండ్రి యనంతరము సింహా సనము నాక్రమించెను.

ఆవిష్ణువర్ధనుడు పాలించునగరము "పద్మశయన" పురము అతని పేరువిన్న రాజలోకమెల్ల గడగడలాడుచుండిరి. అతడు తన రాజ్యమునెంతయో విస్తీర్ణమొనరించి, క్రమశిక్షణమున ప్రజలను నడిపించుచుండెను. ఆవిష్ణువర్ధనునకు రాజరాజనరేంద్రుడను నొక పుత్రుడు కలిగెను. విష్ణువర్ధనుడు తన రాజ్యము పాలించు కాంక్షదీరక, దిగ్విజయమొనర్ప సంకల్పించెను.

ఒకనాడతడు యుక్తవయస్సు గల్గిన తన కౌమారుడైన రాజనరేంద్రునితో యిట్లనె. కుమారా! రాజులకు సంతుష్టియను నదిలేదు. నేను దిగ్విజయ యాత్రకేగి అఖండ యశమునార్జింప వలెనని కోర్కెజనించినది. నేను మఱలి వచ్చునందాక యీ రాజ్యభారము నీవు వహింపుమనెను. రాజనరేంద్రుడు తండ్రి మాట కెదురాడక సమ్మతించెను. అంత విష్ణువర్ధనుడు తన రాజ్యమున దిగ్విజయయాత్ర చాటింపజేసి సమస్త సమరసైన్యముల సిద్ధము కమ్మని చెప్పెను.

విష్ణువర్ధనుని సేనాపతులు నలుబదివేల అశ్వ సైనికులను ముప్పదివేల గజసైనికులను అరువదివేల కాలిబంట్లను అనేక యుద్ధసామాగ్రులను సిద్ధమొనర్చిరి. విష్ణువర్ధనుడు ఆసైన్యమునెల్ల వెంటనిడుకొని అఖండ బాహు గర్వంబున లోకమునంతయు నవలీలగెల్వగలనను గర్వంబున నుక్కుమిగిలి తూర్పుభాగంబునకు ప్రయాణమయ్యెను. అతని సైనికులు మార్గమధ్యమున పల్లెలపైబడి యాహారపదార్థములు ధనము దోచుకొనుచుండిరి. విష్ణువర్ధనుడు అంగరాజ్యమునచేరి, ఆభూపతికోటలను తనసైనికులచే ముట్టడింపజేసెను. అంగ భూపతియు రోషంబున తన సేనల పురికొల్పుకొని విష్ణువర్ధనుని డీకొనెను. యుభయ సైన

ములు హోరాహోరిగా పోరాడుచుండెను. జయాపజయం బులు నిర్ణయింప వీలుగాకుండెను. ఇట్లు కొన్ని దినంబులు జరుగ నొకనాటి యుద్ధసమయమున విష్ణువర్ధనుండంగరాజును ముఖాముఖి నెదిరించెను. వారిద్దరు అత్యంత కరలాఘవ మున రణమొనర్చుచుండిరి. ఒకరికొకరు తీసిపోరు. కొంత తడవునకు విష్ణువర్ధనుడు తనపక్షమునుండి అంగరాజు రథంబు నకు లంఘించి, అతని మెడబట్టి పడవైచి రొమ్ముపైకూరుచుండి కటకైన బాణమున వానివధింపబూనెను. ఆసమయమున అంగ భూపతి తనప్రాణములిక నిలువవనియెంచి యిట్లనెను.

విష్ణువర్ధనమహారాజా! శాంతింపుము నన్ను సంహరింపకు నేను యిక ముందెప్పుడైనను నీకు లోబడి యుండెదను. నన్ను విడువుము అని ప్రార్థించెను. రక్షింపు మన్నవానిని శిక్షించుట రాజధర్మముగాదు. గాన తన మనంబున నాధర్మమునెంచి ఆయంగరాజును మన్నించి విడచి అతనితో యిట్లనెను. ఓయీ! నీవు నేడు మొదలు మాయేలుబడిక్రింద మెలంగుచూ యేటేటా పదివేల మొహరీలు కప్పమొసంగ వలయునన అంగరాజు సమ్మ తించెను.

విష్ణువర్ధనుడటనుండి సమస్త సైన్యములతో కళింగరాజ్య మున కాలుబెట్టెను. అంగరాజునకు జరిగిన అవమానమును విని యుండుటచే కళింగ భూపతియును విష్ణువర్ధనుధాటి కోర్వక ముందుగనే సగౌరవముగా నాతని కెదురేగి అతనితో సంధి గావించుకొనెను. అట్లే విష్ణువర్ధనుడు వంగదేశాధిపతులతోడను, తత్ప్రాంగల తూర్పుదిక్కు భూపతులతో సంధిగావించుకొని, తన తూర్పుదిగ్విజయమును లోకమున ప్రకటింపజేసి యటనుండి

కదలి దక్షిణదిశకు మఱలెను. ఆ కాలమున దక్షిణదేశము పాండ్య చోళరాజుల పరిపాలనమున నుండెను. వారు చాలా బలవంతులని ప్రతీతి. అట్టి రాజ్యముపైకి విష్ణువర్ధనుడు దాడి వెడలెను. చోళ పాండ్యు లుభయులు యేకీభవించి తమసైన్యముల బురికొల్పుకొని విష్ణువర్ధనుని దాకిరి.

ఉభయుసైన్యమును పోరాటముసాగించిరి. విష్ణువర్ధనుడు తాను ఆరాజన్యుల నిర్వ్యరందాకి వారితో మహాపరాక్రమమున పోరాడు చుండెను. పాండ్య చోళ సైన్యంబులుకూడా యుద్ధ తంత్రముల నారితేరినవారగుటచే విష్ణువర్ధను సైన్యంబుల కేమాత్రము తీసిపోక పరాక్రమమున పోరాడుచుండిరి.

యుద్ధము ముప్పది దినములు గడచెను. యుభయ సైన్యముల యందును చాలా జననష్టము గలిగినది. విరిగిన రథంబులు, తుండెములైన దేహంబులు, తెగిపోయిన శిరంబులు, మరణించిన గజాశ్వశవంబులు, కుప్ప కుప్పలుగా గూలి రణరంగమెల్ల యమలోకమువలె భయంకరముగా నుండెను.

విష్ణువర్ధనుడు భుజబల విక్రమంబున చోళ పాండ్యులపై తలపడి పోరుచుండెను. వారు తమ తమ శక్తికొలంది పోరు సాగించుచుండిరి. విష్ణువర్ధనుడు సింహనాదం బొనరించి తన శరలాఘవంబున శత్రురాజులపై బాణవర్షంబు గురియింపుచు వారల చేయాడకుండచేసెను. చోళరాజు కవచంబుచించి, సారథినివధించి అశ్వంబులద్రుంచి విరథునిగావించెను. తనమిత్రుని పాటుగాంచి పాండ్యభూపతి పరాక్రమంబు సడలి భయము జనించి ప్రజ్ఞకై పెనుగులాడిన ఫలంబులేదు. ప్రాణములు దక్కించుకొనుట ముఖ్యమని యెంచి వెంటనే సంధి పతాకము నెత్తించెను.

విష్ణువర్ధనుండు యుద్ధమాపి ఆరాజన్యులతో సంధి గావించుకొని వారు తనకు కప్పము చెల్లించునట్లొడంబరుచుకొని యటనుండి రామేశ్వరము జని శ్రీరామలింగేశ్వరుని సందర్శించి, అఖండ భక్తియుక్తముగా పూజలొనర్చి, కొన్నిదినంబులచ్చట సేదదీర్చుకొనిరి.

విష్ణువర్ధన మహారాజు అటనుండి ప్రయాణమై పశ్చిమాభిముఖుడై యవన పుళింద దేశాధీశ్వరులపై కేగెను. వారు విష్ణువర్ధను పరాక్రమంబు అజేయమనియు తమబలంబు అత్యల్పమనియు యెఱింగిన వారగుటచే వృథా ప్రాణాపాయమేలనని యెంచి, విష్ణువర్ధనునితో సఖ్యమొనర్చుకొని యనేక కానుకలర్పించి యేటేట కొంత ధనము కప్పమిత్తుమని యొడంబడిక పత్రము వ్రాసియిచ్చిరి. విష్ణువర్ధనుడు వారలపై పగమాని మిత్రభావంబున వారల గౌరవించెను.

తన పశ్చిమ దిగ్విజయంబు పూర్తిగావించి విష్ణువర్ధనుడు ఉత్తరాభిముఖుడై పాంచాలరాజ్యభూముల ప్రవేశించెను. పాంచాలరాజ్యము పూర్వము మహాపరాక్రమశాలియైన ద్రుపదునిచే పరిపాలితమైనది. ఆరాజ్యమున ప్రస్తుతరాజు బలవంతుడే కాని విష్ణువర్ధనునకు చాలడు. అందుచే పాంచాలరాజుకూడా విష్ణువర్ధనుని దర్శించి యిట్లనెను. రాజేంద్రా! మనయొక్క జాతివావము అట్లగుటచే మనలో మనము కలహించిన మఱొకరికి స్థానమేర్పడును గాన మనము బాంధవ్యము జరుపుకొందమని మర్యాదలు గావించి మణిమయాభరణములు పెక్కుకానుకలు సమర్పించెను. విష్ణువర్ధనుడును సంతసించి వానితో మిక్కిలి మైత్రిగా మెలగెను.

పాంచాలరాజు విష్ణువర్ధనునకు లొంగుట తక్కుంగల రాజులు తెలిసి మనకందఱకు బలవంతుడైన పాంచాలుడే విష్ణువర్ధనునకు లొంగిపోయెను. మనకేల లేనిపోని విరోధమనియెంచి ఉత్తరదేశ రాజులందఱు అనేక స్వర్ణమణి రత్న కానుకలదెచ్చి విష్ణువర్ధనునకిచ్చి వానితో తమమైత్రినింగూడ ప్రకటింపజేసిరి. విష్ణువర్ధనుడు సంతసించి తనదిగ్విజయము మహావైభవముగా జరిగినందులకు మనంబున ప్పొంగిపోవుచూ వారందఱను గౌరవించెను. విష్ణువర్ధనుని దిగ్విజయవార్త లోకమంతయు వెల్లడియయ్యెను. ఆనాటిరోజులలో అతనిపేరువిన్న భయమొందని రాజన్యుడు లేనేలేడు. అట్టి సద్యయశము నార్జించి తన దిగ్విజయ యాత్ర పూర్తిగావించుకొని విష్ణువర్ధనుడు తన మంత్రి సామంతులతోడను, సమస్త సైన్యంబులతోడను మఱలి నిజ నగరంబునకు పోవ ప్రయాణమయ్యెను. విష్ణువర్ధనుండిట్లు సైన్య సమేతముగా వచ్చుచుండ ఆరాజేంద్రునకు మార్గమధ్యమున పరమ పవిత్రమైన గోదావరీ నదీమతల్లి గన్పించెను. అంత నారాజు సకల సైన్యములతో ఆనదీమతల్లియందు స్నానమాడి యెన్నియో దానములు సల్పి యటనుండి ప్రయాణము సాగించి అనదికి సమీపనగరమైన పెనుగొండ పట్టణమును గాంచెను. అహా! శిల్పకారుని చిత్రమేమోకాని ఆపెనుగొండ పట్టణ వైభవము సామాన్యమానవులు వర్ణింప సాధ్యముగాదు. స్వర్ణమయమై ఆకాశమును చుంబించునట్లు దీర్ఘములైన గోపుర రాజములును, ఆగోపుర సమీపమున యెత్తైన ప్రాకార కుడ్యమము చెంత యెంతయో లోతుగల్గిన అగడ్తలును, అప్రాకారంబులపై యెత్తైన కోట బురుజులును, అపట్టణముచుట్టునూ చంప

కాశోకపున్నాగజాజి కరవీర మల్లె విరజాజి చామంతి పాటలాది సుగంధ పుష్పజాతులతోడను, మధుర ఫల సమన్వితమైన వృక్షములతో నిండిన సుందరోద్యానములును గలిగి భూలోక స్వర్గమన్నట్లు సమస్త ధన కనక వస్తు వాహనరాసులచే విలసిల్లు ఆపెనుగొండ పట్టణము విష్ణువర్ధనుని కన్నులకు చూపట్టెను.

మహారాజైన విష్ణువర్ధనుడు తానెన్నడు అట్టి సుందర నగరంబెందునూ చూచి యెఱుంగ కుండుటచే అత్యంతాశ్చర్యము నొంది తానా పురమంతయు వీక్షింప కోరికగల్గి తన సైన్యములతో అపుర సమీపమున కేగెను. విష్ణువర్ధనుడు తమ పట్టణ సమీపమునకు వచ్చెనని పెనుగొండ వైశ్యబృందము కెల్ల వెల్లడి యయ్యెను. పెద్దయైన కుసుమాఖ్యుడు రాజు చనుదెంచినప్పుడు గౌరవించుట ప్రజల ధర్మమనియెంచి తనవారిని వెంటబెట్టుకొని మేళతాళములతో యెదురేగి సమస్త గౌరవంబులొనర్చెను.

కుసుమాఖ్యుడు విష్ణువర్ధనున కిట్లనెను. రాజచంద్రమా! మీరుమాకు మిక్కిలి యిష్టులు మీరాక మాకెంతయో సంతసము మీరు మానగరంబున నేడు విడిదిసల్పి మాయాతిథ్యము స్వీకరించి మమ్మానందింప జేయుడనెను. విష్ణువర్ధనుడు తానును పట్టణము చూడ వేడుకగల్గినవాడగుటచే కుసుమాఖ్యుని మాటకు సమ్మతించెను. కుసుమాఖ్యుడు విష్ణువర్ధనుని ఊరి వెలుపల నున్న సుందరోద్యాన మందిరమున విడియజేసి అతని మంత్రి సామంత సైన్యములందఱికి వేఱు వేఱు నరగము వెలుపలనే విడుదుల నేర్పఱచి వారికి భోజన మజ్జనాది సదుపాయంబు లొనరించి రేపు పురప్రవేశమునకు దయచేయుడని రాజునకు దెల్పి యాతని యనుమతిగొని తనవారితో పురంబునకేగి తమ పరి

వారంబును బిలచి పురమెల్ల శృంగారింపుడని ఆజ్ఞ యొసంగెను. వారును ఆపెనుగొండ పట్టణమును అఖండ చిత్ర విచిత్ర వేష ములతో అలంకరించిరి. ఆనాటి పెనుగొండ పట్టణ వైభవము అమరావతికన్న మిన్నగా నున్నదని ప్రతిశయోక్తి కాదు.

పుర శృంగార మైనంతనె ఆ వాయులు కుసుమాయుధ్యాన కవి గించిరి. అంత కుసుమాయుధుడు ఆ వారి సహితుల వెంటబెట్టు కొని ప్రభుసన్నిధికేగి, తాము మాసింగముములో ప్రవేశించి అంగడి వైభవంబులు తిలకింప గోరుచున్నామనెను. విష్ణువర్ధనుడు సంతసించెను. అంత పట్టపు టేనుగుపై యంబారువేయించి అందు స్వర్ణాసనము లలంకరింపజేసి అందు విష్ణువర్ధనుని కూరుచుండజేసిరి. తక్కుంగలవారినెల్ల యుచిత వాహనములపై నెక్కించిరి. ఉత్సవము కడు వేడుకగా జరుగుచుండెను. సమస్తమైన భేరీ మృదంగ పటహ కాహళాది వాద్యంబులును, స్ఫురద్రూపయుతులైన దేవదాసీ జనన్నృత్యగీతాభినయంబులును, శ్రవణానందకరంబైన బాజా భజంత్రీ వాద్యంబులును, వేదమూర్తు లైన భూసురోత్తముల స్వస్తివాచకంబులును, వందిమాగధుల జయజయ ధ్వానంబులును, టపాకాలు పిక్కటిల్లినటును ఫిరంగి మోతలును, కన్నులు మిరుమిట్లుగొనజేయు విద్యుత్ కాంతుల తోడను ఉత్సవంబు పురప్రవేశ మొనర్చెను. పచ్చల తోరణ ములతోడను, రంగవల్లి ముగ్గులతోడను, [illegible] పూరితమైన సుగంధ కర్పూర [illegible] జనసంపన్నమైన యాపుర వైభవంబును విష్ణువర్ధనుడు చూచి అచ్చటి ప్రజల చెప్ప నైపుణ్యమునకు తన హృదయంబున మెచ్చుకొనుచూ, అం దుండు తనకు రాజలాంఛనము గా [illegible] కర్పూర

నీరాజనంబులు గొనుచు మేడలపైనుండి పుణ్యాంగనలు తనపై జల్లు లాజలు, పుష్పములు మొదలగు గౌరవంబులకు ఆనందించు చుండెను.

ఉత్సవము క్రమంబుగా కుసుమాఖ్యుని మందిరమునకు ముందునిలచెను. ప్రభువునకు నీరాజన మొసంగుట ధర్మయుక్తమనియెంచి, కుసుమాంబ తన ముద్దుబిడ్డయు, యౌవనవతియు నైన వాసవిచేతికి వసంతము నీరాజనముగల కనకపు పళ్లెర మొసంగెను. వాసవి తల్లి యాజ్ఞ ప్రకారము అకపురపు నీరాజనము రాజున కొసంగుటకై తనదివ్య సౌధంబునుండి వాకిట ప్రవేశించెను.

మందగమనమున వచ్చుచున్న వాసవిని విష్ణువర్ధనుడు చూచెను. వాసవియు హారతి నొసంగి వెంటనే లోనికేగెను. విష్ణువర్ధనుడు ఆయౌవనవతిని గాంచినంతనే చైతన్య విహీనుడై వెఱ్ఱివానివలె ఆమెవైపునే చూచుచుండెను. తాను రాజుననియు జరుగునది ఉత్సవమనియు మఱచెను. తన సమీపముననున్న వారితో యిట్లనెను.

ఆ బాల ఎవ్వరు ? అనెను.

మహారాజా ! ఆమె మాకుసుమాఖ్యుని కుమార్తె వాసవి కన్య అనిరి.

ఆమెకు వివాహ మైనదా ? అనెను.

లేదు — అనిరి.

ఉత్సవము జరిగిపోయినది. విష్ణువర్ధనుని మఱల యుద్యానవనమున జేర్చిరి. ఆతడుద్యానవనమున చేరి తన హృదయంబున నిట్లు విచారించెను.

ఆహా! ఏమీ యాజగన్మోహనాకారము అది మానవకాంత కాదు దివ్యాంగన. బ్రహ్మదేవుడు చక్కదనమంతయు ముద్ద గావించి యీకస్తూరి గంధిని సృష్టించియుండును. లేకున్న యిట్టి విలాస మెందైన గలదా? ఔరా! రంభాది యచ్చరలైన ఆబాలి ముందు నిలువతరముగారు. ఏమీ అచంద్రబింబము వంటి మోము కమలములబోలు ఆకన్నుగవ మన్మధు శరంబులవంటి యాక్రీగంటి చూపులు దొండపండువంటి యాయధరము. సన్నని యానడుముతీరు అయ్యారే! ఆజగన్మోహనాకారము నెంతని వర్ణింపగలను. ఏమైననుగాని యాయింతిని చేపట్టకున్న నా జన్మము నిష్ఫలము నాదిగ్విజయమేల? నారాజ్యమేల? తుదకి జీవమేల? ఏమైనను సరియే యాలేమ పాణిగ్రహణంబున గాని నాయాత్మకు శాంతి గల్గదు. అని తలంచి మంత్రియైన విజయసింహుని రావించి యాతనితో యిట్లనియెను.

అమాత్యచూడామణీ! ఉత్సవసమయమున నాకు నీరాజనం బొసంగిన కుసుమాఖ్యుని కొమార్తె వాసవినిచూచితివికదా! ఆమె జగన్మోహనవిలాసము నన్నొక పిచ్చివానినిగా చేసినది. ఏమైనను నేనామెను పెండ్లియాడనిది జీవింపజాల. అహహా! లోకంబున నిట్టి సర్వాంగ సుందరిని యెందైనను చూచితివా? సచివుడా! నాకొక మేలుచేయవలెను. నీవేగి యా కుసుమాఖ్యు నకు యెట్లయినను బోధించి యాకన్నెను నాకు వివాహ మొన రించునట్లు చేయుము అనెను.

విజయసింహుడు రాజునకుగల్గిన దుర్బుద్ధికి తనమనంబున నిట్లు దలంచె ఔరా! ఏమి యాతని దుస్సంకల్పము. మహారాజై యుండి ప్రజలను బిడ్డలవలె పాలించు ధర్మంబెఱింగి తాను

యింతటి యవివేకమునకు [illegible]ప్పడుటయా, తానే యీపని నొన
ర్చిన యిక ప్రజలసంగతి [illegible] చెప్పవలయునా ? అయినను
కొంత మందలించి చూచెదను ! [illegible] రాజుతో నిట్లనెను.

ప్రభుశ్రేష్ఠమా ! నాదొకమనవి చిత్తగింపుము. [illegible]
తమైన చంద్రవంశమున [illegible]
బునకు [illegible] ?
వారెక్కడ ? [illegible]
ర్మము. [illegible]
వైశ్యస్త్రీని [illegible]
దగా ? మీకు [illegible]
[illegible]

మంత్రి వాక్యములు [illegible]
రోగికి [illegible] చేదుగా [illegible]
యిట్లనె. ఓయీ ! [illegible] ! [illegible] నాకెఱుంగ
[illegible] నేను చెప్పినపని [illegible]
చెప్పుమంటినా ? [illegible] ? [illegible]
[illegible]
[illegible]
మంచి వాక్యములు [illegible]
[illegible] "[illegible]" [illegible]
తలంపు[illegible]లినది. ముందు దేమి జరుగునో దైవమునకెఱుక యని
తలంచి ప్రభునితో యిట్లనెను. రాజేంద్రా ! కోపింపకుము నాకు
తోచినతెఱంగు నెఱింగించితిని. అయ్యది దేవరకు క్షమమని

తోచిన క్షమింపుడు. యిప్పుడే పోయివత్తును అని రాజు సెల
వంది విజయసింహుడు కుసుమాఖ్యుని యింటికేగెను.

మహామంత్రి యొంటరియై తనయింటికి వచ్చుట కుసు
మాఖ్యుడు కొంత సందేహించెను. గౌరవ మొనర్చి కుసుమా
ఖ్యుడు మంత్రితో యిట్లనె. సచివాగ్రణీ ! ఏమి విశేషము. తా
మొంటరిగా వచ్చుటకు కారణమేమి? వినదగునేని సెలవిండు
అనెను. కుసుమాఖ్యుని వినయ గుణసంపత్తికి మంత్రి యెం
తయో సంతసించి యిట్లనియె వైశ్యశిఖామణీ! కుసుమాఖ్యా !
నీవు చాలా బుద్ధిమంతుడవు ధర్మమూర్తివి నీయాతిథ్యమునకు
మా మహారాజెంతయో సంతసించినాడు. మీదు మిక్కిలి
మీయైశ్వర్యమును మీగౌరవమును గాంచి మీతో సంబంధ మొన
రింప యెంతో ముచ్చటపడుచున్నాడు. అన్యథా భావింపకుడు.
మహారాజు మీకడకు నన్నంపిన కారణ మెఱిగింతు వినుడు.

దివ్యతేజో విలాసినియైన నీకొమార్తె వాసవీకన్య రూపు
రేఖాదులు మహారాజును మతి భ్రష్టుని గావించినవి. ఆమెను
చూచి నప్పటినుండియు పెండ్లాడ కోర్కెపడినాడు. నీవు గొప్ప
యదృష్టశాలివి. సార్వభౌముడైనవాడు అల్లుడు కాగోరుచున్నాడు.
సందిరామో కాలొడ్డునట్లుచేయక నావాక్యములు విని కన్యనిచ్చి
పెండ్లి గావింపుము. మఱియొకమేలు మహారాజునకు పిదపగాని
రాజ్యాధికారమెల్ల పూర్ణముగా నీవగు నీదేయగును. యిట్టి సువ
కాశమును పోగొట్టుకొనక నీయిష్టము వెలిబుచ్చుము అనెను.

మంత్రి వాక్యములు వినిన కుసుమాఖ్యుని గుండె జల్లు
మనెను. ఒక్కొక్కమాట యొక్కొక్క శూలమువలె హృదయ
మున నాటెను. తానేమి ప్రత్యుత్తర మొసంగవలెనో తనకే
తోచకుండెను. అట్లే కొంతతడ వూరకుండి మంత్రితో యిట్లనెను

అమాత్యవరా ! నీవాక్యములు నాకు నవ్వువచ్చుచున్నవి. నేనెక్కడ? మహారాజెక్కడ? సంబంధమెక్కడ? వారు క్షత్రియులు మేము వైశ్యులము. కులమర్యాదలకు చాలాదూరము. మీదు మిక్కిలి వారు మావంటి ప్రజలను యిట్టిపనులకు ప్రేరేపించుట ధర్మమా ? నామనవి వినుము. మా వంశాచార యుగ కన్యలను మేనరిక మీవలయునేగాని యన్యుల కొసంగరాదు. మీరాజు కోర్కె మన్నింప జాలనందుకు నన్నుక్షమించి యావిధి మతంబు మానుకొనుమని ప్రభువులకు మనవిచేయుడు అనెను.

కుసుమాఖ్యుని మాటలు విని జయసింహుడు కొంతతడవూరకుండి మఱల యిట్లనియె. కుసుమాఖ్యా ! నావాక్యములు త్రోసిపుచ్చకుము. దూరము యోచింపుడు. విష్ణువర్ధనుడు రాజ్యాది వైభవంబులైనను విడచునుగాని నీకొమార్తెను వివాహమొందుట మానునట్లులేదు కాన నామాటవినుము. నీవు కాదని తృణీకరించ యేమియెగ్గులు గల్గునో చెప్పజాలను. అంతదూరము పోనేల సమ్మతించి కన్యనిడి వివాహమొనర్పుమనెను.

ఆమాటలకు కుసుమాఖ్యుడు తనమనంబున కొంత భయంబును సంభ్రమమునుచెంది యేమికానున్నదో ఎట్టి విపరీతములు కల్గనున్నవోయని విచారించి యిట్లనియెను. అయ్యా ! వివాహమనునది కులసంబంధమైనదిగాని నాయొక్కని స్వవిషయము కాదు. మా కులపెద్దలనందఱిని రావించి వారి యనుమతి యెట్లో అట్లొనర్పవలసినదేగాని వేఱుగాదు. గాన మావారినెల్ల రావింతునని భటులనంపి, పదునెనిమిది పట్టణ వాసులైన ఆరునూట పండ్రెండు గోత్రజుల రావించి మహామంత్రికి వారల నెఱుకచేసి వారలతో కుసుమాఖ్యుడు యిట్లనెను.

అయ్యలారా ! మిమ్ముల రావించుట కొక మహత్తర కారణము గల్గినది. అయ్యది మీరును విని సహింపరానిది. అయినను మీయనుమతి ముఖ్యము. ఏమన విష్ణువర్ధనుడు నాకొమార్తెయైన వాసవిని మోహించి ఆమెను తనకిచ్చి పరిణయ మొనర్చుమని యీమంత్రిమూలమున వార్తనంపినాడు. ఇయ్యది మన కుల సమస్యగాని వేఱుగాదు. నేను మీయందఱి యనుమతిచే ప్రవర్తించు వాడనుగాని స్వతంత్రుడనుగాను. నాకొమార్తె యనియు మీకు నాతో సంబంధము లేదనియు తలంపక మీరెట్లాన తిచ్చిన అట్లు చేయువాడ ధర్మమును మించి నడచుటకు నేనును యిష్టపడని వాడనే అని యూరకుండెను.

కుసుమాశ్రేష్ఠుని మాటలువిని సభవారు నిశ్చేష్టులైరి. ఏమి సమాధానము చెప్పవలయునో తోచక యొకరి మొగము లొకరు చూచుకొనిరి. కొంతతడవునకు వారు స్వస్థమానసులై యిట్లనిరి. కుసుమాశ్రేష్ఠా ! ఇదియేమి విషమసమస్య? చాలా ఆశ్చర్యముగా నున్నది. సమస్త భూమండలమును ధర్మయుక్తముగా పాలించుచూ భుజాబలంబు దుష్టశిక్షణ, శిష్టరక్షణ మొనర్చుచూ పవిత్రమైన చంద్రవంశమును నుద్భవించి మంచిచెడ్డల నెఱింగిన మహారాజు విష్ణువర్ధనుడెక్కడ? సామాన్యులమైన మనమెక్కడ? వియ్యమెక్కడ ? అతనికిని మనకును ఎంత తారతమ్యము కలదు. హస్తిమశకాంతరమున్నది. ఈ బాంధవ్యము విన్న వారుకూడా నవ్విపోదురు. ఇది చాలా ధర్మవిరుద్ధమైనది. రాజనియు అధికారము కలదనియు యిష్టము కొలంది మాటలాడుటకాని ధర్మమూర్తులకీపని చాలా తగనిది అనిరి.

ఆమాటలు విని మంత్రి జయసింహుడు యిట్లనియెను. అయ్యలారా ! మారాజునకును మీకు చాలా తారతమ్యము కల దని దెల్పితిరిగాని ఆగొప్ప ప్రభువుతో బాంధవ్యము మీకెంత గౌరవమో యోచింపరైతిరి అట్టి చక్రవర్తి యెంత తానుగ బాంధ వ్యము నపేక్షించుట మీ యదృష్టమని తలపోయుచున్నారు. మఱియు ధర్మ విరుద్ధమనుచున్నారు గదా ! ఎట్లు ?

ఆమాటలకు ఆసభయందొక్క బుద్ధిమంతుడు యిట్లనెను. మంత్రిసత్తమా ! భూలోకమున యింతవఱకు వైశ్యులకును, క్షత్రియులకును బాంధవ్యము వింటివా ! యిది ధర్మవిరుద్ధము కాదా ! ఎవ్వడు తన కులధర్మముల నశింపజేయునో వాడు మహా పాపియై నరక బాధ లొందునని వేద వాక్యము కదా ! ఎఱిగి ఎఱిగి యిట్టి యధర్మమునకు పాల్పడము అనెను.

ఆమాటలకు మంత్రి యిట్లనె. అయ్యా ! వైశ్యులకును, రాజులకును బాంధవ్యము కలదా ? అంటిరి వినుడు. ధృత రాష్ట్రుడు వైశ్యస్త్రీని పెండ్లాడి ఆమె వలన యుయుత్సుడను పుత్రుని బడయలేదా ! ఏమందురు ?

ఆమాటలకు మఱియొక వైశ్యశిఖామణి యిట్లనె. అది ఆయుగమునకు తగినదికాని యీ యుగమునకు చెల్లదు. యీ లోకవాసులమైన మనము యేయుగము వారితోడనో సరిపోల్చు కొని మాట్లాడరాదు అనెను. ఆమాటలకు మంత్రి యిట్లనె. అనఘులారా ! మఱొక్క విశేషము బాంధవ్యము చేయుటపట్ల కీర్తి గౌరవములు ముఖ్యముగా చూతురుగదా జగద్విఖ్యాతిగల భుజబల పరాక్రముడై అనంత యశోపరాజితుడైన విష్ణువర్ధనుని బాంధవ్యము లోకమున మీకీర్తి విస్తరింపజేయునుగదా !

అనిన వేఱొక వైశ్యసత్తము డిట్లనెను. అయ్యా! మీమహా రాజుచే బాంధవ్యము చేసిన మాకేమో గొప్పకీర్తిగల్గుననియాస బెట్టుచున్నావు గాని అదికీర్తిగాదు మాకులమునకు కళంకము. స్వకుల మర్యాద విడనాడి ప్రభు బాంధవ్యమాసించిన మరువు హీనులమని మమ్మా చంద్రార్కముగా లోకులు నిందింతురు గాని కీర్తింపరు అనెను.

అమాటలకు మంత్రి యాగ్రహమొంది యిట్లనె. ఔరా! ఎంత గర్వముగా మాటలాడుచున్నారు. మహాప్రభునితో బాంధ వ్యము మర్యాదహీనమా? సృష్టిమొదలు నేటివఱకు యెన్ని వర్ణాంతర వివాహములు జరుగలేదు? వారందఱు మర్యాద హీనులా? క్షత్రియవంశ సంజాతుడైన యయాతి, విప్రస్త్రీయైన శుక్రాచార్య తనయదేవయానను పెండ్లాడలేదా? వారు మీ మా త్రము ధర్మా ధర్మములు తెలిసినవారు కారా?

అనిన యింకొక వైశ్యపుంగవుండిట్లనె. మంత్రిసత్తమా! తాముదెల్పిన యయాతి యుపమానమును తాముఃవిమర్శింపుడు. దేవయానను కచుడు శపించుటచే శాపవచనమున క్షత్రియుడు భర్తయయ్యెగాని వేఱుగాదు. మఱియు మీరాజునకు కన్యలు కావలెనన్న క్షత్రియకులమున మావాసవి కంటె యందగత్తె లెం దఱొగలరు. గాన వారల వరింపుమని దెల్పుము. గాని మేము మాత్రము మాకన్యనిచ్చుట కలలోని వార్త అనెను. మంత్రి యా మాటలకు యాగ్రహమొంది యిట్లనె. ఔరా! ఏమీమీపొగరు తనము. ప్రభువాజ్ఞను తిరస్కరింతురా? విష్ణువర్ధనునకు కోపమేగల్గిన మీగతి యేమగునో యోచించుకొనుడు. సామవాక్య

ములచే వినకుంటిరేని బలాత్కారముననైన కన్యను గొనిపోదుము సుమా! అని బెదరించెను.

ఆమాటలు విని యొక మంత్రి యిట్లనె. విజయసింహా! ఏమీ నీమంత్రిత్వము యోగ్యత? మెచ్చవచ్చు రాజునకుం మంత్రి బుద్ధిమంతుడైనగాని యారాజ్యము సుఖసంపదలుగా నుండదు. నీవు నిబుద్ధివిశేషమున రాజునకు బుద్ధిగరపని నీతి బోధించుటకు మాఱు నీవే పరస్త్రీల చెఱబట్టెదననుచుంటివా, ఎంత రక్కసితనము. పరస్త్రీల చెరబట్టిన ప్రతాపవంతుల చరిత్రములు మున్ను వినలేదా? వారిగతి యేమయ్యెనో తెలియదా? పరస్త్రీల చెఱబట్టుట వంశనాశన హేతువుసుమా? రావణాసురుడు సీతామహాదేవిని చెఱబట్టి యేమయ్యెనో యోచింపుము. కీచకాధముడు ద్రౌపదిని చెఱగొననెంచి యేపాట్లొందెనో తెల్సుకొనుము. కిరాతుడు దమయంతిని బలాత్కరించి యనుభవించిన సుఖము తలపోయుము. మా వాసవిని బలాత్కరించిన వారుకూడా అనుభవించు ఫలమదియేసుమా! అనిచెప్పి యిట్లనె. విజయసింహా! మేము మీప్రభువు సన్నిధి కరెంచి వారితో మా యభిప్రాయము వెల్లడింతుము. నీతొ వాదమేల? మీరు పొండు మేమును నీవెనువెంటనే వచ్చెదమనిరి. విజయసింహుడు "మంచిది అట్లేకానిండు" అనిచెప్పి తాను విష్ణువర్ధనునికడకేగి అచటి సంభాషణము విశదీకరించి వారి రాక యెఱిగించెను.

వైశ్యులందఱు యిట్లు దలంచిరి. మనము రాజు సముఖమునకేగి న్యాయమెఱిగింతము. కాదని యాతడు మూర్ఖించిన యిప్పటి కొకసాకుచెప్పి పంపుదమని నిర్ణయించుకొని యందఱును రాజు విడిదికి చేరిరి.

తనకడ కరుదెంచిన వైశ్యులందఱను విష్ణువర్ధనుడు గౌర వించి యిట్లనె. ఆర్యులారా! మీరు చాలా గొప్పవారు. నేమనూ సామాన్యుఁడగానని మీరెఱింగినదేకదా! అట్టిచో మన బాంధవ్య మునకు కళంకము గల్గను. వృథా వాగ్వివాదములకు పూనక కార్యసాఫల్యమునకై కడుంగడు రాజాగ్రహమునకు పాత్రులైనచో గల్గు ఫలము మీరెఱిగియే యుందురు. నేనుమాత్రము మన సారా ఆకన్యనే ప్రేమించితిని. యెట్లయినను ఆమెను వివాహ మాడితీరుదును అపై మీయిష్టమనెను. విష్ణువర్ధనుని క్రూర వాక్యములువిని వైశ్యులు తమలో తామి ట్లాలోచించుకొనిరి. ఈదురాత్ముడు రావణాదుల కంటె పాపియట్లగపడుచున్నాడు. కావున వీని బారినుండి యిప్పుడు తప్పించుకొందము తదుపరి దైవకృపయని యోచించి యిట్లనిరి.

మహారాజా! తమ యభిప్రాయంబెఱిగించితిరి. కాని మేమును మావారినందఱని చేర్చి యోచించి యొక నిర్ణయము నకువచ్చి తమ యభిమతంబు నెరవేర్తుము. ప్రభువులు మా పురంబున కేతెంచి మా యాతిథ్యంబు గొనకుండుటన్యాయము గాదు కాన తాము సపరివారముగా పట్టణమునకు వేంచేసి మా విందారగింప ప్రార్థనయనిరి.

ఆమాటలకు విష్ణువర్ధనుడు అట్లెకానిండు అనిచెప్పెను. అంత వైశ్యులందఱు పురమున కరుదెంచిరి. ఆవిందు వార్తవిని భాస్కరాచార్యులు మనంబున నిట్లు యోచించెను. ఔరా! కాలమహిమ ఈవిష్ణువర్ధనుడే చిత్రకంఠుడు యీతని కాయువు సమాప్తమగు కాలము సమీపించినది కేతున్న వాసవిని మోహిం పడు, కాని నాశిష్యులు రాజునకు మాఱువచింపలేక విందునకై

యాహ్వానించిరి. అతడు పురప్రవేశమైనచో యెట్టి విపరీతము లిప్పుడు కల్గునో తెలియదు. యిప్పటికి వాని నెట్లయినను యిచటనుండి పంపివేయవలయునని యెంచి విద్యావంతులును, బుద్ధిమంతులును, యుక్తిపరులును నైన బాలనాగరుల కొందఱ రావించి వారలతో యిట్లనిరి. నాయనలారా! యిప్పుడొక గొప్ప సంకటము కల్గినది. ఏమన విష్ణువర్ధనుడు మన వాసవిని గాంచి మోహించి ఆమెనొసంగుమని మీపెద్దలను నిర్బంధించి నాడు. వారు ఆపాపాత్మునకు భయపడి మాఱు మాటాడలేక విందున కాహ్వానించిరి. అతడు పురమున ప్రవేశింప యేమి విపరీతములు గల్గునో తెలియవు. ఎట్లయినను మి మీ బుద్ధికుశలతచే యారాజును మన పురమునుండి పంపివేయు మార్గ మూహింపవలెను. అవల మనము కర్తవ్యము నిర్ణయించుకొనవచ్చును. మీరు ఆలసించిన ప్రమాదమగును. రాజు మనసునకు నచ్చినట్లు నటించి పంపివేయుడు.

ఈవిధముగా భాస్కరాచార్యులు వచించ వైశ్యయువకులు మంచిదని గురునకు నమస్కరించి యటనుండి రాజుకడకు బోయిరి. రాజు వారల గౌరవించి రాకకు కారణ మడిగెను. వారిట్లనిరి. రాజేంద్రా! తాము మావాసవిని వరించితిరని మా పెద్దలవలనవిని యానందించితిమి. మీవంటి ప్రభువుల బాంధవ్యము మాకు గౌరవదాయకము. మాపెద్దలును వాసవి నిచ్చుటకు సమ్మతించియే మిమ్ము విందునకు రమ్మని యాహ్వానించి యుందురు. కాని యిప్పట్ల మాదొక విన్నపము. మాయిండ్లలో అల్లుడు వివాహానంతరము విందారగించు టాచారముగాని పెండ్లికిముందు విందుచేయరు అట్లు విందుగుడుచుట అపశకునము.

వీమన "గతికినచో అతుకదు" అని యొక సామెతకలదు. మీరు ముందే విందు భోజన మొనరించితి రనుకొనుడు అనంతరము యేకారణముననైనా బాంధవ్యము తొలగినచో మీవంటి ప్రభువుల బాంధవ్యము మాకిక లభించుట దుస్తరము. అకారణమున సర్వజ్ఞులైన మీరును యోచించి మీ యభిప్రాయమును సెలవిండు. త్వరలో ముహూర్తమును నిశ్చయించుకొన గలము. యీ లోపున నింత యాతురమేల? అని తెల్పు వైశ్యయువకుల వాక్యములువిని రాజు తనలో నిట్లు తర్కించెను. వీరిట్లుపల్కుటకు కారణమేమి? నన్ను మోస మొనర్చుటకు కాదుగదా? పెద్దలందఱు సమ్మతించిరని బల్కుచున్నారు యిక మోసమేముస్నది. వీరు చెల్పునదికూడా యొకలోకాచారమే కావచ్చును. అట్లయిన ముహూర్తమెప్పుడో అదినిర్ణయింపవలయును కదా! అని వారలతో యిట్లనియెను.

అయ్యలారా! మీవాక్యములను త్రోసిపుచ్చరాదు. కాని మీరు కన్యనిచ్చు ముహూర్తము నిశ్చయము కావలయుకదా! దానిని నిర్ణయింపుడనెను. అంత వైశ్యబాలురు యుక్తిగా నొక విప్రోత్తముని రావించిరి. అభూసురునితో రాజిట్లనెను. అయ్యా! ముహూర్తము దీర్ఘకాలము కారాదు యెంత త్వరలోనున్న అంత మేలగును యేర్పఱచుడనెను. బ్రాహ్మణోత్తముడు పంచాంగమును తిరుగవైచి వేళ్ళు లెక్కించి కొంత తడవు నక్షత్రములను రాసులను లెక్కించి కొంతతడవునకు యిట్లనెను. మహారాజా! నేటికి యేడవనాడు దివ్యముహూర్తము కుదిరినది. మీపేరున కా లగ్నము బహుమేలుగానున్నది అనిచెప్పెను. రాజు బ్రహ్మానందమొంది వారలతో యిట్లనెను. బాలులారా! మీమాటల ప్రకారము నేను మా నగరమున కేగెదను. విందుభోజనము

మానుకొందును. మీరు త్వరలో లగ్నపత్రిక నంపుదురా? లేకున్న నన్ను మోసము చేయుదురా? అట్లు మోసమొనర్తురేని మీప్రాణములు దక్కవు మీ పట్టణము నిలువదు సుమా! అనెను.

రాజు మాటలు విని వైశ్యయువకు లిట్లనిరి. రాజేంద్రా! తామింత యధైర్యమొందెదరేల యొకవేళ మేము మోసము చేసి మీబారినుండి తప్పించుకొని యెందు పోగలము. మా మాటలు విశ్వసింపుడు మీవంటి మహాప్రభువులు మాకల్లుండగుచున్నారని మేమెంతయో సంతసింపు చున్నాముగాని వేఱుగాదు. పరమేశ్వరుని సాక్షిగా ముహూర్తము జరిపెదము. మా వాసవి యు మీరును అఖండ దివ్యసుఖము లనుభవింతురు. ఆమెను [illegible] వివాహ మొనర్తుము. మా పల్కులు సత్యము అని యుక్తియుక్తముగా నుడివిరి.

రాజు కామాంధుడైయుండి యా పల్కులలోని గూఢార్థమును గ్రహింపక సంతసించి ఆ వైశ్యయువకుల నెంతయో మెచ్చుకొని వారలకు సగౌరవ మర్యాదలొసగి తన పరివారముతో నిజనగరమునకు ప్రయాణమొనర్చెను. రాజును కొంతదూరము సాగనంపి వైశ్యయువకులు నగరములోనికేగి, భాస్కరాచార్యున కవ్వార్త నెఱిగించి తమవారి కీవృత్తాంతము చెప్పి విందు ప్రయత్నము మాన్పించిరి.

విష్ణువర్ధనుడు తన పరివారముతో కతిపయ దినములకు రాజధాని చేరెను. కాని రాజ్యవ్యవహారములు మానుకొని యేకాంత మందిరమున బరుండి వాసవినిదలంచుకొని సుందరాంగీ! నిన్నే ముహూర్తమున గాంచితినోగాని నా హృదయంబున నీదివ్య మంగళ విగ్రహము హత్తుకొని పోయినది. నిన్ను చేపట్టి నేనెన్నడు

దివ్యసుఖంబు లనుభవింపగలను. ఆపాడు పురోహితుడు లగ్న మెంతదూరమున నిర్ణయించినాడు. అబ్బా! వారము దినములే. యేడుదినములు నాపాలిటికి యేడు యుగములుగా గడచు చున్నవిగదా! జగన్మోహినీ! నితోనోరార ఒక్కమాటనైనా మాటాడలేపోతినే తుదకు కనులార చూడనైనా నోచకుంటినే అయ్యో! నేనెట్లు యీవిరహము భరింతును. ఏల యామహూర్తమునకు సమ్మతించితిని? అప్పుడే గాంధర్వ వివాహమునకు కన్యనిచ్చియుండునుగదా! నేనెంత మందమతినైతిని? మరల యిప్పుడేపోయి గాంధర్వవిధి కన్యనిమ్మందునా? ఛీఛీ మరల నేనేగి యామాట నడిగిన వారు నన్నెంత అగౌరవముగా చూతురు? పోరాదు. పోకున్న యీ మనోవేదన భరింపరాదు అక్కటా! ఇంకేదిదారి అని అహోరాత్రములు విష్ణువర్ధనుడు వాసవి నామము స్మరింపుచూ, ఆమెరూపమునే కన్నులలో చూచుచూ నిద్రాహారములు మాని పరులకంట పడక కృశింపుచుండెను. విష్ణువర్ధనుని యిల్లాలును కొమారుడైన రాజనరేంద్రుడును ఆతని విచారకారణము యెఱుగజాలక తహ తహ నొందుచుండిరి.

దినములు గడచుచున్నకొలది అప్పటి కుసుమాఖ్యునకు గుండెబరువగుచుండెను. వారలు చెప్పిన ముహూర్త ప్రకారము రాజు వచ్చితీరును. అప్పుడైనా బలవంతముగా వాసవిని పరిగ్రహించితీరును. అయ్యో! యేమిచేయుదును. గురుసమక్షమున కులమువారందఱ రావించి కర్తవ్యము నిర్ణయించెదనని స్థిరమొనర్చుకొని పదునెనిమిది నగరములలోనున్న చిన్నపెద్దలందఱు రావలయునని వర్తమాన మంపెను.

నియమిత కాలమునకు యేడువందల పదునాల్గు గోత్రములవారును పెనుగొండకు చేరి శ్రీనగరేశ్వరుని దేవాలయమున సభజేసిరి. అంత కుసుమాఖ్యుడు వారందఱగాంచి యిట్లనెను. ఆర్యులారా! యిప్పుడు మనకుగల్గినబాధ మీకెల్లరకు విదితమే. మన బాలనాగరులు రాజునకు వారము రోజులు ముహూర్త నిర్ణయ మొనర్చిరి. అందు కొన్నిరోజులు కూడా గతించినవి. ఎప్పుడేవేళ ఆనరరూప రాక్షసుడైన విష్ణువర్ధనుడు వచ్చి మనపై బడునో తెలియజాలకున్నాము. ఈలోపున మనమొక నిర్ణయము సల్పుకొనవలయును కదా! కావున వాసవిని రాజునకిచ్చి పరిణయ మొనర్చుటయా? లేక రాజు నెదిరించుటయా? ఏది కర్తవ్యమో తామెల్లరు నిర్ణయించి దెల్పుడు. నేను మీయందరి యానతి మేఱక నడచుకొనువాడను అని సభవారి నుద్దేశించి పల్కెను.

కుసుమాఖ్యుని వాక్యములువిని సభలో గుసగుసలు బయలుదేరెను. ఆసభలో అరునూట పండ్రెండు గోత్రజులు తమలో తామిట్లనుకొనిరి. కుసుమాఖ్యుడు మనకు గొప్పచిక్కు తెచ్చిపెట్టినాడు. వీని కొమార్తెమూలమున మన కందఱకు సంకటము ప్రాప్తించునట్లున్నది. విష్ణువర్ధనుడు మహాబలవంతుడు ప్రభువు "తాబట్టిన కుందేటికి మూడేకాళ్ళను" పట్టుదలగల మూర్ఖుడు. వాసవిపై ప్రేమచే యెంత సాహస కార్యమైనను చేయ సాహసించును. వాసవిని వానికొసంగకున్న ఈవైశ్యవంశమెల్ల వాని బాణ పరంపరలకు అహుతి కావలసినదే! చూచి చూచి మన ప్రాణములేల వృథాగా బలి నొసంగవలయును. ఈ వాసవి కొఱకు మన ప్రాణములన్నియు బలి చేయుటయా? వలదు

వలదు. ఈ విషమ సమయమున మనము తప్పించుకొనకున్న ప్రాణములు నిల్వవు. అని యోచించి అంద రేకకంఠమున నిట్లనిరి. ఆర్యులారా! ఈ విషయంబున మా యభిప్రాయము వినుడు. విష్ణువర్ధనుడు సామాన్యుడుగాడు గొప్ప వీరాధివీరుడు చక్రవర్తి. వంశమా! పవిత్రమైన సుక్షత్రియ వంశము. క్షత్రియులు వైశ్య సంబంధము చేసిరనుటకు ధృతరాష్ట్రుడు తార్కాణము కదా! అయినను క్షత్రియులు వైశ్య, శూద్ర స్త్రీలను వివాహ మాడవచ్చునని వేద ధర్మమేకదా! కావున విష్ణువర్ధనునకు కన్యనొసంగిన మనకు గౌరవహానిలేదు అనిబల్కిరి.

ఆమాటలువిని తక్కుంగల నూట రెండు గోత్రజులు కటకటంబడి యిట్లనిరి. అయ్యలారా! ఇదేమిన్యాయము. పరమ పవిత్రమైన వంశ మర్యాదలు పాడొనరించి ప్రభువుల బాంధవ్యమని పనికిమాలిన కార్యమొనర్చుట ధర్మమా! ఈ మాటలు ధర్మస్వరూపులైన మీరనదగునా! వియ్యమునకు కయ్యమునకు సమానత్వము కావలయునుకదా! మదాంధుడైన మహారాజెక్కడ? విష్ణువర్ధనునితో బాంధవ్యము మనకు హానికరముగాని వేఱుగాదు. ధర్మహానియైనచో మన గౌరవము నిలచునా? కావున వాసవిని రాజున కిచ్చుటకు వీలులేదు.

ఆ వాక్యములు విని మఱల ఆరు నూట పండ్రెండు గోత్రజులు యిట్లనిరి. మీరు కులము గౌరవము అని యొకేవిధముగా వాపోవుచున్నారు. గాని యెప్పటి కెయ్యది ప్రస్తుతమో యోచింపరైతిరి. కలియుగంబున కృతయుగ ధర్మములు మాటలాడుచున్నారు గాని కాలమును గమనింపరైతిరి. విష్ణువర్ధనుడు మనకంటె గొప్పవంశము వాడుగాని అధమ కులస్థుడు కాడు

గదా ! అట్టిచో పిల్లనిచ్చుటకు విచారమేల. మహారాజునకు కన్యనిచ్చిన మనకును గొప్ప ఆశ్రయమేర్పడును. అఖిల దేశముల యందును అగ్రస్థానము లభించును. ఊరక లేనిపోని విమర్శలొనర్చి బాధలొందక బాలకు తెల్పబడిన ముహూర్తము సిద్ధాంతమొనర్చి పెండ్లి ప్రయత్నమొనరింపుడు అనిరి.

అపల్కులాలకించి కర్ణకఠోరముగాదోచి నూటరెండు గోత్రజులు యిట్లనిరి. మీరు దెల్పినమాటలు నీచులకు పనికివచ్చును గాని ధర్మమార్గ ప్రవర్తనులకు చాలాదూరము. అపాపాత్ముని రాజ్యమెంత ? అతని బాంధవ్యమెంత ? వాని యాశ్రయము బలమెంత ? అవిఅన్నియు ధర్మబలము ముందు పనికివచ్చునా ? అనిత్యమైన సుఖసంపద అధికారములాసించి శాశ్వతమైన సద్యశమును నాశనమొనర్చుకొనుట అవివేకుల లక్షణముకదా ! ఆనీచునకు కన్యనిచ్చిన పవిత్రమైన వైశ్యవంశగౌరవము బడబాగ్నిలో దగ్ధమొనరించి నట్లగును. ధర్మభంగమైనచో సహింపము ఆతనికి కన్నెనిచ్చి కన్యాదానమొనర్చిననూ పితృదేవతలు అఫలము పొందరు. ఉభయకుల పవిత్రమైన కన్యాదానమును వృథాచేయుట పాపకారణము. మీయన్యాయాలోచనము మాకు సమ్మతము కాదనిరి.

అమాటలకు అరు నూట పండ్రెండు గోత్రజులు మరల యిట్లనిరి. మామాటలు ధర్మవిరుద్ధములని బల్కితిరి. కాని ధర్మాధర్మములు ముమ్ముందు మీరేయనుభవింతురు. కన్యనీయమని తెల్పినచో ఆయుత్తర క్షణమునందే సమస్త వైశ్యకులము సంగ్రామరంగమున సార్వభౌమునిశస్త్రాగ్నికి దగ్ధము కాకతప్పదు. అపై వాసవిని రాజు స్వీకరింపకయు తప్పదు. కావున వృథా

యాసము పాలుగాక మంచిగా కన్యనొసంగిన మేలు. కులనాశన మొనర్చుట పాపహేతువుకదా! వెఱ్ఱివెఱ్ఱి వేదాంతములలో మున్గి చేతులార ప్రాణహాని యొనర్చుకొనబోకుడు అనిరి.

ఆవాక్యములు విని నూటరెండు గోత్రజులు యేకగ్రీవముగా నిట్లనిరి. దురాత్ముడైన విష్ణువర్ధనునకు కన్యనిచ్చుట కలలోనివార్త. ఒకవేళ అతడు మమ్ముల వధించి కన్నెను చెఱబట్టునని తోచిన కన్యతో నగ్నిలోబడి దగ్ధమగుదుముగాని అధర్మముగా అతనికి కన్యనీయము అని గట్టిగా బల్కిరి.

అరునూటపండ్రెండు గోత్రజులు ఆమాటలువిని యిట్లనిరి. "ఎలుకకై యింటికి చిచ్చుపెట్టినట్టు" ఒక్క కన్యకై వంశములన్నియు దగ్ధమొనర్తురా? ఇదియేనా మీధర్మము. యిందఱి ప్రాణములు చేతులారా తీసికొందురా ఆత్మహత్య మహాపాతక కారణముకాదా? మీధర్మము అప్పుడేమగును. చచ్చి సాధించునదేమి? మంచియో చెడ్డయో బ్రతికియుండిన సుఖములు బడయవచ్చు అను నార్యోక్తి వలంపుడు. ఈ ఘోర కార్యమునకు మీతో యేకీభవింపము. మేము మీనుండి విడిపోవుచున్నామనిరి.

ఆమాటలు విన్నంతనే నూటరెండు గోత్రజులు ఆగ్రహమూర్తులై యిట్లనిరి. ఓ హీనులారా! అస్థిరములైన ప్రాణములపై ఆసవహించి శాశ్వతకీర్తిని తొలగద్రోసి కుల మర్యాదల నశింపచేయ బూనితిరికదా! నేటినుండి మీకును మాకును యెట్టి సంబంధములు లేవు. మీరు పవిత్రమైన యార్యవైశ్య కులంబుల నుండి విడిపోవుచున్నారు గాన మా కన్యలను మీకిచ్చుట గానీ

మీకన్యలను మేము స్వీకరించుటగాని వుండదు. ఇది దైవ సాక్షిగా చేయుచున్న శపథము అని చెప్పిరి.

అమాటలు విని అరునూట పంౘ్రెండు గోత్రజులు సభ నుండి లేచిపోయిరి. తక్కుంగల నూటరెండుగోత్రజులు ముందు కర్తవ్య నిర్ణయమునుగూర్చి యిట్లు మాట్లాడిరి. దురాత్ముడగు విష్ణువర్ధనుడు మనవీటికి రేపుగాక యెల్లుండి దినంబున రాకమానడు. మనము కన్యనొసంగకున్న నందఱను వధించును. కన్యను చెఱగొనును. అపాపాత్ముని చేతిలో మనమేల చావవలయును. మనమే వీరకంకణములు ధరించి యగ్నిలో దుముకుదము. అని నిర్ణయించుకొని వారి వారి సదనంబుల కేగిరి.

కుసుమాఖ్యుడు గృహంబునకేగి విచారమానసుడైయుండ వాసవి తండ్రిచెంతజేరి యిట్లనె జనకా! ఏల ఇట్లున్నారు? కారణము దెల్పుడు అనిన కుసుమాఖ్యుడిట్లనె. అమ్మా! దురాత్ముడైన విష్ణువర్ధన మహారాజు నీచక్కదనము గాంచి భ్రమించి నిన్నిచ్చి పెండ్లిగావింపుమని కోరెను. అందులకు మేమొల్లమన మిమ్ముల వధించియైన ఆకన్యను వశమొనర్చుకొందునని పట్టు బట్టినాడు. అతని కొక గడువు నిర్ణయించి పంపితిమి ఆగడువు రేపుతో తీరిపోవును. యీనాడు కుల పెద్దలందఱు చేరిరి. అందు అరునూట పండ్రెండు గోత్రజులు కన్యను రాజునకిచ్చుటని. నూటరెండు గోత్రజులు యీయవలదనియు బల్కిరి. అరునూట పంౘ్రెండు గోత్రజులు కులము నుండి వేరయిపోయిరి. మిగిలిన నూటరెండు గోత్రజులు రాజుచేతిలో మరణించుటకు వీరకంకణముల ధరించి అగ్నిలో దుముకుట మేలని నిశ్చయించిరితల్లీ!

ఎట్టి విపరీతము గల్గెనో చూచితివా? అని విచారమొందుచుండ వాసవి యిట్లనెను.

తండ్రీ! సర్వధర్మస్వరూపులైన తామిట్లు విచారమొంద తగునా? యేనాటికైనా చావు తప్పదుకదా? ధర్మము కొఱకు యిట్లు మరణించుటయే శ్రేయము. పూర్వము వేదవతి హరిని తప్పపెండ్లాడనని తపంబుచేయుచుండ రావణుండు దిగ్విజయము కేగుచు అమెనుగాంచి మోహించి బలాత్కరింపబోవ అమె యా ద్రోహిని పుత్రమిత్రులతో నశింపశపించి తానగ్నిదగ్ధయైపోయెను. అట్లే యీనాటికి యీనాచరిత్రముకూడా అట్లే అయినది. దిగు లొందకుడు కానున్నది కాకమానదు. ఇదియంతయు యీశ్వ రాజ్ఞ. సర్వరక్షకుండైన శివుని యాదేశ మిట్లుండెగాబోలు జంక వలదు. ధర్మరక్షణకన్న మించినదిలేదు అని ప్రబోధించెను. కుమార్తె వాక్యములువిని కుసుమాఖ్యుడు మఱింత బెంగగొనెను.

పరిజనులు గుండములన్నియు సిద్ధము గావించిరి. అరు సూటపండ్రెండు గోత్రజులు యిట్లు దలంచిరి. వీరు గుండ ప్రవేశ మొనర్చుట తథ్యము. రేపు విష్ణువర్ధనుడు చనుదెంచి మనలను మాత్రము బాధింపకమానడు. కాన మనమందఱము ప్రాణములతో యేదేశముస కేగియైన జీవించుటమేలని యారేయి తమతమ భార్యాబిడ్డలతో పురంబులు బాసి యరణ్య మార్గంబు లంబట్టి పోవుచూ కన్యక మూలమున మనకిట్టి కష్టములు ప్రా ప్తించెనని అమెను దూషించుచు యెందెనిపోయిరి.

అంత తెల్లవారినంతనే నూటరెండు గోత్రజులు తమతమ భార్యలతోగూడా స్నానము లొనరించి పవిత్ర వస్త్రధారణులై వీరకంకణముల ధరించి తమ బిడ్డలకు చెప్పవలసిన ధర్మం

బులనెల్ల బోధించి గుండముల కడకు చేరిరి. కుసుమశ్రేష్ఠుడు కుసుమాంబ వాసవీకన్యలతో వచ్చెను. వారందఱు ఒక్కమారు శ్రీనగరేశ్వర జనార్దనాది దేవతాలయములకేగి, యా దైవముల నత్యంత భక్తితో పూజించి ప్రదక్షిణ నమస్కారము లొనర్చి అటనుండి శ్రీ భాస్కరాచార్యుల కడకేగి యందఱు సాగిలి మ్రొక్కిన ఆగురుదేవుండు వారలగాంచి కన్నీరునింపుచు ఆశీర్వదించెను. అంత వారందఱు గుండములకడ చేరిరి. అంత నావైశ్యశిఖామణులెల్లరు బాలనాగరులకు చెప్పవలసిన ధర్మము లన్నియు నుడివి ధైర్యము దెల్పిరి. ఆసమయమున వాసవి తల్లిదండ్రులకు నమస్కరించి పయ్యెదకొంగు నడుమునకు బిగించి వీరమూర్తియై యగ్నికి ముమ్మాఱు ప్రదక్షిణ నమస్కారము లాచరించి "జైమహాదేవ! అని అగ్నిలోదుమికెను. దయామయుడైన యజ్ఞేశ్వరుడామెను దగ్ధమొనర్ప భయపడి చల్లనివాడయ్యెను. అంతనాకన్య అగ్నిహోతునకు తనపూర్వచరిత్రము నంతయుదెల్పి విశ్వరూపము ధరించెను. వెంటనే అందఱును ఆలోకమాతకు నమస్కరించి అగ్నికి ప్రదక్షిణ నమస్కారము లొనర్చి జైమహాదేవ" యని అగ్నిగుండములదూకి, యజ్ఞేశ్వరున కాహుతియైపోయిరి.

విశ్వరూపము ధరించిన యాజగదంబ ఆ బాలనాగరుల నుద్దేశించి యిట్లుపల్కెను. నాయనలారా! మీరుకడుధన్యులు. పవిత్రమైన కులధర్మముల నిలువబెట్టితిరి చాలాసంతసించితిని. నేనీనాడు మొదలు "వాసవీకన్య" నామంబున మీకులదేవతనై అనవరతము మిమ్ము రక్షించుచుందును. మీరు నిరంతరము నాసేవలు అర్చనలు భక్తిశ్రద్ధతో జరిపించినయెడల సర్వార్థసిద్ధి

బొందుదురు. మఱియు నాసేవలనొల్లక నన్నుత్యజించి ద్వేషిం చిన వారును, నన్నువీడి యన్యదైవముల సేవించి భజించిన వారును, మాతృద్రోహమొనర్చిన పాపము నొందుదురు. దౌర్భాగ్యు లయ్యెదరు. మఱియు ఏక్రూరాత్ముడు మదీయ లావణ్యంబు గాంచి పూరుషరాగ్నిలో మ్రగ్గికృశించుచున్నాడో ఏపాపిరాజ్యగర్వా ధికారమున నావంశీయులనెల్ల సంహరింపబెదరించి యిందఱి ప్రా ణములు హత్యగావింపబడుటకుమూలమైయుండెనో అట్టిదుర్మార్గు డైన విష్ణువర్ధనుడు నామరణవార్త విన్నంతనే తలపగిలిచచ్చుగాక!

నాదివ్యరూపమే రాజుప్రేమింపజేసి యిన్ని ప్రాణములు బలిపెట్టినదిగాక యిక యీకులమున సర్వలక్షణ శృంగారవతులు జన్మింప కుందురుగాక ! ప్రతివారును తమ తమ కన్యలను భాగ్యవంతుడైనను కాకున్నను సురూపుడైనను కురూపుడైనను విద్యావంతుడైనను కాకున్నను మేనల్లునకే తప్పకయిచ్చి సాలం కృత కన్యాదాన మొనర్తురుగాక ! ఈకులమున గుణవతులు, సౌభాగ్యవతులు, పుత్రవతులునైన సతీమతల్లులు జన్మించి ఆర్యవైశ్య కులమును నుద్ధరింతురుగాక ! మీ మీ కృషివాణిజ్య గోరక్షణంబులు విజయవంతమై విలసిల్లుగాక ! అని దెల్పెను.

బాలనాగరులెల్లరు విరూపాక్షసమేతముగా ఆ జగదంబను యిట్లు కీర్తించిరి.

దండకము.

శ్రీ మన్మహాదేవదేవీ ! అంబా ! మదంబా ! ముదంబారగా నిన్ను సేవింతుమోయమ్మా ! నీపాద పద్మమ్ములన్ సర్వదా మాదు చిత్తమ్ములందునిల్పి భక్తిన్ ప్రపూజింతుమోతల్లి నీవిశ్వ రూపంబును జూపి మా జన్మలన్ సార్థకం బొప్పగావించినావమ్మ

నీశక్తివర్ణింప వాణీశ! లక్ష్మీశ యిందాద్యమరులైనఁ మునీంద్రాదు లైనఁ కనంజాలగా తేరటంచన్న మేమెంతవారమో దేవి! దయాకల్పవల్లీ! భవత్పాద రాజీవముల్ మాదు యుల్లంబులఁ నిల్పి నిత్యంబు సేవించి పూజించి ధ్యానింతుమోయమ్మ! మా నేరముల్ సైచి మా సేవలఁగాంచు మమ్ముఁ గటాక్షించి రక్షించుమో శాంభవీ! రాజరాజేశ్వరి! నీవు మాయింటిలో మూల దైవంబువై కంటికిఁ ఱెప్పవై, దాతవై, త్రాతవై మమ్ము వీక్షించుమోమాత! సద్భక్తితో నిన్ను సేవించు భక్తాళికిఁ అందరానట్టి కామ్యార్థముల్ లేవు గౌరీ! భవానీ! జగత్సృష్టి కార్యంబు సంరక్షణంబుఁ వినాశంబునుఁజేయ శక్తిస్వరూపంబు నీవేగదా సర్వలోకేశ్వరీ! దాసులఁ మమ్ము ప్రేమంబునఁబ్రోచి మా చిత్త పద్మంబులఁ నిల్వవే లోకమాతా! ప్రఖ్యాతా! గుణోపేత శ్రీ వాసవీ కన్యకాంబా! నమస్తే నమస్తే నమస్తే నమః.

అని యాబాల నాగరులెల్లరు శ్రీవాసవి కన్యకాంబను స్తుతించినంత నాభగవతి యంతర్ధానమొందెను.

విష్ణువర్ధనుడు వైశ్యులకడనుండి లగ్నపత్రిక రాలేదని తహ తహలాడుచూ ముహూర్తదినమునకు సర్వాలంకార భూషితుడై రథారూఢుడై మంత్రి సామంత విద్వజ్జన పురోహితులను వందిమాగధ బృందంబులును వివిధ వాద్యంబులతోడను సమస్త పరివారంబులతోడను పెనుగొండకు పయనంబై వాసవీకన్యా పాణి గ్రహణ కుతూహలంబున హృదయంబున పట్టరాని యానందంబుతో మహా వైభవంబున వచ్చుచూ తనలో నిట్లు తలంచెను. ఈనాడే లగ్నదినముకదా వైశ్యులు లగ్నపత్రిక పంపకుండుటకు హేతువేమి? ఒకవేళ ఈ పెండ్లి మానియున్నారేమో? వాసవిని

యీలోపున వేఱొకనికిచ్చి పరిణయమొనర్పలేదుగదా ! అట్లొన ర్చిన తమచేతులారా సర్వనాశనము సల్పుకొందురా ? నా ప్రతా పంబు వారెఱుంగరా ? అబ్బా ! పెనుగొండ యింకా దూరముగ యున్నదే ? ఇదియేమి విపరీతము నిర్నిమిత్తముగా నాయెడమ కన్ను యెడమ భుజము అదురుచున్నవి. నాకేమికీడురానున్నదో కదా ! అని హృదయంబున తర్కించుకొనుచూ త్వరితగమ నమున రథంబు పెనుగొండకు కొంత సమీపమునకు చేరెను. అంత పెనుగొండ వాసులు కొందఱు అతని కెదురుగానేగి వాసవీ సహితముగా నూటరెండు గోత్రజులు అగ్నిగుండమున ప్రవేశించి రని వార్త యెఱిగించిరి.

వాసవీ మరణవార్త విన్నంతనే విష్ణువర్ధనుడు హాయని రథంబుపై మూర్ఛిల్లెను. కొంతతడవునకు మూర్ఛనుండి లేచి యిట్లు విలపించెను. అయ్యో వాసవీ ! నన్ను వదలి పోయితివా? నీదివ్య కోమల శరీరమును ఘోరాగ్ని పాలొనర్చితివా ? అయ్యో యింక నేనెట్లు బ్రతుకగలను. నీకొఱకై యిన్నిదినములనుండి యెంతగా పరితపించుచు నుంటినో నీకెఱుకరాదుగదా ! యిక నాగతియేమి ? ఈరాజ్యమేల ? ఈజీవితమేల ? నీవులేకున్న నేను జీవించుట వృథాయగును. అని యనేకవిధంబుల విల పించుచున్నంతలో అతని కన్నులముందొక భయంకరమైన భద్రకాళిరూపము ప్రత్యక్షమై రక్తాక్షులతో కోపవిస్ఫులింగములు రాల ప్రచండమైన తన బాహువెత్తి యా విష్ణువర్ధనుని శిరంబుపై

పిడుగు మోదినట్లు గొట్టెను. అప్రేటున నతని శిరంబువ్రక్కలై పోయనిపడి మరణించెను. ఆఘోర విప్లవముగాంచి సమస్త పరిజనులు చెల్లాచెదరుగా తలకొకదారి పరువులెత్తిరి.

మఱలివచ్చిన దూతలవలన రాజనరేంద్రుడు తనతండ్రి మరణవార్తవిని దుఃఖించి పురోహితునివలన వాసవీ విష్ణువర్ధనుల పూర్వచరిత్రంబువిని తన తండ్రిచేసిన ఘోర కార్యంబునకు అనగర వాసులకుగల్గిన విపత్తునకు మిక్కలి దుఃఖించి వెంటనే రథారూఢుడై కొలది పరివారముతో పెనుగొండచేరెను.

రాజనరేంద్రుని రాకవిని మఱల యేమి ప్రళయము రానున్నదోయని విరూపాక్షాదులు జంకి చేయునదిలేక యెదురేగిరి. అంత నరేంద్రుడు విరూపాక్షుని చేరబిలచి ప్రేమచే కౌగలించుకొని యిట్లనెను.

అయ్యా! నాతండ్రి దుర్మార్గవర్తనమున మీమి వంశముల పెద్దలందఱికి ప్రాణహానిగల్గినది. అందులకు నేనెంతయో విచారమొందుచున్నాను. అపాపఫలమున నాతండును మరణించెను. యిక జరిగినదానికై విచారింపకుడు. నేడు మొదలు నీవును నేనును సోదరభావంబున. మెలంగుదము నీకుగాని నీవారలకుగాని యేలోపంబురానీక కాపాడు చుండెదను. అని యనేక విధంబుల దెల్పెను.

విరూపాక్షుండును శాంతవాక్యంబుల నిట్లనె. మహారాజా! నీయుదారత్వమునకు మేమెంతయో సంతసించితిమి. మీయిచ్ఛ

కొలంది మెలంగువారము గతించినదానికై వగచిన ఫలంబులేదు. మేము మీమైత్రికెంతయో కృతజ్ఞులము. యీనాటినుండి మేమును మీయాజ్ఞప్రకారము మెలంగెదము అని పల్కెను.

రాజనరేంద్రుడు వారలకడ సెలవంది నిజనగరముచేరెను. విరూపాక్షాది బాలసాగరులు తమ పితరులకు యుత్తరక్రియలు గావించిరి. అనంతరము భాస్కరాచార్యులు పట్టణము దివ్యాలంకార శోభితము గావింపజేసి, దివ్యముహూర్తంబు నిశ్చయించి ఆ సుముహూర్తమున అఖండ వైభవముగా విరూపాక్షునకు పట్టాభిషేక మొనర్చిరి. అంత నావైశ్యరత్నంబులందఱు అనేక వేడుకలచే భూసురులకు గోభూహిరణ్యాది సమస్తదానంబు లొనరించి బీదలకు అన్న వస్త్రదానంబులు అత్యంత విశేషంబున సలిపి భాస్కరాచార్యుల యనుమతంబున శ్రీ వాసవీ కన్యకా పరమేశ్వరికి దివ్యాలయంబు నిర్మించి ఆలోకమాత విగ్రహము నందు వేదమంత్ర యుతముగా బ్రతిష్ఠించి సర్వోపచారములతో ఆజగదంబను పూజించి సకల సంపదలతో తులదూగుచుండిరి.

అని వైశ్యమునులకు సాలంకాయనమహర్షిదెల్పి మఱల యిట్లనియె. ఓ వైశ్యమహర్షులారా! నాకు తెలిసినంత యీ జగదంబ చరిత్రమును మీకు దెల్పితిని. ఈ పవిత్ర చరిత్రము యెవ్వరైనను వినినను పఠించినను శ్రీ వాసవీ కన్యకా పరమేశ్వరి కరుణచే సకల సంపదలుగల్గి పుత్ర పౌత్రాది వంశవృద్ధిచే సమస్త సుఖంబులు గాంచెదరు. అని దెల్పిన వైశ్యమహర్షులు సంతసించి సాలంకాయనమునికి వందనంబాచరించి తమదారి నేగిరి.

పాఠకమహాశయులైన భక్తాగ్రేసరులారా ! ఈచరిత్రము శ్రీ స్కాంద పురాణాంతర్గతమైనది. నాచే [illegible] భగవతి యనుగ్రహమున రచించితిని. ఈచరిత్రము సద్భక్తితో పఠించి శ్రీ వాసవీ కృపాకటాక్ష విలసిత భోగభాగ్య సంపన్నులై యానంద మొందుదురుగాక !

మంగళమ్.

శ్రీ. శ్రీ. శ్రీ. శ్రీ. శ్రీ.

ఆర్య వైశ్య ౧౦౨ గోత్ర నామములు

1 పెండ్లికుల 2 ఉద్వాహకుల
3 గరుడిష్టకుల జంటగోత్రము
శ్రీకన్యకాపరమేశ్వరీ పుట్టింటి గోత్రము
3-1 మిగునకుల 2 మైత్రికుల 3 ముద్రికుల
శ్రీకన్యకాపరమేశ్వరీ మేనమామల గోత్రము
3-1 మునికల 2మూలకుల 3నాభిళ్ల
4-1 ఎలిశిష్ట 2అరసకుల 3హరిశిష్ట
5 కవటకుల
6 యించుపకుల
7 ఉపమన్యకుల
8 ప్రాలేపకుల
9 చింత్యకుల
10 చంద్రకుల
11 పగిడిశల 2పాపాల 3పాంబాళ
12 శ్రీలకుల
13 వ్రింగకుల
14 దేశిష్టకుల
15 పునగశిల సూర్యకుల మొదలగు పది గోత్రజులు
16 తులసికుల
17 ఉతకాల
18 శమనకుల
19 సనకుల
20 సుసన్యకుల
21 అనపకుల
22 దంతకుల
23 చెన్నకుల
24 ఘంటస్థూలకుల
25 పలకకుల
26 అనంతకుల
27 అయనకుల
28 అమలకుల
29 అభిమంచకుల
30 అనుమర్షణకుల
31 క్రౌనుకుల
32 వినుకుల
33 ఇషుపకుల
34 ఇక్ష్వాకుకుల
35 వుసిరికుల
36 కరకపాలకుల
37 కామశిష్టకుల
38 క్రమశిష్టకుల
39 కన్యకుల
40 కొరటకుల
41 కుమారశిష్టకుల
42 గణముఖకుల
43 గంధశిల
44 ఘనశ్రీలకుల
45 చందకుల

46 శనశిష్ట, శనిశిష్ట
47 నృపరకుల
48 చక్రమూలకుల
49 చిత్రరూపకుల
50 ఛందోగుకుల
51 తంకారికుల
52 త్రిమూలకుల
53 త్రివిక్రమశిష్ట
54 తుప్పాలకుల
55 తృకశిష్టకుల
56 దేంతకుల
57 దీక్ష[illegible]కుల
58 దూరిశిష్టకుల
59 ధనకొండకుల
60 ధనకుల
61 పద్మశిష్ట
62 పైడికుల
63 పాలకుల
64 పిప్పలకుల
65 పుస్తకుల
66 పృథ్వీశిష్ట
67 శ్రీపుంసక
68 ప్రౌఢయూజకుల
69 పేరుశిష్ట
70 బలిశిష్ట
71 పెస్సిశిష్ట
72 బుదురుకుల
73 బుధనకుల
74 భత్రమరకుల
75 [illegible]
76 [illegible]
77 మంచకుల
78 మాంసాల[illegible]ల
79 [illegible]
80 [illegible]
81 యా[illegible]
82 [illegible]
83 వస్త్రా[illegible]ల
84 వసంతకుల
85 వ్యా[illegible]
86 విన్నాకుల - వెన్నకుల
87 [illegible]శిష్ట
88 [illegible]
89 వేనశిష్ట, వెనిశిష్ట
90 శ్రీశిష్ట
91 శ్రీ[illegible]కుల
92 శిరశ్రేష్ఠ
93 సమశిష్ట
94 సాంత్రాలకుల
95 [illegible]శిష్ట
96 [illegible]కుల
97 హీరాకుల
98 యబమంచికుల
99 గుండకుల
100 వెంగోలుకుల
101 హాస్తికుల
102 లాభాలగోత్రము

ఓమ్ శ్రీవాసవీ కన్యకాపరమేశ్వర్యైనమః॥
ఆర్యవైశ్య, గోత్ర, ఋషి, ప్రవర, దాన, వర్జితాదులు

నూటరెండు గోత్ర వివరణము.

సూచన:— ఈదిగువయందు గోత్రములను 1వ, అంకె గోత్రమనియు, 2వ, అంకె ఋషియనియు, 3 వ, అంకె ప్రవరయనియు, 4 వ, అంకె దానమనియు, 5 వ, అంకె వర్జనీయ వస్తువులనియు గ్రహించ వలయును.

1. పెళ్ళికుల గోత్రము

1 పెళ్ళికుల, నుద్వాహకుల, రవిశిష్ట గోత్రములు 2 ప్రభాతసఋషి, 3 అంగీరస, రావిశిష్ట, ప్రాభాతస, ప్రవర, 4 ముత్యములు దానము 5బొడ్డి కూర, కుసుమధాన్యము, వర్జనీయ వస్తువులని ఈవిధముగా ప్రతిగోత్రమును గమనించవలయును. ఈపెళ్లికులగోత్రము శ్రీకన్యకాపరమేశ్వరీ దేవి పుట్టింటివారి ప్రథమ గోత్రము.

2. మిథునకుల గోత్రము

1 మిథునకుల, మైత్రికుల, మద్గకుల 2 మైత్రేయస 3 భార్గవ, దైవోదాస ఆర్ష్టిషేణ, అనూపేత, నార్దశ్వ 4 స్వర్ణఘటము 5 మొగలి, పెత్తము, జిల్లేడు, శ్లేష్మము నాగులచవితికి చిమ్మిలి ఈమిథునకుల గోత్రము శ్రీకన్యకాపరమేశ్వరీ మేనమామల గోత్రముని గ్రహించవలయును.

3. నాభిళ్ళ గోత్రము

1 మునికుల, మూలకుల, నాభిళ్ల 2 మౌద్గల్యాన 3 అంగీరస, బార్హస్పత్య, మౌద్గల్య 4 మహిషము, భూమి 5 మునగకాయ, కస్తూరి.

4. ఎలిశిష్ట గోత్రము

1 ఎలిశిష్ట, అరసకుల, వారిశిష్ట 2 ఆత్రేయస 3 ఆత్రేయ, అర్చనానస, శ్యావాశ్వ 4 రథము 5 గానుగ, ఎఱ్ఱఅగసి, పెత్తము.

5. కపటకుల గోత్రము

1 కపటగుల 2 కణ్వాయన 3 ఆంగిరస, [illegible], కణ్వ 4 [illegible] ఒంటె 5 తెల్లకందులు, [illegible].

6. ఋంచుపకుల గోత్రము

1 ఋంచుపకుల 2 [illegible] 3 ఆంగిరస, [illegible] 4 [illegible] 5 ఎండుపోక, తెల్లకలువ.

7. ఉపమన్యకుల గోత్రము

1 ఉపమన్యకుల, [illegible], ఉ[illegible] 2 వామదేవ 3 [illegible] [illegible], వామదేవ 4 అన్నము 5 పిప్పలి, [illegible].

8. ప్రాలేపకుల గోత్రము

1 ప్రాలికుల 2 పౌండరీక 3 ఆంగిరస, ప్రాలేఖ, పౌండరీక 4 పాలి 5 నల్లజీడి, గుంటపము, పొన్న పువ్వులు.

9. చింత్యకుల గోత్రము

1 చింతాకుల 2 సత్యవ్రత 3 ఆంగిరస, సాత్యవ్రత, [illegible] [illegible] ములు 5 చింత, అల్లము, చిత్రమూలము.

10. చంద్రకుల గోత్రము

1 చంద్రమూలకుల 2 [illegible] 3 ఆంగిరస, [illegible], [illegible] 4 [illegible] తాళ్వము 6 శంఖుపూసలు, లత్తుక, చందనం.

11. పరగశిల గోత్రము

1 శాంభశిల, పాపాల, పాంచాలీ 2 పరాశరస 3 ఆంగిరస, [illegible], ప్రాగ్యాల, పారాశర్య 4 ఫలములు 5 [illegible], [illegible] గలి, నిమ్మ.

12. శ్రీ ల కు ల గో త్ర ము

1. శ్రీరంగకుల చిలకల 2 శ్రీవత్సస 3 భార్గవ, చ్యవన, ఔర్వజామదగ్నితి 4 సింధుదేశపుగుఱ్ఱములు 5 పొన్నపువ్వు, చిత్రకూర.

13. వ్రం గ కు ల గో త్ర ము

1. వ్రంగకుల 2 వాయువ్యస 3 ఆంగిరస, హాయగ్రీవ 4 షోడశదానములు 5 ఆవాలు, వావింటాకులు.

14. దే శి ష్ట కు ల గో త్ర ము

1. దేశిష్టకుల, దేవిశిష్ట 2 దేవలుడు 3 ఆంగిరస, దేవలవ్రివిప్రపాణి 4 కపిలగోవు 5 దేవదారు, దాడిమఫలం.

15. పు న గ శి ల గో త్ర ము

1. గోశిల, ఉత్తమగోశిల, పటుగోశిల, పల్లవగోశిల, శ్రీగోశిల, భీమగోశిల, సత్యగోశిల, నంగిగోశిల, సూర్యకుల, పునగశిల 2 పౌలస్త్య 3 ఆంగిరస, పౌలస్త్య 4 మత్తగజము 5 తెల్లపట్టు, పులిగోరు, దేవకాంచనము, పునుగు.

16. తు ల సి కు ల గో త్ర ము

1. తోటకుల 2 పూతికస్థుడు 3 ఆంగిరస, గౌరపత సాంకృత్యేతి 4 గజము 5 రాజుత్రితోటకూర, అరటికాయ.

17. ఉ త కా ల గో త్ర ము

1. ఉత్తమకుల 2 ఉత్తమోజస 3 ఆంగిరస, నారద, ఔత్తమోజస 4 ఉదకము 5 ఉత్తరేణి.

18. శ మ న కు ల గో త్ర ము

1. చేగొండ్లకుల 2 కందర్పస 3 ఆంగిరస, కాంచన, కందర్ప, 4 కన్య 5 శ్రీగంధము, కుంకుమపువ్వు, మాదీఫలము.

19. స న కు ల గో త్ర ము

1. శ్యానకుల 2 సనకసనందన 3 ఆంగిరస, శాకల్య, సనందన 4 భూమి 5 జాజికాయ.

20. మన్యకుల గోత్రము

1. మానసకుల 2 మాండవ్యమ [illegible] ములు 5 ఎఱ్ఱనిపద్మములు, [illegible].

21. అనపకుల గోత్రము

1. అనపాలకుల 2 అగస్త్యాచ 3 [illegible] 4 ఎనుము 5 అనుములు, [illegible].

22. దంతకుల గోత్రము

1. దృంతకుల 2 సుతీక్ష్ణస్య 3 [illegible] 5 అనుములు, జమ్మి.

23. చెన్నకుల గోత్రము

1. జనకుల 2 బరద్వాజస, 3 అంగీరస, [illegible] 4 [illegible] గజము 5 కర్పూరము, [illegible].

24. ఘంటస్థూలకుల గోత్రము

1. ఘంటకుల 2 పల్లవస 3 అంగీరస, [illegible] 4 [illegible] 5 అరటిపండ్లు, చంగల్వ.

25. పలకకుల గోత్రము

1. పలకలకుల 2 బాల్ఖ్య 3 అంగిరస, పాలక, బాల్ఖ్య 4 [illegible] 5 పాలపండ్లు.

26. అనంతకుల గోత్రము

1. అనంతకుల 2 ఋష్యశృంగస 3 అంగిరస, ఋష్యశృంగ 4 [illegible] రము 5 అలచందలు.

27. అయనకుల గోత్రము

1. అనయకుల 2 కింగళస 3 అంగిరస, [illegible] 4 [illegible] హోదానములు 5 అవిశకూర.

28. అమలకుల గోత్రము

1. ఆర్ఘ్యమాలసల 2 [illegible]లాయనస 3 ఆంగీరస, ఆచ్యాయన అశ్వలాయనస 4 [illegible]జము 5 అ[illegible]సుదు, గరక.

29. [illegible]మంచకుల గోత్రము

1. [illegible] మన్య[illegible] 2 యా[illegible]క్య 3 ఆంగీరస యాజ్ఞవల్క్య 4 షోడశ మహా[illegible] 5 [illegible], అగ్ని[illegible]కాయులు.

30. అనుముష్టిజకుల గోత్రము

1. అ[illegible]ను[illegible] 2 [illegible]కీస 3 ఆం[illegible]రస, వాటుకేతి 4 పగడములు 5 స్వ[illegible], [illegible].

31. క్రానుకుల గోత్రము

1. అను[illegible]సల 2 [illegible]స 3 ఆం[illegible]స, పుండరీక 4 గజము 5 ఎర్రి ముల్లంగి. [illegible].

32. వినుకుల గోత్రము

1. యు[illegible]ల 2 సుం[illegible]స 3 ఆం[illegible]స, [illegible]గ్య 4 అశ్వములు 5 ఎఱ్ఱకలు[illegible], చె[illegible].

33. [illegible]కుల గోత్రము

1. [illegible]ల 2 [illegible] 3 [illegible], [illegible]), గార్గ్య[illegible] 4 షోడశ మహా[illegible]ములు 5 [illegible], [illegible].

34. [illegible]కుల గోత్రము

1. [illegible] 2 [illegible] 3 [illegible]స. మాంధాత, మహాతేజస్వి 4 ఏ[illegible], గ[illegible] 5 [illegible]పువ్వు, [illegible], తామర, [illegible].

35. పుసిడికుల గోత్రము

1. [illegible] 2 [illegible]స 3 [illegible], [illegible], హరివ[illegible] 4 స్వర్ణము 5 ఉసిరి [illegible], [illegible].

36. కరకపాలకుల గోత్రము

1. కరకపాలకుల 2 శాకిస? 3 భార్గవ, [illegible] 4 [illegible]స్త్రములు 5 [illegible]

37. కామశిష్టకుల గోత్రము

1. కామశిష్ట 2 కాంచేయ 3 భార్గవ, [illegible]చేయ 4 [illegible] 5 కంప
మూలము.

38. క్రమశిష్టకుల గోత్రము

1. క్రిమశిష్ట 2 శరభంగస 3 భార్గవ, శరభంగస 4 [illegible] 5 కంప
మూలము.

39. కన్యకుల గోత్రము

1. కాన్రినుకల 2 శాతృపస 3 భార్గవ, [illegible]తృపస 4 [illegible] 5 య[illegible]
ముల్లంగి.

40. కొరటకుల గోత్రము

1. గోరంటకుల 2 హరివల్కస 3 భార్గవ, హరివల్కస 4 [illegible]ము
5 గుమ్మడి గురిజెంద.

41. కుమారశిష్ట గోత్రము

1. కామరిశిష్ట 2 ఉగ్రసేనస 3 భార్గవ, [illegible]గ్రసేన 4 అన్నము 5 గోరం
టాకు, తెల్లకలువ.

42 గణముఖకుల గోత్రము

1. గణముఖ 2 కాశ్యపస 3 కాశ్యప, అవత్సార, అసిత 4 [illegible]
5 వాడగన్నేరు.

43. గ్రంధిశిల గోత్రము

1. గంధశిల 2 గౌతమస 3 ఆంగీరస, ఆయాస్య, గౌతమ 4 [illegible]
5 దేవకాంచనపువ్వు.

44. ఘనశ్రీలకుల గోత్రము

1. ఘనశ్రీల 2 కౌండిన్యస 3 భార్గవ, కౌండిన్య 4 తులాభారము 5 గురుగు కాయలు.

45. చందకుల గోత్రము

1. చందాలగల 2 జాంబుసూదన 3 భార్గవ, జాంబుసూదన, ధామ్య 4 సన్యాసం, కృష్ణాజినము 5 తెల్లనెఱకు, నెమలిపురి.

46 చనశిష్ట, శనిశిష్ట గోత్రము

1. చనశిష్ట 2 శాండిల్య, చంద్రమౌళి 3 భార్గవ, శాండిల్య 4 ఏనుగు ఛత్రచామరం 5 చామజాజికాయ.

47 ఉపరకుల గోత్రము

1. ఉపిరిసల 2 త్రైజట 3 త్రైజటేత్రి 4 నవరత్న భూషణములు 5 భుజపత్రి.

48 చక్రమూలకుల గోత్రము

1. చక్రమూల 2 చక్రపాణి 3 అంగిరస, చక్రపాణి 4 ఛత్రము 5 చక్రవర్తకూర, మల్లెయూద.

49 చింద్రూపకుల గోత్రము

1. చిమురుపేళ్లరుల 2 పవిత్రపాణి 3 అంగీరస, పవిత్రపాణి 4 ఛత్రచామరములు 5 శామంతి, చిలుకూర.

50 చందోగుకుల గోత్రము

1. చంగోను 2 మైత్రపాదన 3 భార్గవ, మైత్రపాదేతి 4 పీతాంబరము 5 నందివంగపుష్పము.

51 ఠంకారకుల గోత్రము

1. ముష్టిపల 2 సనత్కుమార 3 భార్గవ, సానత్కుమార 4 మదగజము 5 గోధుమలు.

52 త్రిమూలకుల గోత్రము

1. త్రిమూల 2 మాధవస 3 భార్గవ, [illegible] నూత 4 [illegible]జము అనపకాయ కరివేపాకు.

53 త్రివిక్రమశిష్ట గోత్రము

1. త్రివిక్రమశిష్ట 2 విరు[illegible] 3 భార్గవ, [illegible] 4 [illegible] 5 [illegible]డిని గుమ్మడి, తెల్లగురువింద.

54 తుప్పాలకుల గోత్రము

1. తుప్పాల 2 తులంబరస 3 భార్గవ, శాండిల్య 4 [illegible]ము 5 పిప్పలి, దానిమ్మపువ్వు.

55 తృకశిష్టకుల గోత్రము

1. తృకశిష్ట 2 శౌనకస 3 భార్గవ, శౌనకస 4 స్పృహము 5 [illegible] ఎర్రతామరలు.

56 దెంతకుల గోత్రము

1. దినదకుల 2 దూర్వాసస 3 భార్గవ, దూర్వాస 4 మాణిక్యము 5 [illegible] కాయ.

57 దీక్షమకుల గోత్రము

1. దీక్షమశిష్ట 2 మరీచస 3 భార్గవ, మరీచ 4 స్పష్టము 5 దా[illegible]

58 దూరశిష్టకుల గోత్రము

1. దూరశిష్ట 2 జడభరత 3 భార్గవ, జడభరత 4 దానిమ్మ[illegible], గుమ్మడికాయలు 5 నిమ్మపండ్లు, [illegible]నం.

59 ధనగుండకుల గోత్రము

1. ధనదకుల 2 వ్యాసస 3 భార్గవ, సంవర్తక 4 ధాన్యం, దానిమ్మపుష్పములు

60 ధనకుల గోత్రము

1. ధనకుల 2 కార్ష్ణస 3 భార్గవ, కార్ష్ణితి, నూనిరా[illegible] 4 స్వర్ణపుష్పములు 5 ఉత్తరేణి, అనపకాయ.

61 పద్మశిష్ట గోత్రము

1. పద్మశిష్ట 2 మానిరాజస 3 భార్గవ, మానిరాజ 4 అన్నము, తారమ [illegible].

62 పైడికుల గోత్రము

1. పైడికుల 2 గార్గ్యస 3 అంగిరస (సైన్యతి) గార్గ్య 4 పనసపండ్లు 5 కాకర, కరక్కాయ.

63 పాలకుల గోత్రము

1. పాలకకుల 2 నారదస 3 భార్గవ, నారద 4 పలపుష్పములు 5 మాదీఫలము, చిలుక.

64 పిప్పలకుల గోత్రము

1. పిప్పలకుల 2 [illegible] 3 అంగీరస, పౌరకుత్స, త్యాసదస్య 4 గోవు 5 తెలగపిండి, గలపిప్పలి, కడిమిచెట్టు.

65 పుచ్ఛకుల పునీతకుల గోత్రము

1. పుచ్ఛకుల 2 సుకాంచనస 3 భార్గవ, సౌకాంచస 4 నవరత్నములు 5 తెల్లఅనుములు, పుచ్ఛకాయ.

66 పృథ్విశిష్ట గోత్రము

1. పృథ్విశిష్టకుల 2 భార్గవ 3 భృగువర పార్థివ, శిష్ట 4 భూమి 5 [illegible], [illegible].

67 శ్రీపుంసిక గోత్రము

1. యజ్ఞశిష్టకుల 2 పులస్త్యుడు 3 గాలవ, గౌరవేతి, పారస్పరాయనేతి 4 [illegible] 5 [illegible], పాలపండ్లు.

68 ప్రాథయాజకుల గోత్రము

1. ప్రాథయాజకుల 2 మాసలుడు 3 సౌవర్చేతి, పార్థివ 4 గోవత్సము 5 [illegible]కాయ.

69 పేరుశిష్ట గోత్రము

1. పేరశిష్టకులగోత్రము 2 అంగిరస 3 బృహదస్వ తైత్రియస 4 ముత్యాల హారము 5 గొడ్డెరుగు.

70 బలిశెట్ట గోత్రము

1. బలిశెట్ట 2 భారద్వాజస 3 ఆంగీరస, బార్హస్పత్య, భారద్వాజ 4 తాటి 5 బలుసుకూర.

71 పెద్దిశెట్ట గోత్రము

1. పెద్దిశెట్ట 2 చావర్షణస 3 భార్గవ, చ్యావన 4 మహిషము 5 ... పచ్చపెసలు.

72 బుదురుకుల గోత్రము

1. బదురుప్పకుల 2 భార్గవ 3 బోధాయన, సౌమ్య 4 భూమి 5 సిన మల్లె, బొద్దికూర.

73 బుధనకుల గోత్రము

1. బుద్ధికుల 2 బోధ్ధాయనస 3 భార్గవ, బోధాయన 4 గోవ్యాఘ్ర ...నము 5 నిమ్మ, అలచందలు.

74 భ్రమరకుల గోత్రము

1. భ్రమరకుల 2 చార్గ్యుడు 3 ఆంగీరస, ... 4 పీతాంబరము పాలపండ్లు.

75 భీమశెట్ట గోత్రము

1. భీమశెట్టకుల గోత్రము 2 వాసుదేవ 3 భార్గవ, వాసుదేవస 4 నవ రత్నములు 5 పులిగోరు, తెల్లపట్టు.

76 వృద్ధ్వికుల గోత్రము

1. భ్రూతిలాశెట్ట 1 జీవంతిన 3 భార్గవ జైవంతి 4 కన్య 5 బట్ట ...రుగు గజనిమ్మ.

77 మండకుల గోత్రము

1. మండకుల 2 కపిలస 3 ఆంగీరస, కాపిల 4 ధేనువు 5 మామిడికాయ.

78 మాసాంతకుల గోత్రము

1. మాసాంతకుల 2 వరతంతుస కపిలాచార్య 3 ఆంగీరస, వారతంతుస 4 కపిలధేనువు 5 మినుములు.

79 మూరకుల గోత్రము

1. మోర్కాండకుల 2 మార్కండేయస 3 భార్గవ, మార్కండేయ 4 హాయిము 5 ఇంగువ, మేడికాయ.

80 మౌంజీ గోత్రము

1. మౌంజీకుల 2 మౌకజాయనస 3 భార్గవ, మోజాంయనస 4 కంద మూలఫలములు 5 మిరియాలు.

81 యానసభికుల గోత్రము

1. యానసభికుల 2 నైచిద్యస 3 ఆంగిరస, పిశాబర్బ 4 ధనకనకము 5 గోధుమలు, గుమ్మడి.

82 రెంటకుల గోత్రము

1. రెంటకుల 2 సంవర్తకస 3 భార్గవ, సాంవర్తక 4 కన్య 5 కురువేరు.

83 వస్త్రకుల గోత్రము

1. వస్త్రకుల 2 వశిష్టస 3 వాశిష్ట, ఐంద్రప్రమద, భరద్వాజ 4 వజ్రములు 5 వట్టివేరు.

84 వసంతకుల గోత్రము

1. వసంత 2 నైరోహిత్యస 3 భార్గవ, నైరోహిత్య 4 హిరణ్యము 5 వంకాయ, సొగడు, కలిగొట్టుచెట్టు.

85 వ్యాళకూళకుల గోత్రము

1. వైవస్వత 2 వైవస్వత (యాస్కస) 3 వైవస్వత, సావేతన 4 వెండి పాత్రలు 4 ప్రసిరిక, తెల్లపట్టు.

86 విన్నకుల గోత్రము

1. విన్నకుల 2 మందపాలస 3 భార్గవ, మందపాల 4 సువర్ణము 5 వెదురు బియ్యం, తెలగపిండి.

87 విపరిశిష్ట గోత్రము

1. విపరిశిష్ట 2 విష్వక్సేనస 3 భార్గవ, విష్వక్సేన 4 కన్య 5 వావింట కూర, జాజిపువ్వు.

88 విక్రమశిష్ట గోత్రము

1. విక్రమశిష్టుల 2 విశ్వామిత్రస 3 [illegible] విశ్వామిత్ర, [illegible] మర్షణ 4 స్వర్ణము 5 [illegible].

89 వేసశిష్ట గోత్రము

1. వెలిశిష్టుల 2 ప్రాగినస 3 భార్గవ, [illegible] 4 [illegible] 5 వెలగపండు.

90 శ్రీశిష్ట గోత్రము

1. శిరిశిష్ట 2 నారుణన 3 భార్గవ 4 మేకపోతు 5 [illegible].

91 శ్రీసోళ్ళకుల గోత్రము

1. శ్రీశాలకుల 2 శుక్లస 3 భార్గవ, శౌక్ల 4 [illegible] 5 [illegible] గోగు.

92 శిరిశిష్టకుల గోత్రము

1. శిరిశిష్ట 2 శ్రీధర 3 భార్గవ, శ్రీధర 4 గజము 5 [illegible].

93 సమశిష్ట గోత్రము

1. సముశ్రేష్ట 2 సనందన 3 భార్గవ, సానంద 4 [illegible] 5 [illegible] బియ్యం.

94 సాంతాలకుల గోత్రము

1. సాంతకుల 2 వాల్మీకస 3 భార్గవ, వాల్మీక 4 [illegible] 5 జమ్మిపత్రి.

95 సూరశిష్ట గోత్రము

1. సురిశిష్ట 2 సనత్కుమారస 3 భార్గవ, జాబాలేతి 4 స్వర్ణము 5 [illegible] పండు, రావియాకులు.

96 స్నిగ్ధకుల గోత్రము

1. చందనకుల 2 సుబ్రహ్మణ్యస 3 భార్గవ, సాటిమాత్యేతి 4 కనకాంబరము 5 నెమలిపురి.

97 హీరాకుల గోత్రము

1. హీరాకుల 2 దేవరాజస 3 ఆంగీరస, దైవరాజస 4 కాశీహస్తీశ్వరుడు 5 [illegible] పుష్పం.

98 యిలమంచికుల గోత్రము

1. ఇలమంచికుల 2 సాంచేయస 3 భార్గవ, కృష్ణవైశంపాయనస 4 కపిల గోవు 5 బ్రహ్మణి, దూల[illegible].

99 గుండకుల గోత్రము

1. గుండకుల 2 శార్ఙ్గగవస 3 భార్గవ, శార్ఙ్గరవ 4 గజము మంచి ముత్యములు, మందారపుష్పములు.

100 వెంకోలకుల గోత్రము

1. వెంకోలకుల 2 [illegible] 3 ఆంగీరస, దమవాహ్య, ఉరుక్షయేతి 4 రత్నమణి 5 వంకాయి, పనసము.

101 హస్తికుల గోత్రము

1. హస్తికుల 2 సౌమ్యస 3 భార్గవ, సౌమ్యేతి 4 శుభముఖి, గోదానము 5 గజదంతము.

102 లాభాల గోత్రము

1. లాభాల 2 పగినారాయణస్య 3 భార్గవ, నారాయణేతి 4 షోడశ మహాదానములు 5 మామిడిపండు, పనసపండు.

ఆర్యవైశ్య ౧౦౨ గోత్రములు సమాప్తము.